

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI
SOSYAL HİZMET BİLİM DALI

MAĞDURİYET BAĞLAMINDA ADLİ SOSYAL HİZMET VE
ADLİ GÖRÜŞME ODALARI: ESKİŞEHİR ADLİYESİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BERHUDAN ŞAMAR

KOCAELİ 2018

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI
SOSYAL HİZMET BİLİM DALI

MAĞDURİYET BAĞLAMINDA ADLİ SOSYAL HİZMET VE
ADLİ GÖRÜŞME ODALARI: ESKİŞEHİR ADLİYESİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Berhudan ŞAMAR

TEZ DANIŞMANI

Doç. Dr. Betül URHAN ÇELİK

KOCAELİ 2018

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI
SOSYAL HİZMET BİLİM DALI**

**MAĞDURİYET BAĞLAMINDA ADLİ SOSYAL HİZMET VE ADLİ
GÖRÜŞME ODALARI: ESKİŞEHİR ADLİYESİ ÖRNEĞİ**

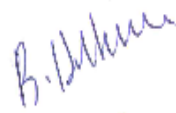
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tezi Hazırlayan: Berhudan ŞAMAR

Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Kararı ve No: 29.06.2018 / 16

Jüri Başkanı:

İmza

Doç. Dr. Betül URTAN ÇELİK

Jüri Üyesi:

İmza

Doç. Dr. Cihan SELEK ÖZ

Jüri Üyesi:

İmza

Dr. Öğr. Üyesi Hüsnühan ASLANTÜRK

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	i
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	ix
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. MAĞDURİYETİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ.....	11
1.1. MAĞDUR KAVRAMI.....	11
1.2. VİKTİMOLOJİ (MAĞDURBİLİM).....	14
1.3. SUÇTAN ZARAR GÖREN MAĞDUR AYRIMI.....	19
1.4. MAĞDURİYET RİSK FAKTÖRLERİ.....	21
1.4.1. Cinsiyet.....	24
1.4.2. Yaş.....	24
1.4.3. Meslek ve Sosyal Sınıf.....	25
1.4.4. Medeni Durum.....	25
1.4.5. Yerleşim Durumu.....	26
1.4.6. İkamet Edilen Semt.....	26
1.5. MAĞDURİYETİN ETKİLERİ.....	26
1.5.1. Psikolojik Etkiler.....	27
1.5.2. Ekonomik Etkiler.....	29
1.5.3. Fizyolojik Etkiler.....	29
1.5.4. Sosyal Etkiler.....	30
1.6. SUÇ FİİLİNE GÖRE MAĞDURLAR.....	32
1.6.1. Aile İçi Şiddet Mağdurları.....	32
1.6.2. Çocuk İstismar Mağdurları.....	33
1.6.3. Hırsızlık/Yağma Suçu Mağdurları.....	37
1.6.4. Cinsel Şiddet ve Tecavüz Mağdurları.....	37
1.6.5. İstismar Mağduru Yaşlılar.....	39

1.6.6. Yabancı/Mülteci Mağdurlar.....	40
1.6.7. Israrlı Takip Mağdurları.....	40
1.7. MAĞDUR HAKLARI.....	41
1.7.1. İnsan Hakları Hukuku Bakımından Mağdur Hakları.....	41
1.7.2. Uluslararası Mevzuatta Mağdur Hakları.....	42
1.7.3. Türk Mevzuatında Mağdur Hakları.....	47
1.7.3.1. Mağdurun Şikayet Etme ve Dinlenme Hakkı.....	47
1.7.3.2. Soruşturma Evresinde Mağdurun Hakları.....	47
1.7.3.2.1. Delillerin Toplanması İsteme Hakkı.....	47
1.7.3.2.2. Belge İsteme Örneği.....	48
1.7.3.2.3. Avukat İsteme Hakkı.....	48
1.7.3.2.4. Soruşturma Belgelerini, El Konulan ve Muhafaza Altına Alınan Eşyayı İnceletme Hakkı.....	48
1.7.3.2.5. Cumhuriyet Savcısının, Kovuşturmayla Yer olmadığına İlişkin Kararına Karşı İtiraz Hakkı.....	48
1.7.3.3. Kovuşturma Evresinde Mağdur Hakları.....	49
1.7.3.3.1. Duruşmadan Haberdar Edilme Hakkı.....	49
1.7.3.3.2. Kamu Davasına Katılma Hakkı.....	49
1.7.3.3.3. Tutanak ve Belgelerden Örnek İsteme Hakkı.....	50
1.7.3.3.4. Tanıkların Davetini İsteme Hakkı.....	50
1.7.3.3.5. Avukat Hakkından Yararlanma Hakkı.....	50
1.7.3.3.6. Kanun Yollarına Başvurma Hakkı.....	51
1.7.3.3.7. Bilgilendirme Hakkı.....	51
1.7.3.4. Tazminat Hakkı (Maddi Yardım Hakkı).....	51

İKİNCİ BÖLÜM

2. ADLİ SOSYAL HİZMETİN MAĞDURİYET YAKLAŞIMI.....	54
2.1. ADLİ SOSYAL HİZMET.....	54
2.2. ADLİ SOSYAL HİZMET ALANINDA ÇALIŞAN SOSYAL ÇALIŞMA GÖREVLİLERİNİN ROLLERİ.....	61
2.2.1. Arabulucu Olarak Sosyal Hizmet Uzmanı.....	61
2.2.2. Savunucu Olarak Sosyal Hizmet Uzmanı.....	62

2.3. ADLİ GÖRÜŞMECİLERİN MAĞDUR YAKLAŞIMI.....	67
2.4. MAĞDUR ÇOCUKLARLA ADLİ GÖRÜŞMENİN TEMEL PRENSİPLERİ.....	68
2.4.1. Görüşme Stratejileri.....	71
2.4.1.1. Soru Sorma Teknikleri.....	72
2.4.1.1.1. Açık Uçlu Sorular.....	72
2.4.1.1.2. Kapalı Uçlu Sorular.....	73
2.4.1.1.3. Odaklanmış Sorular.....	73
2.4.1.1.4. Çoktan Seçmeli Sorular.....	74
2.4.1.1.5. Evet-Hayır Soruları.....	74
2.4.1.1.6. Yönlendirici, Yanlı, Yargılayıcı Sorular.....	75
2.4.2. Adli Görüşmede Hıni Tekniği.....	75
2.4.3. Etkin Dinleme.....	76
2.5. KIRILGAN GRUPTAKİ MAĞDURLARA YAKLAŞIM.....	77
2.5.1. Çocuk Mağdurlara Yaklaşım.....	77
2.5.2. Kadın Mağdurlara Yaklaşım.....	79
2.5.3. Yaşlı Mağdurlara Yaklaşım.....	80
2.5.4. Engelli Mağdurlara Yaklaşım.....	81
2.5.5. Diğer Suç Mağdurlarına Yaklaşım.....	82
2.5.6. Cinsel İstismar Mağdurlarına Yaklaşım.....	82
2.5.7. Aile İçi Şiddet Mağdurlarına Yaklaşım.....	84
2.6. UYGULAMADA MAĞDURLARA YÖNELİK KULLANILABİLECEK YAKLAŞIM TÜRLERİ.....	86
2.6.1. Psiko-Sosyal Yaklaşım.....	86
2.6.2. Fonksiyonel Yaklaşım.....	86
2.6.3. Problem Çözme Yaklaşımı.....	87
2.6.4. Krize Müdahale Yaklaşımı.....	87
2.6.5. Ekolojik Yaklaşım.....	88

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ESKİŞEHİR ADLİYESİNDEKİ ADLİ GÖRÜŞME ODALARIYLA İLGİLİ DEĞERLENDİRME VE BULGULAR.....	92
3.1. ADLİ GÖRÜŞME ODALARI ÖNCESİNDEKİ EĞİTİM SÜRECİ.....	93
3.2. ADLİ GÖRÜŞME SÜRECİNİN AŞAMALARI.....	96
3.3. AGO'DA MAĞDURLA GÖRÜŞMENİN SEYRİNİ BOZAN ENGELLEYİCİ FAKTÖRLER.....	99
3.4. AGO'DA ADLİ GÖRÜŞMECİLERİN MESLEKİ VERİMİ.....	100
3.5. AGO'DAKİ İLETİŞİM ENGELLERİ.....	102
3.6. ADLİ GÖRÜŞME SÜRECİNE MAĞDURUN KATILIMI İÇİN KULLANILAN YAKLAŞIM VE YÖNTEMLER.....	108
3.7. ADLİ GÖRÜŞME SÜRECİNDE PLANLAMA AŞAMALARI.....	113
3.8. ADLİ GÖRÜŞMEDE MESLEKİ MÜDAHALE SÜRECİ.....	114
3.9. İHMAL, İSTİSMAR VE RİSK ALTINDA BULUNAN ÇOCUKLARLA ADLİ GÖRÜŞME SÜRECİ.....	117
3.10. YETİŞKİNLE ADLİ GÖRÜŞME VE ÇOCUKLA ADLİ GÖRÜŞME ARASINDAKİ FARKLILIKLAR.....	122
3.11. AGO ÖNCESİ VE AGO SONRASI MAĞDURLA ADLİ GÖRÜŞME.....	125
3.12. ADLİ GÖRÜŞMECİLERİN GÖREV VE YETKİ TANIMLARI.....	131
3.13. AGO'DA ADLİ GÖRÜŞMECİLER VE DİĞER ADLİ PERSONEL ARASINDAKİ MESLEKİ ANLAŞMAZLIKLAR.....	136
3.14. ADLİ SİSTEMDE TEDBİR TAKİP SÜRECİ.....	141
SONUÇLAR.....	146
ÖNERİLER.....	154
KAYNAKÇA.....	156
EK.....	161
ÖZGEÇMİŞ.....	163

ÖZET

Sosyal hizmette değerlendirme, uygulamanın önemli aşamalarından biridir. Değerlendirmenin nasıl yapıldığı sonrasında yapılacaklar için temel belirleyicilerden olmaktadır. Bu araştırmada amaç, adli görüşme odalarında ifade alma süreçlerinin, mağdurlar üzerindeki psiko-sosyal etkilerinin ortaya çıkarılmasıdır. Adli görüşmecilerin bu süreçle ilgili değerlendirme, karar alma ve diğer adli personelle iş birliğine gitmeleri mağdurun iyiliği için önemli olmaktadır.

Araştırmaya, adli görüşme odalarında mağdurlarla görüşme gerçekleştiren farklı mesleklerden 12 adli görüşmeci katılmıştır. 2 adli görüşmeci haricindeki diğer katılımcılar en az yedi yıldır adli sosyal hizmet alanında çalışmışlardır. Adli görüşmecilere, demografik bilgilerin de yer aldığı, adli görüşme odalarının, amaç ve hedefleri, görüşme sürecinde adli görüşmeci-mağdur ilişkisinin boyutları ve adli görüşmeci ile diğer adli personel arasındaki mesleki ilişki ve etkileşim konularında sorular içeren görüşme formu verilmiştir. Elde edilen dokümanların değerlendirilmesinde betimsel analizden yararlanılmıştır.

Araştırmaya Eskişehir Adliyesinde görevli 7 sosyal hizmet uzmanı, 3 pedagog ve 2 psikolog katılmıştır. Görüşmecilerin 8'i kadın, 4'ü erkek olup yaşları 26 ile 42 arasında değişmiştir. Katılımcılardan ikisi tezli yüksek lisans ve tezsiz yüksek lisans mezunu olup diğer bütün katılımcılar lisans mezunudur. Katılımcıların tümü, lisans eğitimleri süresince bireyle görüşme tekniklerini içeren bir eğitim almış, etik ve ikilemler ile ilgili dersler görmüşlerdir. Adli görüşmeciler, sosyal hizmet, psikolog ve pedagoğlardan oluşmalarına rağmen adli sosyal hizmet alanında ortak kurumsal sorumluluklar taşımaktadırlar.

Adli görüşmeciler, değerlendirme ilişkisi bağlamında, mağdurun durumunu, mağduriyetin nedenini ve mağdurun yaşantısını anlamaya yönelmişlerdir. Mağdurun durumunu anlamada, empatik duygular ve ahlaki normlar çerçevesinde değer biçme olurken; mağdurun yaşantısını ve mağduriyetin nedenini anlamada, dosyadan ve görüşmelerden elde edilen bilgiler söz konusudur. Buradaki bilgiler doğrultusunda, mağdurla ilgili bir şablon çizilmekte, bu bilgiler hukuk otoriteleri (hâkim/savcı) ile paylaşılmakta ve mağdurun ihtiyaç ve beklentilerine göre bir ifade alım süreci başlatılmaktadır. İfade alım sürecinde elde edilen bilgilerin tamamen mağduru

koruma amacıyla değil, yasa ve yönetmeliğe uyma amacıyla kullanıldığı grlmğtir.

Adli görüşmeciler, adli görüşme odaları ile ilgili görüş ve önerilerini net ve açık bir şekilde ifade etmişlerdir. Mağdurlarla ilgili kararlarda, olabildiğince savcı-hâkimle iş birliğine gidip mağdurun süreçten zarar görmemesine dikkat etmişlerdir. Mağdurların, ifadesi alınırken, rapor yazılırken ve tedbir önerilirken izledikleri yöntem etik ilkeler ve yasal adımlarla rtşmğtir. Bunların yanı sıra adli görüşmeciler, bütün görüşme aşamalarını mağdurların yararına yönelik yapmaya çalıştıklarını belirtmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Adli Görüşme Odaları, Adli Sosyal Hizmet, Mağdur, Adli görüşmeciler

ABSTRACT

In the area of social work, assessment is an important step of implementation. The way assessment is done will be a fundamental determining factor for the other steps. The aim of this research is to reveal the effects of interrogation processes in judiciary interview room (psychosocial) on the victims. Because of this, judiciary interviewers should be in collaboration with other judiciary personnel, in matters like assessment and decision-making, for the best interest of the victims.

12 judiciary interviewers who are from different occupational stuff participated in this research. They had interviews, with the victims in the judiciary interview rooms. Apart from two judiciary interviewers, other participants have worked in the area of judiciary social work for at least seven years. These participants were provided with a form including questions about; demographic information, the purpose and aim of judiciary interview rooms, the different dynamics of the relations between the interviewer and the victim during interview process, and the occupational relationship and interaction between the judiciary interviewer and other judiciary personnel. The descriptive analysis was used in evaluating the obtained documents.

7 social workers, 3 pedagogues and 2 psychologists working in Eskişehir Court of Justice participated in this research. 8 of participants are women while 4 of them are men. The year of their ages are in between 26 and 42. Two of the participants are graduates of master's program with and without thesis, while all others hold undergraduate degrees. During their undergraduate degrees, all of the participants were trained for the techniques of interviewing an individual and took courses about ethics and dilemmas. Although judiciary interviewers consist of social workers, psychologists and pedagogues, they all have responsibilities in the area of judiciary social work.

In the context of assessment, judiciary interviewers are inclined to focus on the situation of the victim, the reasons of victimization, and the life of the victim. Understanding the situation of the victim involves assessment with empathic emotions and moral norms; understanding the life of the victim and the reasons of victimization involve the information gather from the dossier and the interviews. In

the light of that information, a template about the victim is determined and the information is shared with other legal authorities, and then an interrogation procedure is started in line with the needs and expectation of the victim. It has been observed that the process of information gathered, and interviewing is not done for the sole purpose of protecting the victim; it is done with the purpose of following the law and regulations.

Judiciary informants clearly expressed their opinions and suggestions about the judiciary interview rooms. In the decisions concerning the victims, they have paid attention to establishing collaboration with prosecutors and judges in order to prevent any harm to the victims. The methods of taking statements from the victims, of writing reports and of suggesting protections are all in line with ethical principles and legal steps. All informants had stated that they watch out for the best interest of the informant during judiciary interviews.

Keywords: Judiciary Interview Rooms, Judiciary Social Service, Victim, Judiciary Interviewers

KISATMALARIN LİSTESİ

AGO: Adli Görüşme Odaları

ASPİM: Aile Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü

ÇİM: Çocuk İzleme Merkezi

ÇKK: Çocuk Koruma Kanunu

SEGBİS: Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi

SÇG: Sosyal Çalışma Görevlisi

SHU: Sosyal Hizmet uzmanı

TSSB: Travma Sonrası Stres Bozukluğu

UYAP: Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi

GİRİŞ

Bu çalışmada, mağdurlara soruşturma ve kovuşturma safhalarında sunulan hizmet ve yardımlar mağdur hakları çerçevesinde incelenmektedir. Mağdurlar suç eylemi sırasında veya sonrasında travma yaşayabilmektedir. Fiziksel, duygusal, zihinsel, sosyal ve ekonomik zarara uğrayan mağdurlara yaklaşım adli süreçlerde oldukça hassasiyet gerektirmektedir. Mağduriyetin yıkıcı etkilerine maruz kalan mağdurlarda, duygusal, bilişsel ve gelişimsel kayıplar meydana gelebilmektedir. Bu yüzden ayrı bir sınıflandırma ile mağduriyet ve etkileri olarak ele alınan kavram, mağdurların ulusal ve uluslararası yasalarca güvence altına alınan hakları çerçevesinde ele alınmıştır.

Mağdurların adli süreçlerde yaşadıkları zorlukların, çok yönlü etkisi nedeniyle mağdurların bu süreçte yaşadıkları psikolojik ve duygusal sorunlar adli sosyal hizmet için önem taşıyan bir sorun olagelmıştır. Özellikle mağdurun duruşma salonlarında sanıkla yüzleştirilmesi, mağdurun hukuk mercilerinin otoritelerini hissetmesi ve hâkim/savcılarının hukuk sorularına doğrudan maruz kalması, mağduru olumsuz yönde etkilemektedir. Bu yüzden mağdurları adli mekanizmanın hiyerarşinin dışında tutmak, mağdurlarla uygun ortam ve yöntemle görüşme yapılmasını sağlamak, mağdurlarda meydana gelen ikincil travmanın önüne geçmek ve mağdurun korunma ihtiyaçlarının tespiti ve ilgili hizmetlere erişimlerini sağlamak amacıyla 3 Nisan 2017'de Adalet Bakanlığına bağlı Mağdur Hakları Daire Başkanlığınca Türkiye'de 30 adliyede adli görüşme odaları pilot uygulama olarak faaliyet göstermeye başlamıştır. Gözlem, görüşme ve bekleme odalarında oluşan bu sistemle beraber, kırılganlıkları tespit edilen mağdurlar, suça sürüklenen çocuklar ve tanıklar ifade ve beyanlarını dinleyici, savcı, hâkim ve avukat olmadan adli görüşmeciler aracılığıyla bu odalarda vermektedirler. Mağdur, suça sürüklenen çocuk veya tanık adli görüşmecisiyle birlikte görüşme odasında sürece katılmaktadır. Aynı anda hâkim/savcı ve avukat süreci gözlem adasından veya duruşma salonundan kamerayla izlemekte, gerekli görülen durumlarda adli görüşmeciye bağlanıp sürece müdahale edebilmektedirler.

Bu çalışma, mağdurun kim olduğunu ve mağduriyetin nasıl oluştuğunu ortaya çıkarmak için Ceza Muhakemesi kanunundaki tanım ve uluslararası metinlerde yer alan mağdur tanımlarını irdelemektedir. Mağduriyetin sosyal boyutu, viktimoloji ve

kriminolojideki mağdur kavramları, suçtan zarar gören ve mağdur ayrımı, mağduriyet risk faktörleri, mağduriyeti arttıran faktörler, mağduriyetin sonuçları, suç fiiline göre mağdurlar ve mağdurların Türk hukukundaki ve uluslararası mevzuatlardaki hakları anlaşılmalı çalışılmıştır. Adli sosyal hizmetin tarihsel gelişimi, adli sosyal hizmet uzmanlarının rol ve görevleri, mağdur çocuklarla adli görüşmenin temel prensipleri ve soru sorma teknikleri, kırılğan gruptaki mağdurlara yaklaşım ve uygulamada mağdura yönelik kullanılabilecek yaklaşım türleri sosyal hizmet kuram ve uygulaması temel alınarak incelenmiştir. Bu çalışmanın en temel amacı, adli görüşme odalarında ifade alınma süreçlerinin mağdurlar üzerinde yarattığı etkileri, adli görüşmecilerle yapılan görüşmelerle ortaya koymaktır. Aynı zamanda çalışma, bu sürecin adli görüşmecilerin mesleki müdahale ve teknikleri için uygun ortam oluşturup oluşturmadığını ortaya çıkarmayı hedeflemektedir. Son olarak adli görüşme odalarının amacı, misyonu ve niteliği, adli görüşmeci-mağdur ilişkisi ve etkileşimi, adli görüşmecilerin ve savcı/hâkimlerin işbirliği gibi konular değerlendirilmiştir.

Adli görüşme odalarının kuruluş amacı ve niteliği ile adli görüşmeci mağdur ilişkisinin boyutları, Eskişehir Adliyesinde görevli 12 adli görüşmeciyle yapılan derinlemesine nitel görüşmeler sonucunda ortaya konmaktadır. Çalışma, sosyal hizmet alanında adli görüşme odaları ile ilgili ilk araştırma örneğidir. Bu yüzden sosyal hizmetin güncel bir örnek projesi olan adli görüşme odalarının uygulama pratikleri ile ilgili görüş, öneri ve değerlendirmeler, odaların geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması için önem teşkil etmektedir.

Araştırmanın Problemi

Mağduriyet bazı durumlarda kişiyi adli mekanizma içerisinde yer almaya zorlamaktadır. Yerine getirilmesi gereken hukuki prosedürler (ifade alma, durumla ilgili kayıt tutma, soruşturma ve kovuşturma süreci, tanıklık, müştekilik, mağdurun psiko-sosyal iyiliği, rapor yazma, tedbir önerme vb.) mağdurun polis-adli görüşmeci-savcı-hâkim ile belirli ilişkiler geliştirmesine neden olmaktadır. Mağdur, adli mekanizmalar içerisinde yer aldığı andan itibaren hem ulusal hem de uluslararası yasalarla teminat altına alınan bazı haklara sahiptir. Bu haklar mağdurun soruşturma,

ifade verme, tanıklık etme, duruşmaya katılma gibi süreçlerde kişiliğini örselemeyecek, travmatik durumlar yaşatmayacak hakları içermektedir. Bütün bu hususlar mağdurun tıbbi, psikolojik ve sosyal iyiliğini destekleyen niteliklerde olmalıdır.

Mağdurlar; fiziksel, duygusal, zihinsel ve sosyal yıkımlarla karşılaşan kırılgan bireylerdirler. Bu yüzden mağdura yaklaşım, adli süreçlerde oldukça hassasiyet gerektirmektedir. Polisler, savcılar, adli görüşmeciler ve hâkimler hukuki işlem ve yetkilerini kullanırken mağdurun koşullarına göre hareket etmelidirler.

Bu çerçevede kurgulanan araştırma sorunu, mağdur hakları bağlamında adli süreçlerde mağdurla ilk temasın, kurulan ilişkinin, ifade alma sürecinin mağduru nasıl etkilediğini, adli görüşmecilerle (pedagog, sosyal hizmet uzmanı, psikolog) yapılan görüşmelerle ortaya koymaktadır. Mağdurla ilk teması sağlayan adli personellerden biri adli görüşmeciler olduğu için, hukuki sürecin nasıl işlediği, mağdurların ifade alınma süreci, adli görüşmecilerin bu süreçteki etkinliği gibi konularda net ve güvenilir bilgilerin bu personellerden alınabileceği düşünülmüştür.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Mağdur Hakları Daire Başkanlığı bünyesinde 3 Nisan 2017’de Türkiye’nin birçok adliyesinde faaliyet göstermeye başlayan adli görüşme odalarında mağdurlarla görüşme yapan ve savcı-hâkimle beraber mağdurun ifade alma sürecine katılan adli görüşmecilerin perspektifinden mağdur hakları, mağdur-adli görüşmeci (pedagog, sosyal hizmet uzmanı, psikolog) ilişkisinin mahiyeti ve ifade alma süreçlerinin nasıl geliştiğinin incelenmesidir. Bu nedenle araştırmanın en temel amacı AGO’ların işlevselliğinin ortaya çıkarılmasıdır.

Bu doğrultuda araştırmanın temel amaçlarına şu sorularla cevaplar aranmaktadır:

1. Adli görüşme süreci hangi aşamalardan oluşmaktadır?
2. Görüşmeye mağdurun katılımını sağlamak için hangi yaklaşım ve yöntemler kullanılmaktadır?

3. Adli görüşme sürecinde müdahale teknikleri kullanılabilmekte midir?
4. İhmal, istismar mağduru ve risk altında bulunan çocuklarla yapılan görüşmelerde dikkat edilmesi gereken hususlar nelerdir?
5. Çocukla yapılan adli görüşme ile yetişkinle yapılan adli görüşme arasındaki farklar nelerdir? Mağduriyete neden olan eyleme göre görüşmede farklılıklar oluşuyor mu?
6. AGO sürecinde ifade alma, rapor yazma ve tedbir önermede hâkim, savcı veya koordinatör ile adli görüşmeci arasında mesleki anlaşmazlıklar yaşanmakta mı?

Araştırmanın Değeri

Mağdur hakları, mağdura yaklaşım ve adli görüşmeci- mağdur ilişkisi adli sosyal hizmet alanının gelişmesiyle giderek önem kazanmaktadır. Sosyal hizmet uzmanları, pedagoglar ve psikologlar mağdurların, suça sürüklenen çocukların ve tanıkların bir yığın bürokratik işleminden ve soruşturma-kovuşturma alma gibi süreçlerden geçerken bu grupların haklarını savunan personellerdir. Adli görüşmeciler bu tür dezavantajlı grupların hassasiyetleri, kırılganlıkları, sosyal ve psikolojik tahribatları ve bilişsel ve davranışsal gelişimlerinin farkında olmalı ve diğer personelin de bu gruplara yaklaşımında aynı tutum ve davranışları geliştirmelerini sağlamalıdır.

Duruşma salonlarında mağdurun sanıkla yüzleştirilmesi, mağdurun duruşma salonlarının fiziksel yapısından dolayı hiyerarşiyi ve otoriteyi hissetmesi, mağdurun ikincil travma, örselenme ve psiko-somatik rahatsızlıklar yaşamasına neden olmaktadır. Yeni bir uygulama olan Adli Görüşme Odalarında Türkiye'nin çeşitli adliyelerinde yargılama ve ifade alma işlemi için odalar inşa edilmiştir. Gözlem, görüşme ve bekleme odalarından oluşan bu sistemde mağdurlar ve suça sürüklenen çocuklar sanık, dinleyici, savcı, avukat ve hâkimi görmeden adli görüşmeciler aracılığıyla ifade vermektedirler. İfade süresi boyunca hâkim ve savcılar süreci gözlem odasından kamera aracılığıyla izlemekte ve istedikleri anda adli görüşmeciye bağlanıp duruma müdahale edebilmektedirler.

Araştırmada adli sosyal hizmet uygulamaları kapsamında güncel pilot proje olan adli görüşme odalarının mahiyeti, niteliği, mağdurun psiko-sosyal iyiliğine katkıları, mağdur-adli görüşmeci ilişkisi ve etkileşimi, AGO'ların (adli görüşme odalarının) soruşturma ve kovuşturma içtihiadındaki yeri, mağdur-adli görüşmeci-savcı-hâkim işbirliği gibi konularda veriler toplanmıştır. Ulusal ve uluslararası mevzuatta belirtilen mağdur hakları, mağdurun sosyal, yasal ve ekonomik hakları, adli sosyal hizmetin mağdur yaklaşımı, mağduriyeti anlamada ve değerlendirmede kuramsal çerçeve olarak kabul edilmiştir.

Çalışmada mağdur hakları ve mağdur-adli görüşmecinin ilişkisi ve yaklaşım boyutları ile ilgili önemli veriler elde edilmiştir. Çalışma sosyal hizmet alanında AGO'larla ilgili ilk araştırma örneğidir. Bu yüzden çalışmanın adli sosyal hizmet alanına katkı sunabileceği ve henüz yasal bir altyapıya kavuşmayan adli görüşme odalarının geliştirilmesinde bir araç olarak kullanılabileceği düşünülmektedir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma için Eskişehir adliyesinde görevli toplam 14 adli görüşmeciden 12'si ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Görevli 2 psikolog araştırmaya dâhil olmak istememiştir. Bu yüzden 7 sosyal hizmet uzmanı, 3 pedagog ve 2 psikologla görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcı psikolog sayısının az olması araştırmanın sınırlılıklarındadır.

Adli görüşme odalarında mağdurla yapılan görüşmeden sonra mağdurlara doldurulan formlar Mağdur Hakları Daire Başkanlığından istenilmiş ancak olumsuz cevap alınmıştır. Mağdurlar için kurulan ve mağduru merkeze alan bu sistemde mağdurların gözünden adli görüşme odalarının değerlendirilememesi veya değerlendirme araçlarına ulaşamaması araştırmanın en önemli sınırlılıklarındandır.

Araştırmanın Modeli

Nitel araştırma esnek bir tarza, samimi bir ortama ve araştırmaya odaklanmaya araştırmacıyı teşvik eder. Kişisel fikirleri araya sıkıştırmaktan veya kişisel önyargıları dile getirmekten çok toplumsal yaşamı daha bütünsel olarak

anlamak için kişisel anlayıştan, duygulardan ve insan perspektiflerinden yararlanmaya çalışır (Neuman, 2014). Duygular, mağduru anlamada ve ihtiyaçlarına çözüm üretmede adli görüşmeciye rehber olmaktadır. Adli görüşmeci, mağdura yaklaşımda, mesleki bilgi, birikim ve becerilerini kullanırken, yasal prosedürü yerine getiren bir meslek elemanı olmaktan daha çok, duygularını görüşme sürecine yansıtarak mağdurla daha derinlikli bir ilişki geliştirmektedir.

Bu araştırmada nitel modelin kullanılmasının nedeni, mağdurların adli süreçlerde yaşadığı zorlukları ve hukuki işlemler gerçekleşirken yaşadıkları örselenmeleri, adli görüşmecilerle yapılan derinlemesine görüşmelerle ortaya çıkarmaktır.

Adli görüşme odalarında mağdurların ifade alma sürecini ve mağdur-adli görüşmeci ilişkisinin boyutlarını incelemeyi amaçlayan bu çalışmada, derinlemesine nitel tekniği kullanılmıştır. ‘‘Derinlemesine görüşmede, araştırma konusuna dair bütün ayrıntı ve boyutlar görüşme sürecinde elde edilmeye çalışılır, yüzeysel bilgilerden çok, kişilerin araştırma problemine ilişkin düşünce, görüş ve deneyimleriyle ilgili bilgiler toplanılır. Derinlemesine görüşmede az sayıda kişi ile görüşülür ve bu kişilerden deneyimleri, inançları, görüşleri ve düşünceleri ile ilgili çok detaylı bilgiler istenir (Kümbetoğlu, 2005: s. 81).’’ Bu araştırmada mağdurların yaşadığı sosyal, hukuksal, duygusal ve zihinsel sorunların adli görüşmecilerle yapılan görüşmelerle ortaya çıkarılması amaçlandığı için bu yöntem kullanılmıştır.

Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evreni, Mağdur Hakları Daire Başkanlığı tarafından Türkiye’nin 26 farklı şehrindeki 30 adliyede kurulan adli görüşme odalarında, mağdurların ifade alım sürecine katılan 12 adli görüşmeciden oluşmaktadır. Ülke genelindeki adliyelerde görev alan adli görüşmecilerle görüşmek zor olacağından, uygulamanın pilot kentlerinden biri olan Eskişehir adliyesinde adli görüşme odalarında, mağdurlarla görüşme yapan adli görüşmeciler tercih edilmiştir.

Araştırmanın örneklemi, henüz pilot proje aşamasında olan ve yasal altyapıya kavuşturulmak düşünülen adli görüşme odalarının (AGO) uygulama alanlarından biri olan Eskişehir Adliyesinde mağdurlar ve suça sürüklenen çocuklarla görüşme yapan

toplam 14 adli görüşmeciden 12'si ile yapılan görüşmelerden oluşmaktadır. Eskişehir Adliyesinin tercih edilme sebebi, bu adliyedeki AGO'ların evreni en iyi yansıtan adliyelerden olması ve adli görüşmecilerin araştırmaya katılmadaki gönüllüğü olmuştur. Mağdurların adli süreç içindeki durumları hakkında en iyi bilgilerin adli görüşmeciler tarafından verilebileceği düşünülmüş, bu yüzden görüşmeler bu grupla yapılmıştır. Adli görüşme odalarında mağdur/mağdurlarla görüşme yapan adli görüşmeciler tercih edilmiştir.

Saha araştırması için Eskişehir Cumhuriyet Başsavcılığından resmi izin alınmıştır. Sahayı gözlemlemek amacıyla üç hafta boyunca araştırmaya gönüllü katılmak isteyen 7 sosyal hizmet uzmanı, 2 psikolog ve 3 pedagoğa görüşmeler yapılmıştır. Bu süre zarfında mağdurla yapılan görüşmelerin kamuoyu ile paylaşılan kayıtları izlenmiş, süreci daha iyi anlamak ve daha iyi bir hazırlık yapmak için adliye bünyesindeki gözlem, görüşme ve bekleme odası görülmüş, adli görüşmecilerin görüşme sonrasında mağdurun demografik bilgilerinin yer aldığı ve gerekli görüldüğü takdirde tedbirlerin önerildiği formlar görülmüştür. Görüşmeler için bir rehber form oluşturulmuştur. *'Görüşme rehber formu, görüşmecinin bu formda yer alan konu başlıkları ve alanları hakkında sorular üretmesine yardımcı olacak bir araçtır.'* (Kümbetoğlu, 2005: s.75). Görüşme sürecinde kullanılan form belirli bir sistemde içinde bilgilerin toplanılmasını mümkün kılmıştır.

Örneklem seçiminde amaçlı örneklem (purposive sampling) yönteminden yararlanılmıştır. "Güdümlü örneklem olarak da bilinen amaçlı örneklem, araştırma konusunu en iyi ifade eden ve en kapsayıcı örneklemin seçilmesi üzerine kuruludur. Amaçlı örneklemede araştırmacı, evreni en iyi temsil ettiğini ve evrenin küçük bir örneği olduğunu düşündüğü bir alt grubu örneklem olarak seçer. Özellikle örneklem çerçevesinin tam olarak belli olmadığı ve araştırmacının evren hakkında bilgili olduğu durumlarda kullanılır (Suğur vd., 2012: s.155)." Olasılıklı olmayan örnekleme yöntemi içinde bulunan amaçlı örneklem, örnek olayları yoğun bir biçimde incelemek için çok büyük sayıda örneklemeler arasından bir temsili örneklem seçer, bu seçilme işlemi örneklem grubunun temsil güçlerinden çok araştırma konusuyla olan ilgileriyle bağlantılıdır. (Neuman, 2014: s.320).

Katılımcıların bilgileri aşağıdaki tabloda verilmiştir:

KATILIMCILARIN TABLOSU

TAKMA AD	MESLEĞİ	CİNSİYETİ
MAVİ	SOSYAL HİZMET UZMANI	KADIN
TURUNCU	SOSYAL HİZMET UZMANI	KADIN
LACİVERT	PEDAGOG	ERKEK
LİLA	SOSYAL HİZMET UZMANI	KADIN
YEŞİL	SOSYAL HİZMET UZMANI	ERKEK
PEMBE	PEDAGOG	KADIN
BORDO MAVİ	SOSYAL HİZMET UZMANI	ERKEK
KARTAL	PEDAGOG	ERKEK
ELA	SOSYAL HİZMET UZMANI	KADIN
GÖKYÜZÜ	PSİKOLOG	KADIN
KIRMIZI	PSİKOLOG	KADIN
EFLATUN	SOSYAL HİZMET UZMANI	KADIN

Veri Toplama Aracı

Araştırmanın amaçlarına uygun olan veriler elde edebilmek için görüşme formu hazırlanmıştır. Görüşme formu hazırlanırken, kuramsal bilgiler gözden geçirilmiştir. Adliyede görevli yetkili bir sosyal hizmet uzmanı ile ön görüşme yapıldıktan sonra, adli sosyal hizmet uygulama ve teorisine uygun olarak forma son şekli verilmiştir. Formda, Adli Görüşme Odalarında görev alabilmek için eğitim alınıp alınmadığı, mağdurla görüşmenin kaç aşamadan oluştuğu, görüşmede hangi yaklaşım ve yöntemlerin kullanıldığı, ihmal ve istismar mağduru kişilerle görüşme yapılırken dikkat edilmesi gereken hususlar, çocukla görüşme ile yetişkinle görüşme arasındaki farklar ve ifade alma, rapor yazma ve tedbir önerme gibi konularda hâkimler ve savcılarla mesleki anlaşmazlıkların yaşanıp yaşanmadığı ile ilgili sorular yer almıştır.

Bütün görüşmeler, görüşmecilerin izni ve bilgisiyle ses kayıt cihazıyla kayıt altına alınmıştır.

Veri Toplama Süreci

Saha araştırmasına başlanmadan önce Mağdur Hakları Daire Başkanı ile projenin amaç, kapsam ve niteliği hakkında bir görüşme yapılmıştır. Mağdur Hakları Daire Başkanı Muhittin Özdemir ile yapılan görüşmeden sonra Eskişehir Cumhuriyet Başsavcılığından izin alınmış, Eskişehir Adliyesinde uygulamaya geçilmiştir. Görüşme formunda ön görüşme ile gerekli değişiklikler yapıldıktan sonra Şubat 2018 ayı içerisinde görüşmeler tamamlanmıştır. Görüşmeler, toplam 12 adli görüşmeciyle yüz yüze yapılmıştır. Bütün görüşmeler Adliye binasında adli görüşmecilerin odalarında gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler, adli görüşmecilerin duruşmaya katılmalarının engellenmemesi ve mağdur ve SSÇ ile görüşme ve rapor yazma görevlerinde herhangi bir aksaklık yaşanmaması maksadıyla randevulu şekilde yapılmıştır. Uygulama süresince herhangi bir zorluk yaşanmamıştır. Görüşmeciler, konuyla ilgili net ve açık ifadeler kullanmış, projenin hedef ve vizyonu ile ilgili düşünce ve önerilerini açıkça dile getirmişlerdir.

Verilerin Analizi

Araştırmada toplanan verilerin, araştırma problemine ilişkin olarak neleri söylediğini veya hangi sonuçlara ulaştığını ortaya çıkarmak için betimsel analizden yararlanılmıştır. Suğur vd. 'ne göre (2012: s.192) betimleme; bir kişinin, nesnenin veya olayın özelliklerini kelimelere aktarmak olarak tanımlanabilir. Betimsel çözümlemede araştırmacılar ağırlıklı olarak katılımcıların kendi ifadelerinden doğrudan alıntılar yapar, bu ifadeleri mümkün olduğunca değiştirmeden, aynen kullanarak okuyuculara sunar. Araştırmacı durumu olduğu gibi ortaya koyup tanımlamayı amaçlar; bu nedenle görüşmelerden uzun alıntılar yaptığı gibi araştırmada kaydedilen gözlem notlarını da uzun ve ayrıntılı bir şekilde okuyucuya aktarır.

Eskişehir adliyesinde görevli 12 adli görüşmeciyle yapılan görüşmelerin analizi betimsel yöntemle yapılmıştır. Adli görüşmecilerin adli görüşme odaları ve adli görüşmeci-mağdur ilişkisinin boyutlarıyla ilgili değerlendirmeleri değiştirilmeden verilmiştir. Görüşmelerden elde edilen verilerden alıntılar yapılarak,

konu ile ilgili tanımlamalar, gözlemler ve sonuçlar net, kesin ve ayrıntılı bir şekilde aktarılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. MAĞDURİYETİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

1.1. MAĞDUR KAVRAMI

Mağdur’’ kelimesinin kökeni Arapça zulüm, merhametsizlik, haksızlık anlamına gelen ‘gadr’a dayanmaktadır. Türk Dil Kurumu ‘mağdur’u, haksızlığa maruz kalmış kimse, kıygın olarak tanımlamaktadır. Mağdur kavramı günlük dilde, haksızlığa veya zarara uğrayan şeklinde de kullanılmaktadır. Bu yüzden mağdur kavramı, farklı alanlarda ve farklı şekillerde tanımlarla kendisine yer edinmiş geniş bir yelpazeye sahiptir (TBMM Mağdur Hakları İnceleme Raporu, 2014: s.2).

Mağdur kavramı; uygarlık ve toplumların sosyal, ekonomik, politik ve kültürel kodlarına göre şekillenmiştir. İngilizcede ‘victim’ olarak kullanılan mağdur kavramı eski medeniyetlerde kurban kavramı ile eş anlamlı olarak kullanılmakta idi. Kurban doğaüstü bir gücü veya tanrıları yatıştırmak için dini bir tören sırasında kanı akıtılan kişiyi sembolize ediyordu. Mağdur kavramı geçmişten günümüze farklı formlarda kullanılarak ve yeni anlamlar kazanarak en güncel halini almıştır. (Polat, 2014: s.7). Ceza hukukunda kullanılan mağdur kavramı ile geçmişten günümüze günlük yaşamda kullanılan mağdur kavramı arasında farklar bulunmaktadır.

Çağdaş mağdur/kurban kavramı sıklıkla kaybeden, yaralanan veya herhangi bir sebepten dolayı acı çeken kişileri tanımlamak için kullanılmaktadır (Polat, 2014: s.7). Mağduriyet, herhangi bir suç fiili sonucunda oluşabileceği gibi doğal afet, savaş, kaza ve hastalık durumlarında da ortaya çıkabilmektedir. Kişinin herhangi bir olayda yaşadığı acı ve ıstırap onun mağdur olarak nitelendirilmesine neden olmaktadır.

Herkes tarafından kabul edilen bir mağdur tanımı bulunmamaktadır. Mağdur, suç neticesinde zarar gören taraf, müşteki, davacı, zarara uğrayan kişi veya sadece ıstırap çeken kişi kavramları ile aynı anlamda kullanılmıştır (Polat, 2014: s.8). Mağdur, yargılama konusu suç ile hukuken korunan hakkı veya menfaati ihlal edilen kişidir. Bir başka deyişle, suçun somut muhatabı olan ve bu sebeple suç ile müdafaa edilen hukuki yararlı zedelenen kişidir. Bir diğer ifade ile mağdur, suç fiili tarafından zarara uğratılan veya tehlikeye maruz bırakılan hak ve menfaat sahibi kişiyi ifade etmektedir (TBMM Mağdur Hakları İnceleme Raporu, 2014: s.3). Mağdur

kavramının çeşitli tanımları bulunmaktadır. Hukuk terminolojisinde en çok kabul edilen mağdur tanımı: Suçtan zarar gören bireyin haklarının zedelenmesi durumudur.

Suçtan ve hukuka aykırı fiilden kaynaklanan mağduriyet ceza hukukunun, sözleşmeden kaynaklanan mağduriyet ise özel hukukun alanına girmektedir (TBMM Mağdur Hakları İnceleme Raporu, 2014: s.2). Uzun bir müddet, bu genel kavram ceza hukukunda bulunan tüm suçları kapsamıştır. Ceza hukuku açısından mağdur esas itibariyle ‘yasaların, eylem veya ihmal yoluyla ihlal edilmesi sebebiyle, kişisel veya toplu olarak, fiziksel veya ruhsal biçimde zarar görme de dâhil olmak üzere manevi acılar çeken, maddi kayba uğrayan ve temel hakları ciddi bir biçimde zayıflayan ve bu nedenle zarar gören kimse olarak tanımlanmaktadır (Polat, 2014: s.8).

Ceza hukuku açısından ise mağdur; suçtan zarar gören suçun vuku bulmasıyla hukuken korunan çıkarları doğrudan veya dolay olarak ihlal edilen kimsedir. Mağdur fiilden etkilenendir. Suçtan zarar gören ise, fiil nedeniyle hakları zedelenen ve hak ileri sürebilecek kimsedir. Mağdur; mağdur hakları yasa tasarısında “kendisine karşı işlenen suç nedeniyle zarar gören veya bu suretle ekonomik kayba uğrayan kişi” olarak tanımlanmaktadır (Özdemir, 2014: s.121). Mağdur ve suçtan zarar gören arasındaki farka araştırmanın diğer bölümlerinde değinilmiştir.

Mağdur, çağdaş hukuk sisteminde, suç eylemine maruz kalmış, hakları ihlal edilmiş kişi olduğu için hem ulusal yasalar hem de uluslararası yasalarca hukuken korunmaktadır. Devletler mağdurların maddi koşullarını iyileştirmek ve maruz kaldıkları manevi tahribatı önlemek için tedbirler almaktadır. Bu tedbirler: mağdurların suç eyleminden kaynaklı maddi zararlarını karşılamak, suç sonrası stres, travma ve psiko-somatik rahatsızlıkları gidermek için psikolojik, sosyal ve tıbbi müdahaleler için uzmanları devreye sokmak, mağdurların, fizyolojik ve ruhsal sağlıkları iyileştirerek toplumsal yaşama katılmalarını sağlamaktır.

Mağdur kavramının niteliği, kapsayıcılığı, mağdurun sahip olduğu haklar hem ulusal mevzuatımızda hem de uluslararası metinlerde geniş bir şekilde yer almıştır.

Ulusal mevzuatımızda mağdur teriminin tanımı ilk kez ikincil bir düzenleme niteliğinde olan 5 Mart 2013 tarihli ve 28578 Resmî Gazete’de yayımlanan Denetimli

Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliğinde yapılmıştır. Yönetmeliğin tanımlar başlıklı 4'üncü maddesinin birinci fıkrasının (p) bendinde mağdur “*Kendisine veya birinci dereceden aile üyelerinden birine karşı işlenen suçun fiziksel, duygusal veya maddi sonuçları sebebiyle desteğe ihtiyaç duyan kişi*” olarak tanımlanmıştır (TBMM Mağdur Hakları İnceleme Raporu, 2014: s.3). Türk mevzuatında mağdurun suç fiili sonucunda belli sorunlar yaşadığı ve bu sorunların çözümü için üçüncü kişilerin yardımına ihtiyacı olduğu vurgulanmıştır.

Mağdur kavramına ilişkin tanımlara uluslararası metinlerde de rastlanmaktadır. 29 Kasım 1985 tarihinde 40/34 sayılı Genel Kurul Kararı ile kabul edilen Birleşmiş Milletler Deklarasyonu’nun 31’inci paragrafında mağdur tanımlanmıştır. Bu tanıma göre mağdur, üye ülkelerde yürürlükte olan ceza yasalarını akamete uğratan eylemlerden dolayı fiziksel, ruhsal veya duygusal olarak zarara uğrayan, maddi kayba maruz kalan veya temel hakları önemli derecede zarar gören birey veya topluluklardır. Bu tanım birkaç önemli noktayı içermektedir. Öncelikle mağdur hem gerçek kişi hem de tüzel kişi olabilmektedir. Bu kapsamda tüzel kişiliğe sahip olmayan grup veya topluluklarda mağdur tanımının kapsamına dâhil edilmiştir. Son olarak belirtmek gerekirse, suç ile çıkarları doğrudan zedelenen mağdurun yanı sıra yakın aile bireyleri ile yardımına muhtaç kişiler de mağdur olarak kabul edilmiştir (Değirmenci, 2008: s.35).

Ceza Muhakemesinde Mağdurun Konumuna İlişkin 15 Mart 2001 Tarihli Avrupa Birliği Konseyi Çerçeve Kararı’nda da mağdur tanımlanmıştır. Kararın “Tanımlar” başlıklı 1’inci maddesinde mağdur “*Üye Devletlerin ceza hukukunu ihlal eden icrai ya da ihmali bir eylemden doğrudan fiziksel, ruhsal veya manevi zarar gören veya ekonomik kayba uğrayan gerçek kişi*” olarak tanımlanmıştır (TBMM Mağdur Hakları İnceleme Raporu, 2014). Aynı zamanda Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Suç Mağdurlarına Yardımla İlgili 14 Haziran 2006 Tarihli ve 8 Sayılı Tavsiye Kararı’nda mağdur, ‘*bir üye ülkenin ceza hukukunun ihlali ile suçlanan eylem ve ihmaller dolayısıyla fiziksel veya zihinsel yaralanma, duygusal acı veya ekonomik kayıp dâhil zarara uğramış gerçek kişi*’ şeklinde tanımlanmıştır (Polat, 2014: s.8).

Mağduriyet çok yönlü bir yaklaşım gerektirmektedir. Mağdurun sorunlarının tespitinde, suç sonrası sıkıntılarını gidermede ve mağduru toplumsal yaşamın bir öznese haline getirmede, devletler aracı kurumları vasıtasıyla mağdurla çok yönlü bir ilişki geliştirmelidir. Mağdurun kim olduğu, mağduriyetin nasıl ortaya çıktığı veya mağdurun suç eyleminin meydana gelmesindeki rolü tartışılmaksızın mağdura yönelik destekleyici ve koruyucu hizmetler devreye sokulmalıdır. Bir suç eyleminin

bir faili veya mağduru olsa bile burada en büyük failin devlet olduğu ve devletin sistematığının bu yapısal sorundan sorumlu olduğu gözden kaçırılmamalıdır. Özellikle mağduriyetin ortaya çıkmasında devletin sistem dünyası ve karmaşık bürokrasisinin doğrudan etkisi olduğu unutulmamalıdır.

Bütün mağdur tanımları, mağdurların fiziksel bütünlüklerine, onur ve haysiyetlerine, haklarına ve kazanımlarına yasadışı ve haksız bir şekilde yapılan eylemler neticesinde ortaya çıkan her türlü travma ve ıstıraplar olarak ortaklaşmaktadır (Polat, 2014: s.10).

Suç eylemine maruz kalmak bireyde sosyal, psikolojik, fiziksel, ruhsal ve ekonomik kayıplara neden olmaktadır. Suç eylemiyle beraber ortaya çıkan mağduriyet sonrası, birey bazı haklara sahip olmaktadır. Mağdur birey hukuk sürecinin bir tarafı ve hakları zedelen kişi olarak adli mekanizma içerisinde yer almaya başlamaktadır. Mağdurun bu süreçteki hakları ulusal ve uluslararası yasaların garantörlüğü altındadır. Bu süreç daha çok yargılama, soruşturma, ifade alma ve tanık olma gibi süreçleri kapsamaktadır. Ancak suç eylemi sonrası mağdurda meydana gelen ruhsal, duygusal, fiziksel ve sosyal problemler, viktimolojinin alanına girmektedir.

Mağduriyet hukuksal, sosyal, ekonomik, psikolojik boyutlarıyla değerlendirmelidir. Özellikle viktimoloji, mağdurların suç esnasındaki sıkıntıları ve suç sonrasında oluşabilecek travma ve stres bozukluğu gibi psikolojik ve fiziksel rahatsızlıkları belirlemede önemli rol oynamaktadır. Polat'a göre (2014: s.9) Viktimologlar, sadece mağdurların şikâyet veya bildirimlerini değil, mağduriyetin neden olduğu sosyal, psikolojik, finansal, toplumsal veya politik neticeleri üzerinde de dururlar. Bu bağlamda mağdurun suçtan doğan zararları konusunda hâkimlerin de, sadece suçun fiziki ve hukuki sonuçları değil diğer tüm olası tüm etkileri göz önünde bulundurmaları, adaletin sağlanması için önem teşkil etmektedir.

1.2. VİKTİMOLOJİ (MAĞDURBİLİM)

Suçu toplumsal bir olgu ve bütün içinde ele alan kriminoloji, suçun nedenlerini ve önleme yollarını araştıran, dinamik ve uygulamaya, araştırmaya yönelik bir bilim dalı olduğu için, suçlu kadar, mağdura da eğilerek, suç kavramaya ve açıklamaya yönelmek durumunda

kalmıştır. Kriminoloji, sadece ‘cezalandırmaya’ yönelik ve bu konudaki yasa normlarıyla kendisini sınırlı gören bir yapı içinde olmadığı için, ‘suç’u incelerken, ilişkinin suçlu-mağdur arasında olduğunun, doğru yargılara varabilmek açısından suçlu kadar mağdura da eğilmenin zorunluluğunun bilincine varmıştır. Böylece, "viktimoloji " denilen bilgi dalı oluşmuştur (Özek, 1984: s.21).

“Viktimoloji sözlüğü Latince ‘victimia’ ve yunanca ‘logos’ sözcüklerinden oluşmaktadır. Victimia iki anlama sahiptir:

1. Kurban, yani bir tanrıya dinsel bir törenle sunulan canlı bir yaratık.
2. Kriminolojide ise mağdur veya suç kurbanı, yani başka bir kişinin eyleminden dolayı zarar görmüş, acı çekmiş ya da ölmüş olan kişi anlamına gelir (Sokullu-Akıncı, 1999: s.21-22).”

Mağdur bilimi anlamına gelen viktimoloji, en genel tanımıyla suç mağdurlarını araştıran bir bilim dalıdır. Viktimoloji, 1940-1950’li yıllarda Hans Von Henting, Benjamin Mendelsohn ve Henri Ellenberger’in mağdur-fail etkileşimi ve mağdur-fail rollerinin değişebileceği hususlarına ilişkin araştırmaları ile ortaya çıkmıştır. 1940’lı yıllardan sonra mağdur sayısındaki artış sonucunda, başta ABD ve Avrupa ülkeleri dâhil olmak üzere tüm dünyada mağdurların, ceza adalet sistemine faal bir şekilde dâhil olmalarını gerektirmiştir. Bu sayede viktimoloji bilimi ön plana çıkmış olup, mağdurlar ile çalışan veya temasa geçen unsurlar için, suç mağduriyetinin hukuki, finansal, psikolojik ve sosyal boyutlarını anlamının gerekliliği ortaya çıkmıştır (Polat, 2014: s.7). Dünyadaki suç eylemlerinde meydana gelen artış ve buna paralel artan mağdur sayısı mağdur biliminin ortaya çıkmasını zorunlu kılmıştır. Mağdurların adli sistemde sahip oldukları haklar kadar, suç sonrasında meydana gelebilecek fizyolojik ve ruhsal sorunlarının çözümü için de destek ve tedaviye ihtiyaçları bulunmaktadır. Burada viktimoloji mağdurun suç sonrası sıkıntılarını tespit etmede önemli rol oynamaktadır.

Viktimoloji kavramını, ilk kez 1949 yılında Amerikalı psikiyatrist Frederick Wertham kullanmıştır. Mağdur kavramının sınırları, viktimolojinin konusunu ve alanını belirlemiştir. En genel tabiriyle viktimoloji, suç mağdurlarının, failer ve ceza adaleti ile ilişkilerini ele alan bir bilim dalıdır. Karmen’e göre viktimoloji, kanunsuz eylemler sonucunda bireylerin maruz kaldığı fiziksel, duygusal ve finansal zararlara ilişkin araştırmalar yapan bir bilim dalıdır (Polat, 2014: s.13). Viktimoloji aslen, dini törenlerde tanrıya adanan kurban anlamına gelmekle beraber, sonraki dönemlerde

herhangi bir nedenle (hastalık, kaza, doğal afete maruz kalmak, ayrımcılığa uğramak, savaş ortamında yaşamak, suça maruz kalmak vb.) zarar görüp zorda kalan kişiler içinde kullanılan bir kavram haline gelmiştir. Viktimoloji çok genel anlamda, mağdurların tecrübe ettikleri maddi ve manevi kayıpları farklı açılardan (psikolojik, fiziksel, ekonomik, sosyal) inceleyen bilimsel bir dal olarak ortaya çıkmıştır (Akduman, 2016: s.59).

Genel anlamıyla viktimoloji, mağdurun kişiliği, biyolojik, psikolojik ve ahlaki yanları, sosyo-kültürel özellikleri, fail ile ilişkileri, suçun oluşumundaki katkısı ve rolü başta olmak üzere mağdurla ilgili olan her şey ile ilgilenmektedir. Viktimoloji, suç mağdurlarının nasıl sömürüldüğü, istismar edildiği, ihmal edildiği, zarara uğratıldığı ve ceza adalet sistemi içerisinde ne tür sorunlar yaşandığını ve bu sorunlara ilişkin sorulara cevaplar aramaya çalışır. Aynı zamanda viktimoloji, mağdurlara sunulan destek ve hizmetlerin nasıl yürütüldüğünü, bu yardım ve desteklerin niteliğini ve içeriğini, mağdurlara hizmet sunan görevlilerin ve gönüllülerin nasıl eğitildiklerini araştırır (Polat, 2014: s.15). Araştırmanın amaçlarından biri mağdurların hizmet ve kaynaklara erişimlerini sağlayan personelle olan ilişkilerinin boyutları üzerinde durmaktır. Viktimoloji, mağdurla çok boyutlu bir ilişki geliştirdiği için araştırma için önemli bir referans alanı oluşturmaktadır.

Viktimolojinin amacı, mağduru psikolojik, sosyal ve hukuksal boyutlar arasındaki ilişkiler kapsamında incelemek ve sonuçta deviktimizasyonunun sağlanması için gerekli şartları ortaya koymaktır (Sokullu-Akıncı, 1999: s.22). Suç mağdurlarının gereksinimlerinin farkına varılması ve hukuk sistemi tarafından dikkate alınması oldukça yenidir. Kriminoloji uzun yıllar sadece suçla ilgilenmiştir. Kriminolojinin kaynaklarında suçun nedenleri ve suçun etkilerin üzerinde daha çok durulmuştur. Suçun sebep olduğu nedenleri açıklayabilmek için, suç failindeki anormallikler, gariplikler, akıl hastalığı, zekâ durumu ve kişilik yapısı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Artık bu tip sorular suç mağdurları için de sorulmaya başlanmıştır. Mağdurun hiçbir kusurunun olmadığı halde zarar gören kişi olması çok önemli bir sorun yarattığı ve mağdurun sorunlarıyla ilgilenmesi gerektiğine ilişkin görüşler viktimologlar tarafından ileri sürülmüştür. Viktimoloji suç mağduru ile ilgilenmekte, mağdur tipolojisi, bunun suç nedenleri ile olan ilişkisi, suç korkusu, suçu önleme, suçun mağdurlar üzerindeki etkileri, mağdurun rolü ve sorumluluğu, korunmaya, desteğe ve giderime ilişkin olarak mağdurun ihtiyaçları, özellikle üzerinde durulan konulardır (Sokullu-Akıncı, 1999: s.23). Mağdurun makul sayılabilecek ölçüde sosyal kontrol sürecinde, ceza adalet mekanizmasında yer alması ve bu

şekilde ikinci defa mağduriyetinin önlenmesi de viktimolojinin çalışma alanı içinde yer almaktadır (Düvenci, 2007: s.11).

Viktimoloji, kriminoloji ile yakından ilişkilidir. Viktimoloji kriminolojinin bir alt disiplini olarak da kabul edilmektedir. Viktimoloji, ‘doğrudan suç mağduru ile ilgilenen ve mağdur ile biyolojik, psikolojik, sosyolojik ve kriminolojik bilgileri araştıran kriminolojinin bir alt dalı’ olarak tanımlanmaktadır. Mendelson ve takipçileri, viktimolojinin, bir alt disiplin olmaktan çok genel kriminolojinin bir araştırma dalı olduğunu öne sürmüşlerdir. Erken dönem araştırmaları viktimolojinin sadece suçun öteki yüzü olmadığını, ancak çekilen acılar olduğunu, aynı zamanda, salgınlar veya hastalıklar kadar tehlikeli ve karmaşık bir çeşit felaket sayılabilecek sosyal, biyolojik ve psikolojik tarafları bulunan geniş yelpazeli bir gerçekliği ifade etmişlerdir (Polat, 2014: s. 13).

Kriminoloji biliminde mağdur, suça maruz kalmış ve bu suçtan zarar gömüş kimse olarak tanımlanır. Adli viktimoloji ise bu kişilerin özelliklerini, suça maruz kalınmada rol oynayan faktörleri, suçu işleyen kişi ile mağdurun ilişkisini inceleyen bilim dalıdır. Genel olarak viktimoloji, mağduriyeti, psikolojik, sosyolojik, hukuksal ve ekonomik açılarından ele alıp kuramsal bilgi üretmeyi amaçlarken, pratiğe yönelik, suç önleme stratejileri geliştirme, tekrar mağduriyetin önünü alma, mağdurların ihtiyaçlarını belirleme ve destek birimlerinin kurulmasına ön ayak olma gibi hedefleri gerçekleştirmeye çalışmaktadır (Sokullu-Akıncı, 2008).

Bazı araştırmacılar, viktimoloji ile adli viktimolojiyi birbirinden ayrı tutmaktadırlar. Onlara göre, viktimoloji daha kapsayıcı bir şemsiyeye sahiptir çünkü mağduru daha geniş bir değerlendirmeye ele alır. Adli viktimoloji ise özellikle fiziksel saldırıya maruz kalmış kişilerin, soruşturma ve yargılama bağlamında, daha yakından ilgilendiği bir daldır (Akduman, 2016: s.59). Adli viktimoloji, suç eyleminden zarar görüp mağdur olan kişilerin adli mekanizma içerisinde nasıl konumlandığına odaklanmaktadır. Mağdur-fail ilişkisi, mağdura sağlanan hizmetler, mağdurun sahip olduğu haklar, adli personelin mağdura yaklaşımı, mağduriyetin sonuçları, mağdurun tedavisi ve rehabilitasyonu ile mağdurun kovuşturulması ve soruşturulması gibi konularla ilgilenmektedir.

Viktimoloji araştırmaları mağdur ve mağdurun sorunlarını değişik referans sistemleri içinde ele alır. Bunları dört ana başlık altında toplamak mümkündür: (Sokullu-Akıncı, 1999: s.24)

“1.Amprik Viktimoloji, mağdurun suç sonrası bireysel ve sosyal sorunlarını, mağdur ile fail arasındaki ilişkinin boyutlarını araştırır ve viktimizasyonun önüne geçmek için gerekli şartların ortaya çıkarılmasını hedefler.

2.Klinik Viktimoloji, viktimizasyonun mağdur üzerindeki tıbbi-psikolojik sonuçlarını araştırır. Bunların mağdur üzerindeki etkilerini azaltmak ve ortadan kaldırmak için araştırmalar yapar. Klinik viktimoloji ile uğraşanların faaliyet konuları mağdurun psikolojik sorunlarının azaltılması ve sonlandırılması ile ilgilidir.

3. Viktimoloji araştırmalarının bir diğer boyutu da, mağdura yardım ve koruma sistemlerinin devreye konulmasıyla ilgilidir. Bu araştırmalar iki türlüdür. Birincisi mağdurun korunması ve mağdura yardım sistemlerinin geliştirilmesi yani teorik açıdan mağdurun korunması için en yetkin yardım sistemlerinin kurumsallaştırılmasıdır.

4. Viktimoloji araştırmalarının bir diğer boyutu da mağdurun hukuki durumuyla ilgilenir. Mağdurun hukuk düzeni içindeki konumu, mağdurun sahip olduğu haklar, mağdurun korunmasına yönelik kuralların incelenmesi ve mağdurun bu haklardan yararlanabilmesi için geliştirilmesi gereken yardım sistemleri, viktimolojinin hukuki boyutunu oluşturur.”

Kriminoloji suç olgusu üzerinde durmakta, suç davranışını ve suçu ortaya çıkaran nedenleri incelemektedir. Kriminoloji mağduru, suça maruz kalan, suçtan etkilenen kişi olarak tanımlamaktadır. Bilhassa suçu meydana getiren faktörler, kriminoloji için önem atfetmektedir. Fakat viktimoloji, mağduriyeti birçok yönden ele almakta, kuramsal bilgi üretmekte ve mağdur davranışını, mağdurun psiko-sosyal durumunu, bilişsel-duyusal özelliklerini ortaya çıkararak mağdur ile ilgili bir şablon çizmektedir. Bu geniş yaklaşım, mağdurun hukuksal, sosyal ve psikolojik süreçleriyle ilgili adli sosyal hizmet için kapsamlı durum analizi sunmaktadır. Viktimoloji, mağdurun adli süreçte, soruşturma ve kovuşturma safhalarında adli personelle olan iletişim ve etkileşiminin hangi boyutlarda olmasıyla ilgili önemli kuramsal bilgiler sağlamaktadır.

En genel anlamıyla viktimolojiyi mağdurlarla ilgilenen bir bilim dalı olarak tanımlamak mümkündür. Viktimolojinin kapsamına herhangi bir suç nedeniyle mağdur olan bireyler girdiği gibi doğal afet veya hastalık sonucu mağdur olan kişiler de dahil olmaktadır. Bu yüzden viktimolojinin mağdur tanımı ve ceza hukukundaki mağdur tanımları arasında farklar bulunmaktadır. Ceza hukukunda mağdur, herhangi

bir suç nedeniyle hakları ihlal edilen kimsedir. Yani bir bireyin mağdur olarak tanımlanması için bir suç fiilinin olması ve kişinin o fiilden etkilenmesi gerekmektedir. Fakat viktimoloji bütün mağdurları kapsamaktadır. Bu tanım farklılıklarının yanı sıra viktimoloji, mağdura yaklaşımda adli sosyal hizmet uzmanları için önemli bir referans sağlamaktadır. Örneğin viktimolojinin mağdur tanımları, mağdurda suç eylemi neticesinde meydana gelen psikolojik, sosyal, ekonomik ve fizyolojik sonuçları ortaya çıkarması ve viktimolojinin mağduriyeti kategorize edip ona göre yaklaşım formlarını önermesi, adli sosyal hizmet için önemli hususlardır.

Adli görüşme odaları, mağdurun soruşturma ve kovuşturma evresinde psikolojik sorunlar yaşamaması için yaşama geçirilmiştir. Adli görüşmecilerin, adli görüşme odalarında görüşme gerçekleştirirken, mağdurun kim olduğunu, adli sistem içerisinde neden yer aldığını, mağdurun suç esnasında ve sonrasında ne sorunlar yaşadığını tespit etmek ve mesleki bir müdahale başlatmak için viktimolojiyi iyi bilmeleri gerekmektedir. Çünkü her şeyden önce görüşme gerçekleştirilen kişinin neden mağdur olarak tanımlandığı ve neden adli görüşme odalarında ifadesinin alındığının iyi bilinmesi ön koşuldur. Sonuç olarak adli sosyal hizmet uzmanları, sosyal hizmetin bireyle görüşme tekniklerini ancak görüşme gerçekleştirilen kişiyi iyi bir şekilde tanıyarak ve görüşmecinin ihtiyaç ve beklentilerinin ne olduğunu bilerek uygulamaya geçirebilirler. Bu yüzden bütün adli görüşmecilerin viktimolojiyi iyi bilmesi adli görüşme odalarında mağdurlarla daha sağlıklı bir görüşmenin gerçekleşmesini sağlayacaktır.

Suç eylemi sonucunda meydana gelen maddi ve manevi kayıplar, bireylere bazı durumlarda doğrudan yansımamaktadır. Bir suç fiili bir bireye doğrudan yönelip onu mağdur edebileceği gibi çevresindeki kişilerin de bu suçtan dolayı zarar görmelerine neden olabilmektedir. Bu yüzden ceza hukuku, yasalarda suçtan zarar gören ve mağdur ayrımını yapmıştır.

1.3. SUÇTAN ZARAR GÖREN MAĞDUR AYRIMI

Mağdur, suç eylemi ile hukuki menfaati zarar gören kişidir. Bu tanımdan da anlaşıldığı üzere, suç oluşturan fiil ile mağdurun hukuki menfaati ihlal edilmektedir. Fakat

bu, yasaya uygun eylemle başkalarının da hukuken korunan haklarının ihlal edilmediği anlamını taşımaz. Bu noktada mağdur ile suçtan zarar gören kişi arasında ayırım yapılmaktadır. Kural olarak mağdur, belli bir suçun işlenmesiyle zarar gören kişidir. Fakat suçtan zarar gören konusunda aynı tanımlamayı kullanmak mümkün değildir (Değirmenci, 2008: s.41).

Aslında bu iki kavram çoğu zaman birbiriyle örtüşebilmektedir. Fakat bazen farklılaşabilmektedir. Suç olarak kabul edilen fiile ilişkin hak ve menfaat ile bu hak ve menfaatin sahibi her zaman aynı kişi olmayabilmektedir. Mağdur suçtan etkilenendir. Suçtan zarar gören ise, eylem nedeniyle hakkı zedelenen ve hak ileri sürebilen kimsedir. Örneğin adam öldürme suçunda mağdur olan öldürülen kişidir, suçtan zarar görenler ise bu ölümden dolayı hakları ve menfaatleri zarar gören mağdurun yakınları veya çevresindeki kişilerdir. Mağdur ile suçtan zarar gören kişiler arasında bir başka farklılık da mağdurun ceza ilişkisinin, suçtan zarar görenin ise sadece hukuki ilişkisinin tarafı olması durumudur. Bir diğer görüşe göre ise suçtan doğrudan zarar gören mağdurdur. Dolaylı zarar gören ya da suçla korunan hak ve menfaatleri haricinde kalan hakları zedelenen kimseler ise suçtan zarar görenlerdir. Esas olarak, suçtan doğan zarar görme dar, zarara uğrama ise geniş anlamda suçtan zarar görmeyi tanımlamaktadır. Fakat burada dikkat edilmesi gereken husus, suçtan zarar gören kişinin her zaman suçun mağduru olmamasıdır (TBMM Mağdur Hakları İnceleme Raporu, 2014: s.4). Başka bir ifadeyle mağdur, suç eylemi sonucunda psikolojik, sosyal, ekonomik olarak zarara uğrayan kişidir. Mağdurun bu kayıplarının tazmini devlet ve ilgili kurumlar tarafından maddi ve manevi açıdan telafi edilmelidir. Ayrıca mağdur hukuki sürecin tarafıdır. Suçtan zarar gören kişiyi ise, suç eylemi gerçekleşikten sonra bu suçtan doğrudan etkilenmeyen ancak dolaylı olarak hakları zarara uğrayan kişi olarak tanımlamak mümkündür. Dolayısıyla suçtan zarar gören sadece hukuki sürecin bir parçası olmaktadır. Bu durum adli viktimoloji ve adli sosyal hizmetin mağdur ve suçtan zarar görenle ilgili tanım, yaklaşım ve müdahalelerini etkilemektedir.

Bir bireyin mağdur olmasına neden olan birden çok faktör vardır. Bu faktörler, bireyler tarafından doğrudan kazanıldığı gibi toplumsal ve ekonomik yaşamda sonrasında edinilen şeyler de olabilmektedir. Viktimoloji, mağduriyete neden olan faktörleri, mağduriyet risk faktörleri olarak sınıflandırmıştır.

1.4. MAĞDURİYET RİSK FAKTÖRLERİ

Mağduriyet riski, suç mağduru olabilme potansiyeli ve tehlikesiyle karşı karşıya olma anlamına gelmektedir. Bu riskler mağdur biliminde, çok verimli bir çalışma sahasıdır. Çalışmalar mağdurların belirli özelliklerinin, belirli bir sistem içindeki eylemlerinin, kişiliklerine ilişkin bazı öğelerin, suça ve suçluya karşı tutumlarının suçun meydana gelmesine önemli katkıları olduğunu göstermektedir. Viktimoloji bazı suç ve kazaları önceden haber vermekte, suça sebep olabilecek durumları öngörebilmektedir. Teorik olarak, belli kişisel özellikler, belli durumlarda, bir kişinin mağdur olmasına neden olmaktadır (Sokullu-Akıncı ve Dursun, 2016: s.144). Mağduriyet riski, zaman ve mekâna göre, kişisel, toplumsal ve siyasal yapılara göre değişkenlik göstermektedir. Bu faktörler mağduriyet riskini olumlu ve olumsuz anlamda etkilemektedir.

Sokullu-Akıncı ve Dursun’a göre (2016) genel deneyimler her insanın travma ve kötü tecrübelerle karşılaşma risk derecesinin aynı olmadığını göstermektedir. Araştırmalar da suç mağduru olma olasılığının yer ve nüfus değişkenliklerine göre farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır.

“Mağdur riski veya viktimizasyon potansiyeli şu faktörlerden oluşmaktadır:

1. Kişisel faktörler: Buna yaş, cinsiyet, akıl ve beden sağlığı gibi biyolojik faktörler, saldırganlık, ihmalkârlık ve yabancılaşma gibi psikolojik faktörler girer.
2. Sosyal faktörler: Örneğin göçmenler, azınlıklar, bazı mesleklerin mensupları, kişilerarası ilişkiler bu kapsamda kabul edilmelidir.
3. Duruma ilişkin faktörler: Örneğin çatışma durumları, ikamet edilen yer gibi (Sokullu – Akıncı, 2008).”

Mağduriyet riskini; yüksek, orta ve düşük olmak üzere üçe ayırabiliriz. Risk dereceleri ile yaşam tarzı, cinsiyet, yaş, meslek ve sosyal çevre arasında bir korelasyon vardır. Bazı yerler, alışkanlıklar, aktiviteler kendileriyle beraber mağduriyet riskini de doğurur. Kavgacılık, kırgınlık, duygusal patlamalar, hiperaktif, anksiyete, otoriteyle uyum, özgüven yetersizliği, depresyon, umutsuzluk, olumsuzluk ve geçmişteki intihar teşebbüsleri mağduriyet riskini artırır. Bu özellikler mağdurun yaşı, mesleği, daha önce mağdur olup olmadığı ve suç işleyip işlemediği

ile bağlantılıdır (Bahar, 2006: s.15). Bu nedenle mağdurun profilini çıkarmak, mağdura yönelik destek hizmetlerini devreye sokmak ve planlı bir müdahale sürecine başlatmak için büyük önem taşımaktadır. Mağduriyet risk faktörlerinin belirlenmesi, diğer bireyleri ve grupları bu risklerden uzak tutmak için mikro, mezzo ve makro politikalar geliştirilmesine de katkı sunmaktadır. Özellikle makro iyileştirici ve dönüştürücü politikalar, suç eylemlerinin azalmasına dolayısıyla adli mekanizmalar içerisinde mağdurların daha az görünür olmalarına katkı sunmaktadır. Adli sosyal hizmet uzmanları ve diğer adli personel suçun toplumsal olarak minimize edilmesi ve koruyucu, önleyici ağların geliştirilmesi için siyasi otoriteler üzerinde baskı oluşturmalıdır.

“Mağdur hakkında detaylı bilgi edinebilmek için National Institute of Justice Guidelines tarafından mağdurun profili çıkarılmıştır. Bunları şu şekilde sıralamak mümkündür:

Fiziksel özellikler (yaş cinsiyet, ırk, boy, kilo, saç, göz rengi vs.), işi, işyeri, vardiyası, daha önce suç işleyip işlemediği, günlük rutin olarak yaptıklarını içeren bir listenin hazırlanması, arkadaşları, irtibat halinde olduğu kişiler ve onlarla mülakat, birlikte çalışanların listesi ve onlarla mülakat, sağlığı hakkında bilgi, psikiyatrik geçmişi –mağdura sağlık hizmeti verenlerle mülakat, mağdurun aldığı ilaçların listesi, mali geçmişi, eğitimi hakkında bilgi, oturduğu ev ve mahallesi hakkında bilgi, kişisel eşyalarıyla zaman geçirmek, okulu, işi, evi, yatak odası, resim albümü, günlüğü, dinlediği müzik vs. hakkında bilgi sahibi olmak, bilgisayarından elektronik mektupları, haberleştiği kişilerin belirlenmesi, bilinen son aktivitelerinin belirlenmesi ve tanıkların ifadelerinin alınması ve fiziksel delillerin toplanması, bilinen son seyahatler ve hangi amaçlar için olduğu, varsa güvenlik kameralarının incelenmesi, son yirmi dört saatte nerede neler yaptığının belirlenmesi gibi (Turvey 2002; Aktaran: Bahar, 2006: s.16).” Özellikle mağdurun demografik bilgilerinin, ekonomik durumunun, iş yaşamının, sosyal ilişkilerinin vb. göstergelerin kullanılması mağdur profilini çıkarmada önemli kolaylıklar sağlamaktadır.

Mağdurlar, suça maruz kaldıklarında farklı tepkiler vermektedirler. Mağdurların tepkileri zamana, mekâna ve kişiye göre değişmektedir.

“Suç mağdurlarının yaşadıkları durumlara gösterdikleri reaksiyonların dereceleri ve süreleri genel olarak aşağıdaki şartlara bağlı olarak gelişmektedir. İşlenen suçun cinsi, mağdurun suç failini tanıyıp tanımadığı, yaşanan olaylardan sonra, mağdurun, ailesinden, arkadaşlarından, yakın çevresinden veya polisten aldığı destek veya tepkinin miktarı ve geçmişte yaşadığı diğer acı tecrübeler mağdurun tepkilerini etkilemektedir (Victim support 2008b: Aktaran Erzurumluoğlu, 2009: s.69).”

Bazı mağdurlar, mağdur olma durumlarının kendilerinin davranışlarına, söylem ve tutumlarına bağlı olduğunu düşünmektedirler. Mağdur biliminin araştırdığı konulardan biri de mağdurun suçun meydana gelmesindeki rolüdür.

Viktimolojinin en temel savı, mağdurun özelliklerinin, kendisine yönelen suç eyleminde önemli etkisi olduğu görüşüdür. Nitekim araştırmalar mağdurların temel bazı özelliklerinin, belli bir sistem içindeki tutumlarının, karakterlerine ilişkin bazı unsurların, suça ve suçluya karşı bazı tavırlarının suçun işlenmesinde önemli bir payının olduğunu göstermektedir (Türk-Yılmaz, 2008: s.7).

Bütün bunlara bağlı olarak Demirbaş’a göre (2005: s.326) mağduriyete neden olan risk faktörlerini üç grupta toplamak mümkündür:

1. İlk grup olarak, mekân ve sosyal faktörler, konunun “fırsat” yönünü ortaya koyarlar. Burada, çevre – mekân ve mimari yapı ile insan tecrübesi (mağdur olma, suç korkusu) arasındaki etkileşim önem taşır.
2. İkinci olarak, kişisel faktörler dikkate alınarak, mağdur olma eğilimi ve mağdur olmaya yatkınlık araştırılmaktadır. Kimse mağdur olarak doğmamakla birlikte; kazanılan fiziki, psikolojik ve sosyal özellikler (örneğin zafiyet, özür), mağdur suçlu arasındaki etkileşim bakımından önem kazanır.
3. Üçüncü grup olarak ise, mağduriyet riskini artıran davranış faktörlerinden söz edilir. Bunlar yaşam stili, gösteriş merakı gibi nedenler ile mağdurun bilinçli veya bilinçsiz güvenlik tedbirlerini ihmal etmesi hallerinde ortaya çıkar.

Mağduriyet riskini etkileyen faktörleri cinsiyet, yaş, meslek ve sosyal sınıf, medeni durum, yerleşim durumu ve ikamet edilen semt olarak sıralamak mümkündür.

1.4.1. Cinsiyet

Araştırmalar erkeklerin suç mağduru olma olasılıklarının, kadınlara göre daha fazla olduğunu ortaya koymuştur. Irza geçme ve diğer cinsel suçlar haricinde erkeklerin hırsızlık, dolandırıcılık, sahtekârlık ve yağma gibi suçların mağduru olma sıklıklarının daha fazla olduğu görülmüştür. Erkeklerin müessir fiil suçunun mağduru olma risklerinin kadınlara göre dört kat daha fazla olduğu yapılan araştırmalarca ortaya çıkmıştır. Bunun aksine aynı araştırmalarda kadınların suç mağduru olma korkularının erkeklere kıyasla daha fazla olduğu görülmüştür. Sonuç olarak suç mağduru riskini daha az taşıyan kadınlar, suç mağduru olmaktan daha çok korkmaktadırlar (Sokullu-Akıncı ve Dursun, 2016: s.147).

Ocak 1999'dan 2003'ün sonuna kadar Bursa'da 3065 ve Kocaeli'nde yapılan 398 otopsinin sonucuna göre ölen mağdurların toplamı 308'dir. Bunun %84.7'si erkek (261), %15.3'ü (47) kadındır. Avustralya'da 1 Temmuz 2005'den 30 Haziran 2006'ya kadar olan dönemde islenen cinayet kurbanlarının % 63'ü erkektir (Türk-Yılmaz, 2008: s. 9). Erkeklerin kamusal, sosyal, siyasal ve ekonomik alanda nicel olarak daha görünür olması mağduriyet risklerini artırmaktadır.

1.4.2. Yaş

Mağduriyet riski açısından bir diğer önemli faktör de yaştır. Yine Avustralya'da yapılan araştırmalar, 19 yaşından küçük ve 60 yaşından büyük kişilerin herhangi bir suç sebebiyle mağduriyet riskinin, 19-60 yaş grubuna göre daha düşük olduğunu ortaya koymuştur. Üstelik 60 yaş üstündekiler, en fazla suç mağduriyeti yaşayan gruptur. 19-60 yaş grubunda ise, risk dağılımı değişkenlik göstermektedir. 30-39 yaşları arasında hırsızlık suçu mağdurları fazlalığı dikkat çekerken, 25-29 yaşları arasındakiler dolandırıcılık ve sahtekârlık mağduru, 20-24 yaş arasındakiler de ise müessir fiil suçunun mağduru oldukları görülmüştür (Sokullu-Akıncı ve Dursun, 2016: s.146). Pridemore ve Shkolnikov'un (2004) araştırmasına göre Moskova'da 1993 ve 1995 yılları arasında 20 – 64 yaş arasındaki 6271 cinayet mağdurunun % 59'u 20 – 39 yaş arası grup olduğunu ortaya koymuştur (Türk-Yılmaz, 2016: s. 10).

1.4.3. Meslek ve Sosyal Sınıf

Bilinenin aksine, orta sınıf veya varlıklı kişilerin mağdur olma riski çok da fazla değildir. Özellikle yoksul ve düşük gelirli kişilerin suç mağduru oldukları görülmüştür. Bu durum, bu gruptaki kişilerin yaşamlarının büyük bir kısmını sokaklarda ve parklarda geçirmesinden kaynaklanmaktadır. Hâlbuki çalışan kesim zamanlarının çoğunu işyerlerinde ve güvenli evlerinde geçirmektedirler. Öte yandan gelir düzeyi yüksek kişilerin evlerini daha güvenli hale getirmek ve korumak için, alarm sistemleri, çelik kapılar, pencere demirleri yapmaktadırlar. Bu koşullar bu kişilerin ikamet ettikleri semtler açısından suç mağduru olma risklerini daha düşük tutmaktadır. Gecekondu bölgeleri ve yoksul yerleşim bölgeleri, suç işleme eğiliminde olan kişilerin çoğunlukla bulunduğu yerlerdir. Bu nedenle bu yerleşim bölgelerinde hem civar yerlerde suç işlemek hem de kaçıp gizlenmek suçlulara daha kolay gelmektedir (Sokullu-Akıncı ve Dursun, 2016: s.148). Bazı meslekler, mağduriyet riskini daha fazla taşırlar; örneğin para taşıyanlar, kasiyerler, fahişeler, doktorlar ve öğretmenler... (Demirbaş, 2005). Kapitalizm, insanları maddi kazançlarına göre, işçi sınıfı, orta sınıf ve burjuva olarak kategorize etmiştir. Bireyler bu sınıflardaki konumlarına göre mağdur olma riski taşımaktadırlar. Varsıllar ve orta sınıfa mensup kişilerin, şehirlerin korunaklı yerlerinde ikamet etmeleri nedeniyle mağdur olma riskleri daha düşüktür. Fakat yoksullar bulundukları yerleşim birimlerinin varoşlarında yaşamlarını idame ettikleri için mağdur olma riskini daha çok taşımaktadırlar.

1.4.4. Medeni Durum

Araştırmalara göre, ayrılmış ya da boşanmış kişiler yüksek risk grubuna giren mağdurlardır. Örneğin evlerde yapılan hırsızlık suçlarında, hiç evlenmemiş, evli ya da eşi ölmüş olanların riskine kıyasla boşanmışların riski üç veya dört kat daha fazla olduğu saptanmıştır. Bu durumun nedeni boşanmış insanların dışa dönük bir yaşam sürmeleridir. Oysaki bekâr, evli ya da eşi ölmüş kişilerin korunaklı bir yaşam sürmeleri daha olasıdır (Sokullu-Akıncı ve Dursun, 2016: s.149).

1.4.5. Yerleşim Durumu

Sokullu-Akıncı ve Dursun'a (2016: s.150) göre konutlarını daha sık değiştirenlerin, yerleşik yaşayanlara göre mağduriyet risklerinin daha fazla olduğu araştırmalarla kanıtlanmıştır. Bir mahallede uzun yıllar yaşayanlar komşuları ve civar esnaflar tarafından daha iyi tanındığı için daha güvenli bir ortam meydana gelir.

1.4.6. İkamet Edilen Semt

Avustralya'da yapılan araştırma, mağduriyet oranlarının kırsal bölgelerde oturanlarda düşük, kentlerde oturanlar açısından ise yüksek olduğunu belirlemiştir. Kentleşmenin suç oranlarını arttırdığı bilinmektedir. Suç oranlarındaki artış ile birlikte mağduriyet de artmaktadır. Ancak araştırmalar kentler arasında farklılıkların olduğunu saptamıştır. Örneğin bazı kentlerde hırsızlık mağduriyeti daha fazla iken, diğer kentlerde ırza geçme suçlarından doğan mağduriyet görece daha fazladır (Sokullu-Akıncı ve Dursun, 2016: s.151).

Bütün bu bilgileri dikkate alarak bir mağduriyet profili çıkaracak olursak, mağdur kişi **erkek, oldukça genç (yirmi beş yaşlarında), geliri düşük, hatta işsiz, ayrılmış ya da boşanmış, son beş yıl içinde evini iki kez ya da üç kez değiştirmiş, büyük bir şehirde yaşayan** biridir (Sokullu-Akıncı ve Dursun, 2016: s.151).

Suç eylemine maruz kalan bireyler, sosyal, ekonomik, fizyolojik ve psikolojik zararlar yaşarlar. Bu zararlar mağdurlar üzerinde kalıcı etkiler bırakmaktadır. Mağdurlar bu zararlar neticesinde acı ve ıstırap duymaktadırlar.

1.5. MAĞDURİYETİN ETKİLERİ

Mağdur olma, çeşitli boyutlarda ıstırap verici, yıkıcı, sömürücü, haksız ve insanlar arası ilişkileri etkileyen bir durumdur. Tecrübe edilen bu durumlar, toplum ve mağdur üzerinde fiziksel ruhsal, ekonomik ve sosyal sonuçların ortaya çıkmasına sebebiyet verir. Mağduriyetin etkileri, maddi veya manevi olarak ortaya çıkabilir. Örneğin mağdur kişi, işini kaybeden biri olabileceği gibi, uzun süreçli tedavi veya terapiye ihtiyaç duyan biri de olabilir. Farklı suçların farklı etkiler yaratması, benzer suç eyleminin bireyler üzerinde farklı sonuçları ortaya çıkarabileceği beklenebilir (Polat, 2014: s.111).

Bazı vakalarda suç mağdurlarının olayın şokunu atlatmakta güçlük çektikleri görülmektedir. Bunun genel bir sebebi mağduriyete sebep olan suçun bir kaza gibi istemeden gerçekleşmesi değil, bilerek ve isteyerek gerçekleşmiş olmasına dayanmaktadır. Genel olarak suçlar ve kazalar arasındaki fark kasıttır. Kazalar, her ne kadar faillerince tedbirsizlik ve dikkatsizlik sonucu ortaya çıkmış olsalar da, failleri tarafından bilerek ve isteyerek gerçekleştirilmezler. Ancak suçlar genellikle failleri tarafından tamamen bilerek ve isteyerek işlenen eylemler niteliğindedir (Erzurumluoğlu, 2009: s.69).

Mağdurun suç sonucunda yaşadığı acı ve kederin ölçümünü yapmak oldukça zordur. Mağdurların hayatı, yaşadıkları durumdan dolayı eskisi gibi olmayacaktır. Bu tür tahrip edici sonuçları her ne kadar hesap etmek güç olsa da, ekonomistler, eğitim seviyesi, gelir durumu, aile yapısı gibi değişkenleri kullanarak maddi değeri tespit etme yoluna girmişlerdir (Polat, 2014: s.111). Bireylerin kişilik yapıları, olayları değerlendirme şekilleri, bireysel esneklikler, olaylara verilecek reaksiyonlar birbirinden farklılık gösterebilmektedir. Bu yüzden, tepkilerin boyutu, kişisel farklılıkların yanında, maruz kalınan olayın biçimine, şiddetine, süresine göre değişiklikler gösterebilmektedir. Suçun mağdur üzerindeki etkisi genel hatlarıyla değerlendirildiğinde, 4 boyutla ele alınabilmektedir: psikolojik, fiziksel, sosyal ve ekonomik (Akduman, 2016: s.62).

1.5.1. Psikolojik etki

Mağduriyetin insanlar üzerinde farklı duygusal etkiler yarattığı bilinmektedir. Kuşkusuz mağdurun duygusal olarak ne ölçüde etkileneceğini tahmin etmek zordur. Ancak genel olarak suç mağduriyeti sonrasında ortaya şok/inkâr, öfke, çaresizlik/engellenmişlik, kafa karışıklığı, suçluluk/utanç hisleri, üzüntü/yas gibi reaksiyonlar gözlenmektedir (Canadian Resource Center For Victims of Crime, 2005; Aktaran Akduman, 2016: s.62).

Suç mağdurlarında sıklıkla birden çok savunma mekanizması gelişebilmektedir. Savunma mekanizmaları, kişide bilinçsiz olarak gelişir. Dürtüler, anksiyeteler ve çatışmalara karşı savunma refleksi olarak geliştirilirler. (Sokullu-Akinci, 1999: s.172). Meydana gelen bu durum, mağdurun çevresindekiler tarafından zayıf olarak algılanmasına neden olur. Gerçekte mağduriyet karşısından geliştirilen bu mekanizmalar, hayata tutunabilmek, zor durumla başa çıkabilmek ve işlevselliğini

sürdürebilmek için, mağdurların kontrolü ve istekleri çerçevesinde gerçekleşmektedir (Akduman, 2016: s.62).

Öğrenilmiş çaresizlik, zor şartlarla başa çıkamayanların benimsedikleri ya da kapıldıkları genel bir ruhsal durum olmakla birlikte, dönemin havasının gerektirdiği bir strateji veya eğilim de olabilmektedir (Bahar, 2006: s.27). Mağdurun karakteri, mağdur olana hemen dolayimsız ve ödüllendirici bir bilinirlik sağlar. Maruz kalınan bir haksızlık veya saldırı, mağdura bir kredi sağlamakta ve o da arzu ettiği gibi bundan yararlanma fırsatı bulabilmektedir. Mağdur şikâyeti ve mağdurun duygusal şantajı diğerlerinde suçluluk hissi doğurabilmektedir (Bahar, 2006: s.28).

Olay esnasında deneyimlenen korku, çaresizlik ve benzeri hislerin de etkisiyle kişilerin kafası karışabilmektedir. Özellikle maruz kaldıkları suç eylemi bir anda olupbittiyse, kişilerin bunu anlaması güçleşebilmektedir. Bu gibi durumlarda mağdur ‘neden ben’? Sorusunun cevabını aramak isteyebilmektedir. Bunların yanı sıra, bellek problemleri, karar vermekte güçlük yaşama, yoğunlaşma problemleri gibi, bilişsel sorunlar da sıklıkla görülebilmektedir (Briere ve Scott, 2013; Aktaran: Akduman, 2016: s.63).

Travma kişide strese neden olmaktadır. Travmanın doğurduğu stres, farklı rahatsızlıkları ortaya çıkarabilmektedir. Ancak bu belirtilerin tek olmadığı söylenmelidir. Bu tür şikayetler, akut stres bozuklukları, TSSB (travma sonrası stres bozuklukları), depresyon (isteksizlik ve hayattan zevk alamama), disosiyatif bozukluklar (bellek, kimlik ve çevre algılamasında bozukluk), alkol ve madde kullanımında yükseliş, kısa psikotik tepkiler (ağır davranış bozuklukları), psikofizyolojik hastalıklar (strese tepki olarak ortaya çıkan ve bedeni etkileyen bozukluklar) gibi çeşitli belirtiler ve bozukluk şeklinde görülebilmektedir (Polat, 2014: s.116).

Mağdur suç sonrasındaki süreçte büyük bir keder ve üzüntü yaşayabilmekte ve bu hisler uzun süre devam edebilmektedir. Bu keder, uzun süreli bir yas olarak da yaşanabilmektedir. Bu yas, kişinin olay öncesinde olduğu gibi ‘kendisi olma halinin’ kaybı olarak görülebilmektedir. Bu tür durumlarla, kişilerde depresif bulgulara rastlanabilmektedir. Daha önce yaptıkları aktivitelerden zevk alamamak, ümitsizlik, değersizlik hissi, uyku ve yeme bozuklukları, konsantrasyon bozukluğu gibi belirtiler görülebilmektedir (American Psychological Association, 2013; Aktaran: Akduman, 2016: s.64).

1.5.2. Ekonomik Etki

Ekonomik etki mağdurun maruz kaldığı suçun, maddi kayba neden olma durumudur. Burada kişinin parası alıkonulmuş ve maddi varlığı zarar görmüş olabilir. Bu ve benzeri durumlarda, mağdurun ekonomik hayatı olumsuz etkilenmektedir. Bunun telafisi bazen mümkünken, bazen mümkün olmayabilmektedir. Mağdur bilim bu gibi durumlarda devletin veya davaya dâhil olan üçüncü tarafların, mağdurun yaşadığı ekonomik kaybı telafisi üzerine çalışmalar yapmaktadır (Akduman, 2016: s.64).

Suç sonrasında bireysel ve toplumsal düzeylerden doğrudan ve dolaylı ekonomik zararlar meydana gelebilmektedir. Suçun neden olduğu somut zararların tespitini yapmak zor olmamaktadır. Bu tür maliyetler, tıbbi bakım giderleri, polis ve adliye hizmetleri ve diğer maddi karşılığı olan uygulama ve çalışmalara ait giderlerdir. Fakat mağdurun maruz kaldığı sosyal kayıpları belirlemek ve maddi bir değer biçmek kolay değildir. Bir insanın yaşamının karşılığı maddi olarak ölçülebilir mi? Tecavüz mağdurlarının yaşadığı ıstırapın ve kederin maliyeti nedir? Bireylerin yaşadığı suç korkusu ile bu korkunun azaltılmasına yönelik faaliyetlerin maliyeti nedir? (Polat, 2014: s.121). Fakat yine de mağdurun maddi kayıplarının tazmin edilmesi mağdurun sosyal, ekonomik ve psikolojik iyiliğine katkı sunması bakımından önemlidir. Çünkü kayıplar mağdurun psikolojik sağlığını önemli derecede etkilemektedir. Mağdurda meydana gelen yoğun stres, öfke, hayal kırıklığı kişinin yaşamını normal bir şekilde sürdürmesini etkilemekte, iş verimin azaltmakta, hatta bazı durumlarda işini kaybetmesine dahi neden olabilmektedir. Ekonomik problemler, mağdurun iyileşme sürecini akamete uğratmakta ve birey üzerinde yoğun bir baskı oluşturmaktadır. Bu durumlar mağdurun, ikincil mağduriyetine neden olacağı için tedbirler alınması mağdur için önemlidir.

1.5.3. Fizyolojik Etki

Suçun mağdur üzerindeki fiziksel etkisinden bahsederken, özellikle saldırı anında bedenın stres tepkisine değınmek gerekir. Uyarılmışlık bedenın yaşama tutunma çabasıdır. O anda yaşan korku neticesinde, ilkel beyin devreye girer. Hayatta kalmak amacıyla “kaç” veya “mücadele et” tepkilerinden birinin ortaya çıkmasını sağlar. Kişinin nefes alışverişi ve kalp ritmi hızlanır, titreme, ağızda kuruluk ve benzeri fizyolojik reaksiyonlar ortaya çıkabilir (Foa ve Rothboun, 1998; Levin ve Frederick, 1997; Van Der Kolk, 2014; Aktaran: Akduman, 2016: s.65).

Mağdurun bedensel bütünlüğünde ortaya çıkan fiziksel sonuçlar, suç sonucunda meydana gelen zararlı tiplerden biridir. Bu tür zararların tespit edilmesi ve çoğu zaman tedavisi kolaydır. Bu tür sonuçlar hakkında kolaylıkla bilgi sahibi olunmaktadır (Polat, 2014: s.111).

1.5.4. Sosyal Etki

Suç mağduru olmak, kişileri sosyal açıdan da etkilemektedir. Mağdur psikolojik durumundan dolayı içine kapanabilmekte, olayı anımsatacak mekân, zaman ve kişilerden kaçınmak isteyebilmektedir. Bu şekilde sosyal ortamlardan kaçarak izole bir hayatı tercih edebilmektedir. Diğer yandan, mağdurun çevresindekiler, mağdurun özel durumundan (ona nasıl davranılacağını bilemediğinden, yaşadığı mağduriyetten sorumlu olduğunu düşündüklerinden vs.)dolayı ondan uzak durmayı isteyebilmektedir. Bütün bu durumlar mağdurların sosyalizasyon sürecinden olumsuz etkilenmelerine neden olmaktadır (Akduman, 2016: s.65). Mağdur evde, işyerinde, arkadaş ortamında ve diğer ilişkilerinde sosyal isteksizlik hissedebilmektedir. Mağdurlar çoğunlukla toplumsal izolasyonla karşı karşıya kalırlar. Şiddet suçuna maruz kalmanın, bireyin kendini, arkadaşlarının mağduru suçlaması, olayı küçümsemesi ve mağduru önemsememesi, mağdurun uyum ve ilişki geliştirmesini engellemektedir. Mağdurun ailesi veya toplumun önce müdahale edici ve destekleyici olmasında rağmen, bir süre sonra mağdurun öfke, korku veya karmaşık duyguları karşısında iyi niyetlerini kaybettiklerini görülmektedir (Polat, 2014: s.121).

Mağdurlar, suç eylemine bir kez maruz kaldıkları gibi birden fazla kez da maruz kalabilmektedirler. Özellikle, birden fazla kez mağdur olan bireylerde, mağduriyet tekrarlandığı için bu durum kronik bir hal alabilmektedir. Bu durum neticesinde, tekrarlanan mağduriyet olarak da bilinen kronik mağduriyet durumu ortaya çıkmaktadır.

Kronik mağdurlarda¹ daha çok çatışmaya bağlı olarak bilinçsiz dürtüleri soyutlama, bloke etme, tersine çevirme gibi psiko-ekonomik rahatlama niteliği olmayan çözüm yollarına gidilmekte, zihin enerjisinin kanalize edilmesine muvaffak olunamamaktadır (Sokullu-Akıncı,1999: s.172).

Mağduriyeti ilk defa yaşayanlarda ise, savunma mekanizmalarının toplanan enerjiyi kanalize edecek şekilde uyguladıklarına tanık oluyoruz; örneğin pişmanlık hissi ile bir miktar

¹Suç eylemine birden fazla kez mağdur kalan bireyler

tatmin, güçsüzlüğü rasyonalize ederek kendisini haklı çıkarma, narsistik bir haz alma ya da sosyal açıdan kabul edilebilir tatmin için yollar bulma (süblimasyon). Fakat kronik mağdurlar bu durumun üstesinden gelememekte, süreç boyunca toplumsal açıdan bir tehlike unsuru haline gelmektedirler. Bunun yanı sıra, bilinçaltına oluşan suçluluk duygularının, Freud'un iddia ettiği bilinçaltında yatan cezalandırma arzusunun bir parçası olabileceği düşünülmektedir (Sokullu-Akıncı, 1999: s.173).

Suç mağdurlarının yaşayabildikleri sosyal, fiziki ve psikolojik sıkıntılar göz önüne alındığında ne kadar büyük bir desteğe ihtiyaç duydukları ortadadır. Ancak Türkiye'de bütün suç mağdurlarına sosyal, psikolojik, tıbbi, hukuki veya ekonomik destek veren kuruluşlar bağlamında bakıldığında örgütlü bir yapının bulunmadığı, gerekli ve etkili desteğin yeterince sunulamadığı görülebilmektedir (Erzurumluoğlu, 2009: s.69).

Adli sosyal hizmet uzmanları, mağdurların suç sonrası kayıplarının telafi edilmesi için mikro ve makro çalışmalar yürütmektedir. Mikro çalışmalar için, mağdurda suç sonrası meydana gelen sosyal, psikolojik ve fizyolojik kayıpların yıkıcı etkilerine karşı mağdurlar için adli sistemde uygun görüşme ortamı yaratmak ve mağdurun kırılğan durumunu göz önünde bulundurarak uygun yöntemlerle görüşmeler gerçekleştirmek örnek verilebilir. Makro çalışmalar ise, devletin ve yetkili organlarının bireylerin mağduriyetine neden olan koşulları ortadan kaldıracak politikalar üretmesi, mağdura hukuksal, tıbbi ve psikolojik hizmet ve desteklerin zamanında sunulması ve mağdurda suç sonrasında meydana gelen ekonomik kayıplarının karşılanması olarak sıralamak mümkündür. Adli görüşme odalarının kurulmasını da içeren Mağdur Hakları Yasa Tasarısı mağduru, suçun sonuçlarına karşı korumak ve mağdurun ekonomik kayıplarının karşılanmasını sağlamak gibi hususlara yer vermiştir.

Mağduriyetin birçok türü bulunmaktadır. Bireyler yaşamlarının her alanında ve etkileşimde bulundukları her kesim tarafından mağdur edilme tehlikesiyle karşı karşıyadırlar. Bu yüzden birçok mağduriyet şekli ortaya çıkmıştır. Mağdurları, suç fiiline göre sınıflandırmak, mağdurlarla yapılacak görüşmenin içeriğini ve niteliğini etkileyeceği gibi bu sınıflandırmaya uygun yaklaşım ve tedbirleri de uygulamak konusunda adli görüşmecilere kolaylıklar sağlayacaktır.

1.6. SUÇ FİİLİNE GÖRE MAĞDURLAR

1.6.1. Aile İçi Şiddet Mağdurları

Aile içi şiddet, aynı aile içindeki fertlerden birinin bir diğerinin yaşam, beden veya psikolojik bütünlüğü veya özgürlüğünü kısıtlayıcı ya da kişiliğinin gelişmesine ciddi bir şekilde zarar verici fiil veya ihmali davranış olarak tanımlanabilir (Demirtaş, 2005). Diğer bir deyişle aile içi şiddet, toplumun en küçük biriminin meydana geldiği bir ikili ilişkide, eşlerden birinin diğerine zarar verecek davranışta bulunmasıdır (Polat, 2014: s.132).

Aile içi şiddet veya partner şiddeti güç, kontrol ve iktidar ile alakalıdır. Çoğunlukla erkekten kadına dönük olsa da kadından erkeğe veya birbirlerine karşı şiddet durumlarına da rastlanmaktadır (Akduman, 2016: s.67). Aile içi şiddet mağdurlarının sorunları hem çoktur hem de süreklilik gösterir. Özellikle kadınların şiddetin her türüsüne maruz kaldıkları bilinmektedir. Bu tür suçların saklanması olasılığı oldukça fazladır. Örneğin eşinin şiddetine maruz kalan birçok kadın bunu kişisel bir sorun olarak görür, kimsenin bundan haberdar olmasını istemez, polise başvurmaz (Sokullu-Akıncı, 1999: s.61). Bu tip mağduriyetlerde, yaşanan problemlerden biri de saldırıyı gerçekleştiren kişinin sevdikleri biri olmasıdır. Sevilen kişiden korunma ve güvende olma beklenirken, bu tür mağdurlar bunun uzağındadırlar (Akduman, 2016: s.67).

Mağdurlar üzerinde yapılan araştırmalar mağdurların aile içi şiddeti yetkili mercilere bildirmeme eğilimi taşıdıklarını göstermektedir. Bilhassa çocukların ve ekonomik açıdan eşlerine bağımlı kadınların şiddete rıza gösterip bu yaşamları değiştirmeye çalışmadıkları görülmektedir. Özellikle ailelerinden ve yakın çevrelerinden herhangi bir destek görmeyen mağdurlar en az dezavantajlı durumda olanlardır (Sokullu-Akıncı, 1999: s.62).

İstismarcı şiddet döngüsü içindedir. Gerilim artar, şiddet davranışı gerçekleşir, bunun sonrasında istismarcı şiddet davranışına mazeretler bularak telafi çabasına girer, devam eden süreçte ilişkide gerilim yine artar ve tetikleyici olay sonrasında şiddet davranışı olarak kendini gösterir. Bu kısır döngü şiddet döngüsü olarak tanımlanır. Aile içi şiddetin bir paterni olarak ortaya çıkmıştır, mağdurların ilişkiyi neden bırakmadıklarına dair etkin faktörlerden birini oluşturmaktadır (Akduman, 2016: s.67).

“Aile içi şiddet suçları, farklı şekillerde meydana gelebilir;

- Fiziksel şiddet (Dövme, tokatlama, tekmeleme vb.);
- Cinsel şiddet (Rıza dışı cinsel ilişkiye zorlama vb.);
- Duygusal şiddet (Aşağılama, bağırma, kıskançlık, korkutma vb.);
- Ekonomik istismar (Parasını zorla alma, mağduru ekonomik anlamda kullanma vb.) (Polat, 2014: s.132).’’

Bu tip suçlar, duygusal, bilişsel, psikolojik veya sosyo-kültürel yoksunlukları olan, çocukluğunda veya gençliğinde birçok defa mağduriyet yaşamış, normal bir sosyalleşme süreci yaşamayan bireyler tarafından aile içinde veya yakın çevresinde işlenmektedir (Polat, 2014: s.132).

Aile içi şiddetin açığa çıkmasını engelleyen başka faktörler de vardır. Şiddet mağduru bireyle ilk teması kuran sağlık personelinin ve kolluk kuvvetlerinin geleneksel saiklerle ve maddi kazanca göre mağdurları değerlendirdiklerini durumlar olmaktadır.

Hekimlerin karşılaştıkları hastanın maddi durumu kötü ise aile içi şiddeti göz ardı ettikleri görülmüştür. Polis de aile içi şiddeti polisi ilgilendirmediğini düşünmekte ve ‘aile fertleri arasına girilmez’ düşüncesini taşıdıkları ve bu tür olayları örtbas ettikleri görülmüştür. Genelde komşular ve polis bunu aile-için özel bir sorun olarak algılamakta, hatta bunu meşru olarak görenler bile bulunmaktadır (Sokullu-Akıncı, 1999: s.62). Aile içi şiddet, oldukça yaygın bir şiddet türüdür. Geleneksel toplumlarda ve modern aile tiplerinde bu şiddet türünü görmek mümkündür. Aile içi iletişimin sağlanması, ailelerin sosyo-ekonomik olarak desteklenmesi, ebeveynlerin rol ve sorumluluklarının farkında olması, ailelere yönelik makro eğitim programlarının yapılması aile içi şiddeti azaltacak tedbirlerdir.

1.6.2. Çocuk İstismar Mağdurları

Bilhassa küçük çocuklar, suçtan en fazla mağdur olan grubu oluşturmaktadır. Bunun en başta gelen nedeni çocukların anne ve babalarına karşı olan bağımlılıklarıdır. Üzücü olan da çocukları daha çok mağdur edenlerin yabancılar değil de anne, babaları ya da diğer yakınları olması durumudur. Çocuk mağdurlar sıklıkla suçluluk ve utanma duygusunu taşırlar. Özellikle duygusal tahribatlar bedensel yaralardan daha geç iyileşir. Kendini

güvende hissetmeyen, istenmediği ve sevilmediği hissini barındıran bu tür çocuklarda sağlıklı bir kişilik gelişmesi olmadığı gibi akademik başarıları da düşer. Çocuk istismarını gerçekleştiren ebeveyn genellikle çocukluğunda istismar deneyimi yaşamış kişidir. Çocuğuna reva gördüğü muamele suçluluk ve yetersizlik duygularına neden olduğu gibi aynı eylemlerin tekrarına da sebep olur. Cinsel istismara maruz kalmış çocuklarda uzun bir müddet psikolojik etkiler görülür. Yıllar sonra bile kâbuslar görürler, intihar, kendilerini yaralama ve yakma gibi zarar verici eylemler yaparlar (Sokullu-Akıncı, 1999: s.65).

Aile fertleri tarafından çocuklara uygulanan şiddet, çocukların maruz kaldığı en ağır deneyimlerden biridir. Bazı ebeveynler çocuklarını rutin olarak döverler, bazıları çocuklarını açlıkla terbiye ederler, bazıları ise çocuklara sevgi göstermezler. Bu yüzden çocuğa karşı kötü muamele konusu geniş bir alandan oluşmaktadır (Polat, 2014: s.138).

İçeriği ne olursa olsun istismar, çocuk için travmatik bir deneyimdir. İstismarın çocuk üzerindeki etkileri farklı unsurlar tarafından belirlenir. İstismarın şekli, sıklığı, çocuğu yaşı, cinsiyeti, yakın çevrenin tepkisi, çocuğun destekleyici bir sosyal çevre içinde olup olmadığı gibi (Özbesler ve Çoban, 2013: s.144).

Çocuk istismar çeşitleri dört başlık altında incelenmektedir:

Fiziksel İstismar

Fiziksel istismar, en sık rastlanan ve tanınması ve tanımlanması en kolay olan istismar biçimidir. Bu istismar, çocuğa yöneltilen eylem veya şiddet içerikli davranışlardan oluşur ve genellikle gözle görülebilir izler bırakır. Bedensel istismarda, çocuğun gelişmesinde veya işlevlerinde zedelenmelere veya geçici ya da sürekli hasara yol açan ve acı veren fiiller söz konusudur (Topçu, 2009: s.31).

Duygusal İstismar

Bu istismar türü mağdur üzerinde herhangi bir fiziksel iz bırakmadığı için tespiti zordur. Çocuğun sosyal ve psikolojik sağlığını olumsuz etkileyen, kişilik yapısında bozulma yaratabilecek her türlü davranış duygusal istismar olarak tanımlanabilmektedir. Çocuğa yönelik istismar eylemi bilinçli bir şekilde çocuğa sözel saldırı, onu hiçleştirmek, reddetmek, yalnızlaştırmak, sömürmek, korkutmak ve

benzeri davranışlar ile ebeveyn duyarsızlığı veya hareketsizliği gibi pasif durumlarda da ortaya çıkabilmektedir.

Cinsel İstismar

Bir yetişkin tarafından, yetişkinin cinsel arzularını gidermek amacıyla çocuğa karşı gerçekleştirilen her türlü fiil cinsel istismardır. Bu davranışlar çocuğun yaşına uygun olmayan, cinsel içerikli materyallere maruz bırakmak (pornografik film/fotoğraf göstermek, cinsel organları göstermek, cinsel içerikli konuşma) gibi fiziksel bir temas olmadan da bedeni okşamak, anal-oral-vajinal penetrasyona kadar varabilen, geniş bir yelpazeyi içermektedir (Akduman, 2016: s.66).

Dünya Sağlık Örgütü çocuk cinsel istismarını bir çocuğun tamamen anlamadığı ve rızasının olmadığı, gelişimsel olarak çocuğun hazır olmadığı ya da kanunları ve toplumun sosyal kurallarını ihlal eden bir cinsel eyleme çocuğun dâhil edilmesi olarak tanımlamaktadır (Uluslararası Kurtarma Komitesi, 2015: s.14).

İhmal

İhmal, anne ve babaların veya diğer aile üyelerinin ya da bakıcıların çocuğun gelişimi ve sağlığı için yapmaları gerekenleri yerine getirmemeleri demektir. Bunun sonucu çocuklar, sağlık, eğitim, duygusal gelişim, beslenme, korunma ve güvenli yaşam koşullarına sahip olma açılarından zarar görebilirler (Topçu, 2009: s.32). Günümüzde çocuk anlayışında gerçekleşen değişimler ve insan varlığına daha çok değer verilmesi, çocukların yetersiz bakım ve beslenmelerine veya terk edilmelerine dikkatlerin yönelmesini sağlamıştır. Bunda, çocukları erişkinlerin küçük birer modeli olarak gören anlayışın terk edilmesinin ve çocukların erişkinlerden gelişimsel olarak farklı olduklarının kabul edilmesinin de payı vardır (Topçu, 2009: s.114).

Suç mağdurunun çocuk olması durumunda çocuğa yaklaşım ve ifadesinin alınması sorunu daha da önem kazanır. Suç mağduru çocuğun ifadesinin alınması, koruma gereksiniminin fark edilmesi ve gerekli koruyucu ve destekleyici önlemlerin alınması gerekir. Çocuk adalet sistemi çalışanı, mağdur çocukla çalışırken çocuğun ikincil mağduriyet yaşamaması için özel önem verilmelidir (AGO için Hukuk Mevzuatı, 2014: s.11).

“Yasa koyucu, çocuğa karşı işlenen ihmal, istismar ve şiddet suçlarına karşı ceza hukukunda koruma sağlamıştır. Bu bağlamda çocuklar, Türk Ceza Kanunu’nda yer alan aşağıda sıralı suçlar kapsamında yasal koruma altına alınmıştır:

- Çocuğun yaşam hakkı ve vücut dokunulmazlığının korunması (Yaşam hakkının korunması, vücut dokunulmazlığının korunması);
- Çocuğun cinsel dokunulmazlığının korunması (Çocukların cinsel istismarı, reşit olmayanlarla cinsel ilişki suçu);
- Çocuğun kötü muamele suçuна karşı korunması;
- Çocuğun disiplini yetkisinin kötüye kullanılması suçuna karşı korunması;
- Çocuğun kaçırılma ve alıkonulma suçuна karşı korunması;
- Çocuğun aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüğün ihlali suçuна karşı korunması;
- Çocuğun dilencilik suçuна karşı korunması;
- Çocuğun terk suçuна karşı korunması;
- Çocuğun cinsel sömürü suçlarına karşı korunması (Çocuk fuhuşu, çocuk pornografisi, çocuğun fuhuş ve pornografide kullanılmak amacıyla kaçırılması);
- Çocuğun alkol ve başka tür madde tüketimine karşı korunması (Polat, 2014: s.140).”

Çocukların gelişim düzeyleri ve bilişsel-duyusal becerileri dikkate alındığında çocukların mağdur olma riskini daha fazla taşıdıkları görülmektedir. Çocuk mağduriyetine neden olan bir diğer etken de çocukların bağımlı grupta yer almasıdır. Çocukluk, anne ve babaya bağımlılığın en fazla olduğu evredir. Bu yüzden çocuklar mağduriyet riskini en fazla taşıyan gruptur. Sosyal hizmet mesleği gerek adli sosyal hizmet alanında gerekse diğer çalışma alanlarında, çocuğun sağlık, bakım, koruma, eğitim ve danışmanlık haklarını güvence altına alacak uygulama alanına ve mesleki eğitime sahiptir. Özellikle, adli mekanizmalara içerisine dahil olmuş çocuklar, korku, kaygı ve çaresizlik gibi duygular yaşamaktadırlar. Adli sosyal hizmet uzmanları, adli sürecin ypraticılığına karşı çocukları korumak ve onların toplum, eğitim ve aile yaşamına tekrardan sorunsuz bir şekilde yer almalarını sağlamalıdır.

1.6.3. Hırsızlık/Yağma Suçu Mağdurları

Hırsızlık, dolandırıcılık, yağma, hileli iflas, mala zarar verme suçları neticesinde kişiler ekonomik yönden mağdur olmaktadır. Bu tür suçlarda failin yakalanması ve suça konu ekonomik malın elde edilmesi, dolayısıyla mağduriyetin tamamen giderilmesi mümkün görünmemektedir. Bununla birlikte bu tür suçların büyük bir kısmı aydınlatılmaktadır (Dinler, 2006: s.52). Hırsızlık, gasp veya mala zarar verme suçlarından mağdur olan bireyler, olay sonrasında ekonomik kayıplarının telafi edilmesini beklemektedirler. Mağdurların suç sonrasında psiko-sosyal ve ekonomik sorunlar yaşamamaları için maddi kayıplarının tazmin edilmesi gerekir. Zira maddi kayıpların manevi kayıpları tetiklediği bilinen bir gerçektir.

Olay esnasında, saldırganla karşı karşıya gelmek ve hatta silahın varlığı, kişide daha yoğun bir duygusal yüke neden olabilmektedir. Bunun yanı sıra, mağdurla saldırgan karşılaşmamış, fiziksel olarak zarara uğramamış olsa bile, sadece soyulmuş olan evine gelmek, evi dağınık halde görmek, bu kişinin psikolojik olarak şiddeti duyumsamasına ve travma belirtileri göstermesine neden olabilmektedir (Akduman, 2016: s.67).

1.6.4. Cinsel Şiddet ve Tecavüz Mağdurları

Cinsel şiddet ve tecavüz kavramları aynı anlamı ifade etmez. Cinsel şiddet bir kişiyi zorlayarak gerçekleştirilen her türlü cinsel davranış olarak tanımlanmaktadır. Bu şiddet davranışının içinde istenmeyen konuşmalar ve yaklaşımlar, zor kullanarak, baskı ve şantaj yoluyla cinsel davranışlara zorlamak ve tecavüz de bulunmaktadır. Tecavüz, bir kişiyi kendi isteği olmadan, yukarıda bahsi geçen metotları kullanarak, cinsel ilişkiye girmektir. Burada bir penetrasyon durum söz konusudur (cinsel organ veya başka bir obje ile olabilir). Bu tarz bir şiddete maruz kalmak kişilerde çok ciddi fiziksel veya psikolojik zarara yol açar (Akduman, 2016: s. 70).

Cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar, bireysel ve toplumsal açıdan büyük bir problem oluşturmaktadır. Bu tür suçlar, mağdurlarda fiziki ve psikolojik işlevsizliğe sebep olabilmektedir. Tecavüz sonrasında büyük bir travmanın ortaya çıkıp çıkmaması, olaya bağlı araştırılması gereken bir problemdir. Ayrıca cinsel saldırı karşısında mağdurun verdiği tepkinin nitelik olarak farklı olması veya sadece düzey olarak farklı olması da problemler arasında bulunmaktadır. Bu tür sorun araştırılması, uygun müdahalenin belirlenerek

uygulanması açısından önem arz etmektedir (Polat, 2014: s.150). Mağdurları psikolojik olarak en fazla etkileyen mağduriyet türü cinsel şiddet ve tecavüzdür. Bu tip saldırılar mağdurda kalıcı ruhsal sorunlara, travma, örselenme ve psiko-somatik gibi rahatsızlıklara neden olmaktadır. Mağdurla iletişim bu tür durumlarda oldukça zor olmaktadır. Çünkü mağdur olayın etkisinde kalıp, kendisini, çevresini veya kendisine yardım etmek isteyen doktor, psikolog, psikiyatr, sosyal hizmet uzmanı ve hemşire gibi meslek uzmanlarını suçlayabilmektedir. Bu nedenle mağdurla ilk iletişimi sağlayan, mağdurun tedavi ve rehabilitasyon sürecine katılan ve gerektiği takdirde ifade alımını yapan personelin, mağdurun biyo-psiko-sosyal durumunu göz önünde bulundurarak yaklaşım sergilemesi gerekmektedir.

Tecavüz suçu, mağdurun tepkileri baz alındığında en fazla işlenen suç tipidir. Ayrıca bu suç, en travmatik yetişkin suçu olarak da kabul edilmektedir. Cinsel saldırı suçları, alçaltıcı ve kırıcı suçlardır. Bu tür suçların mağdurları, kendilerini aşağılanmış, küçük düşürülmüş görmektedirler, bunun nedeni de fail kişidir (Sokullu-Akıncı, 1999). Tecavüz eylemi aynı zamanda, toplumda suç endişesi yaratma ve bireylerin yaşam şekillerini değiştirmesine neden olması dolayısıyla toplumsal yaşama yansıması olan bir konudur. Mağdurun göstereceği ilk tepki şaşkınlık ve isyan olacaktır. Mağdur genellikle ne yapacağını, kimden yardım alacağını bilemez, birçoğu polise başvurmaz, bilhassa fail yakın çevresinden biri ise (Sokullu-Akıncı, 1999). Tecavüz suçu mağdurları suç eylemine nasıl tepki vereceğini bilemeyebilir. Mağdur suç eyleminden sonra içine kapanabilir, kendisini suçlu hissedebilir, tek başına olayın üstesinden gelebileceğini düşünebilir veya fiziksel yaralarını saklama yoluna gidebilir. Bütün bu hususlar mağdurun çevresindeki kişilerin durumunun farkına varmaları ve gerekli mercilere durumu bildirmeleri, mağdurun fiziksel, sosyal ve psikolojik sağlığı için elzem teşkil etmektedir.

Örneğin Ruback ve Thompson (2001), tecavüz olaylarıyla ilişkin olarak, eylemin gerçekleşmesi esnasında failin başvurduğu şiddetin derecesi, üçüncü unsurların varlığı ve suçtan sonra mağdura yapılan destek ve tıbbi yardımın biçimi gibi faktörlerin, mağdurun fiziki, ruhsal ve sosyal boyutlarda iyileşme sürecini etkilediğinin ortaya çıkarmıştır (Polat, 2014: s.151).

1.6.5. İstismara Uğrayan Yaşlılar

Yapılan tüm çalışmalara rağmen, yaşlı istismarının herkes tarafından kabul gören bir tanımı yoktur. Gereontoloji, sosyoloji, kriminoloji ve ceza adaleti, sosyal hizmet alanı, viktimoloji, tıp, psikoloji disiplinleri, bu konuda farkı anlayışlara sahiptir. Suç mağduriyeti ve yaşlı istismarının, yaşlı mağduriyeti gibi geniş bir alan oluşturması veya her ikisinin de farklı fiilleri olarak değerlendirilmesi gerektiği konusunda ortak bir görüş bulunmamaktadır (Polat, 2014: s.154). Genel olarak ise yaşlı istismarını Dünya Sağlık Örgütü Toronto bildirgesinde şu şekilde tanımlamıştır: ‘güven beklentisi olan herhangi bir ilişkide yaşlıya zarar veren veya stres sokan tek ya da tekrarlama durumu olan uygunsuz davranışlar’ (Regehr ve Burgess, 2010; Aktaran: Akduman, 2016: s.68). Payne ise yaşlı istismarını ‘bir yaşlı bireyin fiziki, finansal veya genel durumunu olumsuz etkileyen herhangi bir suç fiili, fiziki veya duygusal nitelikte bir zarar verme veya etik dışı alınan avantaj’ olarak tanımlamıştır (Polat, 2014: s.154).

Yapılan araştırmalar 60 yaş üzeri kişilerin suç mağduru olma olasılıklarının çok düşük olduğunu, ancak suç mağduru olmaktan en çok bu yaş grubunun koktuğunu ortaya çıkarmıştır. Bu duruma şöyle açıklama getirilebilir: yaşlıların bedensel yeterlilikleri azaldığından saldırıya uğradıklarında kaçma ya da karşı saldırıya geçme durumları kısıtlıdır. Yaralandıkları taktirde iyileşmeleri daha uzun süre alır. Yaşlıların bir suç neticesindeki maddi kayıplarını telafi etmek güçtür. Çalınan ya da tahrip edilen mallarını yeniden satın alma gücünün yanı sıra azar değerinden daha fazla bir manevi değeri bulunmaktadır (Sokullu-Akıncı, 1999: s.66). Yaşlılar, istismar sonrasında duygusal, davranışsal ve fiziksel tepkiler göstermektedir. Yaşlı mağdurlara yönelik yaklaşımlar, mağduriyetin yaşlılar üzerindeki travma, tükenme ve asabi olma durumları temel alınarak sergilenmelidir.

Bir defa suça maruz kalmış yaşlı bireyler sürekli bir tedirginlik ve sinirlilik içinde olmaktadır. Evinde kendilerini emniyette hissetmeyecek, bu da kişiliğinde bozukluklara neden olacaktır. Hele yakınları sabırsızlık gösterip mağduriyete kendi tedbirsizliği nedeniyle maruz kaldığını söylerse yaşlı mağdur hem kendine olan saygısını kaybetmeye başlayacak hem de yakınındakilerle çatışmaya girecektir. Bu iki tür sonuca yol açar. Mağdurun yakınları ya ondan uzaklaşırlar ya da aşırı bir sahiplenme yoluna girerler. Her iki davranışta yaşlıları olumsuz etkileyebilecektir (Sokullu-Akıncı, 1999: s.66).

1.6.6. Yabancı/Mülteci Mağdur

Suç mağdurunun yabancı/mülteci olması mağdurdaki kırılganlığı artırır. Bu vaziyetteki mağdur, yaşadığı olayın yarattığı mağduriyete ek olarak için bulunduğu ülkenin hukuk sistemini, idari sistemini bilmemekten kaynaklanan problemler de yaşayacaktır. Bu yüzden yabancı/mülteci mağdurun korunması bakımından özel yaklaşımların benimsenmesi gerekir (AGO İçin Temel Hukuk Bilgisi, 2014: s.13). Yabancı mağdurların sayısı, Irak ve Suriye'deki savaştan dolayı Türkiye'ye göç etmek zorunda kalan mülteciler ile birlikte artmıştır. Savaşta yitirilen maddi ve manevi kayıpların yanı sıra mülteciler, göç ettikleri yerlerde de mağdur olma riskini taşımaktadırlar. Mültecilerin mağduriyetlerin tekrarlanmaması için, tedbirlerin alınması gerekmektedir.

1.6.7. Israrlı takip Mağdurları

Israrlı takip, bir kişinin, başka bir kişiyi hukuka aykırı olarak ve belirli bir süre tekrarlanan davranışlarla rahatsız etmesi, bu kişinin kendisinin tehlikede olduğunu hissettirecek şekilde korkmasını sağlayan ve kasıtlı olarak tekrarlanan, kişiyi söz ve fiillerle takip ve taciz etmesi veya kişiye şiddet uygulamasıdır (Uyumaz ve Akdağ, 2015: s.53).

Mağduru fiziksel olarak takip etmek, mağdurla herhangi bir şekilde iletişim kurmak veya iletişim kurmaya çalışmak, mağdura ait olan veya mağdura ait olduğu izlenimi verilen görsel ve yazılı herhangi bir materyali yaymak, istenmeyen ve tekrarlanan telefon aramaları yapmak, sürekli mektup veya elektronik posta göndermek, mağduru sosyal medyada, özel veya kamusal alanda gözetlemek, sürekli mağdurla görüşme veya karşılaşma çabası içinde olmak, mağdura ısrarla hediye göndermek, mağdur hakkında çeşitli iletişim vasıtalarıyla gerçek veya gerçek dışı sözler söylemek, mağdurun internette dolaşımını, ziyaret ettiği siteleri, elektronik posta, kısa mesaj ve diğer yollarla yaptığı haberleşme trafiğini ve iletişimi izleyip gözetim altına almak, mağdurun bulunduğu herhangi bir kamusal veya özel alana gizlice sızmak, mağdura ait herhangi bir mülkün dokunulmazlığını ihlâl etmek gibi eylemlerin ısrarlı takip olarak kabul edilmesi gerekmektedir (Uyumaz ve Akdağ, 2015: s.55).

Saldırgan ısrarlı takiple, mağdurun özel yaşamına dâhil olmakta ve mağdurun can güvenliği için tehdit oluşturmaktadır. Saldırganların bu ısrarlı takipleri süreklileştiğinde, mağdur sosyal ve psikolojik olarak problemler yaşamaya başlamaktadır. Bu nedenle kanun yapıcıların, ısrarlı takiple alakalı ciddi cezai yaptırımları içeren yasalar koymaları gerekmektedir.

Mağdurlar kırılgan grupta yer almaktadır. Bu kırılganlık durumu, adli süreçlerde onlara belirli haklar tanımıştır. Mağdurlar, suç eyleminin etkisinde kaldıkları için ve bazı durumlarda kendi haklarını savunacak durumda olmadıkları için ulusal ve uluslararası bazı haklara sahiptirler. Bu haklar mağdurların, adli süreçte örselenmemeleri, ikincil travma yaşamamaları için sanık ve diğer adli personel karşısındaki haklarından oluşmaktadır.

1.7. MAĞDUR HAKLARI

1.7.1. İnsan Hakları Hukuku Bakımından Mağdur Hakları

İnsan hakları hukukunda mağdur, açık bir statüye sahip bireysel başvuru hakkı olan kişi unsurunu oluşturur. Mağdurun zararının telafi edilmesi açısından mahkemeye başvuru hakkı, mağduru uluslararası hukuk bakımından bir özne haline getirmektedir. (Gözübüyük, 2004; Aktaran: Turanlı, 2012: s.23). Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne bireysel başvuruda bulunmak için 34. Maddesinde düzenlendiği şekliyle, kişinin mağdurluk statüsüne haiz olması gerekmektedir (Turanlı, 2012: s.23).

İnsan hakları hukuku açısından mağdur niteliğini sağlamak için mutlaka bir zarara uğramak gerekmemektedir. Kişi, kişi toplulukları ve hükümet harici örgütler doğrudan bir zarara uğramadan da sadece sözleşme maddelerinin ihlalden dolayı çıkarlarının zedelenmesi veya ihlal edilen sonuç arasında bir bağın mevcut olması halinde mağdur sayılabilmektedir. Nitekim AİHM'nin mevcut içtihatlarına da paralel olarak, mağdur niteliğinin alınabilmesi için kişinin mutlaka zarara uğramamış olması gerekmemektedir. Kişinin bizzat devletin tasarruflarından olumsuz olarak etkilenmesi mağdurluk için yeterli bulunmaktadır. Mahkemeye göre, mağdur ihtilaflı fiil ve ihlalden doğrudan etkilenen kişiyi ifade etmektedir (Turanlı, 2012: s.23)

Mağdur ve korunması sorunsalı uluslararası platformlarda da ele alınarak bildiri, tavsiye kararları ve sözleşmelere konu olmuştur. Avrupa Konseyi'ne üye çeşitli devletler, 1960'lı yıllardan itibaren, mağdurun suçtan doğan zararının giderilmesi ve fail tarafından zararın karşılanmaması hususunda kamu fonlarından tazmin edilmesi doğrultusunda birden farklı çalışmalar yapmışlardır. Mağdurun korunması hususunda Avrupa Konseyi'nin çeşitli çalışmaları olmuştur. 1974 yılında Viyana'da toplanan 'Avrupa Ülkeleri Adalet Bakanları 9. Konferansı'nda mağdurların zararlarının karşılanması için yapılacak araştırmalar konusunda öneride bulunması maksadıyla bir alt komite oluşturulması kararı verilmiştir. Alt Komitenin görevi; suç mağdurlarının zararlarını tazmin etmek üzere var olan geleneksel formların tekrardan değerlendirilmesi, bunların nasıl işleyecekleri hakkında görüş aktarmaları olarak belirlenmiştir. Alt Komite 1978 yılında 13 madde halinde uyulması istenen tavsiyeleri ortaya koymuştur (Düvenci, 2007: s.29-30).

Mağdur hakları uluslararası birçok metinde kendine yer bulmuştur. Mağdurun yargılanması, ifade alım süreci, mağdurun maruz kaldığı suçtan kaynaklı maddi ve manevi zararlarının tazmini, devletlerin yükümlü olduğu konulardır. Adli sürecin yıpratıcılığı, mağdurların suç sonrası travmaya açık pozisyonları, adli sistemdeki hiyerarşi, mağdurların bu süreçte haklarını ve psiko-sosyal sağlıklarını zedeleme ihtimalini barındırmaktır. Bu yüzden mağdurlar hukuki süreçte bazı yasal imtiyazlara sahip olmuşlardır. Bu imtiyazlar mağdurların ikincil travma, stres ve psiko-somatik gibi psiko-patolojik problemler yaşamalarının önüne geçmek için gerekli önlemlerden müteşekkildir.

1.7.2. Uluslararası Mevzuatta Mağdur Hakları

Mağdur, soruşturma ve kovuşturma evresinde birçok hakka sahiptir. Bu yasal haklar birçok uluslararası metinde işlenmiştir. Örneğin, mağdurların Magna Cartası olarak adlandırılan **Birleşmiş Milletler 'in 29 Kasım 1985 tarihli 40/34 sayılı "Suçtan ve Yetki İstismarından Mağdur Olanlara Adalet Sağlanmasına Dair Temel Prensipler Deklarasyonu"**, mağduriyetin sanık tarafından tazmin edilmesi gerektiğini, mağduriyetin sadece maddi değil, manevi zararları da kapsadığını bu yüzden mağdurlara kamusal, özel ve devlete ait fonlardan yardım edilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Bir diğer mağdurların hakkına yer veren sözleşme **İşkencenin Önlenmesine Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi**'dir. Bu sözleşme,

taraf devletlerin hukuk sistemleri içerisinde işkence neticesinde mağdur olmuş kişilerin zararlarının karşılanmasını ve mümkün olduğu kadar rehabilitasyon hizmetlerinin devreye sokulmasını ve mağdurun adil ve yeterli bir tazminat almasının bir hak olduğunu belirtmiştir. **Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'** ise devletlerin, çocukların suçtan zarar gördükleri durumlarda yeniden sağlıklarına kavuşabilmeleri ve toplumla entegrasyonlarının yeniden sağlanması için her türlü yardımın ve desteğin sağlanması, bu açıdan çocuk mağdurlara tazminat ödeme yükümlülüğünü öngörmüştür. 1 Temmuz 2002'de yürürlüğe giren **Uluslararası Ceza Mahkemesinin Kurulmasına İlişkin Roma Statüsü** de 'mağdurların ve tanıkların korunması ve yargılamaya katılmaları' başlığı altında mağdurların korunması ile ilgili doğrudan hükümlere yer vermiştir. **Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Suç Mağdurlarına Tazminat Ödenmesi Hakkında 1977 tarihli ve 27 sayılı Tavsiye Kararı'**nda 'suçtan zarar görenin herhangi bir tazminat alamaması halinde devlet, bir suç nedeniyle önemli derecede yaralanan kişiye ve bir suç sebebiyle ölen kişinin bakmakla sorumlu olduğu kimlere tazminat ödenmesine katkıda bulunmalıdır' hükmü yer almıştır.

Mağdurun haklarını içeren **Şiddet Suçları Mağdurlarının Zararlarının Tazmin Edilmesine İlişkin Avrupa Sözleşmesi'**nin amacı ise şiddet suçu mağdurlarının kişilik durumları ile vücut ya da sağlıkları (ruhsal-bedensel) veyahut böyle suçların devamında ölen mağdurların bakmakla yükümlü oldukları kişilerin durumuyla ilgilenmek, bu tür suçların işlendiği ülke tarafınca zarar tazmin rejimi kurmak, özellikle failin meçhul olduğu veya ödeme gücünün bulunmadığı durumlarda, bu alanda asgari normlar kurmak' şeklinde ifade edilmiştir. Türkiye bu sözleşmeyi 24 Nisan 1985 tarihinde imzalamıştır. **28 Haziran 1985 Tarihli Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdurun Hukuki Durumunun İyileştirilmesine İlişkin 11 Sayılı Tavsiye Kararı** gereğince polisin yetkileri ve yaklaşımı, soruşturma, sorgulanma, uygulanma ve mağdurun kişiliğinin korunması bakımından hükümler bulunmaktadır. **Avrupa Konseyi Kriminoloji Kongresi Sonuç ve Tavsiyeleri'** nde benimsenen sonuç ve tavsiyeler arasında suçtan doğan mağduriyetin giderilmesine dair konular da yer almaktadır. **Ceza Muhakemesinde Mağdurun Konumuna İlişkin 15 Mart 2001 Tarihli Avrupa Birliği Konseyi Çerçeve** kararlarında 'bütün üye devletler, mağdurların sahip oldukları ceza hukuk sistemlerinde gerçek ve uygun bir rol almalarını güvence

altına alarak, işlemler süresince kişilerin itibarı için mağdurlara saygılı bir şekilde davranılmasını sağlamak için her türlü çabayı gösterir ve özellikle ceza muhakemeleri sırasında mağdurların hak ve meşru çıkarlarını korumakla yükümlüdür' ibaresi geçmektedir.

“Suç Mağdurlarının Hakları, Desteklenmesi ve Korunması Hakkında Asgari Standartlar Oluşturmak Üzere Avrupa Birliği Parlamentosu ve Konseyi'nin 2012 tarihli ve 29 sayılı Direktifi mağdur haklarını şu şekilde sıralamaktadır. Korunma hakkı, sorgu ve ifade sırasında mağdurun onurunun korunması mağdurun ve ailesinin fail ile temas kurmaktan kaçınma hakkı (ceza yargılamasının gerekli kıldığı durumlardaki ilişki saklı olmak üzere mahkeme binalarında ayrı bekleme odalarının varlığı), ceza yargılaması boyunca mağdurun korunması (mağdurla görüşmelerin başvurdan kısa süre sonra ve minimumda tutulması, tıbbi muayenenin asgaride ve yargılama amacının mutlak surette gerekli kıldığı amaçlarla sınırlı tutulmasını da kapsamak üzere), özel yaşamın gizliliğinin korunması (TBMM İnsan Hakları İnceleme Raporu, 2014).”

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Suç Mağdurlarına Yardımla İlgili 14 Haziran 2006 Tarihli ve 8 Sayılı Tavsiye Kararı Tavsiye kararına genel olarak bakıldığında şu hususlar dikkat çekmektedir. ‘İkincil mağdur olma’ doğrudan ceza hukuku eyleminin sonucu olarak değil, ancak kurumların ve kişilerin mağdura yönelik karşılığından dolayı zarar görmeyi ifade etmektedir (m.1/3).Devletler, mağdurun insan haklarına dair haklarını tanıma ve bunlara saygı göstermekle yükümlü tutulmuştur. Devletler özellikle mağdurun, güvenlik, insan onuru, özel ve aile yaşamına saygı duymakla ve suçun mağdur üzerindeki olumsuz etkilerini tanımakla yükümlüdür (m. 2/1). Bu hizmet ve tedbirlerin yerine getirilmesi, ceza eyleminin failinin belirlenmesine, tutuklanmasına, kovuşturulmasına veya mahkûm edilmesine bağlı değildir (m. 2/3). - Devletler, suçun negatif etkilerini azaltmak ve mağdurların çalışma ortamında evde ve toplum içinde rehabilite edilmelerine yardımcı olmak için tedbirler almalı ve bunları desteklemelidir (3/1). Yardım, sosyal bakım ve danışma dahil psikolojik sağlık hizmetleri, materyal sağlama ve tıbbi bakımı içermeli ve ücretsiz olmalıdır (m. 3/2) Mağdur, mümkün olduğu ölçüde ikincil mağdur olmaktan korunmalıdır (3/3). Yardım, mümkün olan durumlarda, mağdurun anlayacağı dilde yapılmalıdır (3/5). - Devlet, şiddet içeren suçların mağdurlarına ve eğer mağdur bu suçtan dolayı ölmüşse yakın ailesine ve bakmakla yükümlü olduğu kişilere yardım sağlayacaktır (m.8/1). Tazminat, gecikmeksizin, adil bir şekilde ve uygun bir düzeyde verilmelidir (m. 8/4). Tazminat, fiziksel ve psikolojik yaralanmalar için rehabilitasyon ve tedavi amacıyla

verilmelidir (m. 8/6). Tazminatta, gelir kaybı, cenaze masrafları ve bakmakla yükümlü bulunulan kişilerin bakım masrafları dikkate alınmalıdır (8/7). Devletler, duyulan acı ve ıstırap için (m. 8/7) ve mülkiyete karşı işlenen suçlardan doğan zararlar için isterlerse tazminat verebilirler (m. 8/8). Devlet, suçlu veya sigorta gibi diğer kaynakların gidermediği zararı karşılayacaktır (m.8/9) (TBMM İnsan Hakları İnceleme Raporu, 2014: s.13-14).

Son olarak ise **17 Eylül 1987 Tarihli Mağdura Yardım Edilmesi ve Mağduriyetin Önlenmesi Hakkında Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin 21 Sayılı Kararı Avrupa Konseyi'nin almış olduğu 21 sayılı Karar ile üye devlet hükümetlerine aşağıda sayılan önlemleri almaları tavsiye edilmiştir:**

- Mağduru koruma programları ve bu konuda yapılacak araştırmaları desteklemek,
- Mağdurun korunması ve ihtiyaçları hakkında kamuoyunu bilinçlendirmek,
- Mağdura yardım edebilecek kamu ve özel hizmetleri tanımlamak,
- Mağdur ve ailesine yönelik faile karşı koruma, tıbbi, psikolojik, sosyal ve maddi yardım sağlamak, mağduru hakları konusunda bilgilendirmek, hukuki yardım sağlamak, zararların etkin bir şekilde tazminini sağlayacak düzenlemeler yapmak,
- Gerekirse eğitim, özel hizmetler, idari ve teknik yardım sağlamak,
- Genel tıbbi ve sosyal hizmetleri artırmak, personeli eğitmek,
- Mağdurların rızası olmadan üçüncü şahıslara bilgi verilmesini engellemek,
- Mağdurun çıkarlarını geliştiren ulusal örgütleri desteklemek,
- Mağdurun daha fazla zarar görmesini engelleyecek tedbirler almak, korku ve güvensizliğini engellemek,
- Sigortalı mağdurların ihtiyaçlarına göre daha etkin hale getirmenin yollarını araştırmak,
- Fail ile mağdur arasında arabulmayı sağlamaya yönelik projeleri desteklemek (TBMM Mağdur Hakları İnceleme Raporu, 2014: s.12).

Bütün bu hukuki belgelerin birçoğunun yasal olarak bağlayıcılığı olmasa da (yumuşak hukuk) genellikle üye devletlerin 20 yıldan fazla olan deneyimlerine dayandırılarak hazırlanan yararlı ve kullanışlı rehber ilkeleri barındırmaktadır. Türkiye ilintisi nedeniyle, Avrupa Birliği müktesebatı da bu raporda dikkate alınmaktadır. Ayrıca, tüm AB üye devletler için bağlayıcı olan 2012/29/AB sayılı

Direktif, mağdurlara ilişkin en kapsamlı ve ayrıntılı düzenlemeleri içermektedir (Aertsen, 2013: s. 80).

Birçok ülkede yapılan araştırmalardan edinilen bulgular, mağdurların ihtiyaçları ve ceza adalet sisteminden beklentileri olarak şunları tespit etmiştir:

- 1-Mağdurlar, kendin görülerinin dikkate alındığı daha az resmi bir prosedür ve süreç ister.
- 2-Mağdurların davaların seyri ve sonucu hakkında daha fazla bilgi sahibi olmak ister.
- 3-Mağdurlar davalarına bizzat katılmak ister.
- 4-Mağdurlar saygılı ve adil muamele ister.
- 5-Mağdurlar maddi tazminat ister.
- 6-Mağdurlar, manevi tazminat ve özür ister (Aertsen, 2013: s. 88).

Çeşitli Avrupa ve ulusal hukuk belgelerinde ele alınan, ceza adaleti çerçevesinde mağdur haklarını aşağıdaki gibi özetleyebiliriz:

1. Saygı görme ve tanınma hakkı
2. Bilgi edinme hakkı
3. Bilgi sağlama hakkı
4. Yazılı ve sözlü çeviriden yararlanma hakkı
5. Mağdur destek hizmetlerine erişim hakkı
6. Hukuki yardım alma hakkı
7. Tazminat ve giderlerin geri ödenmesi hakkı
8. Korunma ve mahremiyet hakkı (Aertsen, 2013: s.88).

Görüldüğü üzere mağdur hakları uluslararası birçok metinde yer almaktadır. Metinlerde genel olarak mağdurun suç sonrası sıkıntılarının giderilmesi, soruşturma ve kovuşturma safhalarında mağdurun herhangi bir psikolojik ve duygusal sorun yaşamaması için önlemlerin alınması, mağdurun maddi ve manevi kayıplarının devlet tarafından tazmin edilmesi, gerekli görüldüğü takdirde rehabilitasyon hizmetlerinin hemen devreye sokulması ve adli personel ile kolluk kuvvetlerinin mağdurun kırılgan durumunu göz önünde bulundurup ona göre yaklaşım ve müdahalelerde bulunmasını kapsamaktadır. Sosyal hizmet yaklaşımı mağduru ilk

önce hakları olan bir birey olarak görmekte ve mağdurun pozisyonuna göre hareket etmektedir. Adli sosyal hizmet uzmanları, mağdurların haklarını savunan meslek elemanları olarak, mağduru adli sistemin karmaşık ve hiyerarşik yapısına karşı korumaktadırlar.

Türk mevzuatımızda da mağdurun, adli sistemde sahip olduğu hakları içeren birçok yasa bulunmaktadır. Bu hakları, mağdurun şikâyet etme ve dinleme hakkı ile soruşturma ve kovuşturma evresinde mağdurun sahip olduğu haklar olarak sıralamak mümkündür. Ayrıca Türkiye, mağdur hakları ile ilgili devletlere direktif ve öneriler veren birçok uluslararası sözleşmeye de imza atmıştır.

1.7.2. Türk Mevzuatında Mağdur Hakları

1.7.2.1. Mağdurun Şikâyet Etme ve Dinlenme Hakkı

Mağdur niteliği, yetkili kişi veya makamların bildirimde bulunan kişiyi mağdur olarak kabul etmeleriyle kazanılır. Ancak mağdurun bildirimi, failin suçluluğunu ortaya çıkaracak basit bir delil değildir. Mağdur önemli bir hukuk süjesi olduğu için birçok kurumsal aktörü harekete geçiren hukuki bir sürecin başlatandır. Şikâyetin hangi makamlara ve ne şekilde yapılacağı CMK'nın 158. Maddesinde belirtilmiştir (Polat, 2014: s.162). Mağdurların bütün şikâyetleri, adli kolluk görevlileri tarafından kayıt altına alınır ve soruşturma mercilerine aktarılır.

1.7.2.2. Soruşturma Evresinde Mağdur Hakları

1.7.2.2.1 Delillerin Toplanması İsteme Hakkı

Mağdur soruşturma sırasında suçun aydınlatılması ve faillerin bulunması için delillerin toplanmasını Cumhuriyet Başsavcısından isteme hakkına sahiptir (Polat, 2014: s.171). Mağdur toplanmasını istediği deliller varsa bunları Cumhuriyet savcısına veya adli kolluğa bildirmelidir (Uslu, 2013: s. 253).

1.7.2.2.2. Belge İsteme Örneği

Mağdur soruşturmanın gizlilik ve amacını bozmamak şartıyla Cumhuriyet savcısından dosya kapsamına belge örneği isteme hakkına sahiptir. Belge örneği verilmesinin, soruşturmanın gizlilik ve maksadını bozup bozmayacağını değerlendirme yetkisi Cumhuriyet savcısına aittir (TBMM Mağdur Hakları İnceleme Komisyonu, 2014: s.26).

1.7.2.2.3. Avukat İsteme Hakkı

5271 sayılı Kanunun Md. 234/2'ye göre; mağdur ile şikayetçi, vekili bulunmaması durumunda baro tarafından kendisine bir avukat görevlendirilmesi isteme hakkına sahiptir (Uslu, 2013, s.251). Ayrıca avukatlık hizmetlerinin masrafı, kırtasiye giderleri ve diğer çok sayıda harcama gibi adli süreçte mağdurun yapacağı masrafların da üstlenilmesi gerekmektedir (Polat, 2014, s.172). Ceza Muhakemesi Kanunu'nda 24.7.2008 tarihli ve 5793 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik ile mağdurun kendisine avukat görevlendirilmesini isteme hakkı, sadece “cinsel saldırı suçu” ile “alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlar” için tanınmıştır (TBMM Mağdur Hakları İnceleme Komisyonu, 2014: s.27).

1.7.2.2.4. Soruşturma Belgelerini, El Konulan ve Muhafaza Altına Alınan Eşyayı İnceleme Hakkı

Mağdur, vekili vasıtasıyla soruşturma belgelerini, el konulan ve muhafaza altına alınan eşyayı inceleme hakkına sahiptir. Müdafinin muhafaza altına alınmış delilleri inceleyebilmesi, kovuşturma sırasında olanaklı iken (CMK Md. 153/4), mağdur vekili, soruşturma evresinde de el konulan ve muhafaza edilen eşyayı incelemek isteyebilir. Ancak bunun için, Cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından bir kısıtlama kararının bulunmamış olması gerekmektedir (Uslu, 2013: s.254).

1.7.2.2.5. Cumhuriyet Savcısının, Kavuşturmaya Yer Olmadığına İlişkin Kararına Karşı İtiraz Hakkı

Mağdur, Cumhuriyet savcısının, kavuşturmaya yer olmadığı yönündeki kararına karşı usule göre itiraz hakkına da sahiptir. Cumhuriyet savcısının

kavuşturmaya yer olmadığı yönündeki kararı suçtan zarar görene bildirilir; kararda itiraz hakkı, süresi ve itiraz mercii mağdura bildirilir. (CMK md.172/1) (Uslu, 2013, s.255). Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 173'üncü maddesi gereğince; hakları ihlal edilen ve dolayısıyla mağdur, kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın kendisine bildirildiği tarihinden itibaren 15 gün içinde, kararı veren Cumhuriyet savcısının yargı çevresinde görev yaptığı ağır ceza mahkemesine en yakın ağır ceza mahkemesine itiraz etme hakkı saklı tutar. Mağdur, itirazı bir dilekçe ile yapacak ve itiraz dilekçesinde, kamu davası açılmasını gerektirecek olay ve delilleri de ibraz edecektir (TBMM Mağdur Hakları İnceleme Komisyonu, 2014: s.28).

1.7.2.3. Kovuşturma Evresinde Mağdur Hakları

Mağdurun kovuşturma evresindeki hakları, Ceza Muhakemesi Kanunu 234. Maddede 'mağdur ile şikâyetçinin hakları' başlığı altında düzenlenmiştir.

1.7.2.3.1. Duruşmadan Haberdar Edilme Hakkı

Mağdur, duruşmanın yeri ve zamanı hakkında haberdar edilme hakkına sahiptir. Avrupa Konseyi'nin R (85) 11 sayılı kararının D9. Maddesinde; mağdurun zararına sebebiyet veren suçun duruşma yeri ve zamanı konusunda bilgilendirilmesi gerektiği bildirilmiştir. Türkiye'de CMK 175/2 ve 234/1.b-1. Maddelerinde mağdurun bilgilendirme hakkına yer verilmiştir (Polat, 2014: s.174).

1.7.2.3.2. Kamu Davasına Katılma Hakkı

Mağdurun kovuşturma evresindeki haklarından birisi de kamu davasına katılma hakkıdır. Mağdur, suçtan zarar görecekt gerçek ve tüzel kişiler ile malen sorumlu olanlar, ilk derece mahkemesindeki kovuşturma evresinin her aşamasında karar verilinceye kadar şikâyetçi olduklarını bildirerek kamu davasına katılma hakkına sahiptirler (CMK Md. 237/1). Katılma, kamu davasının açılmasından sonra mahkemeye dilekçe verilmesi veya katılma istemini içeren sözlü başvurunun tutanağı geçmesi kaydıyla gerçekleşir (CMK Md. 238/1) (Uslu, 2013: s. 255).

1.7.2.3.3. Tutanak ve Belgelerden Örnek İsteme Hakkı

Daha önceden de belirtildiği üzere, mağdur, soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısından şahsen belge örneği isteyebilirken, kovuşturma aşamasında bu haklarını ancak vekilleri aracılığıyla kullanabilmekteydi (Uslu, 2013: s.255). Vekili olmayan mağdurun de bu haklardan faydalanabilmesi için Anayasa Mahkemesi 17.05.2012 tarihli 2011/37 E, 2012/69 K sayılı kararı ile hükümde yer alan “vekili aracılığı ile” ibaresinin Anayasa’nın 2’nci ve 36’ncı maddelerine aykırı olduğuna kanaat getirerek iptaline oybirliği ile karar vermiştir. Bu nedenle artık mağdur, kovuşturma evresinde tutanak ve belgelerden bizzat örnek isteme hakkına sahip olmuştur (TBBM Mağdur Hakları İnceleme Raporu, 2014: s.30)

1.7.2.3.4. Tanıkların Davetini İsteme Hakkı

Mağdur, duruşmada dinlenmek üzere, tanıkların davet edilmesini isteyebilir. Türkiye’de CMK 234/1.b-4.’üncü maddesinde, mağdurların tanıkların davetini isteme hakkı düzenlenmiştir. Ancak bu madde, Mahkeme başkanı veya hâkimin davet edilen tanığı dinleme zorunluluğunu şart koşmamıştır. Bu esnada 234. Madde ile çelişkili görünse de 178. Madde, Mahkeme başkanı veya hâkiminin, katılan sıfatını alan mağdurun gösterdiği tanığın çağırılması hakkında dilekçeyi reddettiğinde, katılan o kişileri mahkemeye getirebileceğini ve bu kişilerin dinlenebileceğini öngörmüştür (Polat, 2014: s.178).

1.7.2.3.5. Avukat Hakkında Yararlanma Hakkı

Mağdur soruşturma safhasında olduğu gibi kovuşturma safhasında da vekili yoksa baro tarafından kendisine bir avukat görevlendirilmesini isteme hakkına sahiptir. Mağdura avukat görevlendirilmesi için gereken koşullar; vekâlet edenin bulunmaması ve açık bir şekilde bir avukat istemesidir. Fakat soruşturma evresinde olduğu gibi, mağdur reşit değilse, sağır veya dilsiz ya da kendini ifade edemeyecek derecede malul ise bir vekili yoksa istemi olmasa bile kendisine bir vekil görevlendirilecektir (TBMM İnsan Hakları Komisyonu, 2014: s.31).

1.7.2.3.6. Kanun Yollarına Başvurma Hakkı

Mağdurun kovuşturma evresinde sahip olduğu haklardan biri de kanun yollarına başvurma hakkıdır. Türkiye’de CMK 234/1.b-6’ncı maddesinde mağdurun davaya iştiraki koşuluyla davayı neticelendiren kararlara karşı kanun yollarına başvurma hakkı düzenlenmiştir (Polat, 2014: s.178).

1.7.2.3.7. Bilgilendirme Hakkı

Mağdurun kendisine tanınan hakların farkında olmaması durumunda, bu haklardan yararlanması mümkün olamayacak ve bu hakların bir anlamı olmayacaktır. Bu nedenle mağdurun bilgilendirme hakkı en önemli haklardan birini oluşturmaktadır. Bilgilendirme hakkı ikiye ayrılmaktadır. Bunlardan ilki; mağduru hakları konusunda genel bir bilgilendirme sürecine almaktır. Bu kapsama; tazminat hakkı, mağdur yardım servisleri, kendisine mevzuatta tanınan haklar, mahkemenin işleyişi hakkında bilgi sahibi olmasını sağlamaktır. İkincisi ise, yargılama süreci ve sanığın durumu hakkında bilgi sahibi olmasını sağlamaktır. Bu kapsama; duruşmadan haberdar edilme, davanın reddi veya düşürülmesinden haberdar olma, temyiz konusunda bilgilendirme, failin salıverilmesinden haberdar olma gibi bilgiler girmektedir (TBMM Mağdur Hakları İnceleme Raporu, 2014: s.32).

1.7.2.4. Tazminat Hakkı (Maddi Yardım Hakkı)

Mağdur, suç nedeniyle uğramış olduğu zararın başka yollarla tazmin edilememesi halinde devlet tarafından (maddi yardım sağlanmasını) karşılanmasını talep hakkına sahiptir.

Devletin esas görevi, kötülüğü, yani suçu önlemektir. Bu açıdan harcamaların suçun önlenmesine ve suçluların ıslahına yönelik olması, bir açıdan dolaylı bir biçimde "mağdurluğu" önlemek anlamına gelmektedir. Tercih edilecek olan suçun etkenliklerini önlemek değil, suçun kendisini önlemektir. Ayrıca mağdurun zararlarının devletçe ödenmesi, suçluları tümenden daha cüretkâr yapacak ve mağdura karşı daha pervasız davranış özelliğine neden olabilecektir (Özek, 1984: s.40).

Suçtan doğan mağduriyetin giderilmesinde faile sorumluluk yüklenmesi günümüzde özellikle onarıcı adalet programları çerçevesinde cezanın amacı ile uyumlu bulunmakta ve

savunulmaktadır. Ancak çoğu zaman bizzat ceza hukuku yaptırımları failin mağdura karşı hareketsiz kalmasına yol açabilir. Özellikle öngörülen adli para cezası ile ceza mahkûmiyetinin hapis cezası olarak düzenlendiği durumlarda fail eylemsel olarak mağdurun zararını gidermeye yönelik bir faaliyet içine giremez. Öte yandan failin ödeme gücünün bulunmaması da bir eylemsizlik nedeni olarak karşımıza çıkabilir (Karakaş Doğan, 2012).

“Madde 246: Suçun mağduru ile şikâyetçinin hakları şunlardır:

1. Soruşturma evresinde;

- Delilerin toplanmasını isteme,
- Soruşturmanın gizlilik ve selametini bozmamak koşuluyla cumhuriyet savcısından belge örneği isteme,
- 153. maddeye uygun olmak koşuluyla avukatı ile soruşturma belgelerini ve el konulan ve muhafazaya alınan eşyayı inceletme,
- Cumhuriyet savcısının kovuşturmaya yer olmadığı yönündeki kararına kanunda yazılı usule göre itiraz hakkını kullanma.

2. Kovuşturma evresinde;

- Duruşmadan haberdar edilme,
- Kamu davasına katılma,
- Dava konusu ve niteliği elverişli olmak koşuluyla katıldığı kamu davasında kişisel hak isteminde bulunma,
- Tutanak ve belgelerden örnek isteme,
- Tanıkların davetini isteme,
- Avukatı yoksa, 251. madde gereğince katılan sıfatıyla baro tarafından kendisine avukat atanmasını isteme,
- Davaya katılmış olma koşuluyla, davayı sonuçlandıran kararlara karşı kanun yollarına başvurma. Bu haklar, suçun mağdurları ile şikâyetçiye anlatılıp açıklanır ve bu husus tutanağa kaydedilir (Uslu, 2013: s. 253-254).”

Suç mağdurlarına genel olarak bakıldığında, her mağdurun bir ailesi, bir hayat düzeni, kendisi dâhil bakmakla yükümlü olduğu birileri bulunmaktadır. Bu sebeple ilk bakışta bireysel mağduriyet gibi görülebilecek suçlardan bile çoğu zaman mağdurun ailesi ve

yakınlarını çeşitli derecelerde etkilemektedir. Bu sebeple, ceza kanununa göre suç sayılan fiillerden zarar gören herkese zor dönemlerinde ihtiyaç duydukları desteklerin sağlanması, o kişilere önemli bir destek olma yanında, aslında zor durumda bırakılan ailelerine de değerli bir destek sayılacağı düşünülebilir. Bu açıdan, suç mağdurlarının normal hayatlarına bir an önce dönebilmeleri için desteklenmelerinin kendileri, aileleri, toplum düzeni ve de ülke ekonomisi açısından çok önemli katkılar sağlayacağı değerlendirilebilir (Erzurumluoğlu, 2009: s.75).

Bu bölümde mağdur kavramının tanımı ve viktimolojinin kapsamı, mağduriyetin etkileri ve mağduriyet risk faktörleri, suç fiiline göre mağdurlar ile mağdur haklarını içeren ulusal ve uluslararası metinlere yer verilmiştir. Mağduriyet, kuramsal bilgiler çerçevesinde irdelenmeye çalışılmıştır. Bu bölümde temel amaç, mağdurun kim olduğu, neden mağdur olduğu ve mağdurun ulusal ve uluslararası hakları üzerinde durulmuştur. Bu amaçla özellikle viktimoloji (mağdurbilim)’den yararlanılmıştır. İkinci bölümde adli sosyal hizmet, mağdurlara yaklaşım ve çocuk mağdurlarla yapılan görüşmelerde kullanılan soru teknikleri üzerinde durulacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. ADLİ SOSYAL HİZMETİN MAĞDUR YAKLAŞIMI

2.1. ADLİ SOSYAL HİZMET

Sosyal hizmet mesleğinin birincil görevi bireylerin iyilik hallerini geliştirmek, temel insani ihtiyaçlarını karşılamalarına ve özellikle korunmaya ve bakıma muhtaç olan bireylerin güçlendirilmesine yardımcı olmaktır. Sosyal hizmet mesleğinin belirleyici özelliği içinde bulunduğu sosyal çevre içerisinde bireyin refahına ve toplumun refahına odaklanmasıdır. Bu konuda sosyal hizmet uygulamasında yürütülen çalışmalar; doğrudan uygulamalar, toplum örgütlenmesi, süpervizyon, danışmanlık, savunuculuk, sosyal ve politik eylem, politika geliştirme ve uygulama, eğitim, araştırma ve müdahalelerdir (NASW, 1996; Aktaran: Mavili ve Daşbaş, 2016: s.254). Sosyal hizmet mesleğinin temel hedefleri birey, grup ve toplumun refahını geliştirmek, sosyal adaleti sağlamak ve herhangi bir engel olmadan insanların kaynaklara erişmelerini sağlamaktır.

Sosyal hizmet uzmanlarının müracaatçıları birçok fiili saldırılara, tecavüze, cinayete, hırsızlığa, sahtekârlığa, içkili araba kullanma ve gaspa maruz kalarak zarar görmüşlerdir. Çevre ve topluluklar suçtan nasibini almıştır. Suç mağdurları adli yargı sisteminin çalışmasına ve sistem içerisinde görev alanların hareketlerini ve kararlarını ilgi ile takip ederler. Suç kurbanları genel olarak daha fazla polis koruması, daha sert kanunlar, amansız mahkemeler isterler ve saldırganların yargılanmasını ve başkalarına zarar vermeyecek şekilde mahkûm olmalarını dilerler (Sheafor ve Horejsi, 2014: s.597). Sosyal hizmet uzmanları uygulamada, bir suç nedeniyle yaşamı değişen ve yardıma muhtaç kişilerle karşılaşmaktadırlar. Bu kişiler bir suçun mağduru, suç işleyen ve suça sürüklenen kişi veya herhangi bir nedenle adli mekanizmalar içine dâhil olan bir bireyin yakını olabilmektedir.

Sosyal hizmet uzmanları giderek artan bir şekilde denetimli serbestlik ve şartlı tahliye ve çocuk ve aile mahkemelerinde, tahliye-öncesi merkezlerde, sosyal rehabilitasyon kurumlarında ve ceza adalet sistemlerinde istihdam edilmektedirler. Bu durumlarda kişiler sahada ceza adalet mekanizmasının içindeki sorunları ve bunun karmaşıklığını öğrenirler (Sheafor ve Horejsi, 2014: s.597). Adli sistem çok karmaşık bir ilişkiler ağına sahiptir. Birden fazla meslek grubu bu alanda istihdam edilmektedir. Bu alanda hizmet veren meslek gruplarından biri de sosyal hizmet mesleğidir. Sosyal hizmet uzmanları, adli sosyal hizmet olarak tanımlanan alanda,

aile mahkemelerinde, çocuk mahkemelerinde, adli görüşme odalarında, denetimli serbestlik ve şartlı tahliye merkezleri ve hapisane sistemlerinde görev almaktadırlar. Adli sosyal hizmet; hukuk, sosyoloji, psikoloji, sosyal hizmet, kriminoloji, viktimoloji ve pedagoji gibi insan ilişkilerini ortaya çıkaran disiplinler arası çalışma alanına ve yasal sürecin işlediği, birey ve grupların adli sürecin yıpratıcılığına karşı psiko-sosyal olarak desteklendiği bir çalışma sahasına sahiptir.

Adli sosyal hizmetin ilk izleri, 20. yüzyılın başlarında yoksullara dost ziyaretçilerin çabalarında görülmüştür. Adli sosyal hizmet, 1900’larda beri gayri resmi gönüllü yardım çalışmalarından, çocuklar ve azınlıklar gibi yetersiz hizmet alan nüfus gruplarının savunuculuğunu yapan, uluslararası kabul görmüş bir mesleki alana dönüşmüştür. İlk sosyal çalışma görevlilerin bu çabaları, bireyden topluma kadar çeşitli müdahaleleri içeren formlardan müteşekkil olmuştur. Öte yandan, Mary Richmond yoksul ve muhtaçlara yönelik hizmetlerin geliştirilmesi için araçsal rol oynamıştır. Richmond, profesyonel sosyal hizmet eğitiminin başlamasıyla, uygulama standartlarını geliştirmiştir (Ehrenreich, 1985; Richmond, 1917: Aktaran: Maschi ve Killian, 2011: s.10).

Birden çok adli sosyal hizmet tanımı bulunmaktadır. Bu tanımlar genelden özele nüfusa veya daha çok uygulama ortamına odaklanmaktadır. Örneğin, Barker ve Branson (2000) adli sosyal hizmeti geniş bir hukuk sistemi içine yerleştirmişlerdir. Adli sosyal hizmeti, sosyal-hukuki ile beşerî sistemlerin ortaklaşmasına odaklanan profesyonel bir alan olarak tanımlamışlardır. Aksine, Hughes ve O’Neal (1983) adli sosyal hizmeti ‘zihinsel sağlık kavramları ve hukukun gestalt bir alanda işlev gördüğü, özellikle zihinsel sağlık ve hukukun kesişimiyle ilgili bir alan biçiminde tanımlamışlardır. Robert ve Brownell (1999) ise adli sosyal hizmeti özellikle mağdurlar ve suçlular olmak üzere, bu gruplara verilen hizmet için gerekli bilgi ve beceriler bakımından nitelendirmişlerdir. Bu durumda, adli sosyal hizmet, çocuk, yetişkin suçlular ve suç mağdurlarıyla ilgili politikalar, uygulamalar ve rolleri barındırmaktadır. Son olarak Green, Thorpe ve Traupmann (2005) adli sosyal hizmeti daha geniş bir biçimde ‘Medeni hukuk davaları ve diğer davalarla ilgili olabilecek herhangi bir uygulama olarak tanımlamışlardır (Maschi Killian Lou, 2009: s.5).

Adli sosyal hizmet, hukukta odaklanan ve aynı zamanda hukukla ilgili profesyonelleri sosyal refah konuları; sosyal hizmet uzmanlarını ise çalışmalarının hukuki boyutlarında eğitmeye odaklanan sosyal hizmet alanındaki uygulamalardır. Bu tanım, aile içi şiddet, mahkemeler, çocuk suçluluğu, yetişkin suçluluğu ve kolluk

gücünü içeren sosyal hizmet uygulamasını içermektedir (Brownell ve Roberts, 2002; Aktaran: Baykara Acar, 2014: s.36). Adli sosyal hizmet, hukuksal süreçte, mağdur, suça sürüklenen çocuk ve tanıkların hak savunuculuğunu yapan, bu grupların adli sistem içinde kaybolmalarını engelleyen bir uygulama formuna sahiptir.

“Barker (2003) ve Ulusal Adli Sosyal Hizmet Örgütü (1997), daha geniş kapsamlı adli sosyal hizmet tanımları sunmaktadır. Barker’ın tanımı hem sivil hem sivil hem de ceza hukuku konularını ele almaktadır:

Adli sosyal hizmet özellikle, çocuk velayeti, boşanma, çocuk suçu, nafaka, akrabaların sorumluluğu, çocuk refah, temel haklar, hukuki konular ve yasal yetkinliğe odaklanan bir çalışma pratiğine sahiptir. Adli sosyal hizmet uzmanları, tanığın hukuki sürecine hazırlanmasına yardımcı olur. Aynı zamanda hukukçuları yasalar, sosyal hizmet uzmanları ve sosyal refah konularına eğitmeyi amaçlamaktadır (Maschi ve Killian Lou, 2009: s.5).”

“Ulusal Adli Sosyal Hizmet Örgütünün (NOFSW, 1997) internet sitesinde daha geniş bir tanıma yer verilmiştir:

Adli sosyal hizmet, sosyal hizmetlerin hukuk ve hukuk sistemleriyle ilgili sorunlara uygulanmasıdır. Mesleğimizin bu uzmanlığı, suç davaları ve psikiyatr hastanelerinin çok ötesinde uzmanlık ve sorumluluk konularında değerlendirilmekte ve ele alınmaktadır. Daha geniş bir tanımla, herhangi bir şekilde hem cezai hem de medeni hukuk davaları ve bu davalarla ilgili sosyal hizmet uygulamasını içerir. Ayrılık, boşanma, ihmal, ebeveyn haklarının sona ermesi ile çocuk velayet sonuçları, çocuk ve eşlere yönelik istismar, çocuk adalet hizmetleri, düzeltmeler ve zorunlu tedavi bu tanımın altındadır (Maschi ve Killian Lou, 2009: s.6).”

Bu yüzden en basit anlatımıyla adli sosyal hizmet, sosyal hizmetin hukuk (kriminal ve medeni hukuk) alanındaki işlevselliğidir. Sosyal hizmet sözlüğünde Barker bu tanıma, hukukçuların sosyal refah ile ilgili bilgilendirilmeleri ve sosyal hizmet uzmanlarının da mesleki uygulamalarının yasal görünümüyle ilgili bilgilendirilmeleri fonksiyonlarını eklemektedir (İl, 2003: s.144).

Adli sosyal hizmetin tanımlarına bakıldığında genel olarak sosyal hizmet ile hukuk alanının kesiştiği noktanın, adli sosyal hizmet uygulamasının içeriğini oluşturduğu görülmektedir. Bazı tanımlamalar adli sosyal hizmeti kanunla ihtilafa düşme ve adalet sistemine dâhil olma ile daha dar bir kapsamda ele almaktadır. Bu açıdan bakıldığında, literatürde adli sosyal hizmetin “kriminal sosyal hizmet” kavramı ile eş anlamda kullanıldığını görmek mümkündür (Baykara Acar, 2014: s.37). Adli sosyal hizmetin birden fazla tanımının olmasının bir nedeni de sosyal hizmet uzmanlarının adli sistem içerisindeki yetki, sorumluluk ve görevlerinin mevcut ülke yasalarında farklı olmasıdır. Bazı adli sosyal hizmet uygulamalarında hukuksal perspektif ön plandayken, bazılarında vaka, müracaatçı veya mağdurun psiko-sosyal sağlığı daha çok önemsenmektedir.

Adli sosyal hizmet uzmanı, hukuk alanındaki uygulayıcılara aile dinamikleri, çocuk gelişimi, ruh sağlığı ve bu faktörlerin davranışı nasıl etkilediği gibi konularda eğitim vermek sorumluluğuna sahiptir. Hukuk ve ruh sağlığı arasındaki bu bağ, adli sosyal hizmet uygulamasını uzmanlık gerektiren bir alan yapmaktadır (Sheehan, 2012; Aktaran: Baykara Acar, 2014: s.36). Sosyal hizmet uzmanının bu alandaki farklı olan rol ve görevleri göz önüne alındığında, bu karmaşık uygulama alanı içinde sosyal hizmet mesleğinin kendine özgü bir uygulama standardını neden geliştirmediği anlaşılabilmektedir. Çünkü sosyal hizmet uzmanları adli sistem içerisinde, disiplinler arası bir faaliyet yürütmekte, kendi mesleki bilgi ve değerlerini adli sürece tam olarak yansıtamamaktadırlar.

Uygulamada adli bilimler arası işbirliği de ekip çalışması anlayışı çerçevesinde sıklıkla gündeme gelmektedir. Dolayısıyla adli sosyal hizmet, bazen başlı başına bir sistem bazen de diğer disiplinlerin bir alt sistemi olarak fonksiyonellik kazanabilmektedir. Adli tıp kurumunda ya da bir psikiyatri kliniğinde görevli sosyal hizmet uzmanlarının uygulamaları zaman zaman bu kapsamda değerlendirilebilir. Adli sosyal hizmet uzmanları uygulama sürecinde yukarıda ifade edilen fonksiyonlarını bağımsız bir danışman konumunda yerine getirirlerken, mahkeme ile bir işbirliği sürecini başlatırlar. İşbirliği sürecinde, sosyal hizmet uzmanları sanık ile ilgili gerekli tüm bilgileri gündeme getirirler (İl, 2003: s.145). Etkili adli sosyal hizmet genellikle disiplinler arası takım çalışmasından oluşmaktadır. Bu takımda sosyal hizmet uzmanı ile birlikte işbirliği yapan avukatlar, doktorlar, hemşireler, mağdur

savunucular, kanun uygulayıcı personel, müşteriler, aile üyeleri ve diğer paydaşlar bulunmaktadır. Disiplinler arası takım çalışması ortak amaçlar etrafında birleşir: karar verme, karşılıklı bağımlılık, koordinasyon ve etkileşim, iletişim ve uzmanlığa dayalı rol bölüşümünde çeşitli profesyonel bakış açılarının entegrasyonudur (Abramson ve Rosenthal, 1995: Aktaran: Maschi ve Killian Lou, 2011: s.27). Adli sistemde çözüm odaklı bir müdahale için disiplinler arası işbirliği çok önem teşkil etmektedir. Sosyal hizmet uzmanları bu işbirliğinin önemli bir parçası olmaktadır.

“Barker ve Branson adli alanda çalışan sosyal hizmet uzmanlarının fonksiyonlarını şu şekilde özetlemektedir:

1. Adli sosyal hizmet uzmanları mahkemelerde bilirkişi olarak hizmet sunmaktadır. Böylece bireylerin, ailelerin, grupların ve toplumların sosyal refahla ilgili ihtiyaçlarının neler olduğuna dair gerekli bilgiler ortaya konmaktadır.
2. Adli sosyal hizmet uzmanları suçluları sistematik olarak incelemekte ve değerlendirmektedir. Bunun sonucunda elde edilen bilgilerden kişinin neden böyle davrandığı, eylemlerinden sorumlu olup olmadığına yönelik cevap bulunmaktadır.
3. Adli sosyal hizmet uzmanları suç oluşturan davranışın nerede gerçekleştiğini ve sonuçlarını incelemektedir.
4. Adli sosyal hizmet uzmanları sanığa verilecek cezanın veya rehabilitasyonun muhtemel etkileri konusunda mahkemeyi bilgilendirmektedir.
5. Mahkeme süresince sanık ile birlikte çalışanları yönlendirmek suretiyle sanığın tedavisini sağlayarak mahkemenin vereceği cezayı hafifletebilmektedir.
6. Adli sosyal hizmet uzmanları suçlu ve mağdur arasında arabuluculuk yapabilmektedir.
7. Adli sosyal hizmet uzmanları mahkeme sürecinde ortaya çıkabilecek etik dışı davranışlar ve yanlış uygulamalar hakkında gerekli kişileri bilgilendirmektedir.
8. Adli sosyal hizmet uzmanları meslektaşlarını kanunların etkisi, sosyal hizmet etkinliğinin yasal yönleri gibi açılardan bilgilendirmektedir.
9. Adli sosyal hizmet uzmanları profesyonel sosyal hizmet pratiklerini düzenlemek için gerekli olan kanunların gelişmesi ve uygulamasını kolaylaştırabilmektedir.
10. Adli sosyal hizmet uzmanları danışanlarıyla kanunlara uygun şekilde ve mesleki etik kuralları çerçevesinde bir ilişki sürdürürler (Öztürk, 2016: s.320).”

“Adli sosyal hizmet alanında sosyal hizmetin birçok işlevi bulunmaktadır. Ulusal Adli Sosyal Hizmet Örgütü (NOFSW), adli sosyal hizmet uygulayıcısının işlevlerini şu şekilde sıralamaktadır:

Danışman, eğitim ya da öğretim sağlamak;

Ceza adalet, çocuk adalet ve ıslah sistemlerine;

Kanun yapıcılara;

Kolluk personeline;

Avukatlar, hukuk öğrencileri ve katiplere;

Kamu üyelerine/personele.

Teşhis, tedavi ve öneriler;

Suçlu popülasyonun ve çocuk adalet nüfusunun tanımlanması, değerlendirilmesi ve tedavisi;

Çocukların ruhsal durumu, ilgileri, yetersizlikleri veya ifade vermedeki yetersizliklerini tanımlama, tedavi ya da önerilerde bulunma;

Bilirkişi olarak hizmet verme; Kolluk güçlerinin ve diğer adalet personelinin izlenmesi, değerlendirilmesi ve tedavisi.

Diğer İşlevler;

Politika ve program geliştirme;

Arbuluculuk, savunuculuk ve tahkim (hakemlik);

Öğretim, eğitim ve süpervizyon;

Davranış Bilimleri Araştırma ve Analizleri (NOFSW Aktaran: Saruç, 2014: s.199).”

“Türkiye’de adli sosyal hizmetin daha çok adalet sisteminde konumlandığını, giderek ruh sağlığı hizmetlerinde de kendini daha fazla var etmeye başladığını söylemek mümkün görünüyor (Örneğin toplum ruh sağlığı merkezlerinde 2013 yılından itibaren başlayan yapılanma ile SHU’lar burada da yer almaya başlamıştır). Bu bakımdan adli sosyal hizmetin uygulama alanı olarak Türkiye’den bahsederken;

-Çocuk mahkemeleri

-Aile mahkemeleri

-Ceza ve infaz kurumları (tutukevleri, cezaevleri ve çocuk eğitim evleri)

-Hastaneler

-Toplum ruh sağlığı merkezleri

-Denetimli serbestlik merkezleri

-Madde bağımlılığı tedavisi ile ilgili kuruluşlar başlıca aklımıza gelen temel alanları oluşturmaktadır (Baykara Acar, 2014: s.43).’’

100 yıldan uzun bir süre önce sosyal hizmet uzmanları, hükümetin politikanın kurucusu ve yetkilisi olarak, reformların bir alanı olabileceğini anladı. Onların çabaları adli sistemde günümüzde adli sosyal hizmet uzmanları için yüksek bir standart oluşturdu. Müvekkillerini savunmanın, sosyal refah amacıyla iki yönlü bir yaklaşımı uygulamak için yaptıkları bireysel ve toplumsal değişim gerçekleştirmenin sistemli reformu savunmak anlamına geldiğini gördüler. Sosyal eylemin ikiye bölünmesi, adli sosyal hizmet tarihi boyunca sirayet etti. Günümüzde sosyo-çevre ortamında, sosyal hizmet uzmanları farklı ortamlardaki müracaatçılar için entegre bir yaklaşım sunduğundan, dualite müdahale için sürekli bir seçenek haline gelmiştir (Maschi ve Killian, 2009: s.18).

“Kısaca özetlenecek olursa; yapısı gereği adalet mekanizmasının yıpratıcı süreçlerden oluşması, adalet sistemi içerisinde görev yapan sosyal hizmet uzmanlarının bir profesyonel hizmet alanı olarak yakın zamanlarda işlerlik kazanması, birimdeki diğer profesyonellerin nicel olarak az olması, ceza adalet anlayışı ile sosyal hizmet anlayışının yaklaşım bakımından bazı durumlarda karşıtlaşması ve sosyal hizmet alanının adalet mekanizması içinde ne iş yaptığının anlaşılmasında yaşanan problemler, adli sosyal hizmet uzmanının adalet mekanizmasının yaşadığı genel-maddi sorunlardır diyebiliriz (Gönültaş, 2016: s.7).’’

Ülkemizde adli sosyal hizmet alanında ortaya çıkan sorunları en aza indirmek ve meslek roller ile kurumsal roller arasında çıkabilecek anlaşmazlığa engel olmak için adli sosyal hizmet uzmanlarının kendi alanlarına has uygulama standartlarını ortaya koyacak etik standartlara ihtiyaç vardır. Ayrıca adli sosyal hizmetin uzmanlarının, etkili bir uygulama gerçekleştirmesi için diğer adli personelle işbirliğine gitmesi, mağdurun adli süreçte yararına olacak bir durumdur. Aynı zamanda adli sosyal hizmetin geliştirilmesi ve sosyal hizmet uzmanlarının mesleki

rol ve görevlerini rahat bir şekilde icra edebilmesi için adli görüşmecilerin yetki ve sorumluluklarının arttırılması gerekmektedir.

2.2. ADLİ SOSYAL HİZMET ALANINDA ÇALIŞAN SOSYAL HİZMET UZMANLARININ ROL VE GÖREVLERİ

2.2.1. Arabulucu Olarak Sosyal Hizmet Uzmanı

“Sosyal hizmet uzmanının yardım meslekleri içindeki misyonu özellikle sosyal çevreleri ile ilgili insanlara yardım etmektedir. Bu sosyal hizmet uzmanı ile müracaatçı ile toplumsal kaynaklar (hizmet gereksinimi olan inşalar ile onlara hizmet veren insanları bir araya getirmek) arasındaki bağlantıyı güçlendirecek olan profesyonel insan pozisyonunda konumlandırır. Aracı rolünü ifa etmek için, sosyal hizmet uzmanının müracaatçının ihtiyaçlarını belirlemesi, farklı kaynaklara erişmeleri için kapasite ve motivasyonlarını ölçmesi ve onlara bu kaynaklara ulaşması için yardım etmesi gerekir (Sheafor ve Horejsi, 2014, s.76).” Sosyal hizmet uzmanının aracılık rolü mağdurun diğer hizmet ve kaynaklara erişimini sağlamayan bir roldür. Burada sosyal hizmet uzmanı mağduru güçlendirecek müdahalelerde bulunmakta ve mağduru kendi kaderi üzerinde söz sahibi olabilecek pozisyona getirmektedir.

Sosyal hizmet mesleğinin becerileri arasında olan arabuluculuk, adli sosyal hizmet alanında çalışan sosyal hizmet uzmanlarının zamanla daha ileri düzeyde geliştirilmesi gereken bir beceridir. Çünkü mağdur, fail ve toplumu bir araya getiren onarıcı adalet süreci, özellikle bu becerinin işlevselliğiyle başarıya ulaşacaktır. Bu bakımdan sosyal hizmet uzmanlarının onarıcı adalet uygulamalarına artan ilgileri, eğitim, öğretim ve çalışmalara katılımları oldukça önemlidir (Gumz, 2009; Aktaran: Saruç, 2016: s. 232).

İnsani hizmetler aracısı olarak, sosyal hizmet uzmanı, mevcut olan çeşitli program ve hizmetler hakkında bilgi sahibi olmalı, her bireyin güç ve imkanlarına dair değerlendirmelerini güncel tutmalı ve kaynaklara ulaşım şartlarını anlamalıdır. Bu kaynaklar sosyal kaynaklar (para, yemek, giyecek ve ev gibi) veya sosyal hizmetler (danışmanlık, terapi, grup paylaşımı ve rehabilitasyon servisleri gibi) kapsayabilir (Sheafor ve Horejsi, 2014: s.76).

Adli sosyal hizmet uzmanlarının rollerinden biri, herhangi bir nedenle adli mekanizmaya dahil olan taraflar arasındaki anlaşmazlıkları çözüme kavuşturmak için arabuluculuk yapmaktır. Bu yüzden adli sosyal hizmet uzmanlarından, birey veya grupların hassasiyet, beklenti ve değerlerine uygun görüşmeler ve uygulamalar yapmaları beklenilir. Ancak adli sistemin karmaşıklığı ve hiyerarşik yapısı, adliyede görevli sosyal hizmet uzmanlarını arabulucu konumdan ‘araçsallaştırılan’ meslek elemanlarına dönüştürmektedir. Bu genellikle hâkim/savcılarının adli görüşmeciyi mağdurun ifadesini alan ve mağdurla hukuk taraflarının arasına girmiş bir meslek elemanı olarak görmesinden kaynaklanmaktadır.

Adli görüşmecilerin, adli sosyal hizmet alanındaki rollerinden biri de savunuculuk rolüdür. Bu rol adli görüşmecilerin mağdurların haklarını, diğer otoritelere ve faile karşı savunan bir çerçevede olmaktadır.

2.2.2. Savunucu Olarak Sosyal Hizmet Uzmanı

Savunuculuk ‘bir ya da daha fazla birey, grup ya da topluluk için, sosyal adaleti yerine getirme ya da koruma maksadıyla doğrudan temsil etme, savunma, müdahil olma, destekleme ya da bir dizi eylem hakkında öneride bulunma durumu’ olarak tanımlanmıştır. Sosyal hizmet uzmanları savunuculuk yöntemleri ile müracaatçının değişim sürecine katılımı ve kendi kaderini tayin hakkını maksimize etmesi arasındaki dengeyi sağlamalıdır. İmkânları arttırmak için, savunuculuk, müracaatçılara kendi kaderlerinin savunucuları olma yolunda destek sağlamalıdır (Sheafor ve Horejsi, 2014: s.78).

“Savunuculuk rolü sosyal hizmetin hukuk disiplininin almış olduğu bir kavramdır. Sosyal hizmet uzmanı yardıma ihtiyacı olan müracaatçı veya yurttaşlara doğrudan ve aktif destek sağlar. Mevcut kurumlar hizmet sağlama konusunda ilgili olmadıkları için destek sağlayan meslek uzmanının rolü öne çıkar. Böylesi bir rolde, destekleyen kişi müracaatçının ihtiyacı ve isteğinin doğruluğunu belirlemek ve kuruluşların hizmet sağlama konusundaki tavırlarına meydan okumak için bilgileri derler. Bu rolde destekleyen kişi müracaatçının ya da yurttaşlardan oluşan grubun ihtiyaçlarına özel olarak hizmet veren taraftır. Savunuculuk konumu, sosyal hizmet uzmanına müracaatçılara bir ya da daha fazla kurumsal politikada faydalı bir değişiklik sağlama yollarını oluşturma yetkisi verir (Zastrow, 2013: s.101).” Sosyal hizmet uzmanlarının aynı zamanda birer hak savunucusu oldukları unutulmamalıdır. Adli sosyal hizmet uzmanları, adli sistemde mağdurlar, suça sürüklenen çocuklar, tanıklarla yapılan görüşmelerde yahut aile mahkemesindeki boşanma, velayet, evlat edindirme gibi davalarda bu grupların haklarını koruyan ve

onları savunan meslek elemanlarıdır. Adli sosyal hizmet uzmanlarının arabuluculuk ve savunuculuk rolleri dışında da birçok rol ve görevleri bulunmaktadır. Türkiye’deki adli sosyal hizmet uzmanlarının rolleri kanunlarla belirlenmiştir.

Adli alanda görev yapan sosyal hizmet uzmanlarının rolleri 3 temel kanunla belirlenmiştir. Bu kanunlar; 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun, 5385 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ve 2253 sayılı Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’dan oluşmaktadır. Bunlara ek olarak Çocuk Koruma Kanunu Yönetmeliği de mevzuat açısından önem teşkil etmektedir (Nadir ve Nuhoğlu, 2016: s.326).

Kırımsoy vd. (2013: s.269-270) Bir sosyal çalışma görevlisinin çocuk mahkemesinin işleyişinde yapması gereken temel görevler şöyle özetlemişlerdir:

- Sosyal çalışma görevlisi, çocuğa ve ailesine, kendisinin atanmasına vesile teşkil eden fiil ve bunun etkileri konusunda “danışmanlık” yaparak, çocuğa “yardım” eder. Sosyal çalışma görevlisi kendisine verilen görevleri yerine getirmek için, ceza muhakemesi hukukuna ve diğer usuli işlemlere ve özellikle duruşmaya katılır.
- Sosyal çalışma görevlisi, hâkimin vereceği “tedbir kararı” veya mahkemenin vereceği hüküm açısından ve özellikle “uygulanması öngörülen yaptırım” konusunda, çocuğun kişiliğine ve koşullarına uygun “önerilerde” bulunur.
- Sosyal çalışma görevlisinin hüküm verildikten sonraki aşamada da hükme konu çocuğun katıldığı sosyal olayın etkilerinin giderilmesi konusunda destek olma görevi vardır. Örneğin, çocuğun sosyal uyumu için çalışılması gerekiyorsa, sosyal çalışma görevlisi bunu temin eder ve denetler; infaz kurumunda çocuğu ziyaret eder ve bu şekilde denetim ve gözetim sağlar.

“Sosyal çalışma görevlisi ‘çocuk mahkemelerine yardımcı olan bir kurum’ olmaktan daha çok, ‘çocuğa destek olan’ bir muhakeme hukuku öznesidir. Bu sebeple, mahkeme, sosyal çalışma görevlisinin yapacağı incelemenin yöntemi veya neticesi konularında emir veya talimat verme yetkisine sahip değildir. Sosyal hizmet uzmanının mahkemeye bağlı çalışması bu kaideyi bozmaz. Sosyal çalışma görevlisi uzmanlığını kullanarak çocuğun yüksek yararı için çalışmalar yapan bir süjedir, fakat hukuk insanı değildir. Bu nedenle, çocuğa ve ailesine ‘hukuki yardım’ yapmak sorumluluğu yoktur; hukuki yardım müdafii veya vekil tarafından yerine getirebilir. Ancak sosyal çalışma görevlisi çocuğu bekleyen süreç

konusunda bilgilendirebilir. Fakat bu bilgiyi verirken maddi olaya veya kişiye ilişkin ‘hukuki bir değerlendirme’ yapmaması gerekir (Kırımsoy vd. 2013: s.270).’’

Sosyal çalışma görevlisinin rolleri olarak sayılan hususlar aynı zamanda SHU’nun görev ve sorumluluklarıdır. Sosyal hizmet uzmanı diye başlayan tanım yasada SÇG (sosyal çalışma görevlisi) olarak geçmektedir.

“Sosyal hizmet uzmanlarının uygulamada kendilerine yer buldukları bir diğer mahkeme ise aile mahkemesidir. Diğer mahkemelerden farklı olarak aile mahkemelerinde psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacı da istihdam edilmektedir (Nadir ve Nuhoğlu, 2016: s.327).’’

“Boşanma, velayet ve kişisel ilişki davalarında görevli uzmanların rolleri aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Taraflara randevu vererek, görüşmeye davet etmek.
- Dava dosyasını incelemek.
- Görüşme için uygun ortam hazırlamak.
- Görüşme planı hazırlamak
- Anne, baba ve çocuklarla birlikte ve bireysel görüşmeler yapmak. Görüşme başlangıcında, görüşeceği kişileri görüşmenin amacı, kendisinin rolü ve sorumlulukları hakkında bilgilendirmek.
- Görüşmede tarafların uzlaşma olanaklarını araştırmak, uzlaşma gerçekleşmediği takdirde istem doğrultusunda velayet, şahsi ilişki tesisi, boşanma konularında inceleme yapmak.
- Duruşmada dinlenecek çocuğu duruşma sürecine hazırlamak
- Toplanan bilgi ve verileri değerlendirmek (toplanan bilgilerin, belgelerin gözden geçirilmesi ve birbiriyle olan uyumlarının değerlendirilmesi).
- İhtiyaç duyulan ya da eksik kaldığı düşünülen konularda taraflarla yeniden görüşmek.
- Rapor yazma geçmeden önce farklı disiplinlerle görüş alışverişinde bulunmak (psikoloji, psikiyatri, psikolojik danışmanlık, sosyal hizmet, pedagoji vb.).
- Değerlendirme yapmak ve rapor halinde mahkemeye sunmak (Kırımsoy vd., 2013).’’

“Mağdur çocuk ifade sürecinde görevlendirilen uzmanlar;

-Duruşmadan önce dosyayı inceler,

-Mağdurla bireysel görüşme yapabilecek uygun bir alan seçer ve çocukla bireysel görüşme yapar. Mağdurun duruşmada hazır olup olmadığını ve duruşmada çocuğun olumsuz etkilenmesine neden olabilecek unsurlar hakkında hâkimi bilgilendirir,

-Duruşma salonunun mağdur için uygun hale getirilmesini sağlar ve gerektiğinde çocuğun duruşma salonu dışında dinlenmesini sağlar,

-Mağdura sorulacak soruların çocuğun gelişimsel düzeyine uygun şekilde sorulması konusunda müdahalelerde bulunur ve duruşmada kullanılan terminolojiyi mağdur için anlaşılır hale getirir,

-Mağdurun duruşmada kendini yeterince ifade edemediği durumlarda, mağduru destekleyecek sorumluluğu altındadır.

-Duruşma sonrasında mağduru duruşmada alınan kararlar, bundan sonra yapılması gerekenler hakkında bilgilendirir (Kırımsoy vd., 2013).’’

“Birbirinden farklı kanun ve yönetmeliklerle rolleri belirlenen uzmanların aile ve ocuk mahkemelerindeki görevleri şunlardır;

-ocuğu ifade alma işlemine hazırlama (Ceza Mahkemeleri Kanunu (CMK) m.236/2)

-İfade veya işlemde hazır bulunma (CMK m. 236/2, KK m. 15/2, KK m.22/2, KK m. 34/1-b).

-Rapor hazırlama (KK m. 7/2, m. 35)

-Taraflar arasında uyuşmazlık nedenleriyle çalışma yapma ve görüş bildirme (4787 Sayılı Kanun m.5)

-Çocuğun teslimi sırasında görev alma (İcra İflas Kanunu m. 25b)

-Hükmün veya koruyucu destekleyici tedbirlerin infazında görev alma (KK M. 37) (Olungan ve Güneş, 2014, s.220).’’

ocuk mahkemelerinde görev yapan sosyal çalışmacıların konum ve görevleri 5395 KK ile belirlenmiştir. Sosyal alışma görevlilerinin görevleri ocuk Koruma Kanunu Yönetmeliğinin 19. Maddesinde şu şekilde tanımlanmıştır;

-Hâkim veya mahkemenin çocuk hakkında bir karar vermesinden önce çocuk hakkında sosyal inceleme yapmak,

-Çocuğun ifadesinin alınması sırasında adalet mekanizmasının işleyişinden olumsuz etkilenmesini önlemek amacıyla çocuğun yanında bulunmak, çocuğun hakları ile kendisine yöneltilen suçlama dahil olmak üzere yargılama süreci hakkında anlayabileceği bir dilde bilgilendirmesini sağlamak,

-Sosyal inceleme, gözetim ve denetim yapmasını engelleyen durumların ortaya çıkması halinde durumu derhal görevlendirildikleri mercie bildirerek gerekli önlemlerin alınmasını istemek,

-Çocukla ilgili kararların yerine getirilmesinde adli mercilere tayin edilen sosyal çalışma görevlileri dahil olmak üzere ilgili kurum ve kuruluş yetkilileri ile çocuk hakkındaki kararın amaca ulaşmasını sağlamak üzere işbirliği yapmak ve uzmanlık alanına giren konularda görüşlerini bildirmek suretiyle bu kişilere yardımcı olmak,

-Mahkemeler, çocuk hâkimleri ve Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından diğer görevleri yapmak,

-İşbirliği yapabilecek toplumsal kaynaklar ve işbirliği olanaklarını araştırmak ve geliştirmek,

-Koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verilen çocuk hakkında mahkemede veya çocuk hâkimince kendisine görev verildiği hallerde kararın uygulanması, takibi ve denetimine ilişkin inceleme yapmaktır.

“4787 Sayılı Kanun’un 5. Maddesinde aile mahkemelerinde görev alabilecek uzmanların, Adalet Bakanlığı’nca tercihen evli ve çocuklu, otuz yaşını doldurmuş ve aile sorunları alanında lisans üstü eğitim yapmış olanlar arasında birer psikolog, sosyal hizmet uzmanı ve pedagog atanacağı belirtilmektedir. Aile mahkemesindeki uzmanların görevleri;

-Davanın esasına görülmeden önce veya davanın esasının görülmesi sırasında mahkemece istenen konular hakkında taraflar arasında uyuşmazlık nedenlerine ilişkin araştırma ve inceleme yapmak ve sonucunu mahkemeye bildirmek,

-Davanın esası görülmesinde mahkemenin gerekli görmesi durumunda duruşmada hazır bulunmak be istenen konularda çalışma yaparak görüş bildirmek,

-Ayrıca aynı kanunun 5/3 maddesinde mahkemeye verilecek diğer görevleri yapmaktır (Olungan ve Güneş, 2014: s.220).’’

Sivil veya cezai süreçte sosyal hizmet uzmanının rolü, bir uzman, gözaltı değerlendiricisi, arabulucu, madde bağımlılığı değerlendiricisi, aile içi şiddet danışmanı, gözetim memuru, çocuk koruyucu hizmet çalışanı, suçluyu savunan kişiler için bir davalıyı değerlendiren mahkeme görevlisi olabilmektedir.

Sosyal hizmet uzmanı birey, grup ve sistemlerde insan davranışını hukuki süreçte değerlendiren meslek elemanı olabilir. Sosyal hizmet uzmanı, yargıçların ve/veya jürinin normal şartlar altında anormal görünebilecek davranışları tam olarak anlamasına yardımcı olabilir ancak bu durum stresli ve travmatik koşullar altında olanaklıdır. Sosyal hizmet uzmanı, mahkemeler ve ceza adaleti örgütlerinin karşı karşıya olduğu uzun vadeli sorulara çözüm bulmaya yardımcı olabilir. Sosyal hizmet uzmanı, bu işlevleri oldukça karmaşık olan bir sistemde gerçekleştirmek için eğitilmiştir (Heer, 2009: s.48).

Adli sistem, oldukça karmaşık ve katı hiyerarşik bir ilişkiler ağına sahiptir. Daha çok hukuki mercilerin söz ve yetki sahibi olduğu bu kamusal alanda, sosyal hizmet uzmanları rol ve görevleri gereği diğer adli personelle mesleki anlaşmazlıklar yaşayabilmektedir. Adli sistemde sosyal hizmet uzmanları, mesleki bilgi, beceri ve deneyimlerini uygulamaya yansıtmalı, diğer adli personelle işbirliğine gitmeli, mağdurun sosyal ve psikoloji iyiliğini öncelikli hedef olarak belirlemelidir. Bu yüzden adli sosyal hizmet uzmanları mağdurlarla, adli görüşme sürecinde, ilişki, etkileşim ve yaklaşımda bulunurken sosyal hizmetin görüşme tekniklerini, bilgilerini, becerileri, değerlerini ve kuramlarını mağdurun beklenti ve ihtiyaçlarına göre şekillendirmelidir.

2.3. ADLİ GÖRÜŞMECİLERİN MAĞDUR YAKLAŞIMI

Mağdurların adli süreç boyunca yaşadıkları tüm problemlerin, görüş ve düşünceler yoluyla saygınlık ve eşit muamele ile çözüme kavuşturulması gerekir. Psikolojik ve fiziksel iyilik hali, sosyal ve ekonomik fayda da dâhil olmak üzere tehlike altında bulunan bütün

mağdurların haklarının gerçekleştirilebilmesi için bütüncül bir yaklaşım gerekmektedir. Mağdur haklarının etkili bir şekilde uygulanması, aynı süreci yaşayan ve benzer duruma sahip olan tüm mağdurların kişisel durumların değerlendirilmesine yönelik multi-disipliner bir yaklaşımın benimsenmesi gerekmektedir. Suç mağdurlarına yönelik hazırlanan müdahale programları ve alınacak kararlarla tüm hizmet sağlayıcıların iş birliği çerçevesinde ve eşzamanlı faaliyete yapması zorunludur (Mağdurla Yaklaşım Kılavuzu, 2016: s.5). Adli görüşmeciler, adli görüşme odalarında mağdurun psiko-patolojik ve travmatik durumuna göre ona yaklaşım sergilemektedirler. Bu yaklaşım türleri mağdurun, mağduriyet biçimine, suç eyleminden gördüğü zararın boyutuna ve mağduriyeti sosyal, duygusal, fizyolojik ve ekonomik olarak ne kadar hissettiğiyle bağlantılıdır.

2.4. MAĞDUR ÇOCUKLARLA ADLİ GÖRÜŞMENİN TEMEL PRENSİPLERİ

Savcılar, hâkimler, polisler, sosyal çalışma görevlileri ve bilirkişi olarak atanan meslek uzmanlarının, adli sistemin isteği üzerine kişi ile yaptıkları görüşmelere ‘adli görüşme’ denir. Görüşmelerin maksadı ve niteliği adli sistemin isteği çerçevesinde çocuğu tanımaya ve çocuğun koruma ihtiyacına karşılamaya ya da suç olgusuna yöneliktir (Ziyalar ve Çalıcı, 2016: s.178). Adli görüşmede, adli olaylarda mağdur ya da şüpheliye nesnel bir davranışla, olayla ilgili bilginin toplanması, suçun geçekleşip gerçekleşmediğinin araştırılması ve elde edilen bilginin psikolojik ve hukuki çerçevede ele alınması amaçlanır (Alpar, 2016: s.191).

Adli sosyal hizmet mülakatı bu alandaki uygulamanın çeşitlenmesi ve farklı uzmanlıklara doğru evrilmesi ile birlikte bilhassa önem kazanmaya başlamıştır. Bu alanlardan birkaçı şöyledir: Mahkemece uygun görülen psikoterapi, arabuluculuk hizmetleri, çocuk ve yetişkin velayet değerlendirmesi, denetimli serbestlik hizmetleri, avukatlara danışmanlık hizmeti, ebeveyn hakkı değerlendirmelerinin sonlandırılması, bağlanma değerlendirmesi, ıslah hizmetleri, aile içi şiddet hizmetleri, uluslararası çocuk kaçırılma durumları ve koruyucu sığınaklar vs. (Munson, 2011; Aktaran: Erükçü ve Akbaş, 2013: s.201).

Çocuklarla adli mülakat konusu ikirciklidir ve bundan dolayı önemli eleştiriler almaktadır. Bu eleştirilerin yoğunlaştığı hususlar şöyledir: Soruşturma ve karar alma süreçleri çoklu kurum ortamında eşgüdümlü yürütülememektedir. Çok fazla görüşmeci çocukla, pek çok defa görüşülmekte ve böylece çocuklar hikâyelerini defalarca anlatmak

zorunda kalmaktadırlar. Çocuklarla yapılan görüşmeler genellikle onları daha fazla strese sokan ve rahatsız eden ortamlarda gerçekleşmektedir (Cross, T.P. ve diğerleri., 2007; Aktaran: Erükçü ve Akbaş, 2013: s.201).

Cinsel istismar iddiası olan olgularda diğer görgü tanıklarının olma ihtimalinin azlığı, çocuğa ait psikolojik bulgular ile olay arasında illiyet bağıını kurmakta yaşanan güçlükler, çocuk ifadelerinin güvenilirliğinin tespitine ilişkin yöntemler geliştirme çabasını ön plana çıkarmıştır. Bu amaçla, soruşturma ve kovuşturma aşamalarında çok özenli bir şekilde alınması, yönlendirme ve kontaminasyonlardan mümkün olduğu kadar uzak durulması ve bilimsel veriler ışığında güvenilirliği değerlendirilmesi gereken en önemli bulgulardan biri de çocuğun ifadesidir (Çelik, 2014: s.27).

Görüşme esnasında hem çocuğun psikolojik olarak travmaya uğratılmaması hem de görüşmecinin kendini koruması açısından, görüşmecinin konu ile ilgili bilgi sahibi olması, konuya özgü kişisel dinamikleri ile ilgili farkındalık kazanması önemlidir. Görüşmeci bu dinamiklerini gerek hatalı kullanılan sözel ifadeler gerekse sözlü olmayan tutum ve davranışlarla çocuğa yansıtabilir. Bu nedenle görüşmeler esnasında mümkün olduğunca objektif ve ilgili bir tavır sergilemek, aşırı tepkiler vermek veya donuk tavırlar sergilemek gibi uç noktalardan kaçınmak gerekir. Sözel olmayan iletişim biçimlerinden biri de görüşmecinin duruşunu ayarlamasıdır (Çelik, 2014: s.33).

Adli görüşme çocuk merkezli olmalıdır. Görüşme yapan kişi bir dizi aşama veya aşamada konuşma akışını yönlendirse de, çocuğun yetenekleri görüşmenin içeriğini ve mahremiyetini belirlemelidir. Adli görüşmeci, dil ve hafızadaki gelişimsel farklılıklara karşı uyanık olmalı bir çocuğun belirli bir kelimenin kullanımıyla ne demek istediğini anlamalıdır. Örneğin, ‘oral seks’ seks hakkında konuşmak anlamına gelebilir. Bu nedenle, görüşmeci potansiyel olarak belirsiz kelimeleri veya ifadeleri açıklığa kavuşturmalıdır. Benzer şekilde, görüşmeci, çocuğun anladığı kelimeleri ve kavramları kullanacağından emin olmalıdır (New York State Children’s Justice Taske Fore, 2002; Aktaran: Lau ve Treacy, 2009: s.169). Görüşme esnasında çocuk, çelişkili ifadeler kullandığında, olayla ilgili birden fazla faktörün açıklanıp açıklanmadığı veya sözcüklerin anlamlı bir şekilde kullanılıp kullanılmadığını ortaya çıkarmak, adli görüşmecinin sorumluluğundadır. Örneğin, bir çocuk ‘Dayım şurama dokundu ve oraya zarar verdi’ dediğinde adli görüşmeci, dokunan kişinin maksadının ne olduğunu açığa çıkarmalı ve çocuğun ifadelerinin tam olarak ne anlama geldiğini çözümlemelidir.

Adli görüşmeci, çocuk tarafından belirtilmeyen olayları ve bilgileri anlatmaktan kaçınmalıdır. Buna ek olarak, görüşmeci, yetişkin yorumlarını görüşmeye yansıtmamalı ve olay için ‘korkutucu olmalı’ gibi ifadeler kullanmamalıdır. Birçok çocuk cinsel istismar vakasının tıbbi ve fiziksel kanıtı yoktur. Mağdurdan başka tanık yoktur. Bu yüzden, bu davalarda karar verme, kısmen çocuğun beyanına, tasdikine ve davanın olgu modeline bağlı olmalıdır. İstismarla ilgili yanlış beyanlar veya inkarlar ortaya çıkabilir. Adli görüşmeciler, asılsız iddiaları kötüye kullanmanın önüne geçmek için araçsal işlev görürler (NYSCJTF, 2002: Aktaran: Lau ve Treacy, 2009: s.170).

Çelik’e göre (2014: s.34) cinsel istismar olgularında adli görüşmeleri etkileyen faktörler çocuğa özgü faktörler görüşmeyi yapacak olan meslek elemanı öncelikle çocuklara yönelik cinsel istismarın nitelikleri ile ilgili eğitim ve bilgi sahibi olmalıdır. Çocuklarla olası cinsel istismar ile ilgili değerlendirme yaparken gelişimsel, bilişsel, sosyal ve duygusal faktörler de göz önünde bulundurulmalıdır. Bunlar çocuğun yaşı, cinsiyeti, olayda kendini ne kadar sorumlu hissettiği gibi faktörler olabilir.

Adli görüşmenin amacı, çocuğun olayları doğru şekilde hatırlamasını kolaylaştırmaktır. Adli görüşmeci, çocuğun başından geçen olayları açığa çıkarmak için ona fırsatlar sağlar. Bu durum, görüşmede en genel, ‘açık uçlu’ sorularla başlanarak daha sonra gerektiğinde daha dar sorgulamalarla devam ederek sağlanılır. Görüşmeci sabır göstermeli ve görüşme içeriğini çocuğun belirlemesine izin vermelidir (Lau ve Treacy, 2009: s.172). Çocuk istismarının failleri, genellikle yetkililer tarafından sorgulandıklarında istismar durumunu reddederler. Bu yüzden istismar edilen kişinin ifadesi kritik önem taşır çünkü çoğu durumda çocuk istismarının bir şahidi veya herhangi bir kanıtı yoktur. Böylesi durumlarda adli görüşmeci çocukların dil kullanma becerilerini ve gelişim düzeylerini göz önünde bulundurarak olayı hatırlamalarına yardımcı olmalıdır. Çocukların yaşadıkları travma, gelişmeye duyarlı ve savunmasız bir çocuğun yasal olarak ifadesinin alınmasını zorlaştırmaktadır. Ancak adli görüşme bu zorlukların üstesinden gelinmesi için tasarlanmıştır.

Çocuk adli görüşmenin birçok formu vardır. Mağdur çocuğun duygu durumuna, maruz kaldığı istismarın türüne göre soru tarzları farklılaşmaktadır.

Görüşülen ortamın dizaynı, istismar olayının ortaya çıkarılması için kullanılan materyallerin görüşme odasında bulundurulması, adli görüşmeciyile mağdur çocuğun ilişkisinin boyutları ve hukuk taraflarının mağdur çocuktan tam olarak hangi bilgileri almak istedikleri gibi hususlar mağdur çocukla adli görüşme sürecini etkilemektedir.

2.4.1. Görüşme Stratejileri

Genel olarak tek bir uzmanının görüşmeyi yürütmesi tercih edilmelidir. Fakat çoğu durumda uzmanın yanında savcı, çocuk polisi gibi kişiler mevcut olabilmektedir. Bu nedenle görüşmenin başında görüşme esnasında yer alacak kişiler çocukla tanıştırılabilir. Fakat mülakatı çocukta/ergende kafa karışıklığı yaratmamak için tek bir kişinin gerçekleştirmesi gerekir. Diğer meslek elemanları mülakatı sırlı camın ardından izleyebilir (Çocuk izlem merkezi modeli). Birden fazla mağdur varsa tüm mağdurlar ile aynı anda değil; birebir görüşülmelidir. Görüşmeyi çocuk açısından kolaylaştıracak kişiler mevcutsa; görüşme öncesi mülakata müdahale etmemeleri konusunda uyarılmalıdır (Erükçü ve Akbaş, 2013: s.201-202). Görüşmede izlenen birçok strateji bulunmaktadır. Bu stratejiler, istismar olayını ortaya çıkarmayı ve mağdur çocuğa uygun müdahalelerde bulunmayı kolaylaştırmaktadır.

“Görüşme stratejilerinde izlenmesi gereken yöntemler *incelendiğinde bilişsel (cognitive) görüşme*, ayrıntılı öyküleme, parçalara ayırma, soruları kronolojik bir şekilde sıralama gibi çeşitli görüşme stratejilerinin olduğu gözlenmektedir. Bilişsel (cognitive) görüşme yaklaşımı yetişkinlerin tanık olduğu olayları ilişkin bilgi toplamak için kullanılan bir yöntemken, çocuklarla yapılan analog uygulamalarında da kullanılmaya başlanmıştır. Bu yöntem daha çok çocuk istismar olguları için kullanılmakla birlikte, bu yöntemin adli amaçlı görüşmelere yanıltıcı sonuçlara yol açtığı çalışma ve vakalara da küçümsenmeyecek vaziyettedir (Ziyalar ve Çalıcı, 2016: s.181).”

“Çocuklarla adli görüşmede faydalı olabilecek bir diğer görüşme stratejisi de *ayrıntılı öyküleme*dir. Bu görüşme tipinde, 6 yaş ile 11 yaş arasındaki çocuklara görüşmelerde tetikleyici olması için ipucu kartları gösterilir. Kartların üzerindeki resimlerle bazı eylemler, duygular ve durumların çağrıştırmasını sağlayarak çocuğun olayı ifade etmesine kolaylaştırabilir. Fakat bu yönteminde çocuklarda serbest çağrışımlara yol açarak hatalı sonuçlara varılabileceği gözden kaçırılmamalıdır (Ziyalar ve Çalıcı, 2016: s.181).”

“Lamb ve Sternberg (1999) tarafından geliştirilen çocukları konuşturmak için cesaretlendiren bir diğer strateji de *parçalara ayırma tekniği*dir. Daha fazla ayrıntılara ve çocuğun yeniden detaylarla olayı hatırlayabilmesi için bu teknikten yararlanılabilir. Görüşmeci çocuğun belirli bir anı anımsayabilmesi için her şeyi sorularla öğrenmeye çalışır. Örneğin; ‘annen oturma odasında gitmeden önce’ ya da ‘kardeşin uyuduktan sonra’ gibi. Özellikle aile şiddet vakalarında çok fazla hareketlilik olduğundan, görüşmeci parçalara ayırma tekniği ile çocuğun şiddetle ilişkilendirebileceği olayları detaylı olarak hatırlamasına yardımcı olmaktadır. Aynı zamanda olayın belli bir zaman dilimine odaklanmak çocuktaki endişe seviyesini düşürür (Ziyalar ve Çalıcı, 2016: s.181).”

Mağdur çocukla görüşmede, adli görüşmeci belli başlı soru teknikleri kullanmaktadır. Bu soruların amacı, mağdur çocuğun maruz kaldığı suç eylemini ortaya çıkarmak ve mağdur çocuğu örselemeden adli görüşme sürecini tamamlamaktır. Bu soru tarzları görüşmenin seyrine ve mağdur çocuğun travmatik durumuna göre farklılaşabilmektedir.

2.4.1. Soru Sorma Teknikleri

2.4.1.1. Açık Uçlu Sorular

Spesifik olmayan açık uçlu sorular, kişiye göre yanıtları farklı olan sorulardır. Kişiyi serbestlik sağlayan bu tür soruların cevabı evet/hayır şeklindedir. Bipolar sorular olarak da tanımlanan açık uçlu sorular genellikle görüşmenin başında tercih edilir. Adli görüşmeci mağdura kibar, yumuşak, yormayan, ucu açık sorular sorarak kendini en iyi şekilde ifade etme şansını vermelidir. Bunun için de “Nasıl? Neden? Niçin? Ne zaman? Kimi” gibi 5N 1K olarak bilinen soru tarzlarını kullanarak mağdura kendini anlatma fırsatı vermelidir (Ziyalar, 2006: 91-93).

Açık uçlu sorular istismarın ayrıntılarını öğrenmek bakımından en işlevsel sorulardır. Bu sorular, öğrenilmek istenen pek çok durumun bilgisinin tek bir soruda içerilmesi nedeni ile mağdura, soru bombardımanına tutulduğu izlenimini vermeyecektir. Aynı zamanda suç mağduru çocuğun daha çok kendini ifade etmesini teşvik eden tepkiler ve mimikler önemlidir. Örneğin; “benle paylaştıkların gerçekten ilgimi çekti; biraz daha bahseder misin” veya “sahiden mi, hıhı” gibi tepkiler (Erükçü ve Akbaş, 2013: s.206). Adli görüşmede en çok tercih edilen soru sorma tekniklerinden biri açık uçlu soru tekniğidir. Bu soru tekniğinin eksik ve yetersiz

kaldığı noktalarda odak sorulara gereksinim duyulabilir. Sorular kişiye odaklanmalı, amaç ve konuya uygun olmalıdır.

Açık Uçlu Soru Örnekleri;

O gün neler oldu?

Nerede oldu?

Ne zaman oldu?

Olay olduğu zaman sen ne yapıyordun?

O sırada televizyonda ne vardı? (Ziyalar ve Çalıcı, 2016: s.182).

2.4.1.2. Kapalı Uçlu Sorular

Kapalı uçlu sorular ise çocuğun belirli birtakım seçenekler arasından seçip cevap verebileceği sorulardır. Ancak açık uçlu sorulara cevap alınmadığı takdirde kullanılabilir. Fakat az kullanılması daha doğrudur. Örneğin “O gün seninle arkadaşın Gizem de mi vardı?” gibi sorular (Erükçü ve Akbaş, 2013: s.206).

Kapalı uçlu sorular ‘evet’ ya da ‘hayır’ gibi tek kelimelik yanıtları olan soru tipleridir. Bu sorular çocuğun kendisini detaylı ifade edebilmesinden daha çok olayla ilgili merak edilen bir konunun açığa kavuşmasına yönelik sorulardır. Bu nedenle çocuğun serbest bir şekilde konuşması desteklenemez. Adli görüşmede temel bilgiler ve gerçekler bilinmek istenildiğinde kapalı uçlu sorular sorulur. Kapalı uçlu sorular, gerektiğinde açık uçlu sorularla alınmış bilgilerin teyidi için de kullanılmaktadır. Eğer iletişim tamamen kapalıysa kapalı uçlu sorulardan yararlanılabilir (Ziyalar ve Çalıcı, 2016: s.183). Adli görüşme sürecinde, bazı mağdurlar yaşadıkları travma nedeniyle görüşmeye katılmakta isteksiz olmaktadır. Adli görüşmeci, mağdurla iletişimi açık tutmak ve mağdurdan gerekli bilgileri elde etmek için kapalı uçlu soru tekniğini kullanılmaktadır.

2.4.1.3. Odaklanmış Sorular

Odaklanan veya doğrudan sorular ise belirli bir kişiye, organa, eyleme, yere, duruma odaklanan sorulardır ve genellikle kim, ne, nerde soruları ile başlar. Bunlar

açık uçlu sorulardan daha spesifik ve yeni bir konu açmaya yardımcı olabilir. Örneğin; “Öğretmenin vücudunun neresine dokundu?” gibi sorular (Child Interview Guide, 2009; Aktaran: Erükçü ve Akbaş, 2013: s.206). Bu tür sorular istismar hikayesini ortaya çıkarmak için kullanılmaktadır. İstismar şüphesi bulunan durumlarda görüşmeci, odak sorularla istismar olayını açığa çıkarmaktadır.

“Bu tarz sorular, belli bir amaç doğrultusunda bir konunun derinlemesine öğrenilmesi amacıyla yöneltilmiş sorulardır. Görüşme esnasında çocuğun anlattığı konudaki bütünlük dağılırsa, yeni sorularla görüşme tekrardan odağa yönlendirilmiş olur. Odaklanmış soruların, özellikle olayla ilgili bilgi vermeye ve konuşmaya yönelik motivasyonu olan çocuklarla kullanımının daha yerinde olduğu düşünülmektedir. Üç çeşit odaklanmış soru vardır:

a) İnsanlara odaklanmış sorular. b) İstismarın ayrıntılarına odaklanmış sorular. c) Vücudun parçalarına (organlarına) odaklanmış sorular (Unicef, 2014).”

2.4.1.4. Çoktan Seçmeli Sorular

“Çoğul sorular ise bir anda birden çok soruyu boca etmektir. Bu sorular sakıncalı sorulardır ve görüşülen kişide kafa karışıklığına, yanlış anlamaya sebep olabilir. Örneğin; “O gün yanında Gizem de mi vardı, Gizem sınıftan arkadaşındı değil mi? Sonra ne oldu?” gibi sorular. Bu soruları tek bir seferde sormak sorun teşkil edebileceğinden her defasında tek bir soru olarak sormak daha yerinde olacaktır (Erükçü ve Akbaş, 2013: s.206).” Çoktan seçmeli sorular, bazı durumlarda mağdurun odağının kaybolmasına neden olabilmekte ve istenilen bilgilere ulaşılmasını zorlaştırabilmektedir.

“Çoktan seçmeli sorular yazılı ve sözlü olarak iki şekilde yöneltilebilir. Görüşmeci çocuğa sorduğu herhangi bir sorunun yanıtlarına yönelik birkaç opsiyon sunar ve bunlardan birisini seçmesini tavsiye eder. Çocuğun hikâyeyi ayrıntılarıyla anlatmadığı, dil becerilerinin yetersiz olduğu ve konuşma konusunda dirençli olduğu durumlarla çoktan seçmeli soruların kullanılması tercih edilmelidir (Unicef, 2014).”

2.4.1.5. Evet-- Hayır Soruları

“Küçük çocuklar araştırmaların aksine evet-hayır sorularına daha keskin cevaplar verirler. Ancak açık uçlu sorular verimli olmadığında son tercih olarak

kullanılmalı ve başka biçimde bilgi elde edilemediği durumlarda değerlendirilmelidir (Unicef, 2014).’’

2.4.1.6. Yönlendirici, Yanlı, Yargılayıcı Sorular

“Yönlendirici sorular ise çocuğu belli bir cevaba yönlendiren sorulardır. Bu sorularında sorulmaması yerinde olacaktır. Örneğin; “Sana dokunduğunda çok korktun değil mi” gibi sorular (Erükçü ve Akbaş, 2013: s.206).’’

“Yönlendirici sorular, önceden not edilmeli ve kişiyi cevaplamaya isteklendirecek biçimde düzenlenmelidir. Objektif bir görüşmeden yönlendirici sorular kullanılmamalıdır. Hedefe ulaşmak için rasgele seçilen soruların kullanılması son derece sakıncalıdır. Genellikle ne sorulacağı kestiremeyen adli görüşmecilerin seçtiği soru tipidir (Ziyalar, 2006: s.100).’’ Yönlendirici, yargılayıcı sorular görüşmenin seyrini olumsuz etkileyebilecek sorulardır. Mağduru zor durumda bırakacak ve mağduru yargılayacak soru tiplerinden kaçınılmalıdır.

2.4.2. Adli Amaçlı Görüşmede Huni Tekniği

“Adli görüşmelerde, sorulacak soruların belli bir mantık çerçevesi içinde planlandığı tekniklerden biri huni tekniğidir. Huni tekniğine göre; görüşmenin başlangıcında mümkün olduğu kadar açık uçlu sorular sorulmalı, fakat görüşmenin ilerlediği ve konunun derinleştiği ve özelleştiği aşamalarda kapalı uçlu, doğrudan sorular sorulmalıdır (Unicef, 2014).’’

Mağdur çocukla yapılan görüşmede çocuğun kendiliğinden yaptığı bildirimler çok değerlidir. Bu yüzden görüşmede huni tekniği kullanılmalıdır. Huni tekniğinde görüşmeci -bilerek ya da bilmeyerek- çocuğa telkinde bulunmasını engeller. Bu teknikte görüşmenin başlangıcında sorulması önerilen “O gün neler oldu?”, “Bu konuya ilişkin neler hatırlıyorsun?” türünden telkini tamamen ortadan kaldıran sorular olarak tanımlanmaktadır (Ziyalar, 2006: s.136-137). Hunu tekniği basamaklandırılmış görüşmenin son aşamasıdır. Adli görüşmeci, mağdurla bir güven ilişkisi geliştirdikten sonra son evrede bu soru tarzına yönelmektedir.

2.4.3. Etkin Dinleme

Etkin dinleme, dinleme ve duyduğunu yansıtmayı kapsayan bir iletişim şeklidir. Etkin dinlemede en önemli özellik sadece işitmek değil; karşınızdakine onu işitiş dinlediğınızı ona yansıtmaktır. Yansıtmaya; iletişimde olduğumuz kişiye odaklanarak onun söylediklerini sözlerimiz ve davranışlarımızla geri bildirmek olarak gerçekleşmektedir. Bunu yerine getirmek için görüşmecinin çocuğun ifadesine yoğunlaşması, bedensel uyarıcılar ve sözlü nidalarla onu ‘dinlediğini’ hissettirebilmesi ve dinleme eylemine yoğunlaştığını kendisine tekrarlaması tavsiye edilmektedir. Görüşme esnasında çocuk da görüşmeciye sorular sorabilir. Bu durumda çocuğun sorduğu sorulara olabildiğince doğru ve açık ama kısa cevaplar verilmesi doğru olacaktır (Ziyalar ve Çalııcı, 2016: s.184). Görüşme sırasında mağduru etkin dinleyebilmek için, görüşmeci telefonunu ve odanın kapısını kapatmalı, odada görüşmeci ve mağdur dışında kimse bulunmamalıdır. Görüşülen kişiye, görüşülen konu ve mekâna odaklanılmalıdır. Bu hususlar görüşmeyi önemli derecede etkilemektedir aksi takdirde görüşme ertelenmeli ya da başka bir zamana ertelemelidir.

Göz dikmeden, rahatsızlık vermeden göz teması kurulmalıdır. Çocuğun sözü kesilmemeli, zaman zaman baş hareketleriyle çocuk onaylanmalı, dinlendiği hissettirilmeli ve görüşen asla kendi kendine konuşmamalıdır. Yerinde kullanılan yansıtmaya cümleleri görüşmenin kalitesini artırabilir. Sesli ve kısa bildirimler verilerek; ‘Anlıyorum...’, ‘Evet...’ ve ‘HmmHmm...’ gibi, kimi zaman çocuğun söyledikleri tekrar edilerek geri bildirimde bulunulmalıdır (Ziyalar ve Çalııcı, 2016: s.184).

Yansıtmaya uygun cümle örnekleri:

.....olduğunu söylüyorsun.

.....hissediyorsun.

...başka bir deyişle.....sun.

Sana.....gibi görünüyor.

Söylemek istediğin.....mı? İnaniyorsun ki.....

“Sosyal hizmet mülakatı sağlıklı bir müdahale için ön koşuldur. Bu nedenle mülakatı gerçekleştirecek uzmanın mülakat becerisi önemli bir husus teşkil etmektedir. Mülakatın

gerçekleştirildiği kişinin psiko-sosyal özelliklerinin ve ihtiyaçlarının gözlenmesi mülakat sürecini kolaylaştıran bir değişken olarak karşımıza çıkmaktadır. Mağdurdan alınan yetersiz bilgi, doğru sorulamayan veyahut gözden kaçırılan bir soru olduğunun göstergesi olabilir. Doğru soru sorma teknikleri, yerinde çıkarsamalar ve etraflıca ele alınmış sorun analizi ile mülakat doğru biçimde sürdürülebilir. Bu ise mağdurun; dinlenilmesi, davranışlarının ve tepkilerinin gözlenmesi ve görüşmeye olan motivasyonunun devam ettirilmesi ile mümkün olacaktır (Erükçü ve Akbaş, 2013: s.207).’’

Adli görüşmeciler, adli görüşme odalarında mağdur olmuş birçok kişi ile görüşmeler gerçekleştirmektedirler. Bu mağdurlar, kırılğan bir pozisyonda oldukları için onlara yaklaşım ve müdahale oldukça hassasiyet gerektirmektedir. Adli görüşmecilerin bu yaklaşım ve müdahaleleri, mağdurun cinsiyetine ve yaşına, mağduriyet türüne, bilişsel/gelişimsel düzeyine, ekonomik ve medeni durumuna göre değişkenlik göstermektedir. Mağdurlara yaklaşım ve müdahale bütün mağdur tiplerinde farklılık arz etmektedir.

2.5. KIRILGAN GRUPTAKİ MAĞDURLARA YAKLAŞIM

“Toplum içerisinde suça maruz kalma olasılığı bakımından daha kırılğan yapıya sahip olan gruba; çocuklar, cinsel suç mağdurları, yaşlı istismarı mağdurları, engelli mağdurlar ve terör suçu mağdurlarını içermektedir. Bu mağdurların suça maruz kalma ihtimallerini en aza düşürmek, failin hak ettiği cezayı almasını en kısa zamanda sağlamak, toplumsal düzen, adalet ve barışı tesis etmek, Anayasa’da sosyal hukuk devleti olarak tanımlanan en devletin en önemli sorumluluğudur. Yine suça maruz kalan hassas gruba içerisinde bulunan mağdurların tekrarlanan ve ikincil mağduriyetlerine engel olmak, sağlanacak destek ve yardımlarla yanında yer almak gibi kamu kurum ve kuruluşları aracılığıyla devlet tarafından, hem de sivil toplum kuruluşları aracılığıyla toplum tarafından üstlenen görev ve sorumluluklardır (Mağdura Yaklaşım Kılavuzu, 2016: s.29).’’

2.5.1. Çocuk Mağdurlara yaklaşım

Adli görüşme, çocuk istismarı soruşturmasının kritik bir bileşenidir. Adli görüşmeciler, çocuk gelişimi, kültürel değerlendirmeler, çocuk koruma hizmetlerinin yasal gereklilikleri ve kolluk yargılama davaları, cinsel istismar dinamikleri hakkında

bilgi ve eğitime sahip olmalı ve çocuğun ifadeleri ve davranışları için diğer rakip açıklamaların giriş / çıkışlarını yönetebilmelidir (Lau ve Treacy, 2009: s.178).

Çocukla neden görüşüldüğü ve neyin başarılmasının umut edildiği çocuğa açıkça anlatılması gerekir. Çocukla iletişim kurmak için çeşitli oyun şekilleri düşünülmelidir. Görüşme öncesinde yararlı olabilecek materyaller hazır bulundurulmalıdır. Fiziksel olarak çocukla aynı seviyede olunmalıdır. Sosyal hizmet uzmanı kendini tanıtırken, çocuğa nasıl hitap edeceği konusunda çocuğu bilgilendirmeli ve kendi rolü ile ilgili basit bir tanımlama yapmalıdır. Çocuklar farklı durumlarda ve farklı kişilerle olduklarından farklı davranacaklardır. Bu nedenle, görüşme süresince bir çocuğun davranışının sadece bir örnekleme görülecektir (Sheafor ve Horejsi, 2014: s.529-531).

Görüşme sırasında çocuğun dinlenilmesi, onunla ilgilenilmesi, yansız yüksüz ve yargısız olunması, destekleyici bir tutum sergilenmesi, çocuğun cümlesini bölmeden anlatmasına olanak sağlanması, gerçeği duyma gereksinimimizin belirtilmesi, çocuğun doğal anlatımına karışmamaya özen gösterilmesi, sen önemli bilgileri en sona saklayabileceğinin unutulmaması gibi özellikler de çalışma sürecinde oldukça önemlidir. Çocuğun olayla ilgili anlatımında tutarsızlık fark edildiğinde ise zorlayıcı ve eleştirel olmadan onu anlamaya yönelik sorular sorulması uygundur (Özbesler ve Çoban, 2013: s.148).

Müdahale sürecinde sosyal hizmet uzmanı, her bir aile üyesinin duygularını, ilgilerini, gelişimsel gerekliliklerini önemseyerek çalışır. Müdahale sürecinde ulaşılması gereken hedefler açıktır ve aile üyeleri ile birlikte oluşturulur. Müdahale sürecinde aile üyelerinin her birinin gereksinimlerine yönelik toplumsal kaynaklar belirlenir ve kaynak bulucu, vaka yöneticisi rolleri ile ailenin bu kaynaklardan yararlanmaları sağlanır (Özbesler ve Çoban, 2013: s.149).

Adli sisteme girmiş bulunan çocukların yüksek yararının gözetilmesi çocuklarla yürütülecek görüşme sürecinin başarısına bağlıdır. Suça sürüklenen, mağdur veya tanık olarak adli sistem içine girmiş çocuklarla yapılacak iletişimde, onların yaşlarını, gelişim düzeylerini ve ihtiyaç durumlarını göz önüne alarak yaklaşım gösterme ikinci kez mağdur olmalarına engel olmak için önem arz etmektedir (Mağdura Yaklaşım Kılavuzu, 2016: s.30). Mağdur çocukla adli sistemde karşılan ilk kişi soruşturma ve kovuşturma evresinde çocuğa karşı özenli davranmalı, çocuğun sözünü kesmemeli, ona dokunarak iletişim kurmamalıdır. Mağdur çocuk, eğer sevdiği bir objeyi yanında bulundurmak istiyorsa buna müsaade etmeli, adli görüşmeci yardımcı olma duygusunu ona hissettirmelidir. Mağdur çocuk eğer

yanında bir yakını istiyorsa bu talebi yerine getirilmeli, görüşmeci sorgulayıcı ve yargılayıcı bir üslup ve tutum takınmamalı, mağdur çocuk için bir refakatçi görevlendirilmeli ve çocuğun ikincil travma yaşamaması için ifade tek seferde alınmalıdır. Aynı zamanda görüşmede görüntü ve ses kaydı da alınmalıdır.

2.5.2. Kadın Mağdurlara Yaklaşım

Sıklıkla ve/veya ağır bir şiddet durumunda ya da istismara uğrayan kadın alkol ya da madde kullanıyorsa, kadın veya çocuklar ölümle tehdit edilmişse, istismarcı öldürücü silahlara kolayca ulaşabiliyorsa ya da istismarcı ya da kurbanın psikolojik bozukluğu varsa, istismarcının suç öyküsü varsa, istismarcı zorla cinsel ilişkide bulunmuşsa, istismarcı intiharla tehdit etmişse, istismarcı aşırı uç eylemleri yapma isteğinin bir göstergesi olarak hayvanları öldürmüş ya da onlara işkence etmişse ve kadın intihara kalkışmışsa buna göre yaklaşım sergilenmelidir (Sheafor ve Horejsi, 2014: s.548).

Şiddete maruz kalma açısından kadınlar diğer kesimlere göre daha çok risk altındadırlar. Kadına yönelik cinsiyete dayalı şiddet; ‘doğrudan kadınlara, yalnızca kadın oldukları için uygulanı veya orantısız bir şekilde kadınları etkileyen şiddet’ olarak tanımlanmaktadır. Kadına yönelik şiddete tüm toplumlar farklı formlarda yaygın olarak rastlanmaktadır. Dünyada her üç kadından biri yaşamları boyunca şiddete maruz kalmaktadır. Kadına yönelik şiddet; psikolojik, fiziksel, cinsel ve ekonomik açıdan zarar görme veya ıstırap çekmeyle neticelenen her türlü tutum ve davranıştır. Çoğunlukla cinsel suçlar ve aile içi şiddet mağduru olan kadınlar, bu suçlar dışında kalan suçlarda ise yalnızca kadın oldukları için doğrudan kendilerine yönelen şiddet türüne maruz kalmaktadır (Mağdura Yaklaşım Kılavuzu, 2016: s.33).

Suç mağduru kadınlar;

-utanma,

-başarısızlık hissi,

-suçluluk, yetersizlik hissi, değersizlik hissi ve düşük benlik saygısı,

-yeme bozuklukları,

-konsantrasyon güçlüğü,

-düşük özgüven,

-fiziksel şiddete bağlı olan rahatsızlıklar (sağırılık, yaralar, dişlerini kaybetme, kemik kırıkları, çürükler) yaşayabilmektedirler. Suç mağduru kadınlar, içinde bulundukları şartlar ve yaşadıkları olayın negatifliği hesaba katıldığında hassas bir yaklaşıma ihtiyaç duymaktadırlar (Mağdura Yaklaşım Kılavuzu, 2016: s.34).

Kadın mağdurun ifadesini alan adli görüşmeci, kendisini tanıtmalı ve yaptığı işi ona açıklamalıdır. Adli görüşmeci kadına karşı, acıyan, alaycı ve aşağılayıcı tavır ve söylemlerden kaçınmalıdır. Kadın mağdura görüşmenin gizlilik çerçevesinde yürütüldüğünü, bilgi paylaşımının sadece adli mercilerle olacağı belirtmelidir. Eğer cinsel istismar mağduru bir kadınsa ve muayene olması gerekiyorsa bu tek seferde yapılmalıdır. Görüşme ve muayene tek odada yapılmalıdır. Mağdurun dışarıya dönük duygusal refleksleri kişisel algılanmamalı, muayene sırasında mağdurun izni olmadan herhangi bir şey yapılmamalı, mağdura güvende hissettirecek tarzda tutum ve davranışlar sergilenmelidir.

2.5.3. Yaşlı Mağdurlara Yaklaşım

İnsanlar yaşlandıkça, pek çok kayıp yaşarlar (sevilen birinin ve arkadaşlarının ölmesi, sağlık ve sıhhatin yitirilmesi). Kendilerini sıklıkla bağımlı ve daha hassas hissederler. Bu yüzden pek çok yaşlı insan dostça ve dışa dönük sosyal hizmet uzmanını tercih edecektir. Sosyal hizmet uzmanı yaşlı müracaatçıyı anılarını anlatması için cesaretlendirmeli ve ona moral vermelidir (Sheafor ve Horejsi, 2014: s.543-544).

Yaşlı mağduriyeti; içerisinde etik, hukuki ve sosyal ikilemler bulunduran bireysel, ailesel ve toplumsal sorumluluk gerektiren çok yönlü bir husustur. 65 ve üzeri kişiler yaşlı olarak tanımlanmaktadır. Yaşlıları toplumsal gruplar arasında kırılğan ve hassas bir konuma sahiptirler. Yaşlı mağdurlara gösterilen hassasiyet, çocuk mağdurlara gösterilen toplumsal hassasiyete ve kamu endişesine göre çok düşük seviyelerdedir. Yaşlı mağdurlar daha duygusal olmaları, hızlı hareket kabiliyetlerine sahip olmamaları ve reflekslerinin gençlere göre zayıf olması nedeniyle kapkaç, yankesicilik ve dolandırıcılık gibi hırsızlık suçlarına maruz kalmaktadırlar. Yaşlılara yönelik suç genellikle mağduru tanımayan yabancı kişiler tarafından gerçekleştirilmektedir. Aile içi veya tanıdıklar tarafından genellikle işlenen suçlar şiddet, tehdit, zorla eşya veya paraların alınması, mülkiyet devri ve nadiren görülse de cinayet ve cinsel istismardır (Mağdura Yaklaşım Kılavuzu, 2016: s.35). Yaşlılar

beraber yaşadıkları kişiler tarafından reddedilme, ihmal edilme, terk edilme, şiddete maruz kalma gibi korku ve kaygılarla ortaya çıkan travma ve olaylar hakkında konuşmak istemezler. Yaşlı mağdurlar, bulundukları yaş dönemi ve içinde bulundukları ruh hali nedeniyle hassas bir yaklaşıma ihtiyaç duymaktadırlar. Yaşlı mağdurlar, mağduriyete neden olan durumdan dolayı bakımlarının başkaları tarafından yapılması gerektiği düşüncesinin oluşmasını istemezler. Bu onların güvenlikleri için önem taşımaktadır.

2.5.4. Engelli Bireylere Yaklaşım

Tarih boyunca pek çok toplumda, engelli bireyler alay, ihmal ve reddedilmeye maruz kalmıştır. Ebeveynleri nedense farklı ve kusurlu hissettirilmiş ve sıklıkla suçluluk, utanç ve mahcubiyet duygusundan dolayı acı çekmişlerdir. Bu yüzden sosyal hizmet uzmanı engelli bir bireye yönelik görüşme ya da yardım stratejisini formüle ederken, kısıtlamalardan ziyade müracaatçının yeteneklerine, ne yapabildiğine odaklanmalı ve onun üzerine inşa etmelidir. Engelli bireylerce doğru öğrenme ve sosyalleşmeyi en üst düzeye çıkarmak ve ayrıca onların damgalanabilecekleri ihtimalleri en aza indirmek için, normalleştirme ve sosyal entegrasyon, sosyal hizmetlerin tasarlanması ve sunulması ve vaka planlarının formüle edilmesi ve uygun hale getirilmesine rehberlik etmelidir (Sheafor ve Horejsi, 2014: s.554).

Engellilik, bireyde anatomik, biyolojik veya fiziksel yoksunluğu içerdiği için engellilerin suç karşındaki durumu diğer bireylere göre farklıdır. Engelli bireylerin engelleri sebebiyle suç mağdur olma olasılıkları daha kolaydır. Özellikle bu kategoriye zihinsel engelliler girmektedirler. Zihinsel engelli bireyler; iyi/kötü ayrımını tam olarak yapamadıkları, zaman ve mekân algılarındaki eksiklikler, kendilerine karşı sergilenen durumun niteliğini kavrayamama nedeniyle suç mağduru olma olasılıkları daha fazladır. Engellilik, suçlunun yakalanması için ihtiyaç duyulan bilgiyi yetkili mercilere iletmeyi de engellediği için suç davranışı bireyi için bir araç haline getirebilmektedir (Mağdura Yaklaşım Kılavuzu, 2016: s.35). Engelli bireylerin mağduriyeti, savunma mekanizmalarının zayıflığı ve mağduriyet sonrasında ortaya çıkan etkiler yüzünden derin sosyal problemlere neden olmaktadır. Engelli bireylerin durumlarının iyi kavranması, hassasiyetlerinin bilincinde olunması, gereksinimlerinin anlaşılması ve karşılanması hayatın her kademesinde olduğu gibi ceza adalet sisteminin de görevleri arasındadır.

2.5.5. Diğer Suç Mağdurlarına Yaklaşım

Suç mağdurlarına sosyal, psikolojik, ekonomik ve hukuki yardımlarda bulunulması ve suçun mağdur üzerinde meydana getirebileceği olumsuz etkilerin ortadan kaldırılmasına veya en aza düşürülmesine yönelik yaklaşım önem kazanmaktadır. Son yıllarda terör, işkence, insan ticareti, ayrımcılık ve nefret suçu mağdurları gibi farklı şekillerde mağduriyet yaşayan suç mağdurlarının da korunmasına önem verilmektedir. Bu mağdurlara yönelik yaklaşım; onlara sosyal, psikolojik ve hukuki olarak destek sunulması ve mağduriyetlerinin giderilmesi için tedbirleri içermektedir. Suç mağdurlarına tanınan haklar ile sağlanan hizmetler ve yardımlar mağdurların tekrarlanan veya ikincil mağduriyet yaşamalarını önleyici mahiyette olmalıdır (Mağdura Yaklaşım Kılavuzu, 2016: s.39).

2.5.6. Cinsel Suç Mağdurlarına Yaklaşım

Cinsel davranışlarla bir kimsenin vücut dokunulmazlığının ihlal edilmesi cinsel saldırı olarak görülürken, cinsel içerikli sözler, tavırlar, laf atmalar, ısrarcı bakışlar, sarkıntılık gibi yüz yüze ya da uzaktan iletişim yoluyla kişinin rahatsız edilmesi cinsel taciz olarak tanımlanmaktadır. Cinsel saldırıya uğramış kadına şiddet, mağdur üzerindeki etkilerinin belirlenmesi, bildirilmesi ve rehabilitasyon süreçlerinin bütüncül değerlendirilmesi için biyo-psiko-sosyal yaklaşım sergilenmelidir. Çocuğa yönelik cinsel suç, bir çocuk ile yetişkin ya da gelişim açısından sorumluluk, güven ve güç ilişkisi olan başka bir çocuk arasında, bu kişinin cinsel ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik bir fiil olarak tanımlanabilir (Mağdura Yaklaşım Kılavuzu, 2016: s.39). Cinsel saldırı sonrası delillerin toplanması ve saldırının olumsuz etkilerinin önlenmesi için mağdurla ilk teması sağlayan kamu görevlilerini önemli bir rol oynar. Cinsel saldırı tutanağının tutulması, yetkili kurumlara bildirilmesi ve mağdurun tedavisi ve rehabilitasyonu süreçlerinde güvenlik güçleri, yargı ve sağlık çalışanlarının sorumlulukları bulunmaktadır. Cinsel suç mağdurlarına hizmet sunan personelin mağdurla aynı cinsiyete sahip olmasına dikkat edilmelidir.

“Cinsel Suç Mağdurlarına Doğru Bir Yaklaşım Sergilenebilmesi İçin Uyulması Gereken İlkeler Şu şekilde sıralanmaktadır:

-Cinsel suçlar, mağdurun duygusal dengesini bozar ve psikolojik bir kriz yaratır. Bu nedenle krize müdahale süreci, olayın mağdur tarafından nasıl algılandığını, başa çıkma davranışlarını ve sosyal destek sistemlerinin belirlenmesini kapsamalıdır.

-Cinsel suç mağduruna, uğramış olduğu cinsel saldırı ile ilgili sorulacak sorularda yargılayıcı olmayan bir tutum sergilemelidir.

-Cinsel saldırı mağduru kadınlar, olayın hemen akabinde ilgili birimlere başvurabilecekleri gibi, çeşitli nedenlerle uzun bir süre sonra da başvuru yapabilirler. Olayın üzerinden uzun bir süre geçmiş olması bu mağdurlara temel yaklaşım ilkelerinde herhangi bir değişikliğin nedeni olmamalıdır.

-Kadına karşı işlenen cinsel suçlarda mağdur yakınları, mağduru suçlayıcı tutumlar sergileyebilecekleri gibi duruma karşı sessiz kalıp mağdurlarla iletişimi tamamen kesebilirler. Alanında uzman kişilerce yapılacak görüşmelerde bu husus dikkate alınarak, mağdur yakınları da sürece dahil edilmelidir.

-Cinsel suç mağdurlarının kamu kuruluşlarına başvuru nedeni gizli tutulmalı, mahremiyet ilkelerine dikkat edilmeli, mağdurdan öykü alınırken mağdur ile ilgili kamu görevlisi yalnız olmalıdır.

-Süreç ile ilgili mağdur çocuğa ve ailesine bilgi verilmeli, çocuğun anlayabileceği bir dille görüşmenin amacı anlatılmalıdır. Görüşmeci, çocukla aynı hizaya oturmalı, çocukla arasında herhangi bir fiziksel engel bulunmamalıdır. Görüşmenin neden yapıldığı ve kendisinin vereceği bilgilerin nasıl kullanılacağı gelişim düzeyine göre çocuğa anlatılmalıdır.

-İstismar olayını aile boyutunu anlamak, anne ve babanın olaya ilişkin tutum ve davranışını öğrenmek ve durumu değerlendirmek için aileyle görüşme yapılmalıdır.

-Duruma ilişkin aile bilgilendirilmeli, çocuklarıyla bundan sonra nasıl iletişim kurmaları gerektiğine dair destekleyici görüşmeler yapılmalıdır. Gerekiyorsa uzman yardımı alabilmeleri için bu konuda hizmet veren kamu kuruluşlarına ya da sivil toplum örgütlerine yönlendirilmelidir.

-Eylemi uyguladığı iddia edilen kişi aileden biri ise ya da meydana gelen olayda ailenin bir ihmali varsa, bu durumun ilgili kamu kuruluşuna bildirim yapılmalıdır. Çocuğun korunma ihtiyacı içinde olduğu doğrudan çocuk büro savcısına da bildirilebilir.

-Çocuğa yönelik cinsel istismar durumlarında mağdur çocuk; sağlık, sosyal ve adli hizmetlerin koordineli biçimde sunulmasını sağlayacak ve mağdurların müdahale süreçleri içinde örselenmesini önleyecek Çocuk İzleme Merkezleri veya Çocuk Koruma Merkezlerine yönlendirilmelidir (Mağdura Yaklaşım Kılavuzu, 2016: s.39-40).’’

2.5.7. Aile İçi Şiddet Mağdurlarına Yaklaşım

Aile içi şiddet; şiddet mağduru ve şiddeti uygulayanla aynı mekânda gerçekleşen, aile üyesi kişiler arasında meydana gelen her türlü fiziksel, cinsel, ekonomik ve psikolojik şiddeti içerir. Bu yüzden aile içi şiddet sonucu kişide korku ve güvensizlik halleri görülmektedir. Mağdurda fiziksel ve ruhsal sağlığı olumsuz etkileyen bu durum kadın mağdurların toplumsal yaşama katılmalarını güçleştirmekte neden olmaktadır. Bu neden ikincil mağduriyet yaşanmaması için önleyici ve koruyucu politikalar oluşturulmalı, suçun mağdurlar üzerindeki olumsuz etkilerinin ortadan kaldırılması için uygun yaklaşım tarzlarının sergilenmesi önem teşkil etmektedir. Aile içi şiddet mağduru kadın cinsiyete dayanan, kadını inciten, ona ıstırap veren fiziksel, cinsel, zihinsel hasarla neticelenen şiddet davranışı ile özel yaşamda ya da kamusal alanda ona baskı uygulama ve özgürlüklerinin keyfi bir şekilde sınırlama ile karşı karşıya kalır. Aile içi şiddet mağduru ile görüşme aile içi şiddete maruz kalan mağdurun değerlendirilmesi, bilgilendirilmesi ve ihtiyaç duyulması halinde kurumlara sevk edilmesi amacını taşımaktadır (Mağdura Yaklaşım Kılavuzu, 2016: s.43).

“Aile içi şiddet mağdurlarına yönelik doğru bir yaklaşım sergilenebilmesi için uyulması gereken ilkeler şu şekilde sıralanabilir:

-Aile içi şiddet mağdurlarıyla görüşürken sorunlarını anlamak için içeriğe odaklanmanın yanı sıra sürece de odaklanmalı, etkin bir dinleme yapılmalıdır.

-Aile içi şiddet mağduruyla konuşurken mağdurun anlattıklarının beden diline, ses tonuna, öz bakımına, duygu durumuna uyumlu olup olmadığı gözlenmeli, mağdur hakkında bilgi edinilmeye çalışılmalı, ön yargısız bir şekilde izlenimler not edilmelidir

-Aile içi şiddet mağduruyla görüşme mümkünse özel, ses yalıtımı yapılmış, görüşme sırasında hiç kimsenin giremeyeceği, mahremiyet gözetilen bir odada yapılmalıdır.

-Mağdur odaya sıcak bir ifade ile davet edilmeli, ismi ile hitap edilmeli ve görüşmeye mümkünse yalnız alınmalıdır. İkram edilmek üzere odada su bulunmalıdır.

-Şiddet görerek gelmiş, en ufak bedensel bir temasta bile kendisine zarar verebileceğini düşünen mağdur hassas olabilir. Bu durum göz önünde bulundurarak sırtı kapıya dönük oturmamalı ve hiçbir şekilde bedensel temas kurulmamalı, izin isteyerek ve bilgilendirerek mağdurla görüşülmelidir.

-Görüşme sırasında oturma düzeni, mağdurla arada engel olmadan (bilgisayar vb.) ve göz teması kurulabilecek şekilde ayarlanmalıdır.

-Mağdurla görüşmenin amacı ve süreç hakkında bilgi verilmeli, gizlilik ilkesinden bahsedilerek konuşulanların gizli kalacağı konusunda güven verilmelidir. Mağdur görüşme için yüreklendirilmeli ve mağdura istediği zaman görüşmenin sonlandırılabilceğı hususu anlatılmalıdır.

-Görüşen kişi sakin, kabullenici, anlayışlı, tarafsız ve yargısız olmalı; mağdurun anlayabileceğı düzeyde, net cümleler kullanılmalıdır.

-Anne, baba, arkadaş gibi mağdura sosyal destek verecek kişilerim kimler olduğı öğrenilmeli, mağdurun onlara ulaşması sağlanmalı ve mağdurun yakınlarına mağdura nasıl destek verebilecekleri konusunda bilgilendirme yapılmalıdır.

-Görüşme sonlandırılırken mağdura görüşme hakkında olumlu geri bildirimde bulunularak bundan sonraki süreci yönetebileceğı konusunda motive edilmeli ve bilgi verilmelidir.

-Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde aile içi şiddet mağdurunun korunması, ilgili kurum amiri tarafından, olayın niteliğı, şikâyet ve ihbar göz önünde bulundurularak sağlanmalı, ayrıca mağdurun kalacak yerinin olmaması durumunda barınma hizmeti için ilgili kuruma yönlendirilmelidir.

-Mağdurun hayati tehlikesinin bulunması halinde ise ilgilinin talebi üzerinde veya resen geçici koruma altına alma tedbiri uygulanabileceğı unutulmamalıdır.

-Koruma altına alınan aile içi şiddet mağduru; geçici koruma kararının kapsam ve içeriğı, şiddet veya şiddete uğrama tehlikesinin varlığı halinde arayabileceğı telefon numaraları, ilgili kurumun sorumlulukları, hangi durumlarda ilgili kuruma bilgi vermesi gerektiğı, hangi biriminin geçici koruma hizmetinden sorumlu olduğı hususları ilgili kamu görevlisi tarafından açıklanmalıdır.

-Aile içi şiddet nedeniyle koruyucu tedbir kararı verilebilmesi için, şiddetin uygulandığı hususunda delil veya belge aranmamalı; önleyici tedbir kararı, gecikmeksizin verilmelidir.

-Önleyici tedbir kararlarının yerine getirilip getirilmediğinin karar sürecinde takibi hususunda kolluk görevlileri tarafından hassasiyet gösterilmelidir (Mağdura Yaklaşım Kılavuzu, 2016: s.44).’’

Mağdurlarla ilk teması kuran kolluk personel, mağdurun ifadesine katılan adli personel ve mağdurun tanı, tedavi ve rehabilitasyonunu yapan sağlık personeli mağdurun olay esnasında yaşadığı travma ve suç sonrası sıkıntılarının bilincinde olarak ona yaklaşmalıdır. Mağdur suçun travmatik etkisinden dolayı kendisini, çevresini ve faili suçlayabilir. Mağdur, herkese karşı derin bir güvensizlik

hissedebilir. Bu yüzden mağdura güven duygusu aşlamak, sürecin kendi yararı, beklentileri ve ihtiyaçlarını temel alarak süreceğini ona anlatmak, görüşmenin seyrini olumlu anlamda etkileyecektir.

2.6. UYGULAMADA MAĞDURA YÖNELİK KULLANILABİLECEK YAKLAŞIM TÜRLERİ

2.6.1. Psiko-sosyal Yaklaşım

Pek çok bakımdan, psiko-sosyal yaklaşım psikodinamik kuramın üzerine inşa olmuştur. Bu yaklaşım ile psikodinamik yaklaşım arasındaki farklılık, onun sosyal hizmette önemli rol oynayan sosyal boyutlara daha fazla vurgu yapmasıdır. Bu, uygulamanın yalnızca psikolojik uyumlanmayla değil, aynı zamanda birey ya da ailenin sosyal çevresi ve koşullarını değiştirme çabalarını içermesiyle de ilgilidir (Thompson, 2014: s.100).

Bu yaklaşımda mağdur, bireysel özellikleri ve içinde yaşadığı sosyal çevrenin koşullarına göre değerlendirilir. Mağdurun etkileşimde olduğu ailesi, arkadaşları, komşuları gibi kişiler ve çevresi birlikte analiz edilmelidir. Mağdurun sorunları ile mücadelesinde desteklenmesi ve sorumluluklarını yerine getirmesi açısından güven duygusu kazanması hedef alınır (Mağdurla Yaklaşım Kılavuzu, 2016: s.5). Psiko-sosyal yaklaşım, mağduriyete neden olan durumu ve mağdurun ilişkilerini bütüncül bir şekilde ele almaktadır. Özellikle etkili ve sonuç alıcı bir müdahale için mağdur çevresi ile birlikte değerlendirilmektedir.

2.6.2. Fonksiyonel Yaklaşım

Bu yaklaşımda; mağdurun kişisel özelliklerini, çevresiyle kurduğu ilişkilerini ve bulunduğu ortamdaki koşulları değerlendirip kararlar vermesi ve kendisini sürekli olarak güncelliğe adapte etmesi esastır (Mağdurla Yaklaşım Kılavuzu, 2016: s.6). Bu yaklaşım mağdura kendi kaynakları ve öz gücüyle ilgili farkındalık sağlamaktadır. Bireyin olumlu dönüşümleri, sosyal ve kişisel sorunları çözmesini kolaylaştıran etkidir. Bu yüzden fonksiyonel yaklaşım, mağdura yaklaşımda önemli bir role sahiptir.

2.6.3. Problem Çözme Yaklaşımı

“Çözüm odaklı uygulama, sosyal hizmetin geleneksel problem çözme yaklaşımından müracaatçıların kendi yaşadıkları tecrübeleri ve arzu edilen geleceğe doğru bir yol bulamadaki dayanıklılıklara doğru bir yol sunar. Probleme odaklanmanın sebep olduğu herhangi bir negatif etkiyi sınırlandırmak için çözüm odaklı sosyal hizmet uzmanları, problemlere, müracaatçıyla etkileşim yoluyla ve düşünceli ve çözüme dayanan dil kullanımıyla çözüm üretme girişiminde bulunurlar. Çözüm odaklı uygulamanın bu bakış açısı sosyal hizmet uzmanına müracaatçının hedefleriyle tanışarak/karşılaşarak çalışmak için olanak verecek şekilde takip edildiğinde bazı genel kurallar ve bir dizi varsayımlarda özetlenmektedir (Teater, 2014: s.193).”

“Problem çözülmeye çalışılırken, bilimsel araştırmaların problem çözme aşamalarına benzer bir süreç izlenmelidir. Dolayısıyla birey, aile, grup, örgüt ve toplulukların sorunlarını çözmeyi amaçlayan sosyal hizmet uzmanları, uyguladıkları yöntemleri problem çözme mantığı ile ele almalıdırlar. Sosyal çalışmada, problem çözme yaklaşımının diğer adı “değişim süreci”dir: her durum problem olarak ele alınmalı, problemin çözümü ile değişim sağlanmalıdır (Doğan, 2011: s.150).” Bu yaklaşımda, mağdurun sorun çözme yeterliliğinin artırılması, kendi güçlü taraflarıyla sorun çözme sürecine katılması, gereksinim duyduğu ihtiyaç ve hizmetlere erişebilecek ve onlara kullanabilecek kuvvette olması önemli noktalaradır.

Problem çözme yaklaşımında süreç şöyle devam etmektedir: sorunun mağdurlar ortaklaşa belirlenmesi, soruna ilişkin bireysel duygu, düşünce ve sosyal çevreye ilişkin koşulların ve özelliklerin ortaya çıkarılması, sorunun neden ve sonuçları arasındaki ilişkinin belirlenmesi, kullanılabilir kaynak ve imkanların, farkı alternatiflerin ve problemin çözülmesinde izlenecek yol veya planın belirlenmesi, çözüm planının uygulanmaya konulması ve süreç içinde ortaya çıkan eksiklik ve problemleri giderici uygun müdahalelerle çözüme kavuşturulmasıdır (Mağdurla Yaklaşım Kılavuzu, 2016: s.6).”

2.6.4. Krize Müdahale Yaklaşımı

Kriz müdahalesi, kriz durumunun üstesinden gelmek için ve müracaatçının, güven ve problem çözme seviyelerini arttırmak için müracaatçının kuvvetli yönlerine ve kaynaklarına odaklanan kısa ve öz müdahaledir. Kriz müdahalesi, bireyin stresli olaylarda savunma mekanizmasını, hatta bazı durumlarda, bireyleri onların normal baş edebilme

becerilerinin ötesinde gerginleştiren ve onları dengesizlik durumuna iten olayları elinde bulunduran kriz kuramını temel alır (Teater, 2014: s.229).

Genel bir deyişle krize müdahale; aniden beliren bir dizi istenmeyen olay sonucunda yaşamdaki fonksiyonelliği kesintiye uğramış kişiyi bozulmaya/dağılmaya karşı korumak ve yeniden fonksiyonel kılabilmek için insana yardım etme bilgi ve becerisine sahip bir profesyonel meslek elemanı tarafından hızlı, sistemli ve planlı bir şekilde gerçekleştirilen eylemler zinciri olarak tanımlanmaktadır (Alptekin, 2013: s.225).

İnsanların yaşamlarındaki dönüm noktaları büyük bir enerji üretir. Bu enerji, sorunlarla baş etmede, güçlükleri aşmada ve ilerlemenin önündeki eski engellerin ötesine geçmede kullanılabilir. Sosyal hizmet uzmanlarının görevi, kriz sönmeye yüz tutarken bu enerjiyi (azalmaya başlamadan önce) olumlu yönde kullanmada insanlara yardımcı olmaktır (Thompson, 2014: s.104).

“Bu yaklaşımda temel amaç, mağdurun yararına olacak etkin bir müdahalenin en kısa sürede devreye sokulmasını sağlamaktır. En başta kriz durumu net bir biçimde değerlendirilmesi ve tanımlanmalıdır. Bu yaklaşım dört aşamayı içermektedir.

-Kriz yol açan durumun değerlendirilmesi,

-Olayın ne anlama geldiğinin, günlük yaşamda neleri değiştirdiğini, mağdurun hangi olumsuz etkilere maruz kaldığının belirlenmesi,

-kriz durumu ile ilgili mağdurun bilinçlendirilmesi,

-sorunun her bir boyutunun ayrı ayrı değerlendirilmesidir (Mağdura Yaklaşım Kılavuzu, 2016: s.6).” Mağdur ve yakınları için adli olayın ve sürecin tümünün bir kriz durumu olduğu bilinmelidir. Mağdur ve yakınlarının bu süreçten en az zararla çıkmaları hedeflenen, müdahalenin etkinliğine ve sonucuna bağlıdır. Krize yerinde ve doğru müdahaleler yapılması sosyal hizmet uzmanları ve diğer adli personelin işbirliğiyle gerçekleşmektedir.

2.6.5. Ekolojik Yaklaşım

“Ekolojik yaklaşım, sosyal hizmette ve diğer disiplinlerde insanlar, çevreleri ve aralarındaki etkileşimin doğasını anlamayı vurgulayan bir yönelimdir. Profesyonel müdahalelerde odak; birey (grup, aile ve toplum) ve çevresi arasındaki kesişme üzerindedir. Ekolojik görüşün en önemli özelliği; çevre üzerinde yoğun olarak odaklanması ve birey (müracaatçı) ile çevre arasındaki karşılıklı etkileşimi vurgulamasıdır (Duyan, 2014: s.174).”

Birey çevresi ile birlikte değerlendirilir. Bu yaklaşımda birey ve çevresi arasındaki etkileşime odaklanılır, bireyin davranışlarının bireyin geçmiş yaşantısından, bulunduğu sosyo-kültürel çevreden, fiziksel ve ruhsal özelliklerle bağlantısından bağımsız değerlendirilemez. Ekolojik değerlendirme için, giogenetik faktörler, ailevi faktörler, kültürel faktörler, çevre koşulları, aile ve çocuğun içinde bulunduğu kaynaklar ve fırsatlar, özbakım kalıpları bütünüyle değerlendirilir (Atılğan Ümit vd., 2014: s.72).

“Bu yaklaşımlar temel alındığında, adli personelin (adli görüşmeci, hâkim, savcı, polis, katip) mağdura yaklaşımları şu şekilde sıralanabilir:

- Mağdur, en başta hakları olan bir birey olarak kabul edilmelidir.
- Mağdur kendini güvende hissetmeli, mağduru karşı eleştirel, yargılayıcı tutum ve davranışlardan uzak durulmalıdır. Örneğin giyimi kuşamı, fiziksel görünümü, yaşam tarzı gibi konularda eleştirel ve yargılayıcı davranılmamalıdır.
- Mağdura karşı özenli, duyarlı, saygılı, sağduyulu ve empatik davranılmalıdır.
- Mağdura ilişkin iş ve işlemler olabildiğince hızlı sonlandırılmalıdır.
- Mağdurların kurum ve kuruluşlara sevkleri sırasında tehdit, yıldırma, etiketlenme vb. durumlara karşı gerekli önlemler alınmalıdır.
- Mağdur hizmet sunan kurum ve kuruluşlarda olayın niteliğine ve başvuru zamanına göre bir sıralama yapılabilir, böyle durumlarda sıra bekleyen diğer mağdurlara bilgi verilmelidir.
- Kadın, yaşlı, engelli ve çocuk mağdurlara öncelik tanınmalıdır.
- Mağdurun aciliyet arz eden bir talebi ya da beklemeye engel fiziksel veya ruhsal probleminin söz konusu olması halinde ilk önce bu soruna yönelik işlemler yapılmalı ve kişiye öncelik tanınmalıdır.
- Mağdurun rızası gerektiren her karar ve uygulamada mağdur yeterince aydınlatılmalıdır.

-Mağdurların psiko-sosyal ihtiyaçlarının olması durumunda gerekli destek sağlanmalıdır.

-Mağdurla iletişim ve hizmet sunumunda ikincil mağduriyetin doğmasına özen gösterilmelidir.

-Mağdura hizmet sunan kurum ve kuruluşlar hakkında bilgi sahibi olunmalı ve gerektiğinde bu kuruluşlardan yararlanmalıdır.

-Mağdurun hak arama davranışını güçleştirecek gereksiz formalitelerden uzak tutulmalıdır (Mağdura Yaklaşım Kılavuzu, 2016: s.7).’’

Şiddetle ilişkili mağduriyetlerde sosyal hizmet müdahaleleri kriz, depresyon, post travmatik bozuklukların giderilerek temel güven duygusunun kuvvetli hale gelmesini garanti altına alacak bireysel ve doğrudan uygulamaları içerir. Bu bağlamda yapılan uygulamalar mağdurun biyolojik, sosyal, psikolojik, ekonomik iyiliğini ve güçlendirilmesini amaçlar. Çok boyutlu ve çok katımlı (uzman, psikolog, psikiyatr, polis, avukat, hâkim, denetim görevlisi vb.) ve sistematiktir. Oldukça profesyonellekle yürütülen bir süreçtir. Örneğin şiddet mağduru bir kadının, varsa çocuk veya çocuklarının fiziksel ve psikolojik güvenliklerinin temin edilecek meskuna alınmaları, orada bir dizi eğitim, güçlendirme ve destekleme hizmetlerinin verilmesi, ihtiyaç duyulduğu takdirde yeni tedbir kararlarının verilmesi, kadının alarmlı kelepçe ile korunması veya kimlik değiştirme işlemi yapılır. Şiddet sonucu ortaya çıkan ekonomik sıkıntılar, konut, kira, maaş, çocukların eğitimi, ulaşım vb. konular acil tıbbi yardım ve rehabilitasyon, gelir kaybı, ruh sağlığı hizmetleri suç mağdurlarına hizmet veren kurumlarca karşılanabilir (Mavili ve Daşbaşı, 2016: s.254).

Temel değerleri; hizmet, sosyal adalet, bireyin onuru ve değeri, insan ilişkilerinin önemi, dürüstlük ve yeterlilik olan sosyal hizmet mesleği, adli sistemde önemli rol ve görevler üstlenmektedir. Sosyal hizmet uzmanları, mağdurların yaşadığı biyo-psiko-sosyal zararlarla başa çıkmalarını sağlamalı, cezalandırıcı perspektif yerine onarıcı potansiyelleri göz önünde bulundurmalıdırlar. Mağdurlarla görüşmede destekleyici, savunucu, kolaylaştırıcı, eğitimci, güçlendirici rolleri bulunan sosyal hizmet uzmanları adli sosyal hizmette önemli bir konumdadırlar. Bu yüzden mağdurların yaşadıkları travma, örselenme ve stres bozukluğuna karşı sosyal hizmet uzmanları, önleyici ve koruyucu müdahaleler yapmalı ve mağdurların sosyal yaşama mağduriyetin kalıcı etkileri olmadan entegre olmaları için mikro ve makro faaliyetler yürütmelidirler.

Mağdur çocuklar, mağduriyetin sonuçlarını en fazla hisseden gruplardan biridir. Mağdur çocukların, bilişsel, gelişimsel, duyuşsal ve fiziksel yeterlilikleri sınırlı olduğu için, sanığa karşı koyamamaktadırlar. Bazı mağdur çocuklar ise saldırgan davranışın bir suç eylemi olduğunun farkında olamamaktadırlar. Bütün bu hususlar, mağdurun çocuğun adli mekanizmalar içerisinde ifadesinin alınmasını zorlaştırmaktadır. Çünkü mağdur çocuk neden adliyyede olduğunu bilmemektedir. Bu yüzden adli görüşme süreci, mağdur çocuklara bütün ayrıntılarıyla anlatılmalı, meslek elemanı kendisini çocuğa tanıtmalı ve ne iş yaptığı anlaşılır bir dille çocuğa aktarmalıdır. Görüşme, mağdur çocuğun travmatik durumu göz önünde bulundurularak sürdürülmelidir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ESKİŞEHİR ADLİYESİNDEKİ ADLİ GÖRÜŞME ODALARIYLA İLGİLİ DEĞERLENDİRME VE BULGULAR

Eskişehir Adliyesi'nde görevli adli görüşmecilerle yapılan görüşmelerin çerçevesi mağdurlarla yapılan adli süreci kapsamaktadır. Adli görüşmecilerin bu süreçle ilgili görüş, öneri ve değerlendirmeleri dil bilgisi kurallarına uyularak tırnak içinde verilmiştir. Her bir adli görüşmeciden gizlilik ilkesi gereğince birer takma ad kullanmaları istenmiştir. Toplam 12 adli görüşmeciyle yapılan görüşme soruları EK'te verilmiştir.

Mağdur Hakları Kanun Tasarısında da belirtildiği üzere, mağdurların ifade ve beyanlarının özel ortamlarda alınması gerekliliği veya sanık ile yüz yüze gelmesinde sakınca bulunduğu hallerde 'çocuğun üstün yararı' ilkesi göz önünde bulundurmak suretiyle öncelikli olarak mağdur, tanık veya suça sürüklenen çocuklar, cinsel suç ve aile içi şiddet suçu mağdurları ile hassas gruba dâhil diğer mağdurlarla uygun ortam ve yöntemle görüşme yapılması gerekmektedir. Mağdurda ortaya çıkabilecek ikincil travmanın önlenmesini, korunma ihtiyaçlarının tespitini ve mağdurun ilgili hizmetlere yönlendirilmesini sağlamak suretiyle adalete erişimlerinin güçlendirilmesine katkı sağlamak amacıyla, adliyeler içerisinde özel bir alan olarak adli görüşme odalarının kurulması ve ifade ve beyanların bu özel ortamda adli görüşmeciler aracılığıyla alınması düzenlenmektedir.

Adli görüşmecilerle yapılan görüşmeler neticesinde, adli görüşme odalarındaki süreç ve adli sosyal hizmet alanıyla ilgili başlık ve temalandırmalar yapılmıştır. Bu temalar ve başlıklar, adli görüşmecilerin görüşme sürecindeki değerlendirmeleri ve elde edilen bulgular doğrultusunda sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmalar, mağdurla görüşme süreci, proje öncesindeki eğitim semineri, adli görüşmenin aşamaları, mağdurla görüşmenin seyrini bozan faktörler, adli görüşmecilerin adli sosyal hizmet alanındaki mesleki verimleri, adli görüşme odalarında yaşanan iletişim engelleri, mağdura görüşmede kullanılan yaklaşım ve yöntemler, adli görüşme sürecindeki planlama ve müdahale aşamaları, çocukla adli görüşme ve yetişkinle adli görüşme arasındaki farklılıklar, AGO öncesi ve sonrası mağdurla adli görüşme ve adli sistemde tedbir takip süreci gibi konulardan oluşmaktadır.

3.1. ADLİ GÖRÜŞME ODALARI ÖNCESİNDEKİ EĞİTİM SÜRECİ

AGO (Adli görüşme odaları) projesinin amaç, kapsam ve niteliğinin net bir şekilde anlaşılması ve odalarda yapılacak görüşmelerin daha verimli ve kaliteli bir şekilde gerçekleşmesi için adli görüşmeciler bir dizi eğitim sürecinden geçmişlerdir. Bu amaçla Antalya’da bir eğitim semineri düzenlenmiştir.

Mağdur Hakları Daire Başkanlığı tarafından Antalya’da düzenlenen eğitim seminerine görüşme gerçekleştirilen 12 adli görüşmeciden 11’i katılmıştır. Bir adli görüşmeci ise özel durumundan dolayı eğitime katılmamış sonrasında da herhangi bir seminer çağrısı almamıştır. Araştırma kapsamında görüştüğümüz adli görüşmeciler, proje kapsamında adli görüşmecilere verilen eğitimin beş gün gibi kısa süreli bir eğitim olduğunu belirtmişlerdir. Bu bağlamda görüşme yapılan adli görüşmecilerin tümü, eğitimin süre bakımından yetersiz olduğu konusunda görüş belirtmişlerdir.

Eğitimin içeriğine bakıldığında, daha çok mağdurun durumunun psiko-sosyal olarak değerlendirilmesi, görüşme teknikleri ve mağdura yaklaşım yöntemlerini içerdiği görülmüştür. Gelişim psikolojisi, ifade alma teknikleri, iletişim becerileri eğitimin içeriğini oluşturan diğer konular olmuştur.

“Mağdur grubun psiko-sosyal özellikleri ile ilgili bir eğitimdi. Çocuk grubunun yaş dönemi, yaş özellikleri ile ilgili eğitim aldık. Çocuk gelişimine yönelik, iletişim becerileri ile ilgiliydi. Biraz da sorgulama teknikleri üzerinde durduk ama çok ta ayrıntılı değildi.” (Eflatun)

Eğitimin içeriğini değerlendirmeleri istenen katılımcılar, bu eğitimi, lisans döneminde alınan eğitimin bir tekrarı olarak görmüş ve yüzeysel bulmuşlardır. Aşağıdaki ifade de bu görüşü yansıtmaktadır;

“Daha çok bilgilendirme oldu. Sürecin nasıl işleyeceği ile ilgili beraberinde de çocuk gelişimi ile ilgili birkaç bilgi verildi ama AGO’ya yönelik birebir bir eğitim değildi bence. Çocuk psikolojisi, engellilerle nasıl iletişim kurulur gibi lisans döneminde almış olduğumuz bir eğitimdi. 12 yıllık ya da 10 yıllık ya da 5 yıllık ya da 4 yıllık meslekte bulunan birine yönelik bir eğitim programı değildi.” (Lila)

Adli görüşme odaları henüz yasal bir statüye kavuşmadığı için düşünce ve uygulama bazında bazı tereddütler eğitim sürecine da yansımıştır. Eğitim semineri, adli görüşme odaları faaliyete geçmeden önce yapılmıştır. Sonrasında yeni bir eğitim olacağı belirtilmişse de bu görüşmelerin gerçekleştiği tarihe kadar adli görüşmeciler ikinci bir eğitimden geçmemişlerdir. Dolayısıyla adli görüşme odalarının faaliyete geçmesiyle beraber, adli görüşmecilerin şikâyet, öneri ve isteklerini dile getirebileceği ikinci bir eğitimin düzenlenmesinin gerekli olduğu düşünülmektedir.

“Kısa süreli iki-üç gün süren bir eğitim aldım ama tam olarak AGO üzerine değildi. Daha sonrası için başka eğitimlerin olacağı söylendi fakat şu an için başka bir eğitim yok. AGO açılmadan önce yapılan bir eğitimdi. O dönem AGO’nun ne olacağı belli olmadığı için bir ön yargı ile gittik acaba bize bir şey katabilirler mi? diye. Hedefe uygun bir eğitim olduğunu düşünmüyorum. AGO’da ne yapacağız? Ne olacak? Gibi bir eğitim olmadı.” (Lacivert)

Mağdurun kırılganlığı, travmatik durumu, örselenme olasılığı ve mağdurun görüşmeye katılmadaki isteksizliği gibi hususlar görüşme sürecini etkilemektedir. Adli görüşmeciler eğitimi veren uzmanların daha çok bu konular üzerinde duracağı beklentisini taşımışlardır. Eğitimde psiko-drama yöntemiyle adli görüşmeci-mağdur ilişkisi ortaya konmaya çalışılmıştır. Adli görüşmeciler bu durumu şu şekilde ifade etmişlerdir;

“Hızlı bir şekilde hazırlanmış bir eğitimdi. Görüşme teknikleri üzerinde daha çok bir şeyler anlatılmaya çalışıldı. Psiko-dramalar yapılmaya çalışıldı ama hazırlıklar yeterli sürede olmadığı için biraz havada kaldı. Çocuk İzleme Merkezinden uzmanlar geldi. Bir günlük bir eğitimde örnek olay üzerinde duruldu. Onun dışında görüşme teknikleri üzerineydi. Anlatanlar da AGO’yu tam olarak bilmiyordu.” (Lacivert)

“Yeterli olmadı, içerik itibarıyla AGO’yu çok tanımlayan bir eğitim değildi. Daha çok çocuk izlem merkezindeki uygulamalar üzerinden anlatılmalar örneklemeler falan yapıldı. Şeye çok ağırlık verilmedi mesela hani yapacağımız görüşmeye dair bir rol play durumu çok olmadı. Daha çok böyle kâğıt üzerinden işte böyle anlatıldı: “Söyle olmalı, böyle olmalı” dendi ama mevcut durum üzerinden çok da bağdaşmadı.” (Turuncu)

Çocuk İzleme Merkezlerindeki uygulamalar ve müdahale süreci ile ilgili ÇİM’den gelen uzmanlar da eğitime katılmışlardır. Çocuk İzleme Merkezleri, cinsel istismara uğrama şüphesi altındaki mağdur çocukların, ifade alma, adli muayene ve

diğer her türlü soruşturma işlemlerinin tek merkezde yapılması için planlanan yerlere verilen addır. AGO'lar ise adli sistem içerisinde mağdurların, suça sürüklenen çocukların ve tanıkların soruşturma ve kovuşturma safhasında travma, stres ve örselenmelerinin önüne geçilmesi için adliyelerde özel olarak kurulan odalardır. ÇİM hastaneye bağlı olmakla beraber bağımsızdır, özerktir. Uygulama birçok kurumla beraber gerçekleştirilir; ASPİM (Aile Sosyal Politikalar İl Müdürlüleri), Sağlık Bakanlığı, Adalet Bakanlığı gibi. Mağdurlarla görüşme sürecinde ve önerilen tedbirlerin uygulanmasında sadece Adalet Bakanlığı'nın yer alması AGO'ların ÇİM'lerden temel farklılığıdır.

Mağdur tanımının geniş bir yelpazede olması, her görüşmenin kendine has özelliklerinin olması adli görüşme sürecinin yapılandırılmasını, sürdürülebilmesini ve sonlandırılmasını etkilemektedir. Cinsel saldırıya uğramış çocukla, kadınla, yaşlıyla görüşme yapmak, farklı yaklaşım ve iletişim becerilerini gerektirmektedir. Bu da görüşme tekniklerini etkilemektedir. Örneğin cinsel suç mağduru bir çocuk ile huzurevinde istismara uğrayan bir yaşlıya yönelik mesleki müdahale ve yaklaşım arasında önemli farklar vardır. Bu farklılıklara yönelik müdahale programları geliştirilmelidir. Verilen eğitimin bu farklılıkların göz önünde bulundurulmadan yapılandırıldığı söylenebilir. Aşağıdaki ifade bu görüşümüzü desteklemektedir.

“Tabi sürecin nasıl işleyeceği, raporların nasıl yazılacağı, görüşme öncesi, sonrası, görüşme esnasında yapılacaklar anlatıldı. Ama şöyle söyleyeyim çok hızlandırılmış bir biçimdeydi. Hani nasıl söyleyeyim o sürecin içine sığmayacak şeylerdi. Yarım gün engellilerle görüşme süreci anlatıldı. Bana sorarsan bu başlı başına bir eğitim konusu.” (Yeşil)

Görüşme gerçekleştirilen adli görüşmeciler AGO ile ÇİM'leri kıyaslayarak örnekler vermişlerdir. ÇİM'de görev alabilmek için 6 aylık eğitimin şart olduğunu ve uzmanlaşmak için bunun gerekli olduğunu ancak kendilerinin bir haftalık dar periyoda sıkıştırılan bir eğitimden geçtiklerini ifade etmişlerdir. Mağdura yaklaşım ve müdahale ile mağdur bireyin istismar olayı ortaya çıkarmak teknik, beceri ve uzmanlık gerektirmektedir. Bu yüzden, adli görüşmecilerin bu konularda süpervizör eğitimine ihtiyaç duydukları söylenebilir.

3.2. ADLİ GÖRÜŞME SÜRECİNİN AŞAMALARI

5395 sayılı ÇKK (Çocuk Koruma Kanunu) ve buna bağlı uygulama yönetmeliği Çocuk Mahkemelerindeki sosyal çalışma görevlilerini (psikolojik danışmanlık ve rehberlik, pedagog ve sosyal hizmet uzmanı), 4787 sayılı Aile Mahkemeleri Kanunu ise psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacıları tanımlamaktadır. Yeni süreçle birlikte bu meslek elemanları adli görüşmeci olarak isimlendirileceklerdir. Ancak bu yeni tanımla ilgili olarak görüşme yapılan uzmanlar bunun etkin olmadığını, kendi meslek alanlarına uygun olmadığını ifade etmişlerdir. Mağdur Hakları Yasa Tasarısı meclisten geçtiği takdirde, adliyelerde kurulacak adli destek birimlerinde görev alacak meslek elemanları bu sefer ‘adli destek uzmanı’ olacaklardır.

Adli görüşme süreci, belli basamakları olan, içinde hâkim, savcı, polis ve adli görüşmeciler gibi yetki, görev ve sorumlulukları birbirinden farklı olan ilişkisel ve hiyerarşik bir süreçten oluşmaktadır. Suç eylemine maruz kalmış mağdurla ilgili ilk adli işlem, savcının ekranına düşen dosya ile başlamaktadır. Sonrasında savcının talebi olması koşuluyla mağdurun ifadesi, adli görüşmeci aracılığıyla adli görüşme odasında alınmaktadır. Mağdurun kırılganlık durumuna karar veren savcı, adli görüşme sürecini başlatmaktadır. Aşağıdaki ifade adli görüşme sürecinin aşamalarını net bir şekilde ortaya koymaktadır;

“Adli görüşme sürecinin ilk aşaması, savcıdan dosyayı alma, dosya hakkında savcı ile görüşme, sürece hazırlık ya da planlama aşamasıdır. Daha sonra ön görüşme aşamasında vaka ile ya da kişi ile tanıştığınız kişiden bazı bilgiler aldığınız ikinci aşama. Üçüncü aşamada adli görüşmenin daha doğrusu ifade alım süreci sonu da kapanış, dört aşama diyebiliriz.” (Lila)

Adli görüşmecinin mağdurla ilk karşılaşması, adli görüşme odasında yapılacak görüşmeden önce, bekleme odasında mağdurla birebir yaptığı ön görüşmede gerçekleşmektedir. Bu aşamada uzman, görüşme sürecinde rolünü açıkça ifade etmektedir. AGO öncesi süreçte ön görüşme için belirlenmiş bir mekân ya da birim yoktur. O esnada hangi birim ya da oda boş ise görüşme orada yapılmaktadır. Ön görüşme mağduru tanımanın, güven ilişkisini sağlamanın ve mağduru kayıtsız desteklemenin (Bu hususta bazı meslek elemanları, sosyal hizmet uzmanlarının, pedagoglarının ve psikologlarının mağduru kayıtsız destekleyebileceğini ancak adli

görüşmeci olarak kayıtsız desteklemenin olamayacağını belirtmişlerdir) gerçekleştiği ilk yerdir. Bu açıdan ön görüşme, sürecin sağlıklı bir şekilde sürmesi ve istenilen sonuca varılması bakımından önem teşkil etmektedir.

AGO sürecinden önce yapılan planlama görüşmesi, adli personel arasındaki iş birliğini güçlendirmektedir. Bu durum özellikle adli görüşmecilerin işini kolaylaştırmaktadır. Ancak dava ve mağdurla ilgili önceden herhangi bir bilgilendirme olmadan görüşme gerçekleştiren adli görüşmeciler, mağdurlarla iletişim kurmada, ifade alma sürecinde ve mağduriyete sebep olan suç eyleminin mağdur üzerindeki etkisini anlamada zorlanmaktadırlar. Aşağıdaki adli görüşmecinin ifadeleri, bu durumun zorluğunu açıkça göstermektedir;

“Adli görüşme önce adliye ya da savcılığa geliyor. Dosyayı ön görüşmeden önce almamız gerekiyor ama çoğu zaman bu olmuyor. Böylece olaya vakıf olmuyorsun. Çocuk da niçin geldiğini bilmiyor. Olayı öğrenene kadar hem biz hem çocuk zorlanmış oluyor.” (Bordo Mavi)

Meslek elemanları dosya ile ilgili bilgiyi UYAP sisteminden takip etmektedirler. Mağdurla ilgili bilgi alma ve randevu süreci bu şekilde gerçekleşmektedir. Aşağıdaki ifadeler adli görüşme sürecinin nasıl başladığını bize göstermektedir;

“Nöbetçinin UYAP ekranına AGO’dan randevu alınca koordinatör bizim UYAP ekranımıza dosyayı düşürüyor. Dosyanın içindeki bilgileri ve belgeleri UYAP’tan görebiliyoruz. Onları okuyoruz. Okuduktan sonra, randevu saatinden en az yarım saat önce aşağıya iniyoruz. Görüşme yapacağımız kişiyle buluşuyoruz, kendimizi tanıtıyoruz. Bu aşamada bir ön görüşme yapıyoruz.” (Yeşil)

Adli görüşme odasında savcı ve hâkim gözetimindeki ifade alınma sürecinden önce mağdurla adli görüşmecinin ilk teması ön görüşme odasında olmaktadır. Ön görüşmede adli görüşme odası tasvir edilmektedir. Burada adli görüşmeciler tarafından mağdurlara, suç sürüklenen çocuklara ve tanıklara adli görüşme odasındaki süreç –hukuksal, psikolojik ve teknik- boyutlarıyla anlatılmaktadır. Zaman zaman kişiye ifade alınacak oda hatta bazen teknik oda gösterilebilmektedir.

Bu oda tasviri güven ilişkisini destekleyen bir boyuta sahiptir. Aşağıdaki ifadeler, bu görüşümüzü desteklemektedir;

“İçerdeki odalarda kameraların olduğunu, bizi duyduklarını, gördüklerini ve izlediklerini söylüyoruz.” (Eflatun)

“Ön görüşmeyi mesleğimize uygun yapıyoruz. Kişiyi hazırlıyoruz. İfade alınacağına dair işte teknik kısımda neler var? Neler soracağız? Neden biz soruyoruz? Savcı nerde? Bunları anlatıyoruz ve olayları doğru anlatabilmesi için bazı demografik bilgileri alıyoruz. Sonra diyoruz ki: “içerde doğruları söyleyeceğiz bu bir ifadedir”. O şekilde sonraki görüşmeye hazırlıyoruz. Ama ifade alım sürecinde sadece iletişim tekniklerini kullanıyoruz. Geri kalan kısım biraz savcıya ya da hâkime bağlıdır.” (Mavi)

Ön görüşme öncesi yapılan planlama görüşmesi ekip çalışmasını, iş birliğini sağladığı gibi farklı meslek gruplarının birlikte çalışmasını pekiştirmektedir. Savcıyla veya hâkimle AGO öncesinde mağdurla ilgili yapılan görüşme, süreci kolaylaştırma açısından çok önemli olmaktadır. Bu adli görüşmeci ve savcı-hâkim işbirliğinin ilk aşamasını oluşturmaktadır. Aşağıdaki görüşler, bu düşüncemizi yansıtmaktadır;

“Ön görüşmede sadece ben ve mağdur varız. Fiziki ortamın durumuna göre bazen bekleme odasında bazen işte çok kalabalık da olabiliyor. Hani neresi uygunsa ama yine AGO sınırları içinde ön görüşme yapıyoruz. Ön görüşme esnasında görüşülecek kişiyi sürece hazırlıyoruz, haklarını anlatıyoruz, görüşme odasını anlatıyoruz, görüşmenin ne şekilde yapılacağını anlatıyoruz. Sonra savcılar ya da hâkimler geliyor. Hâkimler mahkemeden alınıyorsa tabi yukarıdan SEGBİS le alınıyor. Savcılar da alınacaksa aşağıya iniyor. Ön görüşmeden sonra savcıyla konuşuyoruz. Özel sormak istediği bir şey var mı? Dikkat etmemizi istediği bir şey var mı? Onları soruyoruz.” (Yeşil)

Adli görüşmecinin mesleki rolü ile adli görüşmeci rolünün çatışması ve bu çatışmadan mağdurun etkilenmesi bazı durumlarda ortaya çıkabilmektedir. Ön görüşmedeki adli görüşmeci-mağdur ilişkisi ile görüşme odasındaki mağdur-adli görüşmeci ilişkinin sınırları ve niteliği farklı olabilmektedir. Ön görüşmede mağduru koşulsuz destekleyen ve yanında olan adli görüşmeci, adli görüşme odasında mağdurun karşısında hukuk mercilerinin (savcı-hâkim) sorularını mağdura yönelten aracı konumuna geçmektedir. Suç fiilinin ayrıntılarını öğrenmek için hukuksal perspektifi ön plana çıkaran hâkim ve savcılar bazı durumlarda mağdurun psiko-sosyal durumunu göz ardı edebilmektedirler. Bu sorular adli görüşmeci aracılığıyla

mağdura sorulduğu için mağdur ön görüşme odasında kendisini destekleyen uzman rolü yerine, kendisinin ifade sürecine katılan bir hukuk otoritesini bulabilmektedir. Bu da bazen mağdurda kafa karışıklığına neden olabilmektedir. Adli görüşmecilerin ifadeleri bu düşüncelerimizi desteklemektedir;

“Şimdi şöyle bir şey var; AGO’da yapılan uygulama aslında ön görüşme uygulaması bizim mesleğimizi gerçekleştirmemiz anlamında tamam uygun. Ama adli görüşme kısmına geçtiğimizde aslında orda bizden beklenen şey; sorgu soran yani savcı rolüne bürünmemiz. Sadece soru sor-cevap al, soru sor-cevap al şeklinde ama o soru sorma cevap alma kısmı da sadece savcının olay ile ilgili beklentileri doğrultusunda ya da mahkemenin. Çünkü onlar daha maddi gerçekliklere bakıyorlar, atıyorum; olayla ilgili “yapmış mı, yapmamış mı, kaç kere, sayısı nerde, mevsim neydi, neredeydi” onlar daha maddi gerçeklik üzerinde odaklanıyorlar ve orda sadece onları sormak zorundayız.” (Turuncu)

“Ön görüşmenin amacı demografik bilgileri almak ve aynı zamanda ona dost olduğumuzu hissettirmek. Ben burada sana yardım etmek için bulunuyorum. Seni anlıyorum ve senin kendini ifade etmene yardım etmek istiyorum yaklaşımıyla yapılan bir süreç. Ama daha sonrasında ifade alma esnasında olayı soruyorsun, o olayın detaylarını konuşmaya çalışıyorsun, o bilgileri almaya çalışıyorsun. Bunu yine aynı yaklaşımla yapabilirsin ama kulağında bir kulaklık ve diğer tarafta senin yaklaşımından farklı bir şekilde olayın net ayrıntılarını almaya çalışan insanlar var hukuksal anlamda. Onlar da görevini yapıyor (Lacivert).”

3.3. AGO’DA MAĞDURLA GÖRÜŞMENİN SEYRİNİ BOZAN ENGELLEYİCİ FAKTÖRLER

Adli görüşme odalarında görüşmenin seyrini bozan birkaç engelleyici faktör bulunmaktadır. Bunların başında teknik problemler gelmektedir. Kulaklığın, megafonun veya kameranın bozuk olduğu durumlarda, gözlem odasında veya duruşma salonunda bulunanlarla mağdur ve adli görüşmeci arasında iletişim problemleri yaşanmaktadır.

Teknik donanım ile ilgili temel sıkıntı, birçok ilde olduğu gibi Eskişehir Adliyesinde de var olan bir odanın bölünmesiyle oluşturulmuş olmasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca teknik donanımın görüşme sürecine uygun olmaması, bluetooth ve kulaklık olmaması vb. teknik problemler olarak sayılabilir. Aşağıdaki ifadeler, teknik cihazlarla ilgili problemleri yansıtmaktadır;

“Mahkeme salonlarından adli görüşme odasına bağlanıldığı zaman ses problemi yaşanabiliyor ya da görüşme esnasında mağdurun sesi içeriye gitmeyebiliyor. Adli görüşme odasından adliye içerisindeki duruşma salonlarına bağlanıyoruz ve seste büyük bir problem oluyor. Bazen mağdurun sesi hiç gitmiyor bu defa hâkim: ‘Ne dedi?’ diye uzmana soru sorabiliyor. Mağdurun kendini ifade ediş biçimi de önemli cezalarda böyle olunca da alıntılarla olmuş oluyor. Bu süreçte sıkıntı olabiliyor.” (Eflatun)

Daha önce de ifade edildiği gibi kırılgan grup tanımı içinde mülteciler de yer almaktadır. Bu kırılgan grup ile yapılan görüşmelerde de önemli engelleyici faktörler bulunmaktadır. Ülkemizdeki mülteci sayısını düşünürsek adli süreçlere yönelik eğitim alan profesyonel tercümanlara ihtiyaç duyulmaktadır. Tercüman bulmadaki sıkıntılar, mültecilerin yakınlarının tercümanlığında yaşanan gizlilik ihlali temel problemlerden bazılarıdır. Aşağıda ifadesi bulunan adli görüşmeci, özellikle bu sıkıntıyı birçok defa yaşadığını belirtmiştir;

“Engelleyici faktör olarak yabancı uyruklu görüşmecilerde dil problemi çekiyoruz ve adliyelerde bir tercümana çok ihtiyacımız var. Özellikle Suriye kökenli mağdurlarda dil problemi çok sık yaşanıyor. Ankara’ya mültecilerle ilgili bir eğitime gittik orada da bu mültecilerle ilgili dil problemini dile getirdik. Ama AGO’da da karşılaşabiliyoruz bu problemle. Yanlarında Türkçe bilen bir akrabaları oluyor ve bazen görüşmeyi akrabayla, yapmak zorunda kalıyoruz. O zaman görüşmeci yanında akrabası olduğu için kendini kapatabiliyor tamamen. Kendini açmayabiliyor yanında tanıdığı biri olduğu için. Çokta uygun şekilde süreç ilerlemiyor. Yakınını tercüman olarak aldığımızda gizlilik süreci ilerlemiyor ve adliyede her zaman tercüman bulamıyoruz. Bir dil problemi var.” (Eflatun)

3.4. AGO’DA ADLİ GÖRÜŞMECİLERİN MESLEKİ VERİMİ

Adli görüşmeciler tarafından gerçekleştirilen süreç mesleki tatmin ve verim açısından bazı belirsizlikler doğurmaktadır. Sürece çok fazla hukuksal bir perspektiften bakılması, hâkim-savcılarının adli hiyerarşideki otoritelerini kullanmaları, adliyenin fiziki yapısı adli görüşme sürecini olumsuz etkilemektedir. Her ne kadar adli görüşme odaları adliyedeki diğer alanlardan yalıtılmış olsa da yine de bu odaların adliye içinde olduğu unutulmamalıdır. Mağdurun korku ve kaygıları adliye binasına giriş yapmasıyla başlamaktadır. Bu yüzden Türkiye’deki adli görüşme odalarının önümüzdeki yıllarda adliye dışına taşınması mağdur için daha yararlı olacaktır.

Hukuk otoritelerinin, adli görüşme sürecini kendi kontrolleri altında görmeleri, adli görüşmecilerin istedikleri meslek görüşme ve mesleki müdahaleyi yapamamalarına neden olmaktadır. Bundan dolayı adli görüşmeciler kendileri ile savcı/hâkim arasındaki anlaşmazlıkların mağduru etkilememesi için çaba sarf etmektedirler. Aşağıdaki ifadeler, adli görüşmecinin bu durumla ilgili değerlendirmelerini içermektedir;

“AGO’daki aşamaların mesleki eğitime uygun olarak yapıldığını söyleyemem. Bir kere adliyede yapılıyor bu görüşmeler. Tamam, yalıtılmış alanlar olarak gösteriliyor buralar ama doğrudan mesleki anlamda bir görüşme olmuyor. Hukukun da müdahale ettiği bir görüşme oluyor. İkisinin sentezi bir durum var. Müdahaleler oluyor haliyle çünkü bilirsin hukuk keskin çizgilerle bezenmiş bir durumdur. Bizim daha esnek yaklaşmamız gerekiyor. Daha makyajlı yaklaşmamız gerekiyor. O anlamda engelleyici faktörler var. Ama yine de mesleki açıdan bir şeyler yapmaya çalışıyoruz. Mağdurun bu durumdan daha az etkilenmesi açısından çaba sarf ediyoruz.” (Lacivert)

Adli görüşme odalarında mağdurla yapılan görüşme süresinin sınırının ve sıklığının hukuk kuralları ile belirleniyor olması, adli görüşmecinin mağdurun sorunlarına çözüm odaklı yaklaşılmasını engelleyen temel faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Aşağıdaki kanaat bu düşüncemizi desteklemektedir;

“Bütün aşamalar mesleki eğitime uygun yapılmıyor. Çocukla birlikte olan süre yeterli olmuyor. Apar topar gelinmiş olunuyor, hazırlıksız yakalanıyorsun. Sürece hazırlanmış olsan daha sağlıklı geçer süreç. En fazla on beş yirmi dakika öncesinden haberdar oluyorsun. Günler öncesinden olayla ilgili haberdar olmadım. Belki sadece bana denk gelmemiştir. Diğer arkadaşlarda böyle olmayabilir. Özellikle mahkemelerde olabilir bu. Savcılık aşamasındayken direkt geliyor. Mahkeme belli olduğu için bir hafta öncesinden hazırlanabiliyorsun.” (Bordo Mavi)

Adli süreç sosyal hizmet temelli yaklaşıma ve müdahaleye imkân tanımayan hukuksal, hiyerarşik ve zamansal sınırlamaları içermektedir. Aşağıdaki adli görüşmecinin ifadeleri, bu sınırlamaları oldukça net bir şekilde yansıtmaktadır;

“İçinde bulunduğumuz kurumda bize tanınan yetkilerle sınırlıyız ve ön görüşmede kısmen belki mesleki bir işte güven inşası gibi bir çalışma yapılabilir ama amaç suç unsurunun tespit edilmesi ve bu tespitin mahkeme heyetine” ya da savcıya bildirilmesi olduğu için çok da sosyal hizmet temelli

ya da çok böyle sosyal hizmet programlarını uygulayabileceğiniz bir şey değil. Elbette yararlanıyorsunuz sosyal hizmet lisans eğitiminden, aldığınız bilgilerden ama tamamı mesleki süreçle ilgili değil.” (Lila)

3.5. AGO'DAKİ İLETİŞİM ENGELLERİ

Görüşme sırasında bazı iletişim engelleri ortaya çıkabilmektedir. Bu iletişim engellerini teknik ve beşerî problemler olarak sınıflandırabiliriz. Teknik problemleri kulaklığın, mikrofonun, kameranin veya görüşmeyi olumsuz etkileyebilecek herhangi bir cihaz bozukluğu olarak sıralamıştık. Beşerî problemler ise mağdur, adli görüşmeci, savcı veya hâkimden kaynaklı sorunlardan oluşmaktadır. Aşağıda savcılardan kaynaklı sorunlardan bahsedilmiştir;

“Teknik bir problemi sıklıkla yaşıyoruz. Onun dışında onların iş tanımı ulaşmak istedikleri maddi gerçek belli. Zorlandığımız çok nokta var evet. Örneğin ‘organ sokmak suretiyle cinsel istismar’ bu durumu bize iletiyorlar. Biz bu aşamada zorlanıyoruz.” (Pembe)

Teknik problemlerin yanı sıra, adli görüşmecilerin karşılaştıkları zorluklardan biri de savcı/hâkimlerin mağdura sormak istedikleri soruların hiç değiştirilmeden doğrudan sorulmasında ısrarcı olmalarıdır. Adli görüşmeci, mağdurun bu sorular karşısında örselenebileceğini ve farklı reaksiyonlar gösterebileceğinin farkında olarak, sorularda değişiklikler yaparak mağdura aktarmaktadır. Bu durumda savcı/hâkim aynı soruları tekrar ederek, ısrarını devam ettirebilmektedir. Bu tür durumlarda adli görüşmeciler, adli görüşme sürecini devam ettirmekte zorlanmaktadır.

Adli görüşmeci, mağduriyet neden olan duruma veya mağdurun bilişsel, duygusal ve gelişimsel özelliklerine göre görüşmelerde zorluklar yaşamaktadır. Özellikle küçük yaş grubundaki mağdurlar, görüşme sürecinde odaklanma sorunu yaşayabilmektedir. Onları görüşmeye katmak, adli görüşmecilerin iletişim becerilerine bağlıdır. Adli görüşmecinin kullanacağı özel iletişim, teknik ve beceriler özellikle travma yaşamış kadınların ve motivasyonu zayıf olan çocukların görüşmeye katılım oranını arttırmaktadır. Aşağıdaki ifadeler mağdurla görüşme sırasında karşılaşılan iletişim engellerine örnek olabilecek ifadeler olması bakımından önemlidir:

“Bizden kaynaklı olarak ön görüşme esnasında iletişim dilini tutturamayabiliyoruz. Ya da savcı veya hâkimle karşılıklı olarak iletişim dilini tutturamayabiliriz. Çocuklarla görüşme yaparken dikkatleri çok çabuk dağılabiliyor. Tekrar onu masaya oturtup o ifade haline hazırlamak engelleyici olabiliyor. Özellikle küçük çocuk yaş grupları sıkılabiliyor.” (Eflatun)

Duruşma sırasında hukuki prosedürler, sürecin uzamasına neden olmaktadır. Bu durum mağdur-adli görüşmeci ile duruşma salonundakiler arasında iletişim kopukluğuna, mağdurda sıkılganlığa ve adli görüşmecide odaklanma problemine sebebiyet vermektedir. Aşağıdaki ifade bu problemle ilgili bize önemli görüşler sunmaktadır;

“Duruşma esnasında mağdurların ifadeleri alınırken avukatlar dinleniyor, sanık dinleniyor ve bu süreçte mağdur oturuyor. Bu bazen 1 saat, bir buçuk saati aşabiliyor buda kopmalara iletişim eksikliklerine sebep olabiliyor.” (Eflatun)

Adli süreç işletilirken hâkim ve savcıların hukuki yetkilerini görüşmeye yansıtmaları, süreci olumsuz etkilemektedir. Uzmanlar kendilerini savcı-hâkim ve mağdur arasında ‘araçsallaştırılan’ meslek elemanları olarak görmektedirler. Aşağıdaki eleştiri, bu düşüncemizi yansıtmaktadır;

“Bir kere olay hâkimde. Mağdurla görüşmeyi yalnız sen yürütmüyorsun ve sorgu tarzında davranıldığı için sorgulamayı bilmiyorsun. Zaten sorgu yapmak da bizim görevimiz değil. Orada biraz şey oluyor, kesintiler oluyor, bekliyorsun. Bu durum görüşmenin doğal akışını bozuyor ve mağduru da olumsuz etkiliyor. Savcıdan ne tür soru gelecek onu bekliyorsun ve bu da süreci olumsuz etkileyebiliyor.” (Bordo Mavi)

Başka bir meslek elemanının müdahalesi olmadan gerçekleştirilen ön görüşme daha mesleki teknikleri içermektedir. Görüşme odasındaki sürece kıyasla adli görüşmeciler hem adli görüşmenin olumlu geçmesi hem de kendi mesleklerinin gerekliliklerini ön görüşmede daha kolay ifa ettiklerini belirtmektedirler.

“Ön görüşme ne kadar iyi geçerse görüşme de o kadar iyi geçer. Ön görüşmede kendini, süreci ne kadar iyi anlatabilirsen, (mağduru) nelerin beklediğini anlatabilirsen görüşmede ne olacağını anlıyor. Burada bulunuş

amacımızın nedenlerini güzelce belirtirsen o sürece kadar iyi oluyor, geçiyor. En önemlisi ön görüşme.” (Bordo-Mavi)

Adli görüşme odalarında görev alacak adli görüşmeci nöbet usulü ile belirlenmektedir. Bu da o gün fiziksel ve mental yorgunluk taşısa bile adli görüşmecinin görüşme yapmasını zorunlu kılmaktadır. Görüşmede adli görüşmeciden kaynaklanabilecek iletişim engellerinden biri de adli görüşmecinin görüşme günü kendini iyi hissetmemesi durumudur. Ön iletişim engelini görece meslekte daha uzun zamandır bulunan adli görüşmecilerin engelleyebildiği görülmüştür. Aşağıdaki ifade, bu düşüncemizi pekiştirmektedir;

“Her türlü sorun olabilir. Hasta da olabilirsiniz, ağzınız, burnunuz da akıyor olabilir. O gün gerçekten kendinizi iyi de hissetmiyor olabilirsiniz. Biz de yalnızca etten, kemikten oluşmuş değiliz. Bizim de duygularımız var, her şey güllük gülistanlık olmuyor. Bazen kafanıza bir şey takılmış oluyor. Bu anlamda nöbet durumunda olduğundan hangi durumda olursan ol girmek zorundasın. Bu etkiliyor. Mağdura her defasında aynı yaklaşamayabiliyorsun. Ama yine de buradaki arkadaşlar uzun süredir adliyede çalışan insanlar, görüşmeler yapan insanlar. Çok sıkıntı olacağını düşünmüyorum. Çok denk gelmedim ben adliyede sıkıntı yaşadım diyen ama bu bir ihtimaldir olabilir.” (Lacivert)

Nöbet dışında bir diğer dezavantaj yaratan durum da görüşme öncesi adli görüşmecinin ön görüşme safhasına kadar vaka ve özellikleri hakkında bilgi edinemediği dolayısıyla ne ile karşılaşacağını farkında olmadığı süreçlerde yaşanmaktadır. Adli görüşmeciler nasıl bir durumla karşılaşacaklarını önceden tam anlamıyla bilememektedirler.

“Rutininizi bozuyor zaten nöbet sistemi bu yüzden gerçekleştiriliyor. Kişi o gün orada görevli olduğunu ve her an karşısına bir şey çıkabileceğiyle ilgili bir farkındalıkla olsun diye nöbet sistemi biraz mantıklı bir şekilde devreye sokuldu. Günlük rutininizi çok rahat bozuyor, günlük duygu durumunuzu da çok rahat bozuyor ya da birden size haber veriliyorlar. Diyorlar ki: “Tanık çocuk var gel”. Siz ön görüşmede aslında tanığın tanık değil mağdur olduğunu görebiliyorsunuz mesela. Ön bilgilendirme bazen çok zayıf olabiliyor ama bu çok yapılacak bir şey değil içinde bulunduğumuz çalışma koşulları bu (Lila).”

Adli görüşmecinin üzerinde ayrıntılı çalışması gereken temel iletişim engellerinden biri de mağdurun iletişim kurmayı reddetmesi ya da yaşadığı travmanın etkisiyle sözel ve sembolik yanıt verme becerilerini kaybetmiş olmasıdır. Bu iletişim engelinin nedenlerinden biri ifade edildiği üzere travma ve etkileri olmakla beraber hukuksal olarak kişinin konuşmama ve soruları cevaplamama hakkını kullanmayı talep etmesidir. Aşağıdaki ifade, bu probleme değinmektedir;

“Mesela çok küçük yaşta çocuklarla görüşüyorsunuz. Ne kadar dikkat etseniz de onların dikkatlerini toplama süreleri çok kısa. Ön görüşmeyi kısa tutmaya çalışsanız da o bağı ne kadar kurmaya çalışsanız da aranızdaki iletişimi sağlamaya çalışsanız da ifade alınma esnasında sıkıntılar yaşanıyor. Özellikle küçük çocuklarda bu sıkıntı yaşanıyor...” (Lacivert)

Özellikle cinsel suç mağduru kadınlarla ve çocuklarla travmatik durumlarından dolayı sağlıklı iletişim kurulması oldukça zordur. Ancak adli görüşme gerçekleştirilen grubun veya bireyin hassasiyetlerine göre görüşmeciler mevcut durumu iyileştirmenin yollarını aramaktadırlar. Aşağıdaki ifadeleri, adli görüşmecinin bu durumla ilgili görüşlerini içermektedir;

“Bir kere tabi ki vakadan kaynaklı iletişim engelleri kesinlikle çıkabilir. Bir kere cinsel suç mağduru yaşı küçük çocuklar ve kadınlar dinleniliyor. Bu mağdurların yaşadığı travmatik durum onların sağlıklı iletişim kurmalarına engel olması kadar daha normal bir şey olamaz. Yaşadıkları kriz, bunların hepsi iletişimlerini engelleyebilir. Sağlıklı, mantıklı bir iletişim kanalı açılmayabilir. Bunlar sonuçta en azından benim mesleki anlamda ihtimal dâhilinde kattığım şeyler. Yani ortada çok da sağlıklı bir resim beklemememiz gerekir.” (Ela)

Adli görüşme odalarının, adliyeler içinde sonradan yapılan yerler olması ve bu odaların diğer personel ve vatandaşın kullanım alanlarına yakın olması, odaları adliyenin diğer bölümlerinden soyutlamamıştır. Ayrıca odalarda bulunan kayıt-kamera sisteminin adli görüşmecinin performansını etkilediği gibi izlenilme kaygısı olan mağdurun görüşmeye katılımını genelde geciktirmektedir. Bazı durumlarda mağdur görüşmeye istekli bir şekilde katılsa bile ceza alma korkusu, onun yanlış beyan vermesine neden olmaktadır. Aşağıdaki adli görüşmecilerin ifadeleri bu konuyla ilgili bize önemli nüanslar sağlamaktadır;

“Mekân bazlı dikkat dağıtıcılık konusunda AGO’lar kötü odalar değil. Bu konuda çok ütöpik değilim. Burası da bir görüşme odası. Burada bir görüşmeyi sağlayabiliyorsan AGO’da da sağlayabilmelisin ki oranın imkânları çok daha iyi. Şartlara göre değerlendirirsek AGO odaları iyi durumda. Sonuçta dikkat dağıtacak eşyalar konulmamaya çalışılıyor. Kameralar var. Kameralar etkiler mi? Etkiler ama bu bir zorunluluk. Sonuçta kameralar gizli olsun. Olduklarını söylemeyelim de doğru değil. Mağdurun ifadesinin alındığını bilmesi, bunun kaydının alındığını bilmesi lazım. AGO’nun temelinde bu var zaten. Adliye içerisinde olmasından kaynaklı genel bir sıkıntı var. Dışarıda AGO’nun yanında tuvalet var. Bir sürü insan girip çıkıyor. Tuvaletin yanında yangın merdiveni var. Orada bir sürü sigara içen insanlar var. İcra müdürlüklerinin yanında avukat katipleri, icra katipleri oraya geliyor sohbet ediyor. Yan tarafta mağdur ve ailesi koridorda görüşmeyi bekliyor. Bu tür fiziksel sıkıntılar var.” (Lacivert).

“Görüşmecilerin bazen o ortamın korkusundan ‘ceza alacam’ ya da mağdursa ailesinden hani bir şey yaşadıysa ‘onlar ceza mı alacak’ diye söylemek istememe, gerçeği anlatmama gibi engelleri oluyor. Ön görüşmede yaptığı bir davranışı ya da bize söylediği bir şeyi, daha rahat söylediği bir şeyi, görüşme odasında söylemek istemiyor. Orda bazı engellemeler illa ki oluyor. O kameralardan belki izleniyor olmak birileri tarafından, o biraz engellemeye neden oluyor.” (Turuncu)

Görüşme devam ederken, savcının süreklileşen soruları, adli görüşmecinin mağdura soruları kronolojik bir şekilde soramamasına neden olmaktadır. Savcı kimi zaman bu sorularında ısrarcı olmakta ve sorunun değiştirilmeden mağdura sorulmasını istemektedir. Aynı zamanda, adli görüşmeci aynı anda hem mağdurun ifadesini dinlemekte hem de savcının sorularını mağdura iletmektedir. Bu durum adli görüşmecilerde odaklanma problemine neden olmaktadır. Aşağıdaki ifade, bu görüşü desteklemektedir;

“Olayı anlatırken görüştüğümüz kişi, kulaklıktan sürekli şey geliyor; şunu da sor, şunu da sor. Hani bunu anlatırken görüşme bölünüyor. Biz mümkün olduğunca şey anlatmaya çalışıyoruz nasıl diyeyim hani kronolojik sırada anlattırmaya çalışıyoruz. O kronolojik sıralamayla ilgili sıkıntı çıkıyor, araya girildiğinde. Savcılar ısrarla onların dediği gibi sormamızı istiyor. Hem kulaklıktan duyup hem onların istediği soruyu işte mağdurun yaşına, cinsiyetine göre sormak, bilişsel düzeyine göre sormak bazen sıkıntı yaratıyor (yeşil).”

Her ne kadar yetersiz olduğu düşünölse de adli görüşmeciler meslekleriyle örtüşen bir dizi eğitimden geçmiş ancak hâkim ve savcılara bu anlamda ayrıntılı eğitim verilmemiştir. Bu nedenle hâkim\ savcı hukuki prosedürü yerine getirmeye çalışırken adli görüşmeciyi pasifize edebilmekte ya da görüşme sırasında verdiği direktifler adli görüşmeciyi süreçten uzaklaştırabildiği gibi mağduru da olumsuz etkileyebilmektedir. Hâkim/savcılarının adli görüşme odalarında yürütölen süreçle alakalı eğitimden geçmelerinin elzem olduğu düşünülmektedir. Aşağıdaki ifade, bu düşüncemizi desteklemektedir;

“Bir de hani hem o zor hem de şey de var hâkimlerin, savcılarının süreci iyi bilmemesiyle de alakalı zorluklarımız var bizim. Mahkemede SEGBİS’le alınan ifadelerde hâkimler sürekli şey soruyor –tanıksa tanık, mağdursa mağdur- tanık beni duyuyor mu? Tanık beni duyacak mı? Tanık beni görüyor mu? Mesela ağır cezadan alınan bir ifade de sanıkla mağduru yüzleştirmek istedi hâkim. ‘Mağdur bizi görebiliyor mu? Sanığı görebiliyor mu?’ Diye sordu ama göremiyor. Hâkimlerle savcılarının da eğitim alması lazım.” (Yeşil)

Mağdurun faili teşhis etmek zorunda olduğu durumlarda, mağdurun psikolojik kırılganlığının farkında olunmalıdır. Süreç olabildiğince hızlı yürütölmeli, mağdurun tekrardan travma ve örselenmesinin önüne geçilmelidir. Aşağıdaki ifade bu görüşü yansıtmaktadır;

“Mesela bunu şöyle çözen var; işte fotoğrafı varsa dosyada yukarı çıkıp fotoğrafını getirip gösteren var. Ama hani işlerde bir an önce çabuk bitsin diye acele eden hâkimler olunca duruşma esnasında o zaman sıkıntı oluyor. Hani böyle fotoğrafla şey olan oldu. Mesela savcılık aşamasındaydı bu ifade alımı. İçerideydi hemen. Hemen fotoğrafı aldık, geldik, gösterdik, ‘‘bu mudur?’’ Diye. Teşhis yaptı. Ama mahkeme de çok fazla acele ettiğİ için biz süreci, sosyal çalışma görevlileri bu süreci anladı.” (Yeşil)

Adli görüşmeci ifade alım sırasında hem ifadesi alınan mağduru hem de kulaklıktan gelen direktifleri aynı anda dinlemektedir. Ayrıca kulaklıklardan gelen direktifi, ifadesi alınan kişinin duygu durumuna göre yönlendirmek için kendi içinde yeniden düzenlemektedir. Dolayısıyla adli görüşmeci bu süreçte organize, hızlı ve etkin olmak zorundadır. Ancak özellikle cinsel saldırı mağdurlarında bireyi de dinlemek zorunda olan adli görüşmeci görüşme içerisinde motivasyonu korumakta\

odaklanmakta zorlanmakta, bu da sürecin sağlıklı ve hızlı ilerlemesini engellemektedir. Bu problem aşağıdaki ifadeyle net bir şekilde görülmektedir;

“Bir şey soruyorsun, karşındakinin daha cevabı dinlerken hemen kulağına başka yeni bir soru soruluyor. Sen orda o lafı kesip sorudan devam etmek istemiyorsun. Çünkü tamamlaması gerekiyor o cümlesini. Ama karşı tarafta böyle “hadi şimdi şunu sor” gibi bir sabırsızlık olabiliyor. O yüzden daha “hıhımm, evet, tamam, şimdi şunu soracağım” gibi daha böyle biraz maalesef kesmeye çalışıp yeni bir soru ekleme şeklinde olabiliyor.” (Turuncu)

3.6. ADLİ GÖRÜŞME SÜRECİNE MAĞDURUN KATILIMI İÇİN KULLANILAN YAKLAŞIM VE YÖNTEMLER

Kırılgan gruplarla yapılan görüşmelerde, mağdur kişi görüşmeye katılmada isteksiz olabilir. Burada adli görüşmeci mağduru görüşmeye katmak için birkaç yöntem izler. Kadushin ve Kadushin’e göre (2016: s. 306) meslek uzmanı mağdurun dirençli davranışlarına cevap olarak, kolaylaştırıcı bir tutum sergilemelidir. Mağdurun göstereceği isteksizliği kırmak için onunla mücadele yerine, mağduru onaylayarak karşı çıkma hakkının olduğu belirterek kendisine katıldığını hissettirir. Meslek uzmanı aynı zamanda görüşmenin koşullarını belirlemede açık ve net olmalıdır. Görüşme süresince, danışman, müracaatçının kendi kararını verme hakkını korumaya gayret eder.

Görüşmeye aktif katılım mağdurların sosyal, psikolojik, demografik ve gelişimsel özelliklerine bağlıdır. Adli görüşmecilerin en çok görüşme gerçekleştirirken zorlandıkları grup küçük çocuklardır. Travma sonrasında küçük yaş mağdur\mağdurlarla ilgili güven ilişkisini sağlamak için zaman zaman çocuğun birinci dereceden yakınının görüşmeye katılımını sağlama zorunluluğu oluşmaktadır. Aşağıdaki ifadeler bu görüşü yansıtmaktadır;

“Görüşmede yaş faktörü önemlidir. Küçük bir yaşta annesi ya da yakını yanındaysa onu arka odaya alabilirsin. Çünkü kendini daha iyi ifade edebilir. Belirli bir süre sonra güven ortamı sağlanırsa anneyi de dışarı çıkarabilirsin. Ya da ifade sırasında görüşme odasında bulunup, arkasında olup onla göz göze gelmeden de görüşme yapabilirsin.” (Bordo Mavi)

“Küçük mağdurları görüşmeye katmada sıkıntı yaşıyoruz. Benim şahsi fikrim o çocuğu orada zorlamanın lüzumu olmadığı yönünde. Ama oyunlar kuruyoruz, onun ilgisini çekebilecek bir şekilde açılmasını sağlamaya çalışıyoruz elimizden geldiğince.” (Pembe)

Görüşmeye isteksiz mağdurun katılımını sağlamak için belirlenen mesleki bir yöntem izlenmeye çalışmaktadır. Görüşme sırasında mağdurun durumu ve ihtiyaçları doğrultusunda bir yol izlenmektedir. İsteksiz mağduru görüşmeye katmak için onun güven duygusunu kazanmak gerekir. Bazı adli görüşmecilere göre bu güven ilişkisi ön görüşmede kazanılmaktadır. Aşağıdaki ifade ön görüşmenin önemini bir kez daha göstermektedir;

“Yani aslında görüşmede çokta fazla bir yaklaşım veya yöntem kullanamayabiliyoruz. Belki ön görüşmede çünkü direk olarak adli görüşme odasına gelirse, tanımadığı insanlar, tanımadığı ortam, ne yapacağını bilmiyor. Karşısında kulaklıklılı bir kadın veya erkek oradan sorular geliyor oda onu yönlendiriyor. Neye nasıl cevap vermesi gerektiğini bilmiyor. Biz çoğu şeyi ön görüşmede halledebiliyoruz. Yani güveni ön görüşmede sağlıyoruz.” (Eflatun)

Adli görüşmeciler isteksiz mağdurları görüşmeye katmak için kendi deneyimlerinden yararlandıklarını, bu konuyla alakalı proje öncesinde verilen eğitimde herhangi bir bilgilendirmenin olmadığını belirtmektedirler. İsteksiz mağdurları görüşme sürecine aktif olarak katabilmek için daha çok materyaller ve iletişim becerileri devreye sokulmaya çalışılmaktadır. Özellikle küçük yaş grubundaki çocuklarla görüşmede oyuncak, resim defteri ve özel kartlar kullanılmaktadır. Aşağıdaki ifade bu süreci özetlemektedir;

“Özel bir teknik uygulamıyoruz. Çünkü özel bir teknik öğretilmedi bize. Biz kişisel olarak meslekten ne anladığımızda alakalı onu açmaya çalışıyoruz. Ne bileyim işte çocuksa biraz daha küçükse oyun oynamaya çalışıyoruz onunla. Biraz daha yetişkinse hakları olduğunu tekrar söylüyoruz. Burada ifade verdiğinde daha sonrası için bunların delil kabul edilebileceğini ifadesinin yargılama sürecinin nasıl gidileceğiyle ilgili küçük ipuçları veriyoruz. Konuşmasına dair ama açılmıyorsa da açılmıyor.” (Mavi)

Suç eylemine maruz kalmış kişiler hem olay anında hem de olay sonrasında zihinsel, fiziksel, ekonomik ve sosyal birtakım sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Mağdur, mağduriyet durumunda kendisini, çevresini ya da faili suçlamaktadır. Olay adli mercie taşındığında ise mağdur suçun müsebbibi olarak gördüğü kişiyi tekrardan karşısında görmek istememektedir. Adli görüşme odaları ile birlikte mağdur-fail

karşılaşması gerçekleşmemekte, bu şekilde mağdurun yaşayacağı ikincil travma ve örselenmenin önüne geçilmektedir. Mağdura ‘sanıkla karşılaşmayacaksın’ denildiğinde mağdurun verdiği olumlu tepki, adli görüşmecinin görüşmede isteksiz olan mağdur görüşmeye katması için kolaylaştırıcı bir etken olmaktadır. Bu görüşü aşağıdaki ifade pekiştirmektedir;

“Burada onlara karşı kötü bir ortam olmadığını, duruşma salonuna çıkmayacaklarını, sanıkla karşılaşmayacaklarını söylüyoruz. Zaten sanıkla karşılaşmayacaklarını öğrendikleri anda biraz daha rahatlıyorlar. Özellikle duruşma esnasında gelen mağdurlarda sanıkla karşılaşmak büyük bir travma oluyor. Yani tekrar onu görmek. Sanığı görmemek onlar için daha iyi.” (Eflatun)

İstismar mağduru kadınlarda ve çocuklarda suç haritasını ortaya çıkarmak ve suçun mağdur üzerindeki izlerini belirlemek için bazı materyaller ve semboller kullanılmaktadır. Olay sırasında ve sonrasında travma yaşama olasılığı yüksek olan bu tür mağdurlarla görüşmede iletişim, yaklaşım ve davranış olarak da birçok şeye dikkat edilmektedir. Çünkü suçun mağdur üzerindeki etkileri yargılama sürecini birebir etkilemektedir. Küçük yaş grubu çocuklarla ve kadınlarla adli görüşme aşağıda özetlenmiştir;

“Küçük yaş grubunda kullandığımız yöntemde konuya girmiyoruz. Kafasını dağıtmak için onu tanımaya yönelik sorular soruyoruz. Hangi okula gidiyorsun? Kaçınıcı sınıftasın? Derslerin nasıl? Annesini, kardeşlerini soruyoruz. Oyuncaklarını gösteriyoruz. Beğendiği var mı? Daha çok kafasını dağıtmaya yönelik sorular soruyoruz. Sonra bekli şu soruyu sorabiliriz: ‘Neden surda olduğunu biliyor musun? ‘Benim için onu açmaya yönelik en önemli soru bu. Buna zaten cevap veriyorsa görüşme bundan sonrasında ilerliyor.” (Eflatun)

“Genelde çocuklarda sıkıntı oluyor. Büyükler kendilerini ifade etmek istiyorlar. İletişime geçmek istiyorlar. Ne kadar kırılğan grup olarak adlandırdığımız şiddete maruz kalmış kadın, cinsel saldırıya maruz kalmış kadın olabilir. Onlarla bir şekilde vücut diliyle samimiyetinizi hissettirip daha kolay iletişime geçebiliyorsunuz. Biraz çocuklar farklı.” (Lacivert)

Hukuk çalışanlarının iş yoğunluğu zaman zaman ifade sürecini hızlandırılmasına, mağdurun kendini yeteri kadar ifade edememesine neden olmaktadır. Bu nedenle bazı adli görüşmeciler sürecin hem sağlıklı olması hem de

mağdurun duygusal yaşam alanında tatmin olabilmesi için ön görüşmenin daha uzun olması gerektiğini savunmaktadır. Ön görüşmenin esnek tutulması aşağıdaki ifade de dile getirilmiştir;

“Gerektiğinde ön görüşmenin uzun tutulabilmesi lazım. Ama her zaman bu mümkün mü o tartışılır. Çünkü savcı diyor ki: ‘benim başka işim var bir an önce bu ifadeyi almamız lazım.’ Bu durumda o çocukla on on beş dakikada, bazen yarım saatte iletişime geçmek gerekiyor. Zaman konusunda ender de olsa problem yaşıyabiliyoruz. Savcılarımız iyi, önceliği çocuklara veriyorlar. Biz ‘hazırız savcım gelebilirsiniz’ diyebiliyoruz. O anlamda bir sıkıntı olmuyor ama dediğim gibi bazen iş yoğunluğundan dolayı nöbetçi olabiliyor. Başka bir yere gitmesi gerekiyor mesleki açıdan. Dolayısıyla durum hızlandırılabilir.” (Lacivert)

Hukukçuların ve psiko-sosyal alanda çalışan adli görüşmecilerin AGO’daki mesleki rol çatışmalarından biri ise mağdurun ifade vermek için duygusal olarak kendisini hazır hissetmemesi durumudur. Adli görüşmeciler hazır olmayan mağdurun dinlenilmemesini talep ederken; suç haritasını çıkartmak isteyen hukukçu buna karşı çıkabilmektedir. Bu iki farklı durumun nedeni iki meslek grubunun mağdura yaklaşımının ve mağduru merkeze alma yönteminin farklı olmasından kaynaklanmaktadır. Bu yüzden bazı adli görüşmeciler adli görüşme odalarında işleyen sürecin kendi mesleki değerleriyle örtüşmediğini belirtmektedirler.

“Şimdi mağdur iletişime geçmek evet istemeyebilir. Şimdi şurada bizim mesleki bilgi ve becerilerimiz de biraz adliye içerisindeki pozisyonlarımızın çatışması söz konusu. Bana kalırsa iletişim kurmamasını ben gayet anlayışla ve normal karşılarım. Aslında biz iletişim kurmak zorunda da değiliz. Yani karşımızda bülbül gibi şakıyan bir mağdur olduğunda bu bizim mesleki becerimizi artırmış sayılmaz bence. Ancak niçin ordayız? İfade için ve bu sorulan işte savcının elde etmek istediği bilgileri toplayabilmek için. İşte tam bu noktada çatışıyoruz. Bir taraftan da bu görevimizi yerine getirmek zorundayız ama mesleki bakış açımızdan biraz sıyrılıyoruz. Ben adli görüşme odalarını tam işte bu noktada biraz sıkıntılı görüyorum. Belki de o seansta, o görüşmemizde iletişim kurulamayacak. Bu gayet olağan bir süreç olacak. Ama benim şöyle bir yetkim yok. Bir hafta sonra, on gün sonra ya da bir ay sonra bunu yeniden değerlendirelim, yeniden bir görüşmeye alalım, yeniden belki o travma süreci sonlanmış olacak. Ya da birtakım gelişmeler olacak ama bunu söylediğimde tabi ki savcı kabul etmeyecek.” (Ela)

Adli görüşme odalarında adli görüşmecilerin mesleki rol ve görevlerini yerine getirip getirmediği tartışma konusudur. Mesleki müdahaleye imkân tanımayan şartlar, mağdurlarla yapılan görüşmenin kısa süreli oluşu, adli görüşmecinin savcı-hâkim ve mağdur arasında sadece ifade alan bir araç olması, bu tartışmaların ana konusunu oluşturmaktadır. Örneğin aşağıdaki adli görüşmeci, adli görüşme odalarında mağdurların ifade alınma sürecine kendi mesleklerini icra eden görevliler olarak değil de onlara biçilen bir misyon dahilinde katıldıklarını ifade etmektedir. Ona göre onlar psikolog, pedagog veya sosyal hizmet uzmanı değiller, yasanın kendilerini tanımladığı şekliyle onlar ‘adli görüşmeciler’...

“Aslında öncelikli olarak burada AGO’daki varlığımızı tartışmak gerekiyor. AGO’da biz her ne kadar birçok meslektaşım mesleki olarak var olduklarını iddia etseler de ben bu anlamda mesleki bir varlığımız olduğunu düşünmüyorum. Biz AGO’larda hâkim ve savcı adına ifade alan adli görüşmecileriz. Psikolog, pedagog ya da sosyal hizmet uzmanları değiliz. Dolayısıyla özellikle ön görüşme sürecinde ya da adli görüşme sürecinde, ifade alma sürecinde meslekte yaptığımız, diğer vakalarımızda, normal dosyalarda, mahkemelerde yaptığımız ya da eğitim sırasında öğrendiğimiz müdahaleleri gerçekleştiremiyoruz. Bu gerçekliği her şeyden önce kabul etmek gerekiyor...” (Lila)

İsteksiz mağdur konuşmak istemiyorsa, yer, zaman ve görüşmeci ile ilgili değişiklikler istiyorsa bunlar olabildiğince yerine getirilmektedir. Mağdura ifade vermemesi durumunda, sonrasında olanlar anlatılmaktadır. Adli görüşmeciler, olabildiğince ilk görüşmede mağdurun ifadesini almak için çaba sarf etmektedirler. Bu çaba aşağıda, adli görüşmeci tarafından belirtilmiştir;

“Mağdur isteksizse hani tabi haklarını anlatıp, konuşmazsa, ifade vermezse, sonraki sürecin ne olduğu hakkında bilgi verip konuşmasını sağlıyoruz. Konuşmak istemiyorsa hala sebebini soruyorum. Spesifik bir yöntem yok. Niye konuşmak istemiyorsun? Niye ifade vermek istemiyorsun? diye soruyorum. Söylerse çözüm bulunabilecek bir şeyse çözüm bulmaya çalışıyorum.” (Yeşil)

Bütün girişimler başarısızlıkla sonuçlanırsa mağdurla ilgili son kararı savcılar vermektedir.

3.7. ADLİ GÖRÜŞME SÜRECİNDE PLANLAMA AŞAMALARI

Adli görüşme süreci, mağduru takip etme ihtiyacı doğurur ancak kurum içi sınırlar gereği bu görüşmeler tek sefere mahsus olup tespit amaçlı yapılmaktadır. Bu yüzden mağdura uygun görülen tedbirlerin mağdur üzerindeki sonuçları hakkında herhangi bir bilgi alınamamaktadır. Aynı zamanda adli görüşme sürecinde, adli görüşmeciler müdahale yöntemlerini kullanabilecekleri yeterli zamanı ve fırsatı bulamamaktadırlar. Aşağıdaki ifadeler, bu görüşü desteklemektedir;

“Müdahale için çok fazla zamanımız yok. Sonrasında da yok hani izleme yapabileceğimiz. Sadece değerlendireceğimiz kısım, ön görüşmeyle görüşme süreci. Görüşme bittikten sonra da çok fazla bir araya gelme imkânımız yok açıkçası. Hani bu yüzden çok planlı bir müdahale yöntemimiz yok. Çoğunlukla şey durum tespiti...” (Ela)

“’AGO’da yapılan görüşmeler aslında çok hızlı ilerlemek zorunda kalıyor. Çünkü normalde ön görüşme için yarım saat ayrılması gerekiyorken ya da bir görüşme sürecinin en az bir yarım saati kapsamı gerekirken, bizim beş dakika da hemen ön görüşmeyi yapıp görüşmeye girdiğimiz zamanlarda oluyor. Bu aslında o günkü şey sana ne gerektirdiyse ne olduysa ona bağlı. Bazen bunu çok hızlı ve bazen de çok daha yavaş yapmaya çalışıyoruz.” (Turuncu)

Adli görüşmeciler ön görüşmenin belli başlı avantajlar sağlamasına karşın, proje mevzuat bilgileriyle ve uygulamayla en azından şu an itibariyle bazı noktalarda uyuşmadığı üzerinde durmaktadırlar. Örneğin sosyal hizmet uzmanları mesleki müdahalenin yedi safhasından sürece uygun olarak mağdurlarla yaptıkları görüşmelerde uygulayamadıkları için süreci pek de kendi mesleki bilgi ve becerilerine uygun ilerlemediğini belirtmektedirler.

“Bir planlama aşaması yok. Çünkü süreç her ne kadar gerek mevzuatta gerek yönetmelikte bu işin bir ekip işi olduğu, hâkim, savcı, koordinatör ve vakanın ortak olduğu herkesin mağdurun ya da suça sürüklenmiş çocuğun hakları ve çıkarları için orada olduğunuzu belirtse de yazı üstünde gerçek bir uygulama değil. Dolayısıyla çok sosyal hizmet mesleğinde öğretilen yedi aşamalı planlı müdahale programı ya da çözüm odaklı yaklaşım ya da ekolojik sistem temelli kuram üzerinden hareket etmek gibi bir rüyayı göremezsiniz.” (Lila)

3.8. ADLİ GÖRÜŞMEDE MESLEKİ MÜDAHALE SÜRECİ

Adli süreç; soruşturma ve kovuşturma gibi aşamaları barındıran bir dizi süreçten oluşmaktadır. Bu aşamaların zaman aralığı duruma göre değişkenlik gösterebiliyorken, adli görüşmecilerin mağdurlarla yaptığı görüşmelerinin süresi oldukça dar kapsamlı olmaktadır. Bu yüzden sosyal hizmet uzmanları, psikologlar ve pedagoglar mesleki müdahale olanağını pek bulamadıklarını ifade etmektedirler.

“Yani mesleki müdahale dediğinizde bir süreç isteyen durum söz konusudur. Bu mesleki müdahalenin sonucunda hani aşama aşama gidersiniz ve sonunda bir değerlendirme sonuca varırsınız. Bizim o aşamalarımız zaten kısa kısa ve o gün içerisinde yaşanan iki ayrı şeyden oluştuğu için ön görüşme ve görüşme içerisinde tabi ki mesleki müdahalelerimiz de buna yönelik olarak çok kısıtlı kalıyor. Yani süreç olması lazım, takip olması lazım, birkaç görüşme olması lazım, sonrası olması lazım. Bunlar için daha tam bir mesleki müdahale yapılabilmesi için biraz daha sürece ihtiyacımız var.” (Ela)

Hali hazırda mahkemelerde psikolog, pedagog ve sosyal hizmet uzmanları olarak görev yapan meslek elemanları, kendilerini AGO sürecinin öznesi ve işlevsel tarafı olmadıklarını, savcı/hâkim direktifleri doğrultusunda hareket eden, yönlendirme, uygun tedbir/tedbirler öneren adli personel olarak tanımlamaktadır. Adli görüşmecilerin bu aracı rolü, onların kendilerini sürecin bir öznesi olmaktan çok prosedürün yerine getirilmesi için araç olan kişiler olarak görmelerine neden olmuştur. Bu durum aşağıda adli görüşmeci tarafından vurgulanmıştır;

“Görüşmede mesleki müdahaleler yapamıyoruz. Biz burada sadece aracı konumundayız. Savcı ya da hâkim size soruları yöneltiyor. Siz onu mağdurun diline çevirerek, biraz yumuşatarak mağdura iletiyorsunuz. Mağdur cevapları zaten veriyor. Direk o cevaplar hâkim ya da savcıya gidiyor. Belki şöyle olabilir buna müdahale, planlama demeyelim de yönlendirme olabilir. Belki de tedbir. Hakkında bir tedbir verdiğimizde bu da yönlendirme olabiliyor.” (Eflatun)

Hâkim ve savcıların suçun tespitini elde etmek için istedikleri net ve kesin bilgiler, adli görüşmecilerin müdahalede bulunmasını zorlaştırmaktadır. Bu aşamada adli görüşmeciler, mağduru travmatize etmeden ve örselemeden iletişim becerilerini devreye koyarak ifadenin alınmasının kolaylaştırmaya çalışmaktadır. Bu savcı ve

hâkimlerin ifade alma işlemlerini kolaylaştırırken, adli görüşmecilerin istedikleri mesleki tatmine ulaşamamalarına neden olmaktadır. Mağdur ve adli görüşmeci arasında herhangi bir anlaşmazlık olmamakta ama bazı durumlarda mağdur adli görüşmeci ‘beni yargılıyor’ kanısını taşıyabilmektedir. Bu durum aşağıda net bir şekilde, görüşmeci tarafından aktarılmıştır;

“Onlar daha net ve keskin bilgi istiyorlar. Biz mesleki açıdan karşı tarafı sarsmadan, yıpratmadan iletişim kurmaya çalışıyoruz. Bu anlamda sıkıntılar oluyor. Mağdurla bir çatışma olmuyor. Zaten mağdura ilk vermemiz gereken şey onun yanında olduğumuz hissidir. Mağdur konusunda çatışma demeyelim ama iletişim konusunda diğer etmenler açısından ket vurabiliyor. Benim yanımda değil, beni yargılıyor gibi bir yaklaşım sergileyebiliyor.” (Lacivert)

Her ne kadar birebir sosyal hizmet müdahale teknikleri kullanılamıyor olsa da sosyal hizmet yaklaşımına uygun davranış ve tutumlar görüşme sürecine yansımaktadır. Mağduru teskin etme, yanında olduğunu hissettirme, mağdurun yararını gözetme, uzmanın arabulucu rolü gibi hususlar meslek elemanının farkında olmadan mesleki deneyimlerine bağlı olarak kullandığı mesleki yaklaşım formlarıdır. Bu durumla ilgili değerlendirmeler ve mesleki yaklaşımlar aşağıda ifade edilmiştir;

“Mesleki müdahale yöntemlerini birebir kullanamıyoruz – şu ana kadar ki konuşma pek sosyal hizmet uzmanı adli görüşme sürecinde yoktur gibi yansımış olabilir- ama adli görüşme sürecinde sosyal hizmet mesleğinden getirmiş olduğunuz o bilgi birikimini, temeli, kuramlarını, müdahale yöntemlerini adli görüşme sürecinde hem ön görüşmede hem adli görüşmede hem de adli görüşme sonrasında raporlamada kullanıyorsunuz. Ama odak sosyal hizmet olarak kullanmıyorsunuz. O esnada karşınızdaki müracaatçı ağıladya bir savcı gibi yaklaşmak yerine bir sosyal hizmet uzmanı gibi yaklaşıp duygusal bir telkin vermeniz gerekiyor. Bunu da tabi sosyal hizmet mesleğinden hareket ile yapıyorsunuz. Birebir değişime yönelik ya da adaptasyona yönelik bir mesleki müdahale değil de o an ki krize yönelik bir müdahaleniz tabi ki oluyor. O an da müdahale etmeye çalışıyorsunuz.” (Lila)

Özelikle görüşme odasındaki süreç daha çok yargılama (soruşturma-kovuşturmaya esas olmak üzere) ve ifade alma süreci olarak vuku bulmaktadır. İnisiyatifin savcı veya hâkimde olduğu bu süreç adli görüşmeciyi daha ardıl bir pozisyona itmektedir. Bu durum adli görüşmecinin ifadesi alınan bireyin duygu durumuna ve buna bağlı hızlı ve uygun müdahalelerde bulunmasına engel

teşkil etmektedir. Bireyin duygu durumu değil, suç unsuru AGO’da hâkim-savcının temel kaygısıdır. Bu kaygının adli görüşmecide de olması talep edilmektedir. Adli görüşmeci mağdurun psiko-sosyal sağlığına odaklanmak yerine, ifade alma sürecinin bir aracısı konumuna itilmektedir. Bu durum adli görüşmecinin mesleki verim almasına ve mağdurun sorunlarına çözümler geliştirilmesine engel oluşturmaktadır. Aşağıdaki ifade bu görüşümüzü desteklemektedir;

“Şimdi ifade alımı meslek dışı bir şey yani birinin ifadesini almak meslek dışıdır. Buna göre şöyle biz mağdur konumunda olan kişinin yanında bulunabiliriz. Ama ifade alma sürecinde karşısında bulunuyoruz. Yani bunun psiko-sosyal yönden başını biraz tamamlamaya çalışayım, konuşmasını sağlamaya çalışayım, sıkıntılarını biraz daha azaltmaya çalışayım. İfadeye hazır olsun, kısmında olmamız gerekirken direkt olayı sorgulayamadığımız için ifadesini alırken karşısında oluyoruz. Mesleki çok şey yok. Müdahale yok yani. Bu durum sizin yaklaşımınızı da çok etkiliyor.” (Mavi)

Mağdurun içinde bulunduğu krize veya travmaya müdahale etme konusunda adli görüşmecilerin bazı engellerle karşılaştığını belirtmiştik. Bunları zaman kısıtlılığı, mağduru kendinin kapatması, sürecin hukuki boyutu, mesleki çatışmalar, mağdur tiplerinin ihtiyaç farklılığı gibi durumlar olarak sıralamak mümkündür. Sonuç olarak adli görüşme süreci, adli görüşme odalarında mesleki müdahaleye imkân tanımayan zamansal ve mekânsal problemler ile hukuki bariyerlerle karşılaşmaktadır. Bu yüzden adli görüşmecinin mağdura adli desteği, müdahale yerine belirli durumlarda mağdur için kaynaklara ve kurumlara erişebileceği bir yönlendirme süreci olarak ortaya çıkmaktadır. Bu süreç aşağıda şu şekilde özetlenmiştir;

“Müdahale yaptığımızı söyleyemem, çok hızlı ilerleyen bir sistemden bahsediyoruz. İnsanlarda zaten adli görüşme odası her ne kadar adliyenin mahkemelerinden daha yalıtılmış bir ortam olsun, mağdurlar örselenmesin, daha uzaklaşmış yerde, hani ev ortamındaki gibi kendini hissetsin modeli gibi düşünüldü. Aslında ona rağmen hemen böyle bir gitme durumları var. Ben şunu yapmaya çalışıyorum; müdahale yöntemlerini çok kullanamıyoruz ama sonrasında en azından kişinin yakınlarını yönlendirmem gerekiyorsa belli kaynaklara ya da eksikliklerini fark ettiysem hemen görüşme sonrasında kısa bir görüşme yapıp yakınlarıyla, gerekli yerlere atıyorum. “Şuralara müracaat etmeniz şu açıdan iyi olabilir. ‘Bunu göz ardı etmeyin lütfen’ gibi kısa yönlendirmeler ile insanları işte şey yapmaya çalışıyoruz.” (Turuncu)

3.9. İHMAL, İSTİSMAR MAĞDURU VE RİSK ALTINDA BULUNAN ÇOCUKLARLA ADLİ GÖRÜŞME

Gelişme çağında sürekli olarak istismara uğrayan çocuklar ile ilişki kurmak genellikle zordur. İstismar veya travmaya maruz kalmış çocuk veya yetişkin her birey, terapistin niyetleri ve kendilerine yardım edip edemeyeceği konusunda şüphe ve kuşku duyarak terapi almaya başlar. Doyle ve Bauer'e göre (1989), bağılıktan korkmaları ve anlamlı ilişkiler kuramamaları nedeniyle terapistlerin bağlanma bozukluğu yaşayan çocuklar ile ilişki kurması 3 ile 11 ay alabilmektedir (Boyd Webb, 2017: s.400).

Cinsel ihmal ve istismar mağduru çocuk ve ergen ile kurulacak iyi iletişim ve doğru bir adli görüşme; süreç boyunca mağdurun kendisini suçlu hissetmemesine, soruşturma dosyası için gerekli olan bilgi ve delillerin alınmasına ve uygun görülen sosyal hizmet müdahalelerinin sorunsuz uygulanmasına olanak sağlar (Dede, 2014: s.432). Risk ve ihtiyaç faktörlerini değerlendirme araçları ve prosedürleri kapsamlı, çocuğun ve çevresinin koşullarını içine alan bir biçimde yapılmalıdır. Değerlendirme araçları ve prosedürleri özetle şu başlıklar altında toplanabilir: Kişilik testleri, davranışsal sınıflandırmalar, yapılandırılmış görüşmeler, eğilim testleri, tutum ölçekleri ve kapsamlı risk ve risk-ihtiyaç ölçekleri olarak kabul edilmektedir (Baykara Acar, 2013: s.175).

İhmal, istismar mağduru ve risk altında bulunan çocuklarla yapılan görüşmelerde dikkat edilmesi gereken bazı hususlar bulunmaktadır. Mağdur çocuk olaydan sonra travma, stres ve korku yaşamaktadır.

Adli görüşme odalarının bir işlevi de mağdur çocukları ikincil travmadan korumak için dizayn edilmiş olmasıdır. Bu yüzden adli görüşmeciden de mağdur çocuğun travmatik durumuna göre görüşme gerçekleştirilmesi beklenmektedir. Adli görüşmeciler mağdur çocukla görüşme yaparken fiziksel temastan kaçındıklarını, çocuğa karşı suçlayıcı ve yargılayıcı bir dil kullanmadıklarını, çocuğa acınma ve üzülmeye gibi davranış, söylem ve yaklaşımda bulunmadıklarını ifade etmişlerdir;

“Tabii ki ikincil travma yaşamasına sebep olacak hiçbir şey yapmamaya çalışıyoruz. Ne yapmıyoruz mesela; çocuk ağlıyor işte ben de ağlayayım onun karşısında ya da o çok üzüldü, çok yıprandı onun durumuna üzüldü de “vah yavrum canım benim “gibi davranmıyoruz tabii ki. Bazen vurdumduymaz derler ya hani. Arka plana atıyor mağdur.” (Yeşil)

“Öncelikle fiziksel temas kurmamak lazım. Ben buna dikkat ederim. Çocuk zaten bir travmaya maruz kalmış tekrar istismar etmemek için, söylediğimiz her söz her kelime onu daha çok incitecek. Aslında yine iletişimle ilgili. Onunla konuştuğum her şeye ve kurmadığım fiziksel temas önemli diye düşünüyorum (Pembe).”

Adli görüşmeciler, mağdurlarla aralarındaki ilk güven ilişkisinin ön görüşmede sağlandığının altını birçok kez çizmişlerdir. Adli görüşmeci, risk altında bulunan çocukla yüksek yararını gözeterek bir ilişki geliştirmekte, sürecin kendisine zarar vermeyecek bir şekilde süreceğini ona taahhüt etmektedir. Fakat mekânsal ve ilişkisel iyileştirmelere rağmen adli görüşmecilerin takım elbiseyle mağdurla görüşme gerçekleştirmeleri, mağdurda tam anlamıyla psiko-sosyal bir rahatlık yaratmamaktadır. Mağdur, adli görüşmeciye ‘dış görünüşü’ nedeniyle devlet ve bürokrasinin bir temsilcisi gibi görmektedir. Bu durum mağduru destekleyen ve onu devletin yargısal mekanizmasına karşı koruyan adli görüşmeci (sosyal hizmet uzmanı, psikolog, pedagog) misyonunun amaç ve hedeflerine zarar vermektedir. Aşağıdaki ifadede bu durumun altı çizilmiştir;

“Mesafeye çok önem vermek lazım, yakınlık açısından. Dokunmamaya çalışıyoruz. Çok yakın veya çok uzak olmamaya çalışıyoruz. Beden dili kullanarak onun gerginliğini almaya çalışıyoruz. Tabi bunu takım elbiseyle ne kadar yapabilirsek. Ön görüşmede zaten detaya girmeden yaklaşmaya, samimiyet kurmaya, bizim ona zarar vermeyeceğimize, yardım etmeye çalıştığımızı göstermeye çalışıyoruz.” (Lacivert)

Hem ön görüşmede hem de AGO sürecinde çocuğu damgalayıcı, örseleyici, yargılayıcı kısacası çocuğa zarar verecek herhangi bir soru veya fiziki davranıştan kaçınmak gerekmektedir. Hâkim ve savcıların olayı aydınlatmak için sorduğu hukuki sorular çocuğu yaralamayacak şekilde adli görüşmeciler tarafından sorulmalıdır.

Cinsel istismara uğradığına dair çocuğun herhangi bir bildirimi olay hakkında daha detaylı soruları getirir: Ne oldu? Nerede oldu? Ne zaman oldu? Kim yaptı? Danışman bilgiye ulaşmak için beş duyuyu da kullanır. Ne gördün? Ne duydun? Ne kokusu aldın? Dokunuş ne hissettirdi? Tadı neye benziyordu? Yatmak, banyo yapmak, tuvalete gitmek, giyinmek ve soyunmak, çocuğun cinsel istismarı ile en

yakın ilişkili olaylardır. Bunlarla ilgili çocuğa soru sormak –Seni kim yatırıyor? Seni kim yıkıyor? Seni nasıl yıkıyorlar? -istismar vakalarının detaylarını ortaya çıkarabilir. Ek sorular sorularak detaya inilebilir (Kadushin ve Kadushin, 2016: s.300).

“Çünkü mağdur çocuk çekiniyor, korkuyor. “Sende mi bana böyle yapacaksın?” gibi tepkileri olabiliyor. Onun dışında sorularımızı sorarken zaten bu bizim hep dikkat ettiğimiz bir şey, yargılayıcı olmamak. “Yaptın mı? O mu yaptı? İzin mi verdin? “Savcıların, hâkimlerin klasik şey soruları var ya “İzin vermeseydin” falan. Bunlardan tabi ki de kaçınmak gerek. Etiketlememek. Soru diliyle hitap şeklimiz gibi. Yüz ifademizle, beden ifademizle bile. SSÇ (suça sürüklenen çocuklar) geldi mesela. Hırsızlık yapmış. “Kaç kere yaptın? Bu işi sen mi yaptın?” gibi yargılayıcı olmamak lazım. Bunlara dikkat etmek gerekiyor (Turuncu).”

Bazı adli görüşmeciler, adli görüşme odalarında ifadesi alınan bireylerin bir bütün olarak kırılğan grupta yer aldıklarını bu yüzden, mağduriyete neden olan eylem veya yaş grubu gibi hususların görüşme süreçlerinde belirli bir farklılık yaratmadığını ifade etmektedirler. Aşağıdaki ifade bu düşünceyi yansıtmaktadır;

“Şimdi dikkat edeceğimiz hususlar bence hepsinde aynı. Yani evet çocuk, kadın bunlara ayrıca dikkat etmem. Hepsinde dikkat ettiğim noktalara, bu süreçte de dikkat ediyorum. Yani sonuçta kırılğan bir grup hepsi. Olayın şoku içindeler daha travmayı atlatamamış durumdadır.” (Ela)

Duruşma salonlarında iktidar\ erk\ güç ilişkilerinin ve otoritenin yer aldığı hiyerarşik yapı fiziksel\ duygusal olarak oldukça belirgindir. Bu soruşturma\ kovuşturma sürecinde mağdur çocuğu etkilemektedir. Adli görüşme odalarında adli görüşmeci ve mağdur arasında gelişen ilişki, iletişim ve etkileşim güç ilişkilerini, otoriteyi ve hiyerarşiyi ortadan kaldırmayı hedeflemektedir. Ancak süreçteki bazı problemler, istenilen hedeflere ulaşılmasını engellemektedir. Aşağıda bu problemlerden birine değinilmiştir;

“Evet, belki savcı olduğu zaman çocuk bunu direkt üstüne alıyor, algılıyor. Bizim orda farkımız bu bana biat etmek zorunda değilsin, ben senin üstünde bir konumda değilim. Ben sadece senin olayla ilgili ifadeni alacağım. Özellikle bunu vermeye çalışıyoruz. İçeriye o şekilde alıyoruz. Tabi bunun için zaman sınırlaması koymaması gerekiyor. Hâkim veya savcının zaman

sınırlaması olduğu zaman her şeyi paldır küldür yapmak zorunda kalıyorsun. Biz de kendimizi rahat hissetmiyoruz öyle.” (Mavi)

Mağdurun ön görüşmedeki ifade ve beyanları ile adli görüşme odasındaki ifade ve beyanları arasında farklılıklar olabilmektedir. Bu durumun nedeni adli görüşmeci-mağdur arasındaki ön görüşmede kurulan yakın ilişki ve mağdurun birileri tarafından izlenmediğinin farkında olarak kendini rahat hissetmesidir. Bu nedenle adli görüşmeciler ön görüşmede alabildikleri bilgileri diğer aşamalarda (gizlilik ilkesini ihlal etmeden) kullanabilmektedir. Bu durumla ilgili adli görüşmecinin ifadesi şu şekilde olmuştur;

“Ön görüşmede söyledikleri ile ikinci görüşmede söyledikleri arasında farklılıklar olabiliyor. Zaten ön görüşmede söylemiştim bir daha neden soruyorsun gibi problemler olabiliyor. Diyoruz ya mağduru aynı sürece bir daha sokmayalım diye ama soruları tekrarlayınca biz kendimizi bu sürece sokuyoruz. Bu yüzden bilgileri ikinci görüşmeye kalmadan ön görüşmede almaya çalışıyoruz. Niçin geldiğiyle ilgili bilgi alıyoruz ama ayrıntısına girmiyoruz. Mesela cinsel istismara uğramış birinin cinsel organlarını nasıl tanımladığı önemlidir. Cinsel organlarıyla ilgili bir terim kullanıyordur. Bu terimi savcayı bildirmemiz gerekir savcının anlayabilmesi için. Ön görüşme bu nedenle önemlidir.” (Bordo Mavi)

Adli görüşmeciler mağdur grupların yaşadıkları travmayı belirlemek ve olayın adli boyutuna katkı sağlamak için istismarın hikâyesini ortaya çıkarmaktadırlar. İstismar hikâyesi, odalarda bulunan materyallerle, resim çizme, öyküleme gibi teknik ve yöntemlerle ortaya çıkarılmaktadır. Başarılı bir istismar hikâyesi oluşturma, hem mağdura sağlanacak tedbirlerde kolaylaştırıcı bir yöntem olmakta hem de olayın hukuki boyutunu aydınlatmada önemli veriler sağlamaktadır. Hikâyeleme mağdurun mağduriyet türüne, mağdurun yaşına, gelişim durumuna göre farklı tekniklerle yapılmaktadır. Adli görüşmecinin bu süreçte odadaki hareketleri çoğalabilmekte ve bazen rol-playler yapabilmektedir. Bununla ilgili örnek adli görüşmeci tarafından aşağıda ifade edilmiştir;

“Babasının annesine uyguladığı cinsel şiddete tanık olmuş olduğunu söylediğim çocukta, adli görüşme odasındaki oyuncakları kullandık. Masadan ve koltuklardan ayrılıp ayakkabılarımızı çıkartıp yere halının üstüne oturup oradaki oyuncakları kullandık. Ve bu o vakaya özel bir iletişim

diliydi. Başka bir çocukta, hiç olmadı bu ama, resim çizme olabilir. Orada alternatifleri değerlendiriyorsunuz. Bu çocukta “resim çizelim mi?” demiştim. Çocuk “ben resim çizmeyi sevmiyorum.” dedi. Dolayısıyla oradan gitmedik. “Aaa oyuncaklar var, işte kız bebekler var bak işte ayı var tavşan var hikâye kitapları var.” O esnada alternatifler üretmeye çalışıyorsunuz. Çünkü hazırlıklı değilsiniz. Karşınıza gelen çocuk durumu nasıldır çok bilemiyorsunuz. Evet, ön görüşme yapıyorsunuz ama ön görüşmede olaya çok fazla giremiyorsunuz. Çünkü ilk defa savcının duyması gerekiyor ifadeleri (Lila).”

İstismar öykülemesi, bazı durumlarda oynanan oyunlar ve yapılan resimler sayesinde mağdurun adli görüşmeciyeye güvenini arttırmakta ve mağdurun adli görüşmeciyeye yakınlaşmasının bir unsuru olmaktadır. Bu durum hem ön görüşmede hem de adli görüşme odasında meydana gelebilmektedir. Aşağıdaki ifade bu görüşü desteklemektedir;

“Ön görüşmede çocuk bazen iletişime geçmek istemiyor. Resim gerçekten o anlamda şey oluyor kişileri nasıl tanımladığı üzerine. Mesela, istismar vakasında çocuk onun adını duyduğunda bile kızıyor, konuşmak istemiyor ama bir oyuna dönüştürmek zorundasın resmi kullanıyorsun. Mesela “hadi kızgın yüz ifadesi kullanalım.” “Seni mutsuz eden kişiye hangi ifadeyi kullanmak istersin? Hadi bunlardan birini seçelim.” Seçiyor. Kızgın mı mesela “bunun adı ne?” Onu tanımlamasını istiyorum. Mesela benim kızgın yüz dediğim bir şeyi o asık surat diyecek. Yani onun ifadeleriyle resimleme üzerinden bazı şeyleri daha anlaşılabilir boyuta getirebiliyoruz ya da oyun üzerinden oyuncaklar üzerinden.” (Turuncu)

Ön görüşmede ya da adli görüşme odasında oyuncak veya diğer materyaller aracılığıyla mağdur ve adli görüşmeci arasında kurulan yakınlık ve güven ilişkisi, bazı durumlarda zaman sınırına takılabilmekte veya savcılarının müdahalesi ile yarıda kesilmektedir. Bu durum özellikle çocuk mağdurlarda odaklanma sorununa ve çocuğun aklının oyuncak veya resim kitaplarında kalmasına neden olmaktadır. Bütün bu hususlar çocuk mağdurun görüşmeye sağlıklı bir şekilde katılmasında bariyerler oluşturmaktadır. Aşağıda bu durum anlatılmıştır;

“Oyuncaklar güzel. Onun da şöyle bir riski var. Geçenlerde ben yaşadım. Mesela çocuğa boyama kitabı verdim, savcının gelmesini beklerken ön görüşme bitti. Boyama kitabı verdim boyama yapıyordu çocuk. Sonra savcı geldi. Hadi dedim görüşme odasına geçiyoruz. Mesela çocuk o boyamayı

yarıda bırakıp o odaya girdi ya akli sürekli o kitapta kaldı. Yarım bıraktığı boyamada kaldı. Sürekli şey de görüşme bitsin de ben de gideyim o boyamayı bitireyim de kaldı akli çocuğun. Aynı şekilde oyuncakta da aynı oluyor, olabilir ya da. Ben bu boyama işini birebir yaşadım ama...” (Yeşil)

3.10. YETİŞKİNLE ADLİ GÖRÜŞME VE ÇOCUKLA ADLİ GÖRÜŞME ARASINDAKİ FARKLAR

Yetişkinle adli görüşme ile çocukla adli görüşme arasında belirli farklar bulunmaktadır. Adli görüşmecinin çocukla kurduğu ilişki ve çocuğa yaklaşım tarzı yetişkinden farklı olmaktadır. Çocuğun olayı kavrama durumu, travmayı hissetme şekli, bilişsel-gelişimsel düzeyi, görüşme sürecini doğrudan etkilemektedir. Bu hususlar adli görüşmeci tarafından sorulan soruların türüne, kullanılan materyale ve görüşmenin amaç, yöntem ve tekniğine yansımaktadır. Aşağıdaki ifadelerde, bu farklılıklara vurgu yapılmıştır;

“Eğer sağlıklı bir bireyden bahsediyorsak, yetişkinler birazcık daha ön görüşme aşamasında hızlı bilgi alabildiğim, sorduğum sorulara doğru-yanlış cevaplar verebilen grubu oluştururlar. Sonuçta o söylemek istediği şeyi sana söylüyor. “Bu yalan ya da bu doğru” diyemiyorsun. Dediğine itibar etmek durumundasın. Daha hızlı ilerliyor. Sorduğum sorulara daha hızlı cevap alıyorsun. Çocuklarla görüşme yaparken farklı teknikler kullanmak gerekebiliyor. Soruyu farklı yöntemler ile sormak gerekiyor. Aynı cevabı alabiliyor muyuz diye ya da dediğimiz gibi oyuncaklar kullanmak gerekebiliyor. Görüşme anlamında farklılıklar olabiliyor.” (Turuncu)

“Çocuğun algılama biçimine göre soru soruyorsun. Direkt sormaktansa dolaylı yoldan soruyorsun. Daha çok açık uçlu sorular soruyorsun. Kendisinin anlatmasını bekliyorsun. Yönlendirme olmaması için çocuğun kendisinin anlatmasını bekliyorsun. Ama zaten yetişkinse direkt sorabiliyorsun. Ama tabi mahkemede olduğu gibi direkt değil. Daha yumuşatarak soruyorsun. Kendi anlatabileceği gibi açık uçlu soruyorsun. Mağduriyetin ağırlığına göre görüşmede farklılıklar olabiliyor.” (Bordo Mavi)

Çocuklar arasındaki belirgin bilişsel, gelişimsel ve sosyal farklılıklar çocuklar arasında da görüşmede farklılıklara neden olabilmektedir. Örneğin 0-6 yaş arası bir çocuk ile 6-13 yaş arası bir çocukla yapılan görüşmenin değişkenlikleri farklı olabilmektedir.

Çocuklarının odaklarını (uyarıcılar) çabuk kaybetmesi, iletişimde yaşanan problemler, çocuğun travma ve örselenmeye daha açık pozisyonu, adli görüşmecinin hem soru tarzını hem ifade alma yöntemini hem de uyguladığı teknikleri etkilemektedir. Bu değişkenlikler aşağıda adli görüşmeci tarafından vurgulanmıştır;

“Küçüklerin dikkati çok çabuk dağılıyor. Büyükler gibi değil. Onlarla çok daha kolay iletişim sağlayabiliyorsunuz ama küçüklerin bakış açısı çok farklı. Sadece süre olarak da değil. Adliye gibi farklı bir ortama gelmiş, yabancı insanlarla konuşuyor. İkili ilişkiler konusunda yetişkinler kadar tecrübeli değiller. Yaşam alanlarında çok fazla insan yok. Kravatlı, iyi giyimli bir kadın ya da erkek görüşmeci geçiyor karşısına ve konuşmaya başlıyor. Bir öğretmen gibi algılayabilir ya da bir resmi kurumda çalışan memur gibi, polis, müdür gibi algılayabilir. Bu anlamda kaygıları olabiliyor. O yüzden küçüklerle daha hassas ki zaten görüştüğümüz herkes kırılgan grup, herkes hassas ama küçüklerle daha dikkatli yaklaşmak, daha hassas olmak gerekiyor.” (Lacivert)

Yetişkin mağdur çocuk mağdura göre hukuki sürecin daha fazla ayırdındadır. Yetişkin mağdur kendisinden ne alınması gerektiğini ve kendisinin yetkililere ne vermesi gerektiğini çocuğa kıyasla daha iyi kavramaktadır. Bu yüzden bazı durumlarda yetişkin mağdur, görüşmeyi olumsuz etkileyecek yaklaşımlarda bulunabilmektedir. Görüşmede otoriteyi ele alarak görüşmeyi kendi çıkarlarına uygun yönetmeye kalkışabilmektedir. Bu sürece müdahalede, meslekte uzun zamandır bulunanların daha etkili olduğu anlaşılmıştır. Bu temel farklılığa aşağıda değinilmiştir;

“Yetişkin karşı tarafında hakları olduğunun ve karşı tarafın da kendini savunmak adına bir şeyler yapabileceğinin farkında ve bu farkındalıkla ifadesini yönlendirebiliyor. Ve en sık karşılaşılan şeylerden biri de belki de şudur: yetişkinin sürece dair samimi olmayan bir beyanda bulunma ihtimali de daha fazla oluyor. Dolayısıyla çocuk ile görüşme ve yetişkin ile görüşme tabii farklı. Çocukta biraz daha sürece hâkim bir şekilde yönlendirebiliyorsunuz. Ama yetişkin bazen şey yapabiliyor, birkaç dosyamızda gördük bunu, görüşme sırasında kendi otoritesini koymaya çalışabiliyor. Bununla da karşılaşabiliyorsunuz. Siz “Evet tamam bu konuyu anladık şimdi şuna geçelim.” Dediğinizde mesela bu geçişi engelleyip diğer konuda takılıp devam edebiliyor. Ama çocukta bu yön değiştirmeyi daha hızlı yapabiliyorsunuz.” (Lila)

Mağduriyetin birçok türü vardır. Örneğin bir mağdur; aile içi şiddet mağduru, cinsel istismar mağduru, hırsızlık suçu mağduru veya ısrarlı takip mağduru olabilmektedir. Mağduriyetler arasındaki farklar hem mağdurun ihtiyaç ve beklentilerini farklılaştırmakta, hem de adli görüşmecinin görüşme sürecindeki yaklaşım ve yöntemlerini etkilemektedir. Aşağıdaki ifadeler görüşmedeki yaklaşım ve yöntem farklılığını göstermektedir;

“Aile içi şiddeti örnek alalım, eşler arası cinsel şiddet ile eşler arası fiziksel şiddette bile görüşmenin mahiyeti ya da vakaya yaklaşımımız değişebiliyor. Bunda şey de etkili olabiliyor, evet mağduriyete neden olan eylem ama aynı zamanda mağdurun o eyleme atfettiği değerde önemli olabiliyor. Bazen de gaspa uğramış bir çocuk mağdurun tavrı yabancı yetişkinlerden korkmak olabiliyor. Siz orada yabancı bir yetişkinsiniz. Dolayısıyla görüşme sürecinde buna göre yönlendirmeniz gerekebiliyor. Mağduriyete neden olan eylem evet görüşmeyi değiştiriyor ama beraberinde mağdurun o eyleme atfettiği değerde görüşmeyi değiştirebiliyor.” (Lila)

“Her görüşme birbirinden bağımsızdır. Her görüşme konusu ortak olabilir hatta aynı suç olabilir ve aynı kişiye yönelik olabilir. Ama birinin algıları farklıdır, diğerinin algıları farklıdır. Yani bizim işimizin hiçbir zaman bir standardı olamaz, olmadı. Her görüşme kendi içinde bağımsızdır ve farklıdır. Aynı suç da olsa aynı kişi tarafından farklı iki mağdur da olsa bence her iki mağdurun algısı farklıdır. Kesinlikle her vaka birbirinden bağımsız ve farklıdır. Her vaka önce kendi içerisinde değerlendirilmelidir sonra dışarıdan bir bakış açısı geliştirilmelidir.” (Ela)

Mağdurun bilişsel, gelişimsel ve sosyal düzeyi ile yer ve mekân oryantasyonu gibi durumların tespiti genellikle ön görüşmede sağlanmaktadır. Bu veriler mağdura olan yaklaşımın niteliğini ve boyutunu etkilemekte, görüşmenin yol haritasını şekillendirmektedir. Bazen mağdur bir çocuk, yetişkin bir mağdurdan daha çok iletişim kanallarını açık tutmakta, görüşme sürecine daha istekli bir şekilde katılmaktadır. Bu yüzden bazı adli görüşmeciler adli görüşme sürecindeki farklılığı çocuk ve yetişkin olarak ayırmaktansa, iletişime istekli mağdur, isteksiz mağdur olarak sınıflandırmaktadırlar. Aşağıdaki ifadeler bu görüşü desteklemektedir;

“Ben hepsine ayrı şekilde yaklaşıyorum. Yani en az zararla nasıl ifade edebilir kendisini ona çaba gösteriyorum. Bir istismar mağduru insanla bir hırsızlık mağduru olmuş insana çok farklı davranmıyorum. Yani karşımdaki insan mağdur durumda gelmiş o andaki bulunduğu durumda nasılsa ona göre davranıyorum. Özellikle böyle bir ayırım yok.” (Mavi)

Çocuk mağdurlarda, yaptığı davranışı anlamlandıramama ya da onun sonuçlarını bilememe veya hukuki süreç ve kavramlara tam anlamıyla hâkim olamama durumu gözlenebilmektedir. Bu durumda, yetişkinlere adli görüşme sürecinde uygulanan teknik ve yöntem ile çocuklara uygulananlar birbirinden farklılaşmaktadır. Mağdur çocuklarla adli görüşme; mesleki müdahale mesleki beceri ve deneyimlerle gerçekleştirilmekte; ifade alma materyaller ve semboller aracılığıyla yürütülmektedir. Bu şekilde süreç sağlıklı bir şekilde işletilmeye çalışılmaktadır.

3.11. AGO ÖNCESİ VE AGO SONRASI MAĞDURLA ADLİ GÖRÜŞME

Adli görüşme odalarından önce mağdur, duruşma salonunda ifade vermekteydi. Adli görüşmeci duruşma öncesi mağdurla birkaç dakika ile sınırlı bir görüşme yapmak durumunda kalmaktaydı. Bu görüşmenin çerçevesi ise duruşma salonunda yerine getirilecek hukuki prosedürle ilgili bilgilendirmeye sınırlıydı. Dolayısıyla mağdur ve adli görüşmeci arasındaki ilişki ve iletişim sınırlı bir düzeyde kalmaktaydı. Ancak adli görüşme odalarıyla birlikte mağdur ve adli görüşmeci ilişkisi, iletişimi ve etkileşimi daha yoğun olmaktadır. Aşağıdaki ifade bu görüşü desteklemektedir;

“Adli görüşme odası öncesi sözlü olarak görüşme yapmaya çalışıyorduk. Adli görüşme odası öncesi duruşma salonunun kapısının önünde mübaşirden duruşma ile ilgili dosyanın konusunu öğreniyorduk. Çocuğu alıyorsun 5 ya da 10 dakika ayaküstü görüşme yapabiliyordun. Onu mahkeme salonuna hazırlıyordun. İçeride hâkim var sana sorular soracak, diye. Aslında çok ta havada kalıyordu ve aldığımız eğitimle de çok fazla uyuşmuyordu. Ama bu adli görüşme odasında, önce bir ön görüşme yapıyoruz. Daha sonra raporlamamız var, mağdur hakkında yönlendirme ya da tedbir talebi verebiliyoruz.” (Eflatun)

AGO uygulaması öncesinde mağdur duruşma salonunda sanık, dinleyiciler, hâkim, savcı, mübaşir, kâtip ve avukatların karşısında, kendisine refakat eden adli görüşmeci ile ifade vermekteydi. Mağdurun duruşma salonunda sanıkla yüzleştirilmesi, mağdurun ikincil travma yaşamasına neden olmaktaydı. Bu sistemle beraber hukuk hiyerarşisinin fiziken dışında kalan mağdur, kendisini psikolojik ve

duygusal olarak daha rahat bir ortamda bulmakta ve ifade süreci mağdur örselemeden yürütülmektedir. AGO'ların işlevselliği ilgili aşağıdaki ifadeler bu düşünceyi desteklemektedir;

“Mağdurun sanıkla karşılaşmaması artık bir şeydir. İstemediği biriyle yüzleşmemesi artıdır. Kendini daha rahat ifade edebiliyor. Çünkü orada çocuk ile sen varsın. Müdahale edecek bir üçüncü kişi yok. Mahkemede olduğu gibi bir baskı ortamı olmuyor. En azından baskı minimize edilmiş oluyor.” (Bordo Mavi)

“Çok büyük farklar var. Biz bunu yaşadık. Özellikle AGO kurulmadan önce duruşma safhasında. Mağdurun ifadesi alınırken, mahkeme heyeti, karşı tarafın avukatı, sanık sıfatıyla bulunan insan, ailesi, yakınları birçok kişinin yanında olay anlatması isteniyordu. Travmatik bir süreçten geçen mağdur, bir kez daha aynı travmaları yaşamak durumunda kalıyordu. Çok etkin bir şekilde ifade veremiyordu.” (Lacivert)

Suç eylemine maruz kalmış bütün mağdurların ifadesi adli görüşme odalarında alınamamaktadır. Bu süreç mağdurla ilgili kararı veren hâkimin\ savcının inisiyatifine bağlı olarak başlamaktadır. Dolayısıyla duruşma salonlarında ifade veren mağdurlar hala aynı sorunları yaşamaktadırlar. Aşağıdaki ifadeden de anlaşıldığı gibi, adli görüşmeciler AGO'ların daha da yaygınlaşmasını ve bütün mağdurların ifadelerinin adli görüşme odalarında alınmasının gerektiğini düşünmektedirler.

“Birçok davada AGO kullanılmıyor. Sayılı olarak AGO kullanıldı. Kesinlikle dava sürecinde mağdurların ifadesinin alınması çok daha iyi olacaktır. Biz bunun faydalarını gördük. Savcılık aşamasında alınan ifadeleri gördük. Savcıda ya da mahkemede ifade vermeyen mağdurların AGO'da çok daha ifade verdiğini gördük. Tabi ki yaygınlaşması gerekiyor ama o kadar çok sayıda insanı eğitmek ve bilgilendirmek gerekiyor ki bu çok uzun bir yol.” (Lacivert)

Eski sistemde olduğu gibi AGO'da da yetki ve karar merci son tahlilde savcı ve hâkim olmaktadır. Ancak adli görüşmeciler AGO öncesinde mağdurun ifade sürecine dâhil olduğunda (bu sadece savcının\ hâkimin isteğine bağlıydı) duruma müdahale edememekteydi. Ama AGO'da her ne kadar süreci yönetme yetkisi hâkim ve savcıda olsa dahi adli görüşmeci müdahale yetkisini kullanabilmekte, hâkim ve

savcının sorduğu soruları mesleki terminolojiye uygun olarak mağdura iletebilmektedir. Bu durum aşağıda şu şekilde ifade edilmiştir;

“Bu mağdurla görüşme süreci AGO öncesinde sizden bu görüşmeyi talep eden hâkimi ya da savcının tavrına göre değişiyordu. Bazen gerçekten çok iyi ön görüşmeler yapıp o şekilde ifadeye girebiliyordunuz, bazen hiç ön görüşme yapmadan ifadeye girebiliyorsunuz. Savcı ifadeyi alıyordu ve sizin hiçbir şekilde müdahale yetkiniz olmuyordu. Şimdi fark şu, ifadeyi savcı için siz alıyorsunuz ve dolayısıyla sürece müdahale yetkiniz var. Savcı ya da hâkim bir soruyu çok sert sorsa bile siz orada onu biraz daha yumuşatabiliyorsunuz. Ya da hâkim veya savcı biraz daha muallak bir şey sorsa bile siz onu yine daha da netleştirebiliyorsunuz.” (Lila)

Mağdurun olay esnasında veya sonrasında yaşadığı travma, olayı sağlıklı bir şekilde anlatabilmesini zorlaştırmaktadır. Olayın etkisiyle mağdurda mekân ve zaman oryantasyonu (uyumu) kaybolabilmekte, kavramları yerinde kullanmakta güçlükler yaşayabilmektedir. Mağdurun bu tür sıkıntıları adli görüşmecinin müdahalesiyle giderilmeye çalışılmakta ve mağdurun ifade sürecine etkin bir şekilde katılımı sağlanmaya çalışılmaktadır. Aşağıdaki ifadede bu süreç anlatılmaktadır;

“Kişi o esnada çok karışık anlatmış olabiliyor, özellikle ergen ifadelerinde biz şeyle çok fazla karşılaşıyoruz. Ergenler suça dair hikâyeyi anlatırken zaman ve mekân oryantasyonunu sağlayamayabiliyorlar. Bu gelişim geriliği ile ilgili değil yaşadığı olaydan dolayı kaygılarıyla ilgili. O kronolojik sıralamayı, o zaman mekân oryantasyonunun sağlanabilmesi adına siz mesela müdahale edebiliyorsunuz. “Evet, sen şimdi arkadaşının sana vurduğunu söyledin. Sonra küfrettiğini söyledin.” Gibi tekrarlayıp aynı cümleyi o kronolojik sıralamayla sağlayabiliyorsunuz. Ya da duygusal olarak yoğunlaştığı bir an da “Tamam şimdi ara veriyoruz. Hadi su içelim. Hadi oyuncaklar ile oynayalım.” Ya da “Tamam şimdi kendinizi iyi hissetmiyorsunuz, isterseniz bir beş dakika dinlenelim.” Gibi sizin inisiyatifiniz oluşmaya başlıyor. AGO’da mağdur ifadesinin bu anlamda daha sağlıklı olduğunu söyleyebilirim.” (Lila)

Bazı adli görüşmeciler savcının dâhil olmadığı ön görüşme odasında, meslek elemanları olarak mağdura kendilerini daha iyi anlattıklarını, sürecin amaç ve hedeflerini mağdura daha rahat bir şekilde aktardıklarını ve mağdurla daha yakın ve samimi bir ilişki geliştirdiklerini belirtmektedirler.

“Yani öncesinde bir kere çok da suçtan olayla ilgili delil teşkil edilebilecek konulara dokunmuyoruz. İkinci görüşmede zaten savcının yönlendirmesi var. Sormak istediği soruları bize aktarıyor, biz de onu uygun bir dille görüşmecimize sunuyoruz. Tabi ki farklı ama ön görüşmede savcının olmadığı ortamda yaptığımız görüşme daha farklı. Kendimi tanıtıyorum, onu tanıyorum, ailesine dair bilgilerini alıyorum. Eğitim durumu, sağlık durumunu soruyorum. İki görüşme tabi ki birbirinden bence son derece bağımsız.” (Ela)

Bazı adli görüşmeciler AGO sürecinin kendi mesleki eğitimleriyle daha çok örtüştüğünü belirtmektedirler. Mağdurla birebir iletişimde bulunulması, adli görüşmecinin duruşma salonundaki pasif durumunun AGO ile beraber aktif hale gelmesi, mağdurun ihtiyaçları ve beklentileri konularında yönlendirme, rapor yazma ve tedbir önermenin daha rahat hale gelmesi, adli görüşmecilerin süreçteki etkinliğini arttırmıştır. Aşağıdaki ifadeler bu görüşümüzü desteklemektedir;

“AGO süreci mesleki durumumla çok daha örtüşüyor. Diğer türlü oturuyorsun, ifadeyi vermiştir, kötü vermiştir anlatabilmiştir diyorsun. Ama burada sen direkt içindesin. O görüşmeyi inşa ediyorsun ne kadar dış müdahaleler olsa da.” (Lacivert)

“Mağdurla direkt görüşüyorsun. Diğer türlü hâkim soruyor sen çok müdahil olamıyorsun. Bu yenilikle sen merkezi konumdasın.” (Bordo Mavi)

Ön görüşmenin adli görüşme odalarında ifade alınma sürecine göre kendi mesleki eğitimleriyle daha çok örtüştüğünü düşünen adli görüşmeciler de bulunmaktadır. Burada savcının duruma müdahale edememesi bu kanıyı güçlendiren yegâne etmendir. Aşağıda ifadesi bulunan adli görüşmeci bu durumu şu şekilde anlatmıştır;

“Ben ikinci görüşmede belki de mesleki olarak uygun bulmadığım bir soruyu sormak zorunda kalıyorum. Belki de mesleki olarak hiç uygun bulmadığım bir şey orada yaşanıyor. Çünkü ifadesi alınması gerekiyor, mecburuz ama ön görüşme öyle değil. Ön görüşmede hâkimiyet tamamen bende oluyor. Onu tanımaya yönelik, yaşadıklarını anlamaya yönelik oluyor. Ama ikincide bir ekran var, savcı var, kâtip var ve biz izleniyoruz. Bunu mağdur biliyor. Ne kadar şeffaf olabiliriz buralar tartışılabilir. Ön görüşme ve gözlem odasında yaptığımız görüşme birbirinden çok farklı. Bir bütünmüş gibi görünse de bu iki aşama birbirinden net bir şekilde farklı süreçler.” (Ela)

Adli görüşmeciler, süreçte adli görüşmeci olarak rol ve sorumluluklarını yerine getirdiklerini belirtmektedirler. Adli görüşmeci sıfatıyla hareket edilmesi, mesleki beceri ve yeteneklerini bırakıp yeni bir tanımlamayla hareket etmelerini zorunlu kılmaktadır. Adli görüşmecinin sadece ifade alan kişi olarak görülmesi, mesleki müdahale hakkı bulunmayan bir adli personel olarak nitelendirilmesine neden olmuştur. Bu yüzden AGO sürecinin kendi mesleki eğitimleriyle uyuşmadığını düşünen adli görüşmeciler de bulunmaktadır.

“Sosyal hizmet uzmanı değilsiniz siz orada adli görüşmecisiniz. Bence bu önemli bir ayrıntıdır. Adli görüşmeci bir kere hukuku iyi bilmelidir. Sosyal hizmet uzmanları da hukuku çok iyi bilmelidir, çok iyi hâkim olabilmelidir birincisi bu. İkincisi adli görüşmecinin mesleki müdahaleye yetkisi yok. O esnada bir kriz anı oluştu siz biliyorsunuz ki o kriz anı onu o gece uyutmayacak ya da sokağa çıktığında daha güvensiz olmasına neden olacak ya da farklı şeyler şu an aklıma gelmeyen bir sürü bir şey. Eğer siz sosyal hizmet uzmanı sıfatıyla hareket edebiliyor olsaydınız bütün bunlara müdahale ederdiniz. Ama adli görüşmeci sıfatıyla hareket ettiğiniz için o oda içerisinde müdahalenizi yapar bir sonraki adıma yetkisiz kalırsınız.” (Lila)

Mesleki eğitim, mesleki müdahale sürecini içermektedir. Vakaya uygun görülen tedbirin takibinin yapılması, vakanın çevresi ile olan ilişkilerinin niteliğinin izlenilmesi, çözüm odaklı yaklaşımın gerekliliklerindendir. AGO sürecinde bunların yapılamaması, genellikle bir görüşme yapılması, bunun da ifade almayla veya suç tespiti ile alakalı olması gibi hususlar mesleki çalışma yapılamamasının göstergeleri olarak sıralanabilir. Aşağıdaki ifade bu duruma açıklık getirmesi açısından önem taşımaktadır.

“Mesleki çalışma yapamıyorsun. Hem ifadeye hazırlarken hem de ifadesini alırken mesleki çalışmada bulunulmuyor. Yani bu benim kişisel görüşüm. Biz orada mesleki çalışma yapmıyoruz bu iki alanda da. Suça sürüklerken çocuklarda aynı şey biz mesleki çalışma yapmıyoruz. Sadece onun bütün çevresiyle, okuluyla, ailesiyle, çocuğun kendi psiko-sosyal durumuyla ilgili bir inceleme yapıyoruz. Aslında o da tek rapor halinde oluyor ki biz çok taraftar değiliz bu duruma. En azından 5-6 görüşme yapıp ona göre büyük bir değerlendirme raporu yazmamız gerekiyor ama biz sadece tespit ediyoruz. İfade alırken de sadece ifadesini alıyoruz. Yani sonrasında bu çocuğun durumu iyi görünmüyor, koruma altına alınsa iyi olur ya da psikiyatriye devam etse iyi olur, kadın sığınma evine gitse iyi olur diyoruz. Ama sonrasında ilgili bir çalışmamız yok.” (Mavi)

AGO'ların kendi mesleki eğitimleriyle uyuştuğunu ancak bazı durumlarda çıkmazlar yaşandığını düşünen adli görüşmeciler de bulunmaktadır. Savcılarının\hâkimlerin direktifiyle hareket ettiklerini ya da kendilerinden savcı gibi davranılmasını istenildiğini düşünmektedirler. Oysaki adli görüşmeciler AGO'nun Çocuk İzleme Merkezlerindeki gibi meslek uzmanının tamamen kendi deneyimini, bilgi ve becerisini ve müdahale yetkisini kullanabilecekleri bir sistem olmasını ummaktadırlar.

“Şu andaki sistem mesleki eğitimle daha çok örtüşüyor. En azından ön görüşme kısmında kişiyi tanıma, bilgi alma ya da yönlendirme ya da bir dokunuşta bulunma, sonrasında yakınlarına bilgi verme önemli hususlardır. Ama biraz şu beni rahatsız ediyor. Adli görüşme odasında kendimizi gerçekleştirmemize izin vermiyorlar. ÇİM 'deki gibi değil. ÇİM 'deki uzman gerçekten mesleki deneyimini ortaya koyuyor. O çocuktan ifade alırken ya da yaşadığı şeyi anlattırırken mesleki teknikleri kullanıyor, gerçek bir şey ortaya çıkartıyor. Mesleki tatmin orda daha çok. (Turuncu).”

Adli görüşme odaları uygulamasında mağdurun kırılganlık durumunu belirleyerek adli görüşme odasında mağdurun ifadesinin alınıp alınmayacağını kararı adli görüşmecilerin değil, hâkim ve savcılarının yetkisindedir. Kırılganlık düzeyinin adli görüşmeciler yerine hâkim ve savcılar tarafından belirlenmesi hem mağdur için hem de sürecin sağlıklı yürütülmesi için bazı sakıncalar doğurmaktadır. Özellikle savcılar veya hâkimler bu kırılganlığı belirleyici herhangi bir eğitim sürecinden geçmemektedir. Oysa işlemin adli görüşmeciler tarafından yapılması, daha sağlıklı sonuçların elde edilmesini de kolaylaştıran bir unsur olacaktır. Mevcut durum hâkimler ve savcılarının AGO'da ifadeleri alınması gereken kişileri belirlerken isabetli olmamalarını da ortaya çıkarabilmektedir. Aşağıdaki ifade de görüşmeci bu konuya ilişkin gözlem ve düşüncelerini şöyle belirtmiştir.

“Önceki sistem çok sıkıntılıydı; AGO'lardan önceki. Ama hala aynı şey var. Kırılgan grubu belirleme işi hâkimlerde, savcılarda hala. Gerçekten duruşmada dinlenmeyip AGO'da ifade alınması gerekenler alınmıyor hala bana göre...” (Yeşil)

Bütün olumsuzluklara rağmen AGO'ların mağdur destek hizmeti için önemli bir başlangıç olduğu düşünülmektedir. Hâkim ve savcıların, mağdurun travmatik durumunu göz önünde bulundurmaları, adli görüşmecilerin rol ve işlevlerinin farkında olmaları, adli personelin süreci bir zaman kaybı olarak görmemeleri ve odalardaki bazı fiziki şartların düzeltilmesi, AGO'ların istenilen düzeye gelmesini sağlayacaktır. Aşağıdaki ifade AGO ile ilgili adli görüşmecinin görüş ve önerilerini içermektedir;

“Her şeyin düzgün işlediği bir sistemde AGO çok güzel olur. Hatta düzgün işlemediğini varsaydığımız bir sistemde düzgün işlemeyen bir AGO bile, AGO önceki sistemden daha iyi. Nasıl derler en kötü AGO, en iyi duruşma salonundan iyi mi dersin onu bilmiyorum. Ama hani AGO'lar olmalı. Biz bunu yıllardır söylüyorduk, yeni söylediğimiz bir şey değil. Hani böyle bir sistem hep kurulmalı diye düşünüyordum. biraz daha iyileştirilebilir. Fiziki şartlar olsun, hâkim savcının yaklaşımı; bize, sisteme, sürece...”
(Yeşil)

3.12. ADLİ GÖRÜŞMECİLERİN GÖREV VE YETKİ TANIMLARI

Adli sistemde görev yapan sosyal hizmet uzmanları, psikologlar ve pedagoglar AGO ile birlikte adli görüşmeci olarak tanımlanmışlardır. Gerçekleşen bu değişiklik sadece meslek elemanlarının yetki ve unvanlarının değişmesine neden olmuştur. Özlük haklarında bir değişiklik olmamıştır. Aşağıdaki ifadede bu konuyla ilgili bir beklenti dile getirilmiştir;

“Bize yansıyan bir statü değişikliği olmadı. Olmalı mı? Birçok anlamda değişiklik olmalı. Sonuç olarak bu da bir adli süreç. Adalet bakanlığında çalışıyoruz ve buna adli süreç dediler. Yama yapmaya çalıştılar ama bunun böyle olmayacağını bir şekilde anlayacaklar. Mağdur Hakları Daire Başkanlığı'nın şu an çabası da bu yönde. Ayrı bir kurum olarak çalışma olursa daha iyi olacağını düşünüyorum.” (Lacivert)

Adli görüşmeciler bağlı bulundukları mahkemelerde (Aile ve Çocuk Mahkemeleri) çalışmalarının yanı sıra, nöbet usulü ile adli görüşme odalarında da görev almaktadırlar. Bu süreç adli görüşmeciler için hem fiziksel hem mental bir yorgunluğa sebebiyet vermektedir. Adli görüşme odalarında görev alacak personelin sadece bu alanda çalışması için Mağdur Hakları Daire Başkanlığı tarafından çalışma

yürütüldüğü bilinmektedir. (Tezin yazım aşamasında bu sürecin tamamlandığı, AGO da daimî olmak üzere 4 adli görüşmecinin görevlendirildiği öğrenilmiştir.)

Adli görüşme odaları henüz yasal bir alt yapıya sahip olmadığı için bu sistemin adli görüşmeciler için bir kazanım mı yoksa bir kayıp mı olduğu şu aşamada tartışılmaya devam etmektedir. Bu tartışmayla ilgili aşağıdaki değerlendirme önem teşkil etmektedir;

“Statü konusunda bir değişiklik olup olmadığı konusunda bir bilğimiz yok. Çünkü henüz geçici bir yönetmelikle çalışıyoruz. Adli görüşme odaları henüz bir proje halinde devam etmekte. Henüz bununla ilgili bütün mahkemeleri ve bütün adli süreçleri kapsayan bir yasa yok. Dolayısıyla adli görüşmeci olmak, statü anlamında bir kazanç sağlayacak mı yoksa bir kayba mı neden olacak? Aslında bununla ilgili konuşmak için erken. Çünkü bir yasa tasarısı var, bu tasarıya göre evet bazı kayıplarımız var. Ama evet bazı kazançlarımız da var. Dolayısıyla hali hazırda ki bir proje üzerinden geleceğe yönelik böyle bir şey söylemenin çok gerçekçi ve mantıklı olduğunu düşünmüyorum. Bence yasal süreç tamamlanmasını beklemek gerekiyor.” (Lila)

Mağdur Hakları Daire Başkanı Muhittin Özdemir AGO sistemiyle beraber adli görüşmecilerin mağdurla görüşmede merkezi konumda yer almaya başladıklarını ifade etmişti. Ancak bazı adli görüşmeciler, mağdur veya kendilerinin merkezi konumda olmasından çok hâkim ve savcıların bu sürecin mutlak yürütücüsü olduklarını belirtmektedirler. Bu nedenle statülerinde bir değişiklik olmadığını ve kaçınılmaz olarak savcı ve hakimlerin inisiyatif sahibi olduklarının altını çizmektedirler.

“Statümüzde herhangi bir değişikliğe neden olduğunu düşünmüyorum. Ama inisiyatif hala hakimlerde ya da savcılarda. Ki bence öyle olması gerekiyor. Bence şöyle olması gerekirdi: Yine ifadeyi hâkimlerimizin ya da savcılarımızın alması gerekirdi. Bizim mağdurun yanında bulunmamız daya iyi olabilirdi. Uygulama açısından. Böyle olunca bir kafa karışıklığı bir güvensizlik ortamı oluşuyor, mağdur ve uzman arasında. Az önce benim yanımdaydın beni içeriye aldın, hazırladın ama şimdi karşımda koltukta beni sorguluyorsun.” (Eflatun)

Sosyal hizmet uzmanları hem iş yaşamında hem de toplumsal yaşamda kendi mesleklerini, yaptıkları işi, insanlara anlatmakta güçlük çekmektedirler. Sosyal hizmet uzmanları en azından bu proje ile beraber kendi mesleki sınırlarının net bir

şekilde konulduğu bir yasal çalışma beklentisi taşımaktadırlar. Çünkü sosyal çalışma görevlisi herhangi bir meslek ayrımını gözetmeden sosyal hizmet uzmanları, psikologlar ve pedagogların tümünü kapsamaktadır. Aşağıda sosyal hizmet mesleğinin bilinmemesine ilişkin yapılan değerlendirme, bu sorunsalla ilgili önemli ifadeler içermektedir;

“On üç yıldır çalışıyorum. Biz hep kendimizi tanıtmaya çalıştık. Bir yerlere koymaya çalıştık. Adliye personeline, savcıya, hâkime tanıttık. Vatandaşa tanıtmaya çalıştık. Hep bu mücadeleyle geçti on üç yıl. Yavaş yavaş ikili ilişkilerle bunu aşmaya çalıştık. Bunun altında bir kanun yok, yönetmelik yok. Ailenin korunması medeni kanunda var. Başka bir şey yok. 5395’te görevler tanımlanmış ama başka bir şey. Biz bu şekilde başladık. Ne yaptık da kendi mücadelemizle uzmanlar olarak yaptık.” (Lacivert)

Sosyal hizmet uzmanı yerine adli görüşmeci sıfatının alınması statü ve işlerlik açısından pek bir şeyleri değiştirmemiş. Bu tanım değişikliğinden birçok adliye personelinin bile bilgisi bulunmamaktadır. Aşağıda bu durum net bir şekilde ifade edilmiştir;

“Hiçbir değişikliğe olmadı. Hatta adli görüşmeci tanımını bilen bir biz varız mesleki elemanlar olarak. Böyle bir tanımla anıldığımızı, bir oradaki kâtip biliyor, koordinatörü biliyor. Belki de bu işin içerisindeki savcılar biliyordur.” Psikolog muydunuz? Pedagog muydunuz? “Falan diyenler. “Yok, hayır bizde burada adli görüşmeciyiz.” Diyoruz. Çok da kişinin bildiği tanımladığı bir şey değil. Statümüzü değiştiren bir şey gibi değil sadece oraya uygun yeni bir tanım.” (Turuncu)

Sosyal hizmet uzmanları, sosyal hizmet uzmanı ve adli görüşmeci olmak arasındaki farklar olduğunu belirtmektedirler. Adli görüşmeci oldukları için tam bir sosyal hizmet uzmanı gibi davranamadıklarını düşüncesini taşımaktadırlar. Kendilerini merkezde görememektedirler. Proje ile birlikte mağdurların, suça sürüklenen çocukların ve tanıkların merkez pozisyonunda olduğunu düşünmektedirler.

Adli görüşme odalarının kurulmasının temel amacı, mağdurların sorun ve ihtiyaçlarını belirlemek ve buna uygun müdahale seçeneklerini uygulamaya koymaktır. Bu nedenle, projenin ana unsuru mağdurlar olmaktadır. Mağdurun merkeze alınmasından kasıt bu olmaktadır. Ancak, adli görüşmecinin merkeze

alınması durumu ifade alınma sürecinde, adli görüşmecilerin rol, sorumluluk ve yetkilerinin diğer adli personele nazaran daha fazla olması durumudur. Fakat şu ana kadar ki adli görüşmecilerin görüşlerinde hareketle mağdurların ifade alınımında mutlak hakimiyetin savcı/hâkimlerin elinde olduğunu söyleyebilmekteyiz.

“Aktifliğimiz, işlerliğimiz sadece adli görüşme odasında ifade alma esnasında söz konusu oluyor. Ancak öncesinde ve sonrasında bir müdahale söz konusu değil. Merkeze alındığımızı da düşünmüyorum. Aksine mağdurların, tanıkların ve suça sürüklenen çocukların merkeze alınmış olduğunu düşünüyorum. Elbette ki doğrusu budur. Mağdurun, merkeze alınmasıdır ama bir sosyal hizmet uzmanı olarak kendimi merkezde hissetmiyorum. Çünkü orada sosyal hizmet uzmanı değilsiniz adli görüşmecisiniz.” (Lila)

Adli görüşme odalarında meslek uzmanının merkezde olduğu düşüncesine, görüşmeye katılan bütün adli görüşmeciler karşı çıkmıştır. Onlara göre mutlak kontrol savcı veya hâkimdedir. Onlar nasıl isterse süreç o şekilde ilerlemektedir. Kendileri görüşmede inisiyatif alıp ‘ben şunu soracağım’ diyememektedir. Adli görüşmeciler, savcı-hâkim ve mağdur arasında iletişimi sağlayan, ifade alma işlemi sırasında savcının veya hâkimin sorduğu soruları mesleki bir terminolojiyle mağdura iletme görevini üstlenen meslek elemanlarıdır. Aşağıdaki ifade bu görüşümüzü desteklemektedir;

“Merkeze oturtulduğumuz düşüncesine katılmıyorum. Görüşme sırasında yaşadığımız tıkanıklıklarda ya da işte orada sormamız gerektiğini düşündüğümüz bir soruyu sormak istediğimizde savcı orada “Buna gerek yok? Bunu sorma? Bunu kes? Bunu sor?” dediğinde; ben o soruyu devam ettiremiyorum ama? “Niye” dediğimizde de “O görüşme savcının görüşmesi, o ne derse o olacak, onun istediği gibi yürüyecek bu görüşme.” Gibi cevaplar alabiliyoruz. O yüzden AGO’da her ne kadar sosyal çalışma görevlileri odaklı ya da mağdur odaklı gibi gözüke de aslında oradaki her şey savcının ya da hâkimin isteği çerçevesinde yürütülmektedir.” (Turuncu)

Adli görüşmeciler, adli görüşme odalarında kimle görüşeceklerini ve karşılarına kimin çıkacağını bazı durumlarda son ana kadar bilememektedirler. Bu durum, adli görüşmecinin bir planlama aşamasını belirleyememesine ve istediği

mesleki görüşmeyi yapamamasına neden olmaktadır. Adli görüşmeciler, bu problemlerin bünyesinde çalıştıkları mahkemelerinde ortaya çıkmadığını çünkü öncesinde net bir bilgilendirmenin yapıldığını ve yetkinin daha çok kendilerinde olduğunu ifade etmektedirler.

“Ben kendi mahkememde daha çok inisiyatif sahibiyim. Mesela ben önümüzdeki hafta kaç görüşmeye gideceğimi, kimlerle görüşeceğimi, hangi adreslere gideceğimi biliyorum ama ben adli görüşme nöbetimin olduğu haftada ne zaman iş çıkacağını bile bilmiyorum. Tamamen telefon odaklıyım anlatabiliyor muyum? Mahkemelerimizde daha çok yetki bizde.” (Ela)

Özellikle aile mahkemesinde çalışan sosyal hizmet uzmanları, kendi hâkimleriyle diyaloglarının ve ilişkilerinin iyi olduğunu, kendi yazdıkları rapor ve önerilerin hâkimler tarafından işleme konulduğunu fakat adli görüşme odalarında çok az çalıştıkları hâkim ve savcıların kendilerini yeterli derecede önemsemediklerini düşünmektedirler. Bu noktada AGO’da gerekli eğitimi almış donanımlı sabit meslek elemanlarının olması gerektiğini belirtmişlerdir.

“Daha önce çocuk mahkemesinde de çalıştım. Şu an burada çocuk mahkemesinde de çalışıyor olsaydım adli görüşme sürecinde yetkili olduğumu hiç düşünmedim. Yani bunu düşündürtecek bir olgu da olmadı. Çocuk mahkemesi uzmanı da olsam ben suça sürüklenmiş çocukla yalnız, birebir görüşmemi yapıyorum. Elde ettiğim bilgileri, mesleki becerilerimi, hepsini topluyorum. Raporumu yazıp veriyorum. Görüşmeye ikinci bir kişi tanık olmuyor ama burada izleniyoruz. Bir kamera var. Daha kaygılı bir süreç, daha yetkisiz bir süreç bence.” (Ela)

Sosyal hizmet uzmanları daha önce beraber çalıştıkları hâkim ve savcıların gözünde iş bilir uzmanlar olarak görülmeye devam ettiklerini ancak adli görüşme odalarıyla ilk kez beraber çalıştıkları bazı hâkim ve savcılarla anlaşamadıklarını belirtmektedirler. Adli görüşme odalarının kullanan bazı hâkim ve savcılarının bunu zorunluluktan yaptıklarını ve süreci pek önemsemedikleri görülmektedir. Aşağıdaki ifade bu durumu özetlemektedir;

“Şunu düşünüyorum: biz AGO’lardan önceki sistemde de belirli hâkim ve savcılarının büyük çoğunluğunun gözünde değerliydik, uzmandık, bu işi bilen adamlardık. Birkaç tanesi de boş ver onlarsız da yaparım, onlarsız da yürür, ne gerek var düşüncesindeydi. AGO kurulduktan sonra Eskişehir’de bir şey

değiştirdi mi? Yine biz önceden değerli olduğumuz hâkim ve savcının gözünde değerliyiz. Onun dışında değiliz yani. AGO'yu kullanmak zorunda olduğunu düşünüp de kullanan hâkim ve savcılar var. AGO başlarken bak şimdi avukata dönüp tiyatro başlıyor diyen de var. Bunları da gördük.” (Yeşil)

3.13. AGO'DA ADLİ GÖRÜŞMECİLER VE DİĞER ADLİ PERSONEL ARASINDAKİ MESLEKİ UYUŞMAZLIKLAR

AGO'da adli görüşmeci mağdurun ifadesini alırken, tedbir önerirken veya rapor yazarken bazı durumlarda diğer otoritelerle (savcı ve hâkim) mesleki anlaşmazlıklar yaşayabilmektedir. Özellikle ifade alınırken savcı/ hâkim, yetkilerini kullanarak adli görüşmeci üzerinde bir baskı oluşturabilmektedir. İfade alma sürecinin zaten savcının/ hâkimin yetkisinde olması gerektiğini, bunun kendilerinin işi olmadığını belirten bazı adli görüşmeciler de bulunmaktadır. İfade almada bazı uzlaşmazlıklar yaşansa da rapor yazma sürecinde ve tedbir önermede adli görüşmeciler diğer otoritelerce herhangi bir müdahale maruz kalmamaktadırlar. Aşağıdaki ifade bu görüşü desteklemektedir;

“İfade alınırken savcı sorgulayıcıdır ama bizim öyle bir durumumuz yok. Bu noktada bir anlaşmazlık oluyor. Sorgulamayla ilgili bir sıkıntı var. Bizim mesleki anlamda böyle bir yanımızın olduğunu düşünmüyorum. Bu beni rahatsız ediyor. Bizim savunucu olmamız gerekiyor. Rapor yazımında biz kendimiz yazıyoruz. Bu konuda herhangi bir müdahale olmadı.” (Bordo Mavi)

Savcılar veya hâkimler mağdurla yürütülen süreçte, mağdurun maruz kaldığı suç fiili ile ilgili mutlak bilgiler istemektedirler. Olayın adli boyutunun ortaya çıkarılması için bunun gerekli olduğunu düşünmektedirler. Bu yüzden temel hukuk bilgilerini kullanıp mağdurun ifadesini adli görüşmeci üzerinden olabildiğince kesin, net ve ayrıntılı alma çabasındadırlar. Bu noktada adli görüşme odalarını, hukuksal sürecin yürütüldüğü bir mecra olarak gören hâkim ve savcılar ile mağdurun psiko-sosyal sağlığının korunması gereken alan olarak gören adli görüşmeciler arasında anlaşmazlıklar meydana gelebilmektedir. Bu nedenle farklı meslek alanlarının birlikte çalışmaya yönelik destek-egitim almalarının gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

“Onlar direkt bilgi almak istiyorlar. Çünkü ona göre bir değerlendirme ve yargılama yapacaklar. İfade alırken de cezanın cezai niteliğine daha çok özen gösteriyorlar. Nasıl diyeyim; onlar için söylenen her şey cezai açısından

değerlendiriliyor. Bizim için kişinin kendini daha rahat ifade etmesi. Yani biz yargılama sürecini hukuki boyutunu çok bilmediğimiz için o tür bir jargon kullanmıyoruz maalesef.” (Kırmızı)

Bazı durumlarda hâkim veya savcıların kullandığı dil mağdurları örseleyebilmektedir. Bu noktada adli görüşmeciler mağduru kötü etkileyecek bir soru sorulduğunda, soruyu mağdura zarar vermeyecek bir şekilde mağdura aktarmaktadırlar. Hâkim veya savcılar mağdurla adli görüşmeciler aracılığıyla iletişim kurarken mağdurun psiko-sosyal, bilişsel ve gelişimsel özelliklerini dikkate almalıdır. Mağdurun olay esnasında veya sonrasında travma yaşama olasılığı veya sonrasındaki süreçte travmaya açık pozisyonunun olduğu unutulmamalıdır. Bu durum görüşmeciler tarafından şu şekilde aktarılmıştır;

“Tabi ki hâkimlerimizin ya da savcılarımızın bugüne kadar gözettikleri bir ifade alma, bilgi alma yöntemleri var, yıllardır bunu kullanıyorlar. Ama bazen yargılayıcı bir dil kullanabiliyorlar. Bir tecavüz vakasında savcı bey kulağıma üzerinde ne varmış tecavüz esnasında diye bir soru yöneltti. Bu soruda gerçekten duraksadım, nasıl çevireceğimi bilemedim. Bu soruyu olduğu gibi sorsak mağdur için örseleyici, yargılayıcı bir cümle olacak. O anda savcıya da bunu dile getiremiyorsunuz, çünkü o esnada biz içerdeyiz savcı dışarda. Bunu belki bir parça yumuşatabiliyoruz. Yani dil ve iletişim konusunda bu tür çatışmalar olabiliyor.” (Eflatun)

“Hâkim ve savcılar dediğim gibi düzler. Hukuk kuralları çerçevesinde somut şeylere bakıyorlar. Ama bizim birçok şeyimiz somut değil. Hepsi daha esnetilmiş, daha yumuşak ifade ve sorular. Bu anlamda sıkıntılar yaşanabilir. Net bir şey isteniyor. Oldu mu? Olmadı mı? Olabiliri kabul etmiyorlar.” (Lacivert)

Adli görüşme odalarında görev yapan adli görüşmeciler ile savcılar arasındaki iletişimi sağlayan, adli görüşme odalarının fiziksel eksiklerini gideren, odaların geliştirilmesi ile alakalı öneri, talep ve şikâyetleri mağdur hakları daire başkanlığını iletmekle görevli olan koordinatörlük birimi bulunmaktadır. Adli görüşmeciler ve koordinatörler arasında uzlaşmazlıklar yaşanabilmektedir. Koordinatörlerin adli görüşmeciler arasından seçilmemesi, adli görüşmeciler ve koordinatör arasındaki ilişki ve iletişimin sağlıklı bir şekilde gelişmesini engellediğini düşünen adli görüşmeciler bulunmaktadır. Yine bu noktada farklı meslek disiplinlerinin ekip

olmasının sağlanabileceği desteğe ayrıca her meslek grubunun sınırlarının ve yetkilerinin netleştirilmesine ihtiyaçlarının olduğunu belirtilmektedir.

“Koordinatörler bizim meslek grubumuzdan değiller. Yani daha çok kâtip ve yazı işleri müdürlerinden seçilmişler. Bunlar mesleğe yabancı oldukları için bazı konularda uzlaşmadığımız, algılayamadığımız noktalar olabiliyor. Bence koordinatörlerin bizim meslek grubu arkadaşlar içinden seçilmesi bunun devamlılığı konusunda önemli bir unsur.” (Eflatun)

Mağdurlarla yapılan görüşmelerin ardından adli görüşmeciler, mağdurun durumu ile ilgili rapor yazmakta ve gerekli görüldüğü takdirde tedbir/tedbirler önermektedirler. Bu süreci adli görüşmecilerin mesleki bilgi ve becerilerini hiçbir baskı ve müdahaleye uğramadan icra ettikleri aşama olarak nitelendirmek mümkündür. Adli görüşmecilerin yazdığı raporlar ve önerdikleri tedbirler hukuk otoriteleri tarafından önemsenmekte ve ona göre kararlar verilmektedir. Adli görüşmeciler bu süreci şu şekilde ifade etmektedirler;

“Rapor yazmada hiçbir müdahale yok. Biz yazıyoruz. Raporda hâkim, savcı; ‘şunu yaz, şunu yazma’ gibi bir talepte bulunmuyor. Hatta bunu nasıl yapabiliriz diye soruyorlar. Yapıcı şekilde yaklaşımları da var. Rapor yazmada sıkıntı yok.” (Lacivert)

“Raporda benim mağdurla ilgili ya da SSÇ ile ilgili görüşlerim, önerilerim, ayrıca eklemek istediğim bir şeyde bir çatışma yok. Burada yetki sizde oluyor. İstedığınız kanaatte, görüşte bulunabilirsiniz. Tedbir konusunda evet istediğiniz tedbiri önerebilirsiniz. Bu noktada çatışılacağını tahmin de etmiyorum zaten.” (Ela)

Savcılar ve hâkimler ifade alma işlemini kendilerinin görev sınırlarının içinde tanımlamaktadırlar. Suça sürüklenen çocuklar, tanıklar ve mağdurların ifadeleri AGO öncesinde doğrudan hâkim veya savcı tarafından alınmaktaydı. Ama AGO ile birlikte hâkim ve savcı önündeki mikrofonla, direktifler vererek, mağdurun ifadesini kulağında kulaklık olan bir adli görüşmeci aracılığıyla almaktadır. Bu durum bazı hâkim ve savcılar tarafından yetkilerinin alındığı bir süreç olarak görülmektedir. Bu süreçte bazı hâkim ve savcılar, adli görüşmeciye yönelttikleri soruyu mağdurun içinde bulunduğu duruma göre yumuşatan (değiştiren) adli görüşmecilerin, somut olayın tespitinden uzaklaştıklarını, süreci uzattıklarını ya da suçun tespitinde maddi

gerçeğin yön değiştirebileceğini düşündüklerini adli görüşmeciler tarafından ifade edilmiştir.

“Görüşme esnasında, ön görüşmede de sıkıntı yok ama ikinci görüşmede görüşlerin çakıştığı, uyuşmazlığa düştüğü noktalar var. Bu da bizi olumsuz etkiliyor. Eminim bu durum hâkim ve savcıyı da olumsuz etkiliyordur. Çünkü savcılarda bu bizim görevimiz değil miydi gibi tepkileri de oldu AGO’nun kurulma aşamasında.” (Lacivert)

Mağdurla görüşme öncesi, adli görüşmeci, savcı/hâkimle mağdurun durumuyla ilgili bilgi alışverişinde bulunmaktadır. Bu görüşme daha çok savcı ve hâkimin mağdurdan beklentileri nelerdir? Adli görüşmecinden sormasını istediği sorular nelerdir? Görüşme süresi kaç dakika olmalıdır? Gibi konularla ilgili olmaktadır. Keza adli görüşmeci mağdurla ilgili bilgiler paylaşır. Mağdurun kırılganlık durumuyla ilgili savcıya/hâkime bilgiler verir ve mağdura yaklaşım konusunda dikkat edilmesi gereken hususlarda savcı veya hâkimi bilgilendirir. Adli görüşmeci ve savcı-hâkim arasındaki bu süreç sağlıklı işletilirse, hem görüşmede uzlaşmazlıklar azalmakta, hem savcı-hâkim ve adli görüşmeci görüşmeden mesleki tatmin sağlamakta, hem de mağdur psikolojik olarak süreçten en az zararla çıkmaktadır. Bu durumla ilgili aşağıdaki ifadeler önem arz etmektedir;

“Bildiğim kadarıyla Eskişehir adliyesinde çok görüşme yapan uzmanlardan biriyim. Ve en fazla farklı savcı ile çalışan uzmanlardan biri olduğumu düşünüyorum. Bugüne kadar hiçbir savcı ile mesleki bir çatışma yaşamadım. Ya da bir hâkim ile mesleki bir sınır çatışmasına girmedim. Kişi ile ön görüşmeye girmeden önce dosyayı size yönlendirmiş olan hâkim ya da savcı ile görüşmek aslında bu süreci sağlıklı yürütmeniz ve dolayısıyla her iki tarafında mesleki sınırlarını ortaya koymasını sağlayabilecek bir şey.” (Lila)

“Böyle genelde şöyle yapıyorum: ‘ben savcı değilim, maddi gerçeklik nedir, o olayla ilgili istediği bilgiler nelerdir’. Bir hırsızlıkta suça sürüklenen çocukla konuşurken neyin önemli olduğunu savcı açısından bilmiyorum. Ben kendi açımdan raporunda yazman gereken ve değerlendirmem gereken önemli bulduğum şeyleri ön görüşmede almaya çalışıyorum. Adli görüşmeye girmeden önce de savcı ya da hâkime soruyorum: “Sizin önemsedığınız şey nedir? Dosya ile ilgili neyi önemsiyorsunuz? Ne sormamı istersiniz? “. Bunu görüşmedeki engelleri kaldırmak için yapıyorum. Kulağıma sürekli “Şunu da sor. Bunu da sor” deniliyor. Görüşme sürekli bölünmesin diye, öncesinde notumu alıyorum.” (Turuncu)

Sosyal hizmet uzmanları, adli sistem içerisinde görev aldıkları günden bu yana diğer meslek gruplarıyla çatışmaktadırlar. Çünkü kendi mesleklerini kabul ettirmeleri, mesleki tatmin sağlamaları, adliye gibi mekân ve mesleki hiyerarşinin olduğu bir devlet kurumunda hep zor olmuştur. Bu nedenle bazı sosyal hizmet uzmanları hem AGO öncesi hem de AGO ile beraber süregelen sosyal hizmet uzmanı-hâkim-savcı çatışmasını kanıksamış durumda.

“Sınırlarımız evet çatışabilir ama bu da zaten göreve başladığım günden beri zaman zaman yaşadığım şeyler. Artık yadırgamam herhalde diye düşünüyorum. Tabi ki hangi kurumda çalışırsak çalışalım mesleki ilkelerimiz, mesleki bilgilerimiz diğer meslek guruplarıyla elbette ki çatışacaktır. Yani hepsi birbirine paralel gidemez. Ben ve diğer meslektaşların kanıksadık bu durumu. Tolere etmeye çalışıyoruz eğer böyle bir durum olursa da.” (Ela)

Hâkim veya savcıların temel kaygıları hukuki prosedürün hiçbir engele uğramadan yerine getirilmesidir. Ancak adli görüşmeciler mağdurun sorunlarına ve o sorunların çözümüne odaklanmaktadırlar. Adli görüşmeciler ve hâkim/savcı arasındaki bu temeldeki yaklaşım ve beklenti farklılığı, iletişim kanallarının sağlıklı bir şekilde işletilmesiyle olumlu sonuçlandırılmaya çalışılmaktadır.

“Hukuki sürece uygun olma çabasıyla, haklı bir gerekçeyle gidiyorlar. Ama biz de insanla ilgili iş yapıyoruz ve mesleki bilgilerimiz, mesleki tavrımız bu paralelde gitmeyebiliyor. Bazen bu noktada çatışabiliyoruz ama uzlaşmacı tavrımızla da orta noktada buluşmayı deniyorum.” (Ela)

AGO’ları genellikle savcılar kullanmaktadır. Savcılar aciliyet arz eden bir mağdur geldiğinde anında adli görüşmeciyle iletişime geçip sürecin hızlandırılmasını sağlamaktadırlar. Genellikle adli görüşmeciler tarafından mağdur için uygun görülen tedbirler savcılar tarafından uygulanmaktadır. Savcılar tarafından durum mahkemelere bildirilerek bu doğrultuda karar çıkartılması için çaba göstermektedirler. Savcıların bu kolaylaştırıcı tutumu aşağıda ifade edilmiştir;

“Savcılık aşamasında da çok acil bir durum olmadıkça tedbir önerildiğini düşünmüyorum. Bu zaman kadar yaptığım görüşmelerden sonra tedbir önerdiğim bir kere oldu sanırım. Koruma 6284 ile ilgili bir şey önermiştim. Onu da zaten savcıyla beraber ortak karar alıp önermiştim. Ben dedim ki

böyle bir şey yazacağım. Tamam, ‘sen yaz dedi, ben zaten sen yazmadan da bunu uygulayacağım’ dedi.” (Yeşil)

Mesleki sınırlarının hiçbir adli personelle çatışmadığını düşünen adli görüşmeciler, kendilerini karar veren merci değil kanaat bildiren meslek elemanı olarak nitelendirmektedirler. Mesleki sınırların net çizildiği adli sistemde, savcı veya hâkimle bu yüzden çatışamayacaklarını belirtmektedirler. Görüşme sırasındaki kontrol ve sonrasındaki denetim ve takip süreci adli görüşmecilerin Adalet Bakanlığında meslek sınırlarını aşan durumlar olmaktadır.

“Mesleki sınırlarımızın çatıştığını düşünmüyorum. Çünkü biz zaten meslek elemanı olarak kanaat bildiren ve öneren insanlarız. Biz bunu hem yazıyoruz hem de sözlü olarak söylüyoruz. Ama bunun sonucunun ne olduğuyla ilgili bir denetimimiz, kontrolümüz yok. O yüzden de çatışmayız zaten.” (Mavi)

3.14. ADLİ SİSTEMDE TEDBİR TAKİP SÜRECİ

Adli görüşme odasında mağdurla yapılan görüşme neticesinde gerekli görüldüğü takdirde adli görüşmeci tarafından tedbir önerilmektedir. Bu tedbirler 5395 Çocuk Koruma Kanunu’ndaki sağlık, danışmanlık, eğitim, bakım ve korumadan oluşmaktadır. Uygun görülen tedbirin karar yetkisi hâkimde, uygulaması ise MEB, ASPİM, Sağlık bakanlığı gibi kurumlarda olmaktadır. Adli görüşme odasında mağdurla sadece bir görüşme yapılmaktadır. Sonrasında mağdurla adli görüşmeciler arasında herhangi bir iletişim kurulamamaktadır. Bu da verilen tedbirin/tedbirlerin takibini imkânsız hale getirmektedir. Bu problem aşağıda şu şekilde ifade edilmiştir;

“Biz sadece bir kere görüyoruz. Mağduru veya kırılğan gruptan herhangi bir kişiye oradaki tespitimize göre bir tedbir öneriyoruz. Çok belirgin şeyler olursa koruma altına alıyoruz. Ama sonrasındaki süreçte bizim bir etkimiz yok. Bir defa görüyoruz. O aşamada yanındaysak sonrasında da takibini merak ettiğimiz vakalar oluyor. Sonrasında keşke takip edebilsek.” (Pembe)

Vaka takip süreci adli görüşmecilerin denetleyemediği bir durumdur. Vakaya/mağdura yapılan müdahalenin sonucu, tedbirin yerine getirilip getirilmediği takip edilememektedir. Ancak bununla ilgili de bir çalışma yürütüldüğü

bilinmektedir (AGO öncesinde de vaka takibinin olmadığı belirtilmektedir). Vaka takibiyle ilgili aşağıdaki değerlendirme, bu konuya aciliyetini ortaya koymaktadır;

“Bunun takibi yapılıyor mu bilmiyorum ama danışmanlık hizmeti verildiğini düşünelim. ASP danışmanlık hizmeti verip belirli periyotlarla buraya geliyor mu? Bilmiyorum. Süreçle ilgili çalışıp tedbirin ne durumda olduğuyla ilgili bilgi gidiyordur. Biz takip etmiyoruz yalnızca bir görüşme yapıyoruz adliyedeki uzmanla beraber. Ama bu sorunu çözmez. Olayın takip edilmesi gerekir. Alanda böyle bir bağ kurulması lazım.” (Bordo mavi)

Mağdurda, görüşmeden sonra meydana gelen sosyal, psikolojik, fiziksel ve ekonomik değişiklikler bilinmemektedir. Mağdurun çevresi ile ilişkisinin niteliği, bilişsel ve davranışsal becerilerinin düzeyi, toplumsal oryantasyonun ne şekilde geliştiği öğrenilememektedir. Mağdurun psiko-sosyal sağlığını temel hedef olarak gören adli görüşmeciler, çözüm odaklı bir müdahale sürecinin gerçekleşebilmesi için vaka takibinin yapılması gerektiğini belirtmektedirler.

“Biz burada vaka yönetimi yapamıyoruz. Sadece aracı konumundayız. Ben çocuk mahkemesinde çalışıyorum. Çocuk mahkemesine verdiğim tedbirlerin de illaki yazışmaları yapılıyordur ama biz bunları takip etmiyoruz. Yani öyle bir sistem yok. Gerek hâkimlerimizin iş yoğunluğu gerek başka sebeplerle tedbirlerin takibi yapılmıyor. Keşke iki ayda bir, üç ayda bir takip sürecimiz olsa. Verilen tedbirlerin yerine ulaşip ulaşmadığını bu şekilde gözlemleyebiliriz.” (Eflatun)

Adli görüşmeciler, yaptıkları görüşmelerin, mesleki müdahale sürecinin ve önerdikleri tedbirlerin mağdurun yaşamını nasıl etkilediğini takip etmek istemektedirler. Adli görüşmeci olarak bunu talep etmektedirler. Aksi takdirde mağdurla tekrar karşılaşmaları, mağdurun herhangi bir nedenle tekrardan adli mekanizmaya dâhil olmasıyla mümkün olmaktadır. Bu temel problem aşağıda ifade edilmiştir;

“Aile ve çocuk mahkemelerinde çalışırken de aynı sıkıntı var. Dava sürecinde biz yapıyoruz ama sonra ne oluyor, ne bitiyor bilmiyoruz. Ne zaman haberimiz oluyor biliyor musunuz? Yeni dava açılınca. Ve yeni dava bize gelirse haberimiz oluyor. Çok büyük bir kayıp bu. Bir şey yapıyorsunuz ama doğru mu yaptık? Yanlış mı yaptık? Eksik var mıydı veya planlandığı gibi mi oldu? Bunu göremiyorsunuz.” (Lacivert)

Mağdurla yapılan tek görüşme, adli görüşmelerin mesleki bilgi, beceri ve deneyimlerini uygulamaya yansıtmaya olanak tanımamaktadır. Adli görüşme sürecinin esnek tutulması ve adli görüşmecilerin adli sistemde daha fazla rol ve sorumluluk almaları, mağdurların psikolojik sağlığı için elzem bir durumdur. Bu görüşü aşağıdaki ifade desteklemektedir;

“Tek görüşmeyle somut, net şeyler almak mümkün değil. Ama aile mahkemelerinde de böyle. Sadece AGO için geçerli değil. Sosyal inceleme raporu hazırlarken de böyle. Her aşamada aynı sıkıntı var sosyal çalışmacı olarak. Aile içi şiddetten dolayı asliyede dava açılmış. Babası çocuğa şiddet uygulamış. Biz şunu sorabiliyoruz: Baban her zaman döver mi seni? Sorabildiğimiz bu. Bundan sonra dövüp dövmediği, çocuğun ne yaşadığıyla ilgili hiçbir bilgi yok. Bir kopukluk var bu anlamda. Bu kopukluğun çözülmesi de çok zor. Çok yol kat etmemiz gerekiyor pek çok konuda.” (Lacivert)

Adli sistem görüşmeciler için çalışması zor alanlardan biridir. Adli sistem, içerisinde birden fazla meslek grubunu ve bu meslek grupları arasındaki katı hiyerarşik ilişkiler ağını barındıran bir yapıdır. Dolayısıyla birden fazla mahkeme, bu mahkemelere bağlı çalışan adli personel bulunmaktadır. Adli süreç, adli görüşmeciler dışındaki personel tarafından yasanın tecelli ettiği, yargılama ve cezalandırma vurgusunun ön plana çıktığı bir safha olarak görülmektedir. Bu yüzden adli görüşmeciler, mağdurla görüşme sürecinde, tedbir önermede, rapor yazmada, görüş ve önerilerinin dikkate alınması hususunda birçok engelle karşılaşabilmektedirler. Bu görüşmeler aşağıda sıralanmıştır;

“Her ne kadar adli görüşme odaları, Türkiye’nin yarısından fazlasında kurulmuş olsa da, henüz uygulanabilir bir sistem ile karşı karşıya değiliz. Bahsettiğimiz yasal zeminin hazırlanması ve oturtulması dediğimiz şey buydu. Adli görüşme odasının çocuk hakkında ya da yetişkin hakkında rapor yazıp, tedbir talep edip, ondan sonra tekrar o savcının o raporu dikkate alıp başka bir mahkemeye dava açması zorunluluğu olduğu sürece, bu takip söz konusu olmayacaktır. Çünkü ben sağlık tedbiri talep ettim. Çocuklardan birinin ergen ve ruh sağlığı uzmanları tarafından değerlendirilmesini talep ettim. Savcı birebir bu talebi gerçekleştirmedi. Çocuk mahkemesine dava açtı ve çocuk mahkemesi tekrar o mahkemedeki uzmandan rapor talep etti. Yazılmış bir rapora rağmen, çocuk mahkemesi uzmanı tekrar raporu yazdı. Çünkü genelde uzmanların raporları birbiriyle çelişmez. Vaka aynıdır çünkü. Ve ondan sonra karar verildi. İlk adli görüşme sürecinden tedbirin uygulanmasına dair kararın çıkması süreci arasında üç buçuk ay zaman geçti.” (Lila)

Tedbirin/tedbirlerin uygulaması, takibi ve raporlanması Aile Sosyal Politikalar Bakanlığı, sağlık bakanlığı, MEB ve denetimli serbestlik büroları tarafından yapılmaktadır. Düzenli olarak tedbir kararı veren mahkemeye değerlendirme raporu sunulmaktadır. Ancak mahkeme bu değerlendirme raporlarını adli görüşmecilere yönlendirmemekte, evrak halinde kendisi değerlendirmektedir. Adli sistemde çalışan adli görüşmeciler bu süreci ne bireysel ne de sistem üzerinde takip etme olanağına sahip değiller.

“Biz yapmıyoruz. Yapılması gerekir ama biz yapmıyoruz. Tedbir talebinin takibini ASP uygulayacak mesela oranın takibini orası yapıyor. Raporlandırılmasını orası yapıyor. Savcıya o bilgi veriyor. Biz burada sadece bir seferlik maksimum iki seferlik karşılaşırsak görüşmeler yapıyoruz. Tedbirimizi bir sefer öneriyoruz ama sonrasında ne oldu? Tedbir uygulandı mı? Bir fikrimiz olmuyor. Öyle bir takip sistemimiz de yok. UYAP üzerinden bireysel olarak da kişilerin takibini yapamıyoruz.” (Turuncu)

Tedbir takibinin yapılamamasının yanı sıra, tedbir verilme kararı, tedbirin uygulanma süresi, tedbirin sonucu, tedbiri uygulayan diğer kurumdaki meslek elemanlarıyla iletişim gibi konularda da adli görüşmecilerin herhangi bir bilgisi bulunmamaktadır.

“Biz takip sürecinde maalesef bunları denetleyemiyoruz. Yani benim önerdiğim tedbir yerini buldu mu, yazısı yazıldı mı, gitti mi, başladı mı, yarıda mı kesildi ya da sonraki süreçte meslek arkadaşım bu önerdiğim tedbiri ne şekilde yöneltti, onunla da bir mesleki alışverişte bulunamıyoruz. Verim alabildi mi? Belki başka bir tedbire ihtiyacı vardı, ben o an farklı bir tedbirde bulundum. Bunların maalesef alışverişini yapamıyoruz sonraki süreçte. Ne kurumla ne meslektaşlarımızla yapamıyoruz çünkü önerdiğimiz tedbirler zaten bu kurumda, Adalet Bakanlığı bünyesindeki adliyelerde verilmiyor. Bizim o kurumlarla alışverişimiz yok.” (Ela)

Adli görüşme odalarının proje aşamasında olması birçok soru işaretini doğurmuştur. Eksik görülen birçok konuda düzenlemeler yapılmaktadır. Süreci hızlandırmak ve hizmet kalitesini artırmak için birimler kurulması planlanmaktadır. Bu süreçte adli görüşme odalarından daha fazla verim alınabilmesi için adli görüşmecilerin talep ve önerileri dikkate alınmalıdır.

“Planlamayla ilgili bir destek birimi kurulacak. Adli destek merkezi kurulacak. Bir tasarı var böyle. O tasarı çerçevesinde AGO’lar ayrı bir yerde duracak, aile hukuk mahkemeleri bir yerde duracak, ceza mahkemeleri bir yerde duracak, çocuk teslimi bunlar ayrı bir birim olacak. İşte bu aynı nakdi yardımı yapılması planlanıyor mağdura. Aynı nakdi yardım bu birimlere mi bağlı olacak? Vaka takibini AGO’daki görüşmeci mi takip edecek? Ona yönelik şey var mı? Kurulacak mı? Fiziki yapı oluşacak mı? Lojistik destek sağlanacak mı? Şimdi bu vaka takibi bambaşka bir şey. Vaka takibi yapabilmen için bir kere altında sana ait araç olmalı. Vaktini geç, dosya sayısını geç, iki tane bile dosyan olsa takibini yapman gerekir. Adliye sana araç vermediği sürece sen adliye dışına çıkamayacaksın.” (Yeşil)

Adli görüşmeciler, Mağdur Hakları Yasa Tasarısı gereğince savcılar tarafından kırılabilirliği tespit edilen mağdurların ifadesini almakla görevlendirilmişlerdir. Adli görüşmeci, adli görüşme odasında mağdurun ifadesini, gözlem odasındaki savcıdan veya duruşma salonundaki hâkimden gelen direktifler doğrultusunda almaktadır. Burada adli görüşmeci, mağdur ve savcı/hâkim arasında bir ‘aracı’ konumunda bulunmaktadır. Adli görüşme sürecinin dar bir zamana hapsedilmesi, hâkim/savcının mağdurdan suç tespitiyle ilgili net ve açık ifadeler almak istemesi ve sürecin büyük oranda savcı/hâkimin kontrolünde olması adli görüşmecilerin istedikleri mesleki verimleri almalarını engellemektedir.

Adli görüşme odalarında bazı zorluklar da yaşanmaktadır. Odaların, sonradan adliye içinde yapılandırılmaları, ses yalıtımının iyi yapılamaması diğer odalardaki seslerin görüşme odasından duyulmasına neden olmaktadır. Bu adli görüşmecinin mağdurun ifadesini alınmasını zorlaştırmaktadır. Bir diğer engel ise hâkim/savcılarının iş yoğunlukları nedeniyle görüşme sürecini kısaltılması ve bu yüzden istenilen hedeflere ulaşılamamasıdır. Son olarak ise adli görüşmecilerin mağdur ve hâkim/savcı arasında ‘araçsallaştırılması’ adli görüşmecilerin mesleki müdahale ve tekniklerini görüşmeye yansıtımlarına engel olmaktadır. Bu durum adli görüşmecilerin karşılaştığı en önemli problemdir.

SONUÇ

Adli süreç, bireyler için oldukça yıpratıcı bir süreçtir. Çünkü adli sistem; devlet bürokrasisinin, bireylerin soruşturma ve kovuşturmasını yürüttüğü sistemdir. Örneğin “Weber’e göre bürokrasi her biri uzmanlaşmış bir işlevi yerine getiren çok sayıdaki birey arasındaki işbirliğinin sürekli örgütlenmesidir. Bürokrat, aile yaşamından ayrı, kendi kişiliğinden kopuk denilebilecek bir mesleğe sahiptir.” Burada herkes kuramsal olarak yasaları bilmek ve bu düzenlemenin belirlediği kurallara uymak zorundadır. Bu durum adli bürokrasinin, adli sistemin kendisine tanıdığı hiyerarşi ve otoriteyi devlet adına kullanmasını gerektirir. Bireyler, bu mekânsal, kişisel ve ilişkisel hiyerarşiden psikolojik olarak zarar görmektedirler. Özellikle mağdurlar, duruşma salonlarında bu otoriter düzenden olumsuz etkilenmekte ve bazı durumlarda ikincil travma yaşayabilmekteydi. İşte mağdurların bu sıkıntılarını gidermek ve ifade vermelerinin önünde herhangi bir engel kalmaması için adli görüşme odaları kurulmuştur.

Çağdaş hukuk sistemi, mağdurların diğer bireylerden daha kırılgan bir ruh haline sahip olduğu bu nedenle mağdurlara soruşturma ve kovuşturma safhasında özel bir yaklaşım gösterilmesi gerektiğini yasalarca belirtmiştir. Bu temelde kurulan adli görüşme odaları, mağdurların hukuksal süreç işletilirken, travma, örselenme ve stres gibi psikolojik rahatsızlıklar yaşamalarını engellemeyi hedeflemektedir.

Sosyal hizmetin bilgi ve değer temelinden yola çıkarak, mağdurun sorunlarına bakmak, bu sorunları mağduru örselemeyecek ve yaralamayacak şekilde çözmek ve mağdurun yararına planlar geliştirmek, adli sosyal hizmette müdahale sürecinin en önemli adımlarıdır. Bu temele dayanarak yapılan araştırma, uygulamada mağdura nasıl yaklaşılması ile ilgili bir çerçeve sunmaktadır. Araştırmadan hareketle ortaya çıkan sonuçlar, adli görüşmecilerin mağdurla görüşme değerlendirmeleri, adli görüşme odalarının avantaj ve dezavantajları, adli görüşmecilerin diğer adli personelle ilişkileri ve proje öncesi ile proje sonrası mağdurla görüşme arasındaki farklılıklara ilişkin sonuçlardan oluşmaktadır.

- Adli görüşmecilerin adli görüşme odalarıyla ilgili aldıkları eğitim ve katıldıkları etkinliklere bakıldığında, bunun yetersiz olduğu görülmüştür. Eğitim sürecinin sadece bir hafta oluşu, eğitim içeriğinin yetersizliği, bütün

adli görüşmeciler tarafından dile getirilmiştir. Eğitimde çocuk izleme merkezlerindeki uygulamalar anlatılmıştır. Bu yüzden eğitim sürecinde, AGO'ların amaç ve işlevselliğiyle ilgili muğlâklıklar yaşanmasına neden olmuştur. Bu araştırma sonlanana kadar adli görüşmeciler ikinci bir eğitimden geçmemişlerdir. Ancak bazı adli görüşmeciler talepleri doğrultusundan süpervizör eğitimi almışlardır.

- Adli sosyal hizmetin çalışma alanındaki sorumluluklarından biri, kurumsal sorumluluklardır. Adli sosyal hizmet alanında çalışan adli görüşmecilerin sorumlulukları; mağdurla görüşme yapma, rapor yazma, tedbir önerme ve diğer adli personelle işbirliğine gitme gibi hususlardır.
- Adli görüşmecilerin mesleki uygulamalarını etkileyen faktörlere bakıldığında, karşılaştıkları zorluklar ve bunları aşma becerileri adli sistemde oldukça zor olmaktadır. Adli personelin adli görüşmecilerin yaptığı işi tam olarak bilmemesi, idarecilerin mesleki anlamda yardımda bulunamaması ve alana hâkim olmayan idarecileri müdahalede bulunması, adli görüşmecilerin yaşadığı temel problemlerdir. Adli görüşmecilerin zorluklar karşısında genellikle izledikleri yol, AGO koordinatörüyle görüşmek, kendi imkânları ve iletişim kabiliyetleri ile çözümler üretmek, diğer meslektaşlarla görüşmek ve iletişimlerinin güçlü olduğu savcı/hâkimle görüşmek şeklinde olmaktadır.
- Adli görüşmecilerin uygulamalarını en çok etkileyen durumlardan biri etik ilke anlaşmazlıklarıdır. Adli görüşmeciler mağdura, yapılan görüşmenin gizli olacağını ve paylaştığı bilgilerin hukuk mercileri dışında kimseye verilmeyeceğini taahhüt eder. Adli görüşmeciler, özellikle ön görüşmede mağdurun beyanlarını, yaşamını olumsuz etkileyebilecek ve hukuksal süreçte aleyhinde kanıt olarak kullanılabilecek bilgileri, mağdurun onayı olmadan herhangi bir kimseyle veya otoriteyle paylaşmamaktadır. Öte yandan hâkim/Savcı da adli görüşmeciler üzerinde, ön görüşmede mağdurla ilgili özel bilgilerin alınması hususunda bir baskı oluşturmamaktadır.

- Mesleki uygulamayı etkileyen bir diğer husus adli sistemin kurum politikasıdır. Adli görüşmeciler, mesleki uygulamalarını etİge uygun bir şekilde yerine getirirken; adli personelin adli görüşmecilerin mesleğini iyi tanımaması, hâkim/savcı ve diğer personelin olumsuz tutumları ve adli görüşmecilerin adli sistemdeki yerlerinin tam olarak netleştirilememesi kaynaklı engellerden bahsetmişlerdir. Adli görüşmecilerin mesleklerinin iyi tanıtılması için hâkim/savcı ve diğer adli personelin eğitimden geçmesi gerektiğı, bu durumun hem aralarındaki iletişimi ve işbirliğini güçlendireceğı hem de mağdurların süreçten en az zararla çıkmasına fayda sağlayacağı düşünülmektedir.
- Adli görüşmeciler, savcının talebi doğrultusunda mağdurla adli görüşme odasında görüşme yapmaktadırlar. Bu sürecin ilk aşaması adli görüşmecinin savcıdan ilgili dosyayı alması ve dosya hakkında savcı ile görüşmesi şeklinde olmaktadır. Bazı durumlarda, adli görüşmeciler ön görüşmeden önce dosyayı alamamaktadırlar. Bu tür durumlarda adli görüşmeci, mağdurla ilgili gerekli bilgileri alamamakta ve bu yüzden mağdura bir açıklama yapamamaktadır. Mağdur da niçin geldiğı bilememektedir. Bu durum hem adli görüşmecileri hem de mağdurları zor duruma sokmaktadır.
- Mağdurun adli görüşme odasında ifadesinin alınmasına savcı karar vermektedir. Savcı, mağdurun kırılganlığını tespit edip adli görüşme odasında adli görüşmeci aracılığıyla mağdurun ifadesini almaktadır. Kırılganlığın belirlenmesi sürecinde savcı, adli görüşmecinin öneri ve değerlendirmelerine başvurmamaktadır. Suç eylemine maruz kalmış bir bireyin kırılganlığına buna yönelik herhangi bir eğitimi olmaksızın savcı karar vermektedir. Kırılgan durumda olmadığına savcı tarafından karar verilen mağdurun ifadesi adli görüşme odalarında alınamamaktadır. Bu yüzden bütün mağdurlar adli görüşme odalarını kullanamamaktadırlar. Mağduru kırılganlık tespitinde adli görüşmecilerin daha çok rol alması, sosyal hizmet uzmanları, pedagoglar ve psikologlardan oluşan bir grubun mağdurun kırılganlığını değerlendirip adli görüşme odasında ifade vermesine karar vermesinin, mağdurun psiko-sosyal iyiliğı için önemli bir husus olduğu düşünülmektedir.

- Adli görüşmecinin mağdurla ilk karşılaşması ön görüşme odasında olmaktadır. Ön görüşme, o esnada hangi birim ve oda boş ise orada olmaktadır. Mağdurla ilk temasın olduğu bu aşama mağduru tanımanın ve güvenini kazanmanın ilk safhasıdır. Adli görüşmeciler ön görüşme odasında mağdurla birebir görüşme yaptıkları için mesleki bilgi, beceri ve deneyimlerini bu sürece daha iyi yansıttıklarını ancak adli görüşme odasında mağdura, savcı/hâkimin sorularını ileten aracı bir konumda olduklarını belirtmişlerdir. Adli görüşmeciler mesleki müdahalelerini bu aşamada herhangi bir baskı olmadan uygulamaktadırlar. Bu yüzden ön görüşme süresinin daha esnek tutulması, adli görüşmenin mağdur lehine sonuçlanmasını kolaylaştıracaktır. Ancak adli görüşmeciler, ön görüşme süresinin çok kısıtlı olduğunu, koordinatörün ‘savcı bey geldi sizi bekliyor’ diyerek görüşmenin yarıda kesilmesini istediğini bu yüzden bazı durumlarda istedikleri sonuçları alamadıklarını ifade etmektedirler.
- Adli görüşmeciler, ön görüşmedeki rolleri ile AGO’daki rollerinin bazı durumlarda farklılaştığını belirtmektedirler. Ön görüşme odasında mağduru destekleyen, mağduru ihtiyaçları doğrultusunda gerekli müdahaleleri yapan ve mağdura güven aşılayan adli görüşmeci, adli görüşme odasında hukuk mercilerinin mağdurdan gerekli bilgileri almasını sağlayan, ‘araçsal’ bir rol oynamaktadır. Bu iki farklı durum mağdurda kafa karışıklığına neden olmaktadır. Bu, mağdur için dezavantaj yaratan bir durumdur.
- AGO’da görüşmenin seyrini etkileyen birden çok engelleyici faktör bulunmaktadır. Bunlardan biri kulaklık, kamera, bluetooth vb. cihazların bozuk olması durumudur. Bu tür durumlarda adli görüşmeci sesini savcı/hâkime iletememekte ya da gözlem odasındaki direktifleri alamamaktadır. Bu tür aksaklıklar, mağdurun görüşmeye odaklanmasını engellemekte ve mağdurun aynı ifadeleri birkaç defa tekrarlamasına neden olmaktadır. Bir diğer engel ise gözlem, görüşme ve bekleme odalarındaki duvarların sesleri geçirmesi durumudur. Mağdur gözlem odasında adli görüşmeciye yöneltilen soruları duvar arkasında bozuk bir şekilde

duymaktadır. Adli görüşme odalarının sonradan yapılandırılmış olması ve diğer personel ve vatandaşın kullanım alanına yakın olması, dışarıdaki seslerin odanın içinde duyulmasına neden olmaktadır. Bütün bu hususlar mağdurla görüşmeyi olumsuz etkilemektedir.

- Adli görüşme odalarında mağdurların ifadelerinin alınması, mağdurlar için birçok avantaj yaratmıştır. Örneğin mağdurlar, faili hiçbir zaman görmemekte, duruşma salonlarında ifade vermemekte ve hâkim/savcılarının hukuki sorularına doğrudan maruz kalmamaktadırlar. Ancak bazı durumlarda AGO'da da bazı engeller ortaya çıkmaktadır. Bu engelleri iletişim engelleri olarak sıralamak mümkündür. Bazen olayla ilgili savcı/hâkim maddi gerçeklere ulaşmak için tamamen hukuki bir terminolojiyle sorgu işlemini sürdürmektedir. Adli görüşmeciler özellikle cinsel istismar vakalarında, savcı/hâkim tarafından sorulan soruları mesleki bir terminolojiye uyarlayarak mağdura iletmektedirler. Bu tür durumlarda, savcılarının/hâkimlerin mağduru örseleyebilecek sorularda ısrar etmesi adli görüşmeciler ve hâkim/savcı arasında iletişim kopukluğuna neden olmaktadır. Bir diğer anlaşmazlık ise mağdurun yasal hakkını kullanarak ifade vermemesi durumudur. Ancak hukuk tarafları, bu tür durumlarda mağduru ifade vermesi için zorlayabilmektedir. Adli görüşmeci ve savcı/hâkim arasında bu tür durumlar ihtilafa neden olmaktadır.
- Bazı durumlarda vakadan kaynaklı iletişim engelleri de yaşanmaktadır. Özellikle küçük yaş grubundaki çocukların bilişsel, gelişimsel ve duyuşsal becerileri düzeyleri ve yaşadıkları travma durumu görüşmeye katılmada isteksiz olmalarına neden olmaktadır. Adli görüşmeci, mağduru sürece aktif bir şekilde katabilmek için mesleki deneyimlerinden yararlanmaktadır. Buna rağmen mağdur ifade vermek istemiyorsa, görüşme ertelenmekte ya da mağdurun isteği doğrultusunda başka bir adli görüşmeciyle devam edilmektedir.
- Son olarak sayabileceğimiz iletişim engeli de adli görüşmeciden kaynaklı engellerdir. Adli görüşmeci fiziksel ve mental olarak kendisini iyi

hissetmediği durumlarda görüşme aksamaktadır. Projenin başlangıcında nöbet usulü ile görüşmeye katılan adli görüşmeciler bu sorunu daha çok yaşamaktaydılar. Ancak tez yazma işlemi devam ederken, Mağdur Hakları Daire Başkanlığınca sadece adli görüşme odalarında görev alacak adli görüşmeciler belirlenmiştir. Toplam dört adli görüşmeci, Eskişehir Adliyesindeki AGO'larda görevlendirilmiştir. Bu durum adli görüşmecilerden kaynaklı nöbet usulü nedeniyle meydana gelen iletişim engellerini ortadan kaldırmıştır.

- Adli görüşme odalarında, mağdurla sadece bir defa görüşülmektedir. Bu görüşme de çok dar bir zaman aralığına sıkıştırılmaktadır. Bu yüzden adli görüşmeciler, mesleki müdahale yapabilecekleri yeterli süre ve olanaklara sahip olamamaktadırlar. Bu yüzden adli görüşmeciler genellikle planlama aşamalarını hazırlayıp bir müdahale programı çıkarmak yerine, daha çok mevcut koşullara göre bir durum tespiti yapmaktadırlar.
- Adli görüşme odalarını en çok kullanan mağdur gruplarından biri istismar mağduru çocuklardır. İhmal, istismar mağduru ve risk altında bulunan çocuklarla yapılan görüşmeler, çocuğun travmatik durumuna ve bilişsel, gelişimsel özelliklerine göre diğer mağdur tiplerinden farklı olarak özel bir yaklaşım gerektirmektedir. Adli görüşmeciler bu gruptaki çocuklarla yaptıkları görüşmelerde çocuğun ikincil travma yaşamaması için fiziksel temas kaçınmakta, mağdur çocuğa karşı suçlayıcı ve yargılayıcı bir dil kullanmamakta, çocuğa karşı acıma ve üzülmeye gibi söylem ve davranışlar sergilememektedirler.
- Adli görüşme odaları, çocukların kendilerini psikolojik olarak rahat hissedebilecekleri şekilde dizayn edilmiştir. Adli görüşmeciler, mağdur çocukların istismar hikâyesini ortaya çıkarmak için oyuncaklar, resim kitapları ve diğer materyalleri kullanmaktadırlar. Adli görüşmeciler, istismar olayını ortaya çıkarmada kullanılan materyaller konusunda herhangi bir eğitim almamışlardır. Bunun uzmanlık gerektiren bir konu olduğunu ve bu konuda eğitim almak istediklerini belirtmişlerdir. Adli görüşmeciler, mesleki

beceri ve deneyimlerini kullanarak istismar hikâyesini materyaller üzerinden ortaya çıkardıklarını ama bazen zorlandıklarını ifade etmişlerdir.

- Adli görüşme odalarında, yetişkinle adli görüşme ve çocukla adli görüşme arasında belirli farklar bulunmaktadır. Adli görüşme odalarını kullanan mağdur çocuklar daha çok cinsel istismar mağduru olduğu için çocukla kurulan ilişki ve adli görüşmecinin çocuğa yaklaşım tarzı yetişkin mağdurlara göre farklı olmaktadır. Yetişkinler görüşme sürecinde kendilerini daha rahat ifade etmektedirler ve kendilerinden istenen şeyi daha iyi kavramaktadırlar. Çocukla yürütülen süreç ise bazı özel koşullar gerektirmektedir. Çocuğun olay ve durumları algılama şekline göre sorular sorulmaktadır. Direkt sorular yerine daha çok dolaylı sorular ve açık uçlu sorular sorulmaktadır. Çocuğun kendi hikâyesini anlatması için ona fırsat tanınmaktadır. Bu süreç herhangi bir yönlendirme olmadan yapılmaya çalışılmaktadır. Ancak yetişkinle görüşme süreci, daha hızlı bilgi alınan, evet-hayır gibi cevaplardan oluşan bir görüşme sürecidir. Bu yüzden adli görüşmeciler, yetişkin mağdurlar tarafından bazı durumlarda yanıltılabildiklerini ifade etmişlerdir.
- Adli görüşme odaları kurulmadan önce, mağdurlar duruşma salonunda ifade vermekteydi. Adli görüşmeci duruşma öncesi mağdurla genellikle 5-10 dakika görüşme yapabilme olanağına sahipti. Bu görüşmenin içeriği de mağduru ifade sürecine hazırlamak ve hukuki süreç hakkında bilgilendirme ile sınırlı olmaktaydı. Dolayısıyla, mağdur ve adli görüşmeci ilişkisi, etkileşimi ve iletişimi sınırlı bir seviyede kalmaktaydı. Ancak adli görüşme odalarıyla birlikte adli görüşmeci ve mağdur arasındaki ilişki ve etkileşim, mağdurun yararına ve hukuki sürecin yıpratıcılığın karşı olumlu bir şekilde değişmiştir. Çünkü AGO'lar hem mağdura kendini daha iyi anlatma ve beklentilerini karşı tarafa aktarmada kolaylıklar sağlamakta, hem de adli görüşmecinin mesleki bilgilerini kullanabileceği bir görüşme sürecini meydana getirmektedir.
- AGO'da adli görüşmeci mağdurun ifadesini aldığı anda, tedbir önerdiğinde veya rapor yazdığı anda hukuk otoriteleriyle mesleki anlaşmazlıklar

yaşayabilmektedir. Adli görüşmeciler özellikle ifade sürecinde, savcı/hâkimle anlaşmazlıklar yaşadıklarını, hâkim/savcıların kendilerinden bir hukukçu gibi davranmalarını istediklerini ancak kendilerinin mağdurun psiko-sosyal iyiliğini düşünen meslek elemanları olarak gördüklerini ifade etmektedirler. Her ne kadar mağdurun ifade alınma sürecinde, adli görüşmeciler ve savcılar/hâkimler arasında anlaşmazlıklar yaşansa da rapor yazma ve tedbir önermede adli görüşmeciler kendilerine herhangi bir baskı yapılmadığını ifade etmektedirler.

- Adli görüşmecinin mağdurla görüşmede sorgulayıcı veya yargılayıcı bir dil kullanmaması gerekmektedir. Bu yüzden adli görüşmeciler, mağdurun ifadesinin alınma sürecinde kendi rollerini sorguladıklarını belirtmektedirler. Çünkü onlara göre ifade alma savcı/hâkimin işidir. Kendilerinin bu sürece dâhil olmamaları gerekir. Nitekim adli görüşmecilerin pozisyonunun, mağdurun haklarını savunan bir yerde olmasının elzem olduğunu belirtmektedirler.
- Adli görüşme odalarında yapılan görüşmenin ardından adli görüşmeci gerekli gördüğü takdirde mağdura bazı tedbirler önermektedir. Bu tedbirler 5395 Çocuk Koruma Kanunu'ndaki sağlık, danışmanlık, eğitim, bakım ve koruman tedbirleridir. Mağdur için uygun görülen tedbirin takibi yapılamamaktadır. Bu durum adli sistemdeki en büyük eksikliklerdendir. Çünkü adli görüşmeciler mağdur için verdikleri tedbirlerin mağdur üzerindeki etkisini bilmek istemektedirler. Aksi takdirde adli görüşmeci mağduru tekrardan herhangi bir nedenle adli mekanizmaya dâhil olduğunda görmektedir. Bu durum adli görüşmecilerin, görmek istemediği bir tablodur. Vaka/mağdur takibinin yapılması, projenin istenen amaçlara ulaşmasında yarar sağlayacaktır. AGO'larda böyle bir düzenlemenin yapılmasına ivedilikle ihtiyaç duyulmaktadır.

ÖNERİLER

Araştırma bağlamında ortaya konulabilecek en temel öneri; adli sosyal hizmet alanında, devletin araçsal aklının sirayet ettiği soruşturma ve kovuşturma sürecinin, mağdurları merkeze koyan ve mağdurların ihtiyaç ve beklentilerinin amaç edinen bir sisteme dönüştürülmesidir. Devlet bürokrasisinin, mekân, hiyerarşi, ilişki ve üniforma olarak yansıdığı adli sistemde, adli görüşme odaları mağdurlar için asgari iyileştirme koşulları sağlamaktadır. Bu yönde öneriler, araştırmadan elde edilen bulgular ışığında detaylandırılmıştır.

- Araştırmada sosyal hizmetin temeline koyduğu insan hakları, insan onuruna saygı ve adaletin uygulamaya aktarılmadığı görülmüştür. Mağdurun, adli prosedürün yerine getirilmesinde ‘nesne’ görevi görmesi, adli görüşme odalarında insan değerinin korunamadığını göstermiştir. Bu nedenle, mağdurun yaşam dünyası, suç eyleminden dolayı yaşadığı acı ve ıstırapın boyutlarının iyi anlaşılması için adli personele bir eğitim sunulmalıdır. Bu eğitimde, insan değerinin bilgisi, yapısal devlet aklı ile değil mağduru bir ‘özne’ olarak adli sürecin parçası ve hakları olan bir birey olarak konumlandırılmalıdır.
- Araştırmada, hukuk taraflarının mağdurun ifadesinin bir an önce tamamlanmasını ve diğer işlerine dönmenin planlarını yaptıkları görülmüştür. Değer temelinden yoksun bu bürokratik işlerlik mağdurun araçsallaştırıldığı ve değersizleştirildiği bir süreç olmaktadır. Mağdurla adli görüşme esnek tutulmalı, mağdurun bu süreçte kendini değerli hissetmesi için, adli personel uygun ortam ve koşullar yaratmalıdır.
- Araştırmada adli görüşmeciler, görüşme ve karar verme etkinliğinde yasal yükümlülüklerle uygun hareket etmeyi anlamışlardır. Mağdurla görüşme yasal ve etik yükümlülükler barındırdığı ve adli görüşme süreci savcı/hâkim kontrolünde olduğu için adli görüşmeciler, sosyal hizmetin kuramsal bilgilerine ve uygulama pratiklerini sürece yansıtmakta zorlanmışlardır. Adli görüşmecilerin uygun bir müdahale tekniği uygulaması için, hukuki taraflar adli görüşmeciye mağdurla görüşme sürecinde daha çok söz, yetki ve

sorumluluk tanınmalıdır. Adli görüşmecinin rolünün arttırılması için Mağdur Hakları Yasa Tasarısında gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

- Adli görüşme odalarında, başa çıkılması güç sorunlar karşısında bilgi ve deneyimine başvurulacak alanında profesyonelleşmiş adli görüşmecilerden oluşan bir süpervizörlük sistemi oluşturulmalıdır. Bu mağdurla görüşmede, bazı teknik ve uzmanlık gerektiren konularda ve uygun eylemde bulunma yönünde adli görüşmecilere cesaret de sağlayabilir.
- Adli görüşme odaları, adliyeler içinde sonradan yapılandırılmış alanlardır. Bu yüzden tamamıyla bir yalıtım sağlanamamıştır. Mağdur halen, adliyeye giriş yaparken üniformalı polisleri, hâkim ve savcılar ve diğer takım elbiseli çalışanları görmektedir. Bu durum mağdurda, paniğe, korkuya ve telaşa sebebiyet vermektedir. Çünkü mağdurun gözünde üniformalı görevliler, devlet bürokrasisini temsil etmekte ve mağduru yargılamak ve cezalandırmak için görev yapmaktadırlar. Bu yüzden ilerleyen süreçlerde, adli görüşme odalarının adliyeler dışına taşınması mağdurlar için önemli olacaktır.
- Son olarak Mağdur Hakları Yasa Tasarısının meclisten bir an önce geçirilmesi, adli görüşme odalarında adli görüşmecilerin daha çok inisiyatif alması için gerekli yasal değişikliklerin yapılması ve mağdurlar için işlevsel bir proje olan adli görüşme odalarının yaygınlaştırılması ivedilikle önerilmektedir.

KAYNAKÇA

1. Kitaplar

Adams, Roberts, Lena Dominelli, Malcolm Payne (2015). **Sosyal Hizmet Temel Alanlar ve Eleştirel Tartışmalar** (Çev. T. Tuncay). Ankara: Nika Yayınevi.

Adli Görüşme Odaları İle İlgili Meslek Gruplarının Hizmet Kapasitelerini ve Becerilerinin Arttırılması Projesi (2016). Kırılgan **Gruplar, Özellikli Durumlar ve Adli Görüşme Süreçleri**. Ankara.

Atılğan Ümit, Eylem, Sedat Yağcıoğlu, Yaşar Çavdar (2014). **Çocuklarla Adli Görüşme İçin Rehber**. Ankara: Unicef Türkiye.

Bahar, Halil İbrahim (2006). **Suç Mağdurları**. Ankara: Adalet Yayınevi.

Duyan, Veli. (2014). **Sosyal Hizmet Temelleri Yaklaşımları ve Müdahale Yöntemleri**. Ankara: Sosyal Çalışma Yayınları.

Güneş, Fatime, Nadide Karkınır, Oya Beklan Çetin vd (2011). **Sosyal Hizmet Uygulamaları**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları.

Kadushin, Alfred, Goldie Kadushin (2016). **Sosyal Hizmet Görüşme Teknikleri** (Çev. Y. Özdemir ve Ö. Karakuş). Ankara: Nika Yayınevi.

Kırımsoy, Emrah, Hakan Acar, Handan Yokuş Sevük vd (2013). **Hukukçular İçin Eğitim Kitabı**. Ankara: Unicef Türkiye.

Kırımsoy, Emrah, Hakan Acar, Handan Yokuş Sevük vd (2013). **Sosyal Çalışma Görevlileri İçin Eğitim Kitabı**. Ankara: Unicef Türkiye.

Kümbetoğlu, Belkis (2005). **Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma**. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Mağdur Hakları Daire Başkanlığı (2017). **Adli Sistemde Çocuklar**. İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları.

Mağdur Hakları Daire Başkanlığı (2016). **Mağdura Yaklaşım Kılavuzu**. Ankara: Analitik Reklam Medya Matbaa.

Maschi, T. &Bradly, C. &Ward, K. (2009). **Forensic Social Work**. New York: Springer Publishing Company.

Neuman, W. Lawrence (2014). **Toplumsal Araştırma Yöntemleri** (Çev. S. Özge). Ankara: Siyasal Kitapevi.

Polat, Ahmet (2014). **Viktimoloji**. İstanbul: Legal Yayıncılık.

Sheafor, Bradford W., Charles J. Horejsi (2014). Sosyal Hizmet Uygulaması Temel Teknikler ve İlkeler (Çev. D. Baran Çiftçi vd.). Ankara: Nika Yayınevi.

Sokullu-Akıncı, Füsün (1999). **Viktimoloji**. İstanbul: Beta Basım Yayın.

Sokullu-Akıncı, Füsün, Selman Dursun (2016). **Viktimoloji**. İstanbul: İnkılap Yayınevi.

Suğur, Nadir vd., (2009). **Sosyolojide Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri**. Eskişehir: Açıköğretim Yayınları.

Teater, Barbra (2014). **Sosyal Hizmet Kuram ve Yöntemleri** (Çev. A. Karatay vd.). Ankara: Nika Yayınevi.

Thompson, Neil. (2014). **Kuram ve Uygulamada Sosyal Hizmeti Anlamak**. Ankara: Dipnot Yayınları.

Topçu, Sedat (2009). **Silinmeyen İzler Çocuk, Genç ve Engellerin İstismar ve İhmali**. Ankara: Phoenix Yayınevi.

Uluslararası Kurtarma Komitesi (2015). **Cinsel İstismar Mağduru Çocuklara Bakım Kılavuzu** (Çev. M. Ural). New York: International Rescue Committee.

Yücel, Didem, M. Burak Gönültaş (2016). **Adli Sosyal Hizmet Yaklaşım ve Müdahale**. Ankara: Nobel Yayınevi.

Zastrow, Charles (2013). **Sosyal Hizmete Giriş** (Çev. A. Baykara vd.). Ankara: Nika Yayınevi.

Ziyalar, Neylan (2006). **Hukukçular İçin İletişim ve Mağdur İle Görüşme Teknikleri**. İstanbul: Goa Yayınları.

W. Creswell, John (2013). **Nitel Araştırma Yöntemleri** (Çev. M. Bütün ve S. Beşir Demir). Ankara: Siyasal Kitapevi.

2. Makaleler, Bildiriler, Diğer Yayınlar

Aertsen, İvo (2014). ‘Türkiye’de Mağdur Haklarının Ve Mağdurlara Verilen Hizmetlerin Güçlendirilmesi: Etkin Uygulamaya Doğru.’ (Ed.). Muhittin Özdemir ve Murat Binici. **Uluslararası Mağdur Hakları Sempozyumu**. Ankara: Deniz Ofset Matbaacılık .77-118.

Akbaş, Emrah, Gamze Erükçü (2013). ‘Mağdur Çocuklarla Adli Mülakat Teknikleri.’ **Toplum ve Sosyal Hizmet**. 24 (1). 109-207.

Akçakaya, Murat (2016). ‘Weber’in Bürokrasi Kurmanın Bugünü ve Geleceği.’ **Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**. Özel Sayı. 275-295.

Akduman, İrem (2016). ‘Adli Viktimoloji.’ (Ed.) Didem Yücel ve M. Burak Gönültaş. **Adli Sosyal Hizmet Yaklaşım ve Müdahale**. Ankara: Nobel Yayınevi. 59-71.

Alpar, Gül (2016). ‘Çocukla Adli Görüşme ve İletişim.’ (Ed.) Didem Yücel ve M. Burak Gönültaş. **Adli Sosyal Hizmet Yaklaşım ve Müdahale**. Ankara: Nobel Yayınevi. 191-203.

Alptekin, Kamil (2013). ‘Klinik Sosyal Hizmet Uygulamalarında Krize Müdahale Yaklaşımı.’ (Ed.) Hakan Acar, Nilüfer Negiz ve Elvettin Akman. **Sosyal Hizmet Temelleri ve Uygulama Alanları**. Ankara: Maya Akademi. 225-234.

Bahar, Halil İbrahim (2006). 'Mağdur Bilimi.' (Ed.) Halil İbrahim Bahar. **Suç Mağdurları**. Ankara: Adalet Yayınevi. 1-21.

Baykara Acar, Yüksel (2013). 'Çocuk Adalet Sisteminde 'Ne Çalışır?': Değerlendirme, Treatment Programları ve Kanıt Temeli.' (Ed.) Hakan Acar, Nilüfer Negiz ve Elvettin Akman. **Sosyal Hizmet Temelleri ve Uygulama Alanları**. Ankara: Maya Akademi. 169-180.

Baykara Acar, Yüksel (2014). 'Adli Sosyal Hizmet ve Türkiye'de Çocuk Adalet Sisteminin Tarihi.' (Ed.) Arzu İçağasıoğlu Çoban ve Seda Attepe Özden. **Türkiye'de Adalet Sistemi ve Adli Sosyal Hizmet**. Ankara: Haberal Eğitim Vakfı. 32-68.

Boyd Webb, Nancy (2017). **Çocuklarla Sosyal Hizmet Uygulaması** (Çev. E. Erbay). Ankara: Nika Yayınevi.

Çelik, Dilek (2014). Çocukluk Çağı Cinsel İstismar Olgularında Mağdur İfadesinin Delil Niteliği ve İfade Geçerlilik Analizi. **Doktora Tezi**. İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler Anabilim Dalı. İstanbul.

Değirmenci, Olgun (2008). 'Ceza ve Ceza Muhakemesinde Mağdur Hakları.' **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**. Sayı 77. 33-86.

Dinler, Veysel (2006). 'Mağdur Kavramına Çok Yönlü Yaklaşım.' (Ed.) Halil İbrahim Bahar. **Suç Mağdurları**. Ankara: Nobel Yayınevi. 49-73.

Düvenci, Nurdan (2007). Mağdur Hakları Açısından Şiddet Mağduru Kadının Korunması. **Yüksek Lisans Tezi**. Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.

Erzurumluoğlu, Bayram (2009). 'Avrupa Birliği Normlarında Mağdur Haklarının Korunması. **Polis Bilimleri Dergisi**. 11 (4). 67-88.

Heer, Christine (2009). 'Understanding Civil and Criminal Law.' (Ed.) Tina Maschi, Carolyn Bradley ve Kelly Ward. Forensic Social Work. New York: **Springer Publishing Company**. 35-50.

Horner, Nigel (2015). 'Müdahaleyi Anlamak.' (Ed.) Robert Adams, Lena Dominelli ve Malcolm Payne. **Sosyal Hizmet Temel Alanlar ve Eleştirel Tartışma** (Çev. A. Burcu Öztürk). Ankara: Nika Yayınevi. 291-307.

İl, Sunay (2003). 'Adli Sosyal Hizmet.' **Türkiye Klinikleri Psikiyatri Dergisi**. 4 (2). 141-146.

Gönültaş, M. Burak (2016). 'Adli Sosyal Hizmet Adalet Mekanizmasındaki Yeri ve Önemi.' (Ed.) Didem Yücel ve M. Burak Gönültaş. **Adli Sosyal Hizmet Yaklaşım ve Müdahale**. Ankara: Nobel Yayınevi. 1-12.

Karakaş Doğan, Fatma (2012). 'Uluslararası Düzenlemeler Işığında Mağdur Haklarının ve Suç Mağdurlarına Yardım Hakkında Kanun Tasarısının Değerlendirilmesi.' Ceza Yargılamasının Eksik Parçası: **Mağdur Hakları, Uluslararası Seminer**, Emniyet Genel Müdürlüğü. Ankara.

Lau, Keneth J., Eileen C. Treacy (2009). 'Forensic Interviewing for Child Sexual Abuse.' (Ed.) Tina Maschi, Carolyn Bradly ve Kelly Ward. Forensic Social Work. New York: **Springer Publishing Company**. 167-179.

Maschi, Tina, Marry Lou Killian (2009). 'Defining Collaborative Forensic Social Work With Diverse Populations.' (Ed.) Tina Maschi, Carolyn Bradly ve Kelly Ward. Forensic Social Work. New York: **Springer Publishing Company**. 3-10.

Maschi, Tina, Marry Lou Killian (2009). 'A History of Social Work In The United States.' (Ed.) Tina Maschi, Carolyn Bradly ve Kelly Ward. Forensic Social Work. New York: **Springer Publishing Company**. 11-20.

Maschi, Tina, Marry Lou Killian (2009). 'Visualizing Forensic Social Work and Collaborative Practice: A Social Justice Systems Approach. (Ed.) Tina Maschi, Carolyn Bradly ve Kelly Ward. Forensic Social Work. New York: **Springer Publishing Company**. 21-34.

Maschi, Tina, Marry Lou Killian (2011). 'The Evolution of Forensic Social Work in The United States: Implications for 21st Century Practice.' **Journal of Forensic Social Work**. 1. 8-36.

Mavili, Aliye, Serap Daşbaşı (2016). 'Mağdur Hakları ve Sosyal Hizmet Yaklaşımı.' (Ed.) Didem Yücel ve M. Burak Gönültaş. **Adli Sosyal Hizmet Yaklaşım ve Müdahale**. Ankara: Nobel Yayınevi. 244-258.

Merve Turanlı, Asiye (2012). Ceza Hukukunda Mağdur ve Mağdurun Korunması. **Yüksek Lisans Tezi**. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.

Munson, C. (2011). 'Forensic Social Work Practice Standards: Definition and Specifications.' **Journal of Forensic Social Work**. 1. 37-60.

Nadir, Ural, Hatice Nuhoglu (2016). 'Adli Sosyal Hizmet Açısından Mesleki Bir Rol Olarak Aile Ara Buluculuğu.' (Ed.) Didem Yücel ve M. Burak Gönültaş. **Adli Sosyal Hizmet Yaklaşım ve Müdahale**. Ankara: Nobel Yayınevi. 325-241.

Olungan, Oya, Derya Kayma Güneş (2014). Aile ve Çocuk Mahkemelerinde Çalışan Uzmanların Uygulamada Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri.' (Ed.) Arzu İçağasıoğlu Çoban ve Seda Attepe Özden. **Türkiye'de Adalet Sistemi ve Adli Sosyal Hizmet**. Ankara: Haberal Eğitim Vakfı. 217-233.

Özbesler, Cengiz, Arzu İçağasıoğlu Çoban (2013). 'İhmal ve İstismar Mağduru Çocuklarla Sosyal Hizmet'. (Ed.) Hakan Acar, Nilüfer Negiz ve Elvettin Akman. **Sosyal Hizmet Temelleri ve Uygulama Alanları**. Ankara: Maya Akademi. 139-154.

Özdemir, Muhittin (2014). 'Suç Mağdurlarına Yardım İçin Yeni Bir Başlangıç. Mağdur Hakları Daire Başkanlığı.' (Ed.) Arzu İçağasıoğlu Çoban ve Seda Attepe Özden. **Türkiye'de Adalet Sistemi ve Adli Sosyal Hizmet**. Ankara: Haberal Eğitim Vakfı. 109-124.

Özdemir, Muhittin (2014). 'Suç Mağdurlarına Yardım İçin Yeni Bir Başlangıç.' (Ed.) Muhittin Özdemir ve Murat Binici. **Uluslararası Mağdur Hakları sempozyumu**. Ankara. Deniz Ofset Matbaacılık. 119-135.

Özek, Çetin (1984). ‘Suç Mağdurunun Korunması İle İlgili Bazı Sorunlar.’ **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**. 50 (1-4). 13-67.

Öztürk, Meral (2016). ‘Sosyal Hizmet Açısından Mobing.’ (Ed.) Didem Yücel ve M. Burak Gönültaş. **Adli Sosyal Hizmet Yaklaşım ve Müdahale**. Ankara: Nobel Yayınevi. 310-322.

Saruç, Semra (2014). ‘Adli Sosyal Hizmetin Tanımlanması ve Adli Sosyal Hizmet Uygulamasında Etik İlkeler.’ (Ed.) Arzu İçağasioğlu Çoban ve Seda Attepe Özden. **Türkiye’de Adalet Sistemi ve Adli Sosyal Hizmet**. Ankara: Haberal Eğitim Vakfı. 196-205.

TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu ‘Mağdur Hakları İnceleme Raporu’ **24. Dönem 4. Yasama Yılı 2014**, 12.06.2014.

Türkiye’de Adalet Sistemi ve Adli Sosyal Hizmet (2014). **Sosyal Hizmet Sempozyumu**. Ankara: Başkent Üniversitesi Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Bürosu.

Uluğtekin, Sevdâ (2014). ‘Kanunla İhtilaf Halindeki Çocuklar: Eleştirel Düşünme ve Türkiye’de Çocuk Adalet Sisteminin Bazı Özellikleri.’ (Ed.) Pınar Akkuş ve Özgür Başpınar Aktükün. **Sosyal Hizmet ve Öteki**. İstanbul: Bağlam Yayıncılık. 193-223.

Uslu, Ferhat (2013). ‘Çağdaş Ceza Adaleti İçinde Mağdur.’ **Ankara Barosu Dergisi**. 4. 243-260.

Uyumaz, Alper, İdris Akdağ (2015). ‘Türk Özel Hukukunda Şiddet ve Israrlı Takip Kavramı İle Israrlı Takip Mağdurunun Korunması.’ **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**. 19 (2). 45-94.

Ziyalar, Neylan, Can Çalıcı (2016). ‘Çocuklarla Adli Görüşmenin Temel Prensipleri: Okul Öncesi Dönem.’ (Ed.) Didem Yücel ve M. Burak Gönültaş. **Adli Sosyal Hizmet Yaklaşım ve Müdahale**. Ankara: Nobel Yayınevi. 178-189.

EK

Görüşme Formu

Yaş:

Cinsiyet:

Meslek:

Öğrenim Durumu:

Medeni Hali:

Kaç yıldır bu meslektesiniz?

Kaç yıldır Adalet Bakanlığında çalışıyorsunuz?

- 1.) Adli görüşme odalarında görev alabilmek için proje öncesinde herhangi bir eğitim aldınız mı?
- 2.) Adli görüşme süreci kaç aşamadan oluşuyor? Aşamalar nelerdir? Bütün aşamaları mesleki eğitiminize uygun yapılabiliyor musunuz? Engelleyici faktörler var mı, nelerdir? Verilen cevaba göre bu engelleyici faktörlere rağmen süreci nasıl tamamlıyorsunuz?
- 3.) Görüşme sırasında ortaya çıkabilecek iletişim engelleri nelerdir? (vakadan, sizden ve hâkim/savcıdan kaynaklı engeller)
- 4.) Görüşmeye mağdurun katılımını sağlamak için hangi yaklaşım ve yöntemleri kullanırsınız?
- 5.) Mesleki müdahale yönteminin belirlenmesi için gerekli olan planlama aşamaları nelerdir?
- 6.) Adli görüşme sürecinde (vakaya göre müdahaleler) mesleki müdahale yöntemlerini kullanabiliyor musunuz? Evet/Hayır ise neden?
- 7.) İhmal, istismar mağduru ve risk altında bulunan çocuklarla yapılan görüşmelerde dikkat edilmesi gereken hususlar nelerdir?
- 8.) Çocukla adli görüşme ile yetişkinle adli görüşme arasındaki farklar nelerdir? Mağduriyete neden olan eyleme göre görüşmede farklılıklar oluşur mu?
- 9.) Mağdurla görüşmeyi AGO öncesi ve sonrası diye ikiye ayırıp değerlendirdiğimizde arada farklar olduğunu düşünüyor musunuz? Ne gibi farklar var? Hangisi sizin mesleki eğitiminizle daha çok örtüşüyor?
- 10.) Bulunduğunuz kurumda Sosyal çalışma görevlisi tanımı dışında sizlere adli görüşmeci tanımının yüklenmiş olması ile statünüzde bir değişiklik oldu mu? Bu sizce olumlu mu olumsuz mu oldu, açıklar mısınız?

11.) AGO sürecinde ifade alma, rapor yazma ve tedbir önerme sürecinde hâkim, savcı koordinatör ile mesleki sınırlarınızın çatıştığını düşünüyor musunuz? Böyle bir deneyiminiz oldu mu? Olduysa süreci nasıl yönetiniz?

12.) Mağdurla yapılan görüşmeden sonra, mağdurun yaşamını doğrudan etkileyen çevresi (sosyal hizmetteki ekolojik kuram) ile olan ilişkisinin niteliği ve uygun görülen tedbirlerin takibi yapılıyor mu? Yani vaka yönetimi süreci gerçekleşiyor mu?

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı: Berhudan ŞAMAR

Doğum Yeri ve Tarihi: Diyarbakır/Hazro, 1993

E-Posta Adresi : berxwedansmr@gmail.com

ÖĞRENİM DURUMU

Lisans : Anadolu Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü

Yüksek Lisans: Kocaeli Üniversitesi Sosyal Hizmetler ABD

Yabancı Dil : İngilizce

STAJ DENEYİMİ

- Çocuk Evler Koordinasyon Merkezi, Eskişehir, 2015-2016 Güz Yarıyılı, Eylül-Ocak Dönemi
- Eskişehir Adliyesi Çocuk Mahkemesi, 2015-2016 Bahar Yarıyılı, Şubat-Mayıs Dönemi

ÇALIŞMALAR

- Şamar, Berhudan (2016).Soykırımın Tekelindeki Halk: Ezidiler ‘Türkiye’de Sosyal Politikaların Dönüşümü: Yerelleşme ve Sosyal Hizmetler.’Ankara
- Şamar, Berhudan (2018). Adli Görüşme Odalarında Mağdurların İfade Alınma Süreci ve Adli Görüşmecisi-Mağdur İlişkisinin Boyutları: Eskişehir Adliyesi Örneği. Mülteciler ve Sosyal Hizmet. İstanbul Aydın Üniversitesi. (Yayınlanmamış Bildiri).